

www.qbz.gov.al

FLETORJA ZYRTARE E REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË

Botim i Qendrës së Botimeve Zyrtare

Viti: 2019 – Numri: 14

Tiranë – E hënë, 11 shkurt 2019

PËRMBAJTJA

Faqe

Vendim i Këshillit të Ministrave Për miratimin e Programit të Reformave Ekonomike (ERP) 2019–2021
nr. 51, datë 6.2.2019

353

VENDIM

Nr. 51, datë 6.2.2019

**PËR MIRATIMIN E PROGRAMIT TË
REFORMAVE EKONOMIKE (ERP)
2019–2021**

Në mbështetje të nenit 100 të Kushtetutës,
me propozimin e ministrit të Financave dhe
Ekonomisë, Këshilli i Ministrave

VENDOSI:

Miratimin e Programit të Reformave
Ekonomike (ERP) 2019–2021, sipas tekstit që i
bashkëlidhet këtij vendimi.

Ky vendim hyn në fuqi pas botimit në
Fletoren Zyrtare.

ZËVENDËSKRYEMINISTRI
Erion Braçe

PROGRAMI I REFORMAVE EKONOMIKE 2019-2021
31 Janar 2019

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

1. KUADRI DHE OBJEKTIVAT E PËRGJITHSHME TË POLITIKAVE

Programi i Reformave Ekonomike të Shqipërisë (ERP) 2019-2021 nënvizon politikat kryesore makroekonomike dhe ato fiskale duke synuar të vendosë një balancë të qartë midis forcave të brendshme dhe rreziqeve nga jashtë, për të mundësuar rritje të qëndrueshme ekonomike, rritje të punësimit dhe ulje të borxhit publik. ERP 2019-2021 paraqet gjithashtu dhe reformat strukturore prioritare të qeverisë shqiptare për periudhën 2019-2021 për të rritur prodhimin e brendshëm, për të stimuluar investime të reja dhe për të siguruar rritje të qëndrueshme dhe konkurrueshmëri.

Ritmi i rritjes ekonomike së Shqipërisë ka vijuar të përshpejtohet përgjatë periudhës kumulative nëntë mujore të vitit 2018 dhe pritet të vazhdojë rritje graduale në 2019-2021. Pas rritjes prej 3.84% në vitin 2017, PBB reale u rrit me 4.35% përgjatë nëntë muajve të vitit 2018 dhe pritet që rritja ekonomike të përshpejtojë duke arritur 4.3% në 2019, 4.4% në 2020 dhe 4.5% në 2021. Politika fiskale për periudhën 2019-2021 do të jetë e orientuar qartësisht drejt konsolidimit fiskal ndërkohë që siguron një nivel optimal investimesh prej mesatarisht rreth 5 përqind të PBB.

Konsolidimi fiskal dhe reduktimi i borxhit publik është thelbësor për uljen e risqeve makroekonomike, të cilat pengojnë rritjen ekonomike dhe shkaktojnë paqëndrueshmëri makroekonomike. Ky konsolidim fiskal synon që niveli i borxhit publik si raport ndaj PBB-së të vijojë trajektoren e sigurt rënësje të nisur që në vitin 2016, pra një ulje e vazhdueshme e borxhit për të arritur në 60% në vitin 2021.

Politika fiskale në periudhën afatmesme do të mbetet e orientuar drejt konsolidimit fiskal në përputhje me rregullat fiskale të përcaktuara në Ligjin e Buxhetit Organik si dhe rekomandimet e dhëna nga KE dhe të konkluduara në Përfundimet e Përbashkëta të Dialogut Ekonomik dhe Financiar midis BE dhe Ballkani Perëndimor në maj 2018.

Politika fiskale konsoliduese synon të mbajë trajektoren e rënies së borxhit publik në raport me PBB që nga viti 2016. Borxhi publik pritet të bjerë në rreth 65.5% të PBB-së në vitin 2019; 63.6% e PBB-së në vitin 2020 dhe 59.9% në vitin 2021, duke mundësuar një reduktim optimal por të konsiderueshëm nga niveli prej 72.7% në vitin 2015. Objektivi treguesit afatmesëm për borxhin publik mbetet ulja e tij nën 60% në vitin 2021. Në aspektin e borxhit publik neto nga asetet likuide të qeverisë (depozita në para të qeverisë që mbahen në bankën qendrore), ulja do të jetë nga 66.6% që pritet në fund të vitit 2018 në 59.5% në vitin 2021, që përfshin një reduktim kumulativ prej rreth 7 p.p. vetëm për tre vjet. Për të arritur objektivin tregues të politikës fiskale afatmesme mbi borxhin publik, skenari fiskal bazë synon një deficit fiskal në nivelin 1.9% të PBB-së në 2019, një nivel prej 1.6% të PBB-së në vitin 2020 dhe synon ulje të mëtejshme në 1.2% në vitin 2021. Në të njëjtën kohë, synohet një bilanc primar pozitiv dhe në rritje në vitet 2019-2021, respektivisht 0.5% të PBB-së në vitin 2019; 0.9% në vitin 2020; dhe 1.5 përqind në vitin 2021. Gjithashtu, balanca korrente, e definuar kështu si diferenca midis investimeve publike dhe deficitit vjetor, synohet të arrijë nivele të larta dhe gradualisht po rritet në periudhën afatmesme. Balanca korrente në periudhën afatmesme synon nivelin 3.3 për qind të PBB-së në 2019, 3.4 për qind në vitin 2020 dhe 3.7 për qind në vitin 2021.

Në të njëjtën kohë, ky program ekonomik akomodon politika buxhetore për të mbështetur rritjen ekonomike dhe për të kompensuar efektet shtrënguese të konsolidimit fiskal. Investimet publike në periudhën afatshkurtër dhe afatmesme parashikohen të mbahen rreth 5 përqind të PBB-së, nivel i cili vlerësohet si optimal për të ushqyer kërkesën agregate në afat të shkurtër dhe për ta zhvendosur rritjen potenciale ekonomike në një nivel të më të lartë në afatmesëm dhe afatgjatë.

Strategia de Dezvoltare Regională 2019-2024 este rezultatul unei lucrări de coordonare instituțională la nivel național, în care au fost implicate toate autoritățile locale de dezvoltare regională, regiunile și județele din România. Conformitatea cu obiectivele și prioritățile Strategiei de Dezvoltare Regională 2019-2024 este asigurată de următoarele elemente:

- **Cooperarea instituțională:** Strategia este rezultatul unei lucrări de coordonare instituțională la nivel național, în care au fost implicate toate autoritățile locale de dezvoltare regională, regiunile și județele din România.
- **Transparența și accesibilitatea:** Strategia este disponibilă public și este actualizată în mod regulat, asigurând accesul la informații pentru toate părțile interesate.
- **Monitorizarea și evaluarea:** Strategia este monitorizată și evaluată în mod regulat, asigurând că obiectivele și prioritățile sunt îndeplinite.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

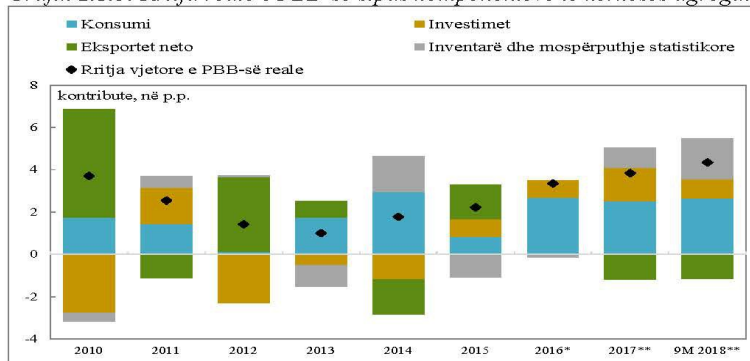
Tabela 2.1.1: Kontributet e sektorëve në rritjen vjetore të PBB-së (p.p.)

Kontributet e sektorëve në PBB (p.p.)	2016*				2017**				2018**		
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3
Bujqësia, pyjet dhe peshkimi	0.6	0.0	0.3	0.5	0.4	0.2	0.1	0.0	0.3	0.2	0.3
Industria	0.3	0.4	-0.5	0.6	0.4	0.6	-0.1	0.4	2.5	2.4	1.7
Ndërtimi	0.3	0.0	0.5	0.3	0.9	1.5	0.5	0.5	0.2	-0.1	0.5
Tregtia, hotelet e restorantet, transporti	0.2	0.6	0.9	0.7	0.4	0.6	1.0	0.8	0.5	0.8	1.1
Informacioni dhe komunikacioni	0.4	0.3	-0.1	0.1	0.1	0.1	0.2	-0.2	-0.1	-0.2	-0.2
Aktivitetet financiare dhe sigurimit	0.0	0.1	0.5	0.3	0.4	0.3	0.1	0.3	0.0	0.1	0.1
Aktivitetet të pasurive të paluajtshme	0.2	0.1	0.0	0.0	0.1	0.1	0.0	0.2	0.0	0.0	0.1
Aktivitetet profesionale, shërbime administrative	0.5	0.6	0.2	0.3	0.2	-0.1	0.3	0.3	0.4	0.5	0.3
Administrata publike, arsimit, shëndetësia	0.5	0.2	0.0	0.4	0.6	0.5	0.8	0.7	0.3	0.1	0.1
Shërbime të tjera	0.3	0.2	0.4	0.3	0.1	0.1	0.2	0.2	0.1	0.2	0.0
Taksat neto	0.5	0.6	0.2	0.8	0.5	0.3	0.4	0.5	0.3	0.2	0.4
PBB (ndryshim vjetor, në %)	3.7	3.2	2.3	4.3	3.9	4.3	3.5	3.7	4.4	4.2	4.5

Burimi: INSTAT. *të dhëna gjysmë përfundimtare **të dhëna paraprake

Nga këndvështrimi i kërkesës agregate, rritja ekonomike reflekton rritjen e kërkesës së brendshme me kontributin kryesor nga konsumi privat (2.8 p.p.). Kjo ecuri e konsumit është mbështetur nga rritja e punësimit, kushtet e favorshme të financimit dhe rritja e remitancave. Investimet kanë shfaqur një ecuri të ngadalësuar, duke u rritur me 3.9% në tre tremujorët e parë të vitit 2018 nga 7.9% gjatë të njëjtës periudhë një vit më parë, si rezultat i aktivitetit më të ngadaltë në ndërtim. Konsolidimi fiskal nuk ka kontribuar drejtpërdrejtë në zgjerimin e kërkesës agregate. Megjithatë, ai ka ndikuar indirekt, duke reduktuar primet e rrezikut, duke mundësuar mbajtjen e borxhit publik në nivele të ulëta, duke mos ushtruar presione rritëse në normat e interesit, si edhe duke forcuar besueshmërinë e agjentëve ekonomikë në stabilitetin makroekonomik. Në terma të kërkesës së huaj, ecuria e eksporteve ishte në linjë me pritjet për të, duke kontribuar pozitivisht në rritjen ekonomike. Një zgjerim veçanërisht të lartë shënuan eksportet e mallrave. Megjithatë, rritja e importeve përcaktoi kontributin negativ të eksporteve neto, rreth -1.2 pikë përqindje.

Grafik 2.1.3: Rritja reale e PBB-së sipas komponentëve të kërkesës agregate

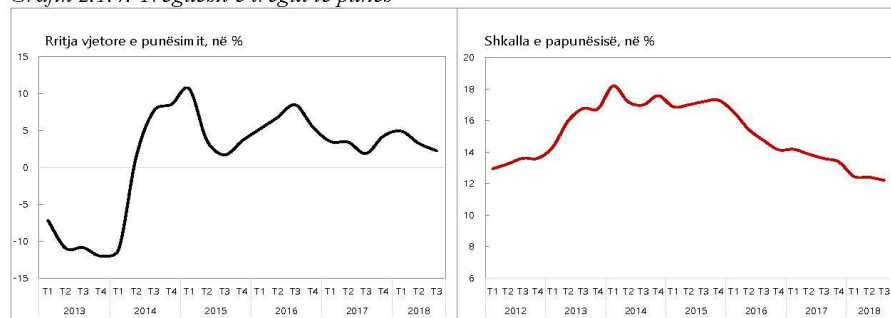
Burimi: INSTAT. *të dhëna gjysmë përfundimtare **të dhëna paraprake

Treguesit paraprakë sinjalizojnë një vijim të rritjes ekonomike edhe në tremujorin e katërt të vitit 2018, ndonëse me një normë më të ulët se në tre tremujorët e parë të vitit. Konsumi privat dhe investimet pritet të mbeten kontribuuesit kryesorë në rritjen e kërkesës agregate. Zgjerimi i kërkesës agregate ka absorbuar gjithnjë e më shumë kapacitetet e lira në ekonomi, siç pasqyrohet në rënien e normës së papunësisë dhe shfrytëzimit më të lartë të kapaciteteve. Treguesit e tregut të punës kanë

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

shfaqur përmirësim gradual.¹ Punësimi është rritur përkatësisht me 4.9%, 3.3% dhe 2.3% në tre tremujorët e parë të vitit 2018 dhe shkalla e papunësisë ka vijuar të bjerë, duke qëndruar rreth 12.2% në tremujorin e tretë.

Grafik 2.1.4: Treguesit e tregut të punës

Burimi: INSTAT, të dhëna tremujore të tregut të punës.

Sipas të dhënave të reja të publikuara nga INSTAT², paga mesatare mujore për një të punësuar me pagë në vend u rrit respektivisht me rreth 3.0% në terma nominalë vjetorë si gjatë vitit 2017, ashtu edhe gjatë tre tremujorëve të parë të vitit 2018. E deflatuar për inflacionin, norma e rritjes së këtij treguesi page rezultoi 1.0% në vitin 2017 dhe 0.9% në tre tremujorët e parë të vitit 2018. Kostot e punës për njësi³ kanë ardhur në rritje gjatë vitit 2018, kryesisht si rezultat i rritjes me ritme relativisht më të shpejta të treguesit përafërues të pagës mesatare reale (për aktivitetet e mbuluara nga statistikat afatshkurtra) krahasuar me produktivitetin e punës.

Përsheptimi i rritjes ekonomike nxiti presionet e brendshme nga kostot, duke rezultuar gjithashtu në një normë inflacioni më të lartë. Inflacioni ka ndjekur një prirje rritëse në tre tremujorët e parë të vitit 2018, nga 1.9% në tremujorin e parë në 2.2% në të dytin dhe të tretin. Kontribuesit kryesorë në formimin e vlerës së inflacionit total mbeten grupet e ushqimeve, veçanërisht të atyre të papërpunuara. Ngadalësimi i inflacionit të ushqimeve të papërpunuara gjatë muajve të verës është kompensuar pjesërisht nga çmimet më të larta të naftës prej qershorit të këtij viti. Megjithatë, shifrat më të fundit të inflacionit për muajt tetor dhe nëntor ishin respektivisht 1.9% dhe 1.8%, duke shënuar ngadalësim. Ky ngadalësim reflektoi kontributin më të ulët të ushqimeve të papërpunuara si edhe dobësimin e presioneve inflacioniste nga mbiçmimi i monedhës vendase.

¹ Analiza e punësimit dhe e papunësisë mbështetet në të dhënat e Anketës Tremujore të Forcave të Punës, dhe i referohet individëve 15 vjeç e lart.

² Në datën 11 qershor të vitit 2018, INSTAT publikoi për herë të parë të dhënat tremujore për pagën mesatare mujore për një të punësuar me pagë në vend. Seria e publikuar e të dhënave fillon që prej tremujorit të parë të vitit 2015. Ky tregues i referohet pagës mesatare mujore bruto dhe ka si burim të dhënat e listëpagesave të subjekteve nga Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve.

³ Treguesit përafërues të produktivitetit të punës, të kostove të punës për njësi të prodhuar dhe të pagës mesatare sipas aktiviteteve të statistikave afatshkurtra llogariten nga Banka e Shqipërisë, duke përdorur të dhënat e Statistikave Afatshkurtra (SASH, INSTAT, T3 2018).

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Tabelë 2.1.2 Kontributi i kategorive kryesore në inflacionin vjetor (në pikë përqindje) *

	2016				2017				2018				Tet-Nën Mesatare
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3		
Ushqime të përpunuara	-0.4	0.1	0.4	0.6	0.6	0.5	0.2	0.0	0.1	0.1	0.2		0.2
Ushqime të papërpunuara	1.5	0.9	1.2	0.9	1.3	1.1	1.2	1.3	0.9	1.1	1.0		0.7
Shërbime	-0.1	0.0	0.2	0.2	0.2	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1		0.1
Mallra me çmime të rreguluara	0.1	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.2	0.2	0.2		0.2
Strehim (qira)	-0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.1	0.1	0.2	0.3	0.4	0.4		0.4
Mallra konsumi jo-ushqimore	-0.3	-0.3	-0.1	0.1	0.3	0.2	0.2	0.2	0.3	0.3	0.3		0.2
Mallra konsumi afatgjatë	0.1	0.1	0.1	0.1	0.0	-0.1	-0.1	0.0	0.0	0.0	0.0		0.0
Indeksi i çmimeve të konsumit (ndryshim vjetor %)	0.7	0.7	1.9	1.9	2.4	2.0	1.7	1.8	1.9	2.2	2.2		1.8

Burimi: INSTAT dhe Banka e Shqipërisë. *Në tabelë janë paraqitur disa nga grupet kryesore të kategorive.

Inflacioni bazë ndoqi një trend të lehtë rritës duke shënuar vlerën 1.0% mesatarisht për 11 muajt e parë të vitit 2018, krahasuar me nivelin 0.9% në 2017. Në vlerësimin tonë presionet e brendshme inflacioniste janë në rritje në pasqyrim të rekuperimit të vazhduar të ekonomisë. Nga ana tjetër, presionet e huaja inflacioniste vijnë të mbeten të dobëta për shkak të kursit të fortë të këmbimit të monedhës vendase. Inflacioni pritet të luhatet mesatarisht rreth vlerës 2.1% në afatin e shkurtër dhe të arrijë objektivin e Bankës së Shqipërisë gjatë vitit 2020. Ky projektion është i kushtëzuar nga vijimi i rekuperimit të ekonomisë dhe nga pritjet për qetësim të presioneve disinflacioniste nga kursi i këmbimit në terma afatshkurtër.

Deficiti i llogarisë korrente u ngushtua me 11.3% gjatë nëntëmuajorit të parë të vitit 2018. Gjatë tremujorit të tretë të 2018, deficiti korrent u zgjerua lehtësisht me 2.6% krahasuar me të njëjtin tremujor të vitit 2017. Ecuria është përcaktuar nga balanca në të ardhurat parësore. Në të njëjtën kohë, teprica në llogarinë e të ardhurave dytësore u zgjerua në terma vjetorë për shkak të rritjes së flukseve për sektorët e tjerë.

Flukset neto në llogarinë kapitale shënuan një balancë pozitive prej EUR 62.5 milionë gjatë nëntë muajve të parë të vitit, duke u pakësuar me rreth EUR 17.0 milionë krahasuar me të njëjtin periudhë të vitit 2017. Gjatë kësaj kohe, mjetet në llogarinë financiare janë zgjeruar me rreth EUR 229.1 milionë. Po ashtu, detyrimet neto në investime direkte janë rritur me rreth 11.6% në terma vjetorë.

Deficiti korrent u financua kryesisht nga flukse jo-borxh-krijuese dhe më konkretisht nga investimet e huaja direkte të cilat ishin në raport 158.5% ndaj deficitit korrent për nëntë-mujorin e parë 2018. Mjetet në formën e rezervës ndërkombëtare shënuan EUR 3.1 miliardë në fund të tremujorit të tretë 2018. Stoku është i mjaftueshëm për të mbuluar 6.5 muaj import mallrash ose 160% të borxhit të jashtëm afatshkurtër bruto.

Kursi i këmbimit të lekut ndaj monedhave të huaja është mbiçmuar gjatë viteve të fundit, duke reflektuar përmirësimet strukturore të ekonomisë shqiptare, sikurse vihet re në ngushtimin e deficitit të llogarisë korrente, në hyrjen më të madhe të kapitalit të huaj dhe në rritjen e besimit në monedhën vendase. Mbiçmimi i kursit të këmbimit u përshpejtua ndjeshëm në gjysmën e parë të vitit 2018, duke reflektuar pritje të njëanshme për mbiçmim, të cilat u shoqëruan me ndryshim në sjellje të agjentëve financiar dhe zhbalancim të raporteve të kërkesës e ofertës për valutë. Këto goditje përshpejtuan ritmin mbiçmues të kursit të këmbimit dhe e shmangën atë nga nivelet e sugjeruara nga faktorët fundamentalë, duke krijuar premisa për aktivizimin e një cikli vicioz me efekte negative potenciale në tregun financiar, në ekonomi dhe në inflacion. Brenda kuadrit të një regjimi fleksibël të kursit të këmbimit, Banka e Shqipërisë vendosi të ndërhyjë në tregun valutor. Ndërhyrja e përkohshme në tregun valutor ka reduktuar zhbalancimet e ofertës dhe kërkesës për valutë, duke qetësuar funksionimin e tregut valutor dhe duke reduktuar shmangiet e kursit nga nivelet e

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

sugjeruara nga faktorët fundamentalë. Gjatë vitit 2018, kursi i këmbimit të lekut ndaj euros është mbiqimuar mesatarisht me 4.8% krahasuar me vitin e kaluar.

Politika monetare mbetet akomoduese. Intensiteti i stimulit monetar u rrit më tej në qershor, kur norma bazë e interesit u ul me 0.25 pikë në 1.00% për të trajtuar presionet e ulëta inflacioniste dhe mbiqimimin e kursit të këmbimit. Normat e interesit në tregun financiar kanë reflektuar gjerësisht qëndrimin akomodues të bankës qendrore si dhe huamarrjen relativisht të ulët të qeverisë, duke krijuar kushte të favorshme financiare që mbështesin konsumin dhe investimet. Tregjet financiare janë likuide dhe të qeta duke sugjeruar për prime të ulëta rreziku.

Kreditimi i sektorit privat është zgjeruar me norma të moderuara rritjeje gjatë vitit 2018. Kredia për sektorin privat⁴ u rrit me 2.0% mesatarisht deri në muajin nëntor. Duke marrë parasysh mbiqimimin e monedhës vendase, rritja e këtij portofoli është lehtësisht më e lartë rreth 4-5% në vit. Kërkesa e kredisë nga sektori i biznesit ka qenë e paqëndrueshme, e cila, kombinuar me standarde relativisht të shtrënguara kreditimi, kanë çuar në një rritje të moderuar të kredisë për biznese. Rritja e kredisë për ekonomitë familjare vazhdon të performojë më mirë, duke reflektuar një kërkesë të qëndrueshme dhe standardet e lehtësuara. Kredia në monedhën vendase vazhdon të japi kontributin kryesor në zgjerimin e kredisë.

Stoku i depozitave në sistemin bankar u rrit mesatarisht prej 1.1% mesatarisht gjatë periudhës janar-nëntor 2018. Depozitat në monedhën vendase u rritën mesatarisht me 1.3%, ndërsa ato në valutë me 0.9%. Këto të fundit janë prekur ndjeshëm nga forcimi i monedhës vendase në vitin 2018.

Zhvillimet ekonomike dhe ecuria e tregjeve financiare kanë mbështetur aktivitetin normal të sistemit bankar. Treguesit e sistemit bankar si ai i likuiditetit, rentabilitetit, kapitalizimit dhe qëndrueshmërisë mbeten të fortë. Raporti i kredive me probleme ndaj totalit vazhdon të ulet, duke reduktuar ekspozimin e sistemit bankar ndaj rrezikut të kredisë. Testet e stresit të Bankës së Shqipërisë tregojnë se sistemi bankar është në gjendje të mirë për të përballuar goditje.

2.2. Skenari makroekonomik afatmesëm

Sektori real

Ekonomia pritet të vazhdojë trendin pozitiv në periudhën afatmesme. Rritja ekonomike parashikohet të vijojë të qëndrojë mbi nivelin prej 4% edhe gjatë tre viteve të tjera 2019-2021, madje duke vijuar ende një përshpejtim, megjithëse marxhinal, edhe gjatë këtyre viteve. Më konkretisht, rritja ekonomike afatmesme në Shqipëri parashikohet të shënojë nivelet prej 4.3% në vitin 2019; 4.4% në vitin 2020; dhe 4.5% në vitin 2021.

Gjatë periudhës afatmesme rritja pritet të gjenerohet kryesisht nga kërkesa e brendshme, si konsumi privat ashtu edhe investimet. Konsumi privat pritet të nxitet kryesisht nga përmirësimi i besimit të konsumatorit, si dhe nga përmirësimet në tregun e punës. Këto të fundit pritet të transmetohen në një rritje graduale të pagave të cilat më tej pritet të stimulojnë të ardhurat reale të disponueshme të individëve, duke krijuar efektin e raundit të dytë në nxitjen e kërkesës për konsum, si dhe duke intensifikuar prirjen e konsumatorëve për financimin e mëtejshëm të konsumit nëpërmjet një kredi-marrje më të lartë. Ndërkohë, kredimarrja për konsum parashikohet të nxitet si nga përmirësimi i kushteve financiare të individëve, ashtu edhe nga lehtësimi i pritshëm i standardeve të huadhënies nga sistemi bankar.

Ndërsa rritja e investimeve pritet të reflektojë shfrytëzimin më intensiv të kapaciteteve ekzistuese të prodhimit të vërejtur së fundmi, përshpejtimin e aktivitetit ekonomik gjatë periudhës së parashikuar,

⁴ Në këtë seksion kredia për sektorin privat përfshin vetëm kredinë dhënë rezidentëve. Të dhënat e kredisë përjashtojnë efektin e kredive të nxjerra jashtë bilancit.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

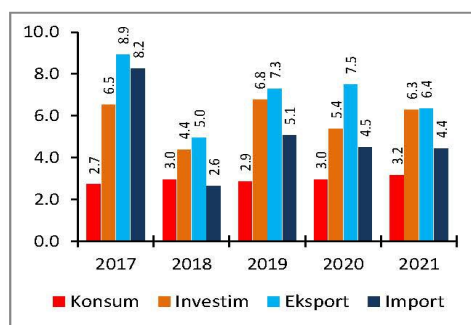
si dhe perceptimin e përgjithshëm të përmirësuar të biznesit stabilitetin makroekonomik të vendit dhe riskun e ulët përgjatë periudhës afatmesme dhe afatgjatë. Njëkohësisht edhe vijimësia e përmirësimit të kushteve financiare, lehtësimit të standardeve të huadhënies si dhe politika monetare akomoduese dhe politikat e huamarrjes së qeverisë, priten të jetë faktor të rëndësishëm incentivues për investimet private në afatin e mesëm.

Konsumi final për periudhën afatmesme (2019 – 2021) parashikohet të rritet në terma real me mesatarisht 3% në vit, duke kontribuar me mesatarisht 2.7 pikë përqindje në vit në rritjen totale. Ndërsa investimet parashikohen të rriten në terma real me mesatarisht 6.2% në vit, me një kontribut mesatar në rritjen totale prej 1.5 pikë përqindje në vit.

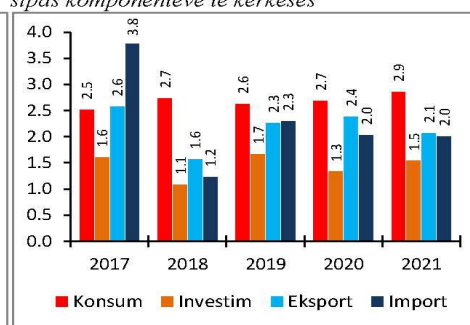
Kërkesa e jashtme neto pritet të ketë efekt pozitiv marxhinal, pothuajse neutral në periudhën afatmesme. Eksportet e mallrave priten të kenë një trend pozitiv, duke supozuar se nuk do të ketë goditje të ndjeshme negative të çmimeve të naftës dhe mineraleve në tregjet ndërkombëtare. Eksportet e shërbimeve, veçanërisht shërbimet turistike, priten gjithashtu të vijnë performancën pozitive të regjistruar në periudhën e kaluar, dhe do të jenë elementi kryesor për të kompensuar kontributin negativ të ardhur prej rritjes së importeve.

Eksportet e mallrave dhe shërbimeve për periudhën 2019-2021 parashikohen të rriten me mesatarisht 7.0% në vit në terma real, me një kontribut mesatar pozitiv prej 2.2 pikë përqindje në vit në rritjen totale. Ndërsa importet e mallrave dhe shërbimeve për këtë periudhë afatmesme parashikohen të zgjerohen me 4.7% me një kontribut mesatar negativ në rritjen totale me rreth -2.1 pikë përqindje në vit. Rrjedhimisht, në terma neto kërkesa e huaj parashikohet të ketë një kontribut lehtësisht pozitiv në rritjen totale, me mesatarisht 0.1 pikë përqindje në vit.

Grafiku 2.2.1: Rritja reale (në %)

Grafiku 2.2.2: Kontributet në rritje (në p.p.) sipas komponentëve të kërkesës

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Tabelë 2.2.1: Rritja reale (në të majtë, në %) dhe kontributet në rritje (në të djathtë, në p.p.) sipas komponentëve të kërkesës:

	Rritja Reale (%)								Kontributi në rritje (p.p.)							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	Para.	Para.	Para.	Para.	Para.	Para.	Para.	Para.	Para.	Para.	Para.	Para.	Para.	Para.	Para.	Para.
Konsumi Final (a+b+c)	3.2	0.9	2.9	2.7	3.0	2.9	3.0	3.2	3.0	0.8	2.7	2.5	2.7	2.6	2.7	2.9
Konsumi Final i Popullatës	2.8	0.9	2.6	2.7	2.9	2.9	2.9	3.2	2.2	0.7	2.0	2.2	2.4	2.3	2.3	2.5
Konsumi Final i Administratës Publike	6.4	-1.1	4.7	2.7	3.2	2.9	3.4	2.7	0.7	-0.1	0.5	0.3	0.4	0.3	0.4	0.3
Konsumi Individual	5.3	-3.9	1.3	1.0	8.7	2.3	2.8	2.6	0.3	-0.2	0.1	0.1	0.5	0.1	0.1	0.1
Konsumi Kolektiv	-7.5	1.7	7.9	-4.1	-1.4	3.5	3.9	2.8	0.4	0.1	0.5	0.2	-0.1	0.2	0.2	0.2
Konsumi i Institucioneve Jo-fitimprurëse	10.0	41.7	16.4	4.1	1.0	1.0	1.0	2.0	0.1	0.2	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Formimi Bruto i Kapitalit Fiks	-4.5	3.5	3.3	6.5	4.4	6.8	5.4	6.3	-1.2	0.8	0.8	1.6	1.1	1.7	1.3	1.5
Publik	-3.8	4.6	0.6	10.9	9.9	6.4	3.0	4.9	-0.2	0.2	0.0	0.6	0.5	0.4	0.2	0.3
nga e cila qeveria qendrore	-7.2	5.4	1.4	5.4	10.7	7.1	2.2	4.7	-0.4	0.2	0.1	0.2	0.5	0.3	0.1	0.2
Privat	-4.8	3.2	4.1	5.4	2.8	6.9	6.1	6.7	-1.0	0.6	0.8	1.0	0.5	1.3	1.2	1.3
Kërkesa e brendshme (1+2)	1.5	1.4	3.0	3.5	3.3	3.7	3.5	3.8	1.8	1.7	3.5	4.1	3.8	4.3	4.0	4.4
Eksporti neto[^] (a-b)	9.2	-8.6	0.0	7.1	-2.3	0.2	-2.6	-0.5	-1.7	1.6	0.0	-1.2	0.3	0.0	0.4	0.1
Eksportet e mallrave e shërbimeve (föb)	1.2	1.0	11.3	8.9	5.0	7.3	7.5	6.4	0.3	0.3	3.1	2.6	1.6	2.3	2.4	2.1
Eksportet e mallrave	-12.9	-17.1	-5.8	3.6	15.0	7.2	8.3	7.7	-1.4	-1.6	-0.4	0.2	1.0	0.5	0.6	0.6
Eksportet e shërbimeve	9.9	9.9	17.9	10.5	2.2	7.3	7.2	5.9	1.8	1.9	3.5	2.3	0.5	1.7	1.7	1.5
Importet e mallrave e shërbimeve (föb)	4.3	-2.9	6.9	8.2	2.6	5.1	4.5	4.4	2.0	-1.4	3.1	3.8	1.2	2.3	2.0	2.0
Importet e mallrave	4.7	-1.9	8.0	7.7	2.1	4.8	4.4	4.8	1.5	-0.6	2.4	2.4	0.6	1.5	1.3	1.4
Importet e shërbimeve	3.4	-4.9	4.9	9.4	3.8	5.6	4.6	3.7	0.5	-0.8	0.7	1.4	0.6	0.8	0.7	0.6
Ndryshimet e gjendjeve	-20.2	-1.9	-15.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	-0.4	0.0	-0.2	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Mospërpunje statistikore	-193.9	-99.0	-16.5	-65.0	0.0	0.0	0.0	0.0	2.1	-1.1	0.1	0.9	0.0	0.0	0.0	0.0
Prodhim i Brendshëm Bruto (3+4+5)	1.8	2.2	3.4	3.8	4.2	4.3	4.4	4.5	1.8	2.2	3.4	3.8	4.2	4.3	4.4	4.5

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Megjithëse politika fiskale do të vazhdojë të jetë e orientuar drejt konsolidimit në periudhën afatmesme dhe afatgjatë, politika buxhetore e qeverisë për të ruajtur një nivel të investimeve publike në rreth 5% të PBB në vitet 2019-2021 do të stimulojë formimin e kapitalit fiks bruto në ekonomi, esenciale kjo për të mbështetur nivele relativisht të larta rritje në periudhën afatmesme dhe afatgjatë.

Nga ana tjetër, nivele relativisht të ulëta të huamarrjes së brendshme neto të qeverisë, të parashikuara për periudhën afatmesme, do të lënë më shumë hapësirë për sektorin privat dhe do të krijojnë stimuj për grumbullimin e investimeve private. Në të njëjtën kohë, vijimi i politikës monetare akomoduese parashikuar në periudhën afatmesme, duke marrë parasysh presionet e ulta inflacioniste, do të mbështesë konsumin privat dhe investimet.

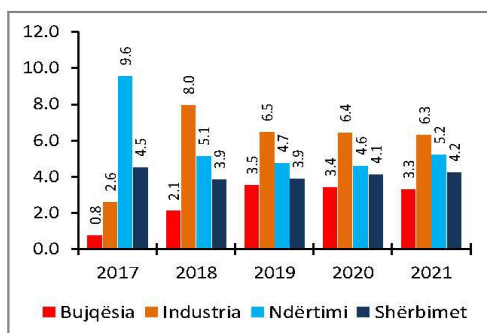
Konsolidimi fiskal i synuar nga qeveria do të kufizojë kërkesën e përgjithshme të sektorit publik. Si i tillë, nuk pritet të jetë një nxitës i rritjes në periudhën afatmesme. Megjithatë, konsolidimi fiskal do të ulë primin e riskut në periudhën afatmesme dhe do të rrisë hapësirat për stimulimin e sektorin privat. Në të njëjtën kohë, komponentët e politikave buxhetore të planifikuara do të mbështesin rritjen dhe për këtë arsye efekti shtrëngues i konsolidimit fiskal pritet të kompensohet.

Nga pikëpamja e ofertës agregate pritet që të gjithë sektorët kryesorë të vazhdojnë rreth të njëjtit trend të mesatares së tyre historike. Specifikisht, bujqësia pritet të rritet mesatarisht me 3.4% në vit në terma real, me një kontribut mesatar prej 0.6 pikë përqindje në vit; Industria me një mesatare vjetore prej 6.4%, me një kontribut mesatar prej 0.8 pikë përqindje në vit; Ndërtimi me 4.8%, me një kontribut mesatar prej 0.5 pikë përqindje në vit dhe Shërbimet me një mesatare 4.1% në vit, me kontributin më të lartë në rritje në sajë të peshës së tyre, me një mesatare prej 1.9 pikë përqindje në vit.

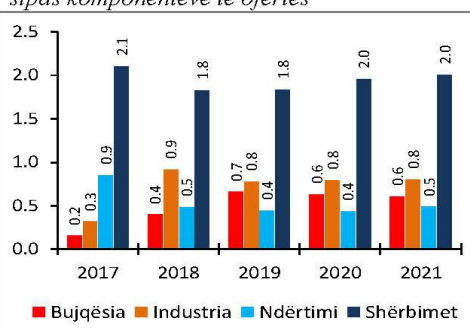

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Grafiku 2.2.3: Rritja reale (në %)

Grafiku 2.2.4: Kontributet në rritje (në p.p.) sipas komponentëve të ofertës

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

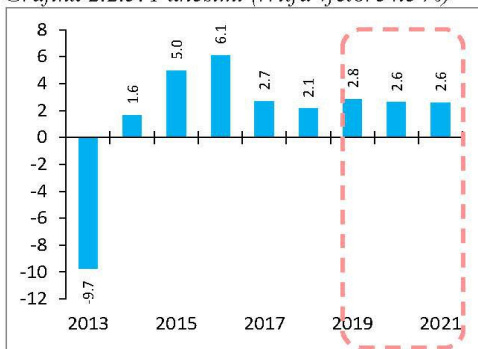
Tabela 2.2.2: Rritja reale (në të majtë, në %) dhe kontributet në rritje (në të djathtë, në p.p.) sipas komponentëve të ofertës

	Rritja Reale (%)								Kontributi në rritje (p.p.)							
					2018 2019 2020 2021								2018 2019 2020 2021			
	2014	2015	2016	2017	Para.	Para.	Para.	Para.	2014	2015	2016	2017	Para.	Para.	Para.	Para.
Bujqësia, pyjet dhe peshkimi	2.0	0.8	1.7	0.8	2.1	3.5	3.4	3.3	0.4	0.2	0.3	0.2	0.4	0.7	0.6	0.6
Industria mjerrëse	11.7	-8.0	-12.1	6.5	8.4	9.8	9.3	7.3	0.6	-0.4	-0.4	0.2	0.2	0.3	0.3	0.2
Industria përpunuese	9.4	5.0	4.3	8.7	5.1	5.9	5.6	6.3	0.5	0.3	0.2	0.5	0.3	0.3	0.3	0.4
Energjia elektrike, gaz, avull dhe furnizimi me ajër të kondicionuar	-22.8	7.7	9.9	-9.8	14.4	5.3	5.9	5.8	-0.5	0.1	0.3	-0.3	0.4	0.2	0.2	0.2
Furnizimi me ujë, aktivitetet e trajtimit dhe menaxhimit të mbeturinave, mbetjeve	3.4	1.1	0.3	1.1	2.7	3.2	3.7	3.7	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Ndërtimi	-13.3	6.2	3.1	9.6	5.1	4.7	4.6	5.2	-1.4	0.5	0.3	0.9	0.5	0.4	0.4	0.5
Tregtia me shumicë dhe me pakicë; riparimi i autovehikulave dhe motorve	3.8	-1.9	2.2	4.6	3.9	4.3	4.7	4.6	0.4	-0.2	0.2	0.5	0.4	0.5	0.5	0.5
Transporti dhe magazinimi	-2.1	6.5	5.8	5.1	3.4	3.9	3.8	3.5	-0.1	0.2	0.2	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1
Akomodimi dhe shërbimi ushqimor	3.6	6.7	11.8	4.8	2.8	3.3	2.9	3.1	0.1	0.1	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
Informacioni dhe komunikimi	3.0	7.6	6.1	1.3	1.8	2.4	2.3	2.8	0.1	0.2	0.2	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1
Aktivitetet financiare dhe të sigurimit	2.1	5.1	8.7	11.3	2.2	2.0	2.2	2.6	0.0	0.1	0.2	0.3	0.1	0.1	0.1	0.1
Aktivitetet të pasurive të paluajtshme	-0.1	0.8	1.1	1.6	1.4	1.9	2.1	2.4	0.0	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
Aktivitetet profesionale, shkencore dhe teknike	20.2	6.1	-0.3	-0.4	4.8	4.7	5.3	5.4	0.4	0.2	0.0	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1
Shërbime administrative dhe mbështetëse	19.0	13.9	14.0	5.1	8.1	5.8	7.1	6.7	0.4	0.3	0.4	0.2	0.3	0.2	0.2	0.2
Administrim publik dhe mbrojtja; sigurimi social i detyrueshëm	6.9	2.2	5.3	4.9	4.8	4.1	5.2	5.1	0.3	0.1	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2
Arsimimi	-4.4	-0.4	-2.6	5.7	4.4	4.5	4.8	5.4	-0.2	0.0	-0.1	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2
Shëndetësia dhe aktivitetet të punës sociale	12.4	2.7	5.8	7.7	4.7	4.9	4.2	4.6	0.3	0.1	0.2	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1
Arte, argëtim dhe lodhje	48.5	-0.2	-0.7	0.2	4.1	3.2	2.7	2.3	0.4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Aktivitetet të tjera shërbimi	4.4	12.7	24.1	10.1	4.3	4.4	3.0	3.0	0.0	0.1	0.3	0.2	0.1	0.1	0.0	0.0
Vlera e Shtuar Bruto me çmime bazë	2.1	2.3	3.2	3.9	4.1	4.2	4.4	4.4	1.9	2.0	2.8	3.4	3.6	3.7	3.8	3.9
Taksa neto mbi produktet	-0.7	1.8	4.3	3.4	4.2	4.3	4.5	4.5	-0.1	0.2	0.5	0.4	0.5	0.5	0.6	0.6
PBB me çmimet e tregut	1.8	2.2	3.4	3.8	4.2	4.3	4.4	4.5	1.8	2.2	3.4	3.8	4.2	4.3	4.4	4.5

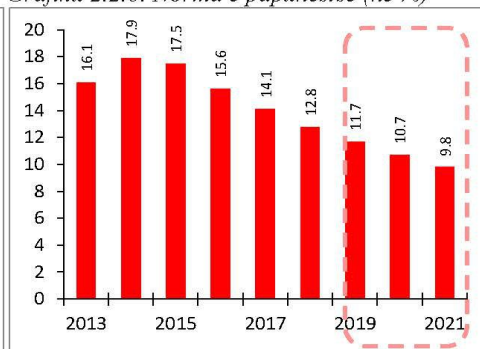
Në përputhje me parashikimet afatmesme të rritjes, punësimi pritet të rritet me një mesatare prej rreth 2.7% në vit gjatë viteve 2019-2021. Shkalla më e lartë e pjesëmarrjes në forcat e punës do të jetë gjeneruesi kryesor i rritjes së ofertës së punës. Ndërsa rritja e kërkesës për punë pritet të reflektojë pak a shumë të njëjtën strukturë të perspektivës së ofertës agregate të aktivitetit ekonomik. Rrjedhimisht pritet që shërbimet të kontribuojnë më shumë në rritjen e kërkesës për punë në krahasim me sektorët e tjerë të ekonomisë. Pavarësisht zgjerimit të pritshëm të punësimit në afatin e mesëm, serish produktiviteti i përgjithshëm i punës pritet të ketë një përmirësim të lehtë gjatë kësaj periudhe. Papunësia pritet të vazhdojë rënien graduale duke arritur në nivelin 9.8% në vitin 2021.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Grafiku 2.2.5: Punësimi (rritja vjetore në %)

Grafiku 2.2.6: Norma e papunësisë (në %)

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Politika monetare, kursi i këmbimit dhe inflacioni

Objektivi kryesor i politikës monetare është arritja dhe ruajtja e qëndrueshmërisë së çmimeve. Politika monetare operon nën regjimin e inflacionit të shënjestruar, ku objektivi për inflacionin është caktuar në nivelin 3.0% në afatin e mesëm. Instrumenti kryesor për arritjen e objektivit është norma e interesit e marrëveshjeve të anasjellta të riblerjes me afat maturimi një javor. Në linjë me strategjinë e politikës monetare, Banka e Shqipërisë aplikon një regjim të lirë të kursit të këmbimit, ku banka qendrore nuk ndërhyr, me përjashtim të arsyeve që lidhen me nivelin e rezervës valutore, korrigjimin e çrregullimeve të tregut apo devijimeve të treguesve makroekonomikë nga ekuilibrat e tyre afatgjatë.

Monedha vendase pësoi një mbiçmim të fortë në vitin 2018, i cili vlerësohet të jetë më i shpejtë se trendi i diktuar nga fondamentet e ekonomisë. Kahu mbiçmues i kursit të këmbimit vlerësohet të jetë në përputhje me ecurinë e faktorëve fundamentalë, të shprehur në përmirësimin e balancës së jashtme të vendit, rritjes më të shpejtë të ekonomisë shqiptare në krahasim me vendet partnere, reduktimin e primeve të rrezikut, etj. Përpos përmirësimit të faktorëve fundamentalë, ecuria e kursit të këmbimit gjatë vitit 2018 ka qenë subjekt goditjesh veçanërisht në tremujorin e dytë të vitit, kur ndryshimi i sjelljes së agjentëve financiarë – në reflektim të pritjeve të njëanshme për forcim të mëtejshëm – solli zhbalancim të raporteve të ofertës dhe kërkesës për valutë. Këto goditje përshpejtuan ritmin e mbiçmimit të lekut duke e shmangur atë nga nivelet e sugjeruara nga faktorët fundamentalë dhe duke krijuar premisa për aktivizimin e një cikli vicioz me efekte negative potenciale në tregun financiar, në ekonomi dhe në inflacion. Për pasojë, stimuli monetar u rrit edhe më tej në muajin qershor, me zvogëlimin e normës bazë në 1.00% me qëllim nxitjen e kërkesës së brendshme dhe krijimin e presioneve nënçmuese në valutën vendase. Për të shtuar efektin e kësaj lëvizjeje, Banka e Shqipërisë nisi ndërhyrjet në tregun valutor.

Ndërhyrja e përkohshme në tregun valutor ka rezultuar efektive në drejtim të reduktimit të zhbalancimeve të ofertës dhe kërkesës për valutë, qetësimit të funksionimit të tregut valutor dhe reduktimit të shmangies së kursit nga nivelet e sugjeruara nga faktorët fundamentalë. Shpejtësia e mbiçmimit të kursit të këmbimit është ngadalësuar. Ky instrument do të vijojë të qëndrojë aktiv deri sa të zbuten rreziqet deflacioniste në stabilitetin e çmimeve. Banka e Shqipërisë vijon të konsiderojë regjimin e kursit të këmbimit të lirë.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Politika monetare akomoduese ka mbështetur rritjen ekonomike. Shpenzimet konsumatore dhe investimet janë faktorët kryesor të rritjes. Ato kanë përfituar nga kushtet e favorshme financiare – mjedisi me norma të ulëta interesi dhe rritja e vazhdueshme e kredisë në lek – përmirësimi i besimit, zhvillimet në tregun e punës dhe zhvillimet pozitive në ekonominë partnere. Presionet inflacioniste me burim të brendshëm janë rritur në pasqyrim të përmirësimit të pozicionit ciklik të ekonomisë, të ilustruar në rritjen e shfrytëzimit të kapaciteteve në tregun e punës dhe atë të kapitalit. Nga ana tjetër, mbiçmimi i monedhës vendase ka penguar transmetimin e presioneve të huaja inflacioniste në çmimet në vend. Banka e Shqipërisë pret që presionet mbiçmuese në kursin e këmbimit të shuhen në afatin e mesëm dhe ndikimi negativ i këtij faktori të vijë në reduktim. Gjithashtu, Banka e Shqipërisë pret rritjen e vazhduar të ekonomisë gjatë viteve në vijim; kjo rritje do të jetë e mjaftueshme për të mbyllur plotësisht hendekun negativ të prodhimit në gjysmën dytë të vitit 2019. Inflacioni parashikohet të rritet gradualisht duke qëndruar në objektiv brenda vitit 2020.

Qëndrimi i politikës monetare do të jetë akomodues në afatin e mesëm, në përputhje me konvergimin e qëndrueshëm të inflacionit drejt objektivit. Komunikimi i kursit të ardhshëm të politikës monetare dhe ecuria e projektuar e normës bazë të interesit sugjerojnë se politika monetare do të nisë të normalizohet gradualisht vitin e ardhshëm. Megjithatë, norma bazë do të vijojë të qëndrojë nën vlerën e saj natyrore në afatin e mesëm.

Balanca e rreziqeve qëndron në anën e poshtme. Rreziqet e kahut të poshtëm lidhen me goditje të mundshme nga ambienti i huaj, zhvillimet në tregun valutor dhe rimëkëmbjen e huadhënies në vend. Kjo e fundit pritet të gjallërohet nga zgjerimi i aktivitetit ekonomik i cili pritet të rrisë kërkesën e brendshme, dhe nga vazhdimi i zvogëlimit të huave me probleme, që pritet të ndihmojë në lehtësimin e kushteve të kreditimit. Për më tepër, masat e ndërmarra për të rritur përdorimin e monedhës vendase në tregjet financiare pritet të mbështesin transmetimin e politikës monetare akomoduese në ekonomi dhe të forcojnë stabilitetin e sistemit financiar në afatin e mesëm.

Qëndrimi akomodues i politikës monetare është konsistent me konsolidimin fiskal, i cili synon uljen e borxhit publik. Politika fiskale pritet të qëndrojë në një ecuri konsoliduese për të përmirësuar dobësitë e borxhit publik dhe për të lehtësuar financimin e sektorit privat. Ky miksi politikash konsiderohet si i përshtatshëm për të siguruar një rritje ekonomike të qëndrueshme dhe për të ruajtur stabilitetin financiar. Gjithashtu, këto politika pritet të përfitojnë nga zbatimi i suksesshëm i reformave strukturore që synojnë të rrisin konkurrencën dhe rritjen potenciale të vendit.

Sektori i jashtëm dhe qëndrueshmëria e tij afat-mesme

Zhvillime në Bilancin e Pagesave dhe tregtinë në mallra

Gjatë nëntë muajve të parë të vitit 2018, deficitin i llogarisë korrente u ngushtua me 11.3% në terma vjetorë. Ndikimi kryesor ka ardhur nga zgjerimi i flukseve hyrëse neto të remitançave. Rritja vjetore vlerësohet në 8.0%. Eksportet neto të shërbimeve dhanë gjithashtu një kontribut pozitiv në terma të përmirësimit të deficitit korrent. Në rastin e tregtisë së mallrave, rritja vjetore e eksporteve ishte dyshifrore për shkak të zgjerimit të shpejtë të eksportit të energjisë elektrike. Importet gjithashtu përjetuan rritje dhe deficitin tregtar në mallra u zgjerua me 0.2% në terma vjetorë.

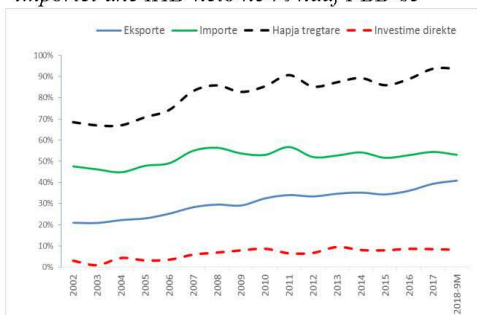
Eksporti i mallrave ka ndjekur një trajektore pozitive përgjatë 2018. Eksportet e “energjisë elektrike”, “lëndës djegëse” dhe “materialeve të ndërtimit dhe metaleve janë intensifikuar, ndërkohë që norma e rritjes për “tekstilet” dhe “ushqimet” janë ngadalësuar disi. Në tërësi, eksportet e mallrave u zgjeruan me 15.0% në terma vjetorë gjatë 11 muajve të parë të vitit 2018.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Mbiçmimi i kursit real të këmbimit (KREK) është rritur gjatë vitit 2018, duke ndjekur të njëjtën trajektore sikurse kursi nominal i këmbimit (KNEK), në kushtet e diferencave të ulëta të inflacionit midis vendeve partnere tregtare. Mbiçmimi vjetor real i kursit shënoi mesatarisht 7.4% deri në muajin nëntor 2018.

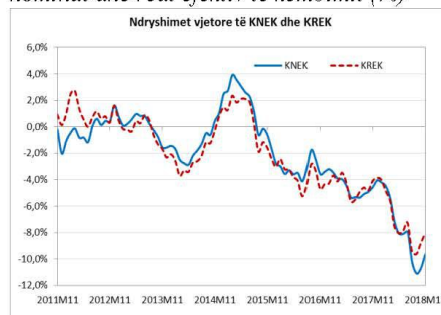
Për sa i përket destinacioneve, përpjesë më të larta janë regjistruar në rastin e Zvicrës, Serbisë, Kosovës dhe Maqedonisë për shkak të eksportit më të lartë të “energjisë elektrike” dhe “metaleve”. Megjithatë, struktura e destinacioneve mbetet relativisht e përqendruar, me Italinë që tërheq mbi 50% të eksporteve totale. Struktura sipas grup-mallrave mbetet gjithashtu e përqendruar, me “tekstilet dhe veshjet” që përbëjnë mbi 40% të totalit të eksportit të mallrave.

Grafik 2.2.7: Hapja tregtare, eksportet, importet dhe IHD neto në % ndaj PBB-së

Burimi: Banka e Shqipërisë, INSTAT, 2018

Grafik 2.2.8: Ndryshimet vjetore në kursin nominal dhe real efektiv të këmbimit (%)

Sipas metodës së dekompozimit të eksporteve shqiptare sipas Përpjesëve Konstante të Tregut (PKT)⁵, rritja e konkurrueshmërisë (komponenti mbetës) ka qenë faktori kryesor pas rritjes së eksporteve drejt vendeve të BE-15 gjatë vitit 2017, pasuar nga rritja e eksporteve botërore. Nga ana tjetër, kontribute negative lidhen me shpërndarjen e tregut dhe strukturën sipas kategorive. Në rastin e vendeve anëtare të CEFTA, struktura sipas kategorive dhe shpërndarja e tregut kanë qenë faktorët pas rritjes së eksporteve shqiptare.

Tabela 2.2.3: Dekompozimi i eksporteve shqiptare sipas metodës PKT (EUR milionë)

	2017	
	EU -15	CEFTA
Rritja e eksporteve botërore	103.8	20.3
Struktura sipas kategorive	-17.1	13.8
Shpërndarja e tregut	-9.4	8
Konkurrueshmëria	146.1	-19.7
Total	223.4	22.4

Burimi: Banka e Shqipërisë, INSTAT, UN Comtrade, 2018

Llogaria e shërbimeve ka regjistruar zhvillime pozitive përgjatë vitit 2017 dhe gjatë nëntë muajve të parë të vitit 2018. Në vitin 2017, rritja e eksportit të shërbimeve lidhej me shërbimet e turizmit dhe shërbimet e tjera. Ndërkohë, në vitin 2018, ishin shërbimet e turizmit dhe shërbimet e “Inputeve fizike” ato që dhanë ndikimet kryesore. Importet e shërbimeve u zgjeruan me 14.0% në vitin 2018, normë kjo e përshpejtuar krahasuar me vitin 2017.

⁵ Shihni <http://go.worldbank.org/KQCHUD4JNQ> për një diskutim mbi PKT.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Llogaria e të ardhurave parësore regjistroi një deficit neto prej EUR 18.1 milionë gjatë nëntë muajve të parë të vitit 2018, krahasuar me një teprice neto prej EUR 21.5 milionë gjatë së njëjtës periudhë në vitin 2017. Kjo dinamikë lidhet kryesisht me rënien e të ardhurave hyrëse dhe zgjerimin e të ardhurave dalëse nga investimet direkte.

Teprica e të ardhurave dytësore u zgjerua me rreth 13.4% në terma vjetorë gjatë nëntë muajve të parë të vitit 2018. Remitancat neto u zgjeruan me 8.0 në terma vjetorë.

Deficiti korrent vlerësohet të ngushtohet me rreth 3.6% përgjatë gjithë vitit 2018 kryesisht për shkak të ngushtimit të deficitit tregtar dhe zgjerimit të remitancave. Për vitin 2019 parashikohet një zgjerim i deficitit korrent kryesisht si rezultat i eksporteve në rënie. Rënia e pritur në çmimet ndërkombëtare të mallrave pritet që të japë një ndikim në eksportet shqiptare. Eksportet e shërbimeve vlerësohet të kompensojnë disi humbjet nga mallrat, por nuk do të jenë në gjendje që të ruajnë normën e rritjes vjetore të eksporteve totale në parametra të ngjashëm me vitin 2018. Po ashtu, me zgjerimin e pritur të importeve (për shkak të rritjes së pritur në prodhimin dhe kërkesën agregate vendase), priten ndikime të mëtejshme në terma të zgjerimit të deficitit tregtar dhe atij korrent. Së fundi, prurjet e remitancave pritet të rriten në vitin 2019, por me norma më të ngadalta krahasuar me vitin 2018.

Investimet e huaja direkte neto janë zgjeruar në terma vjetorë me 1.2% gjatë nëntë muajve të parë të vitit 2018. Rritja u përqendrua kryesisht në tremujorin e parë të vitit. IHD e lidhura me projektet madhore në fushën energjetike (veçanërisht Gazsjellësi Trans-Adriatik) kanë qenë në qendër të zhvillimeve. Megjithatë, me hyrjen e këtyre projekteve në fazat përfundimtare të ndërtimit, flukset nga IHD pritet të pakësohen. Si rezultat, hyrjet e IHD-ve përgjatë vitit 2018 pritet të jenë në nivele të ngjashme me vitin 2017. Ndërkohë, flukset parashikohen në rënie për vitin 2019.

Investimet e portofolit regjistruan mjete neto në nivelin EUR 127.2 milionë gjatë nëntë muajve të parë të vitit 2018, krahasuar me detyrime neto në nivelin EUR 127.8 milionë në të njëjtën periudhë të vitit 2017. Ky zhvillim është përcaktuar nga rritja e investimeve vendase (nga Korporatat Depozit-marrëse) në formën e instrumenteve të borxhit. Në rastin e fluksit të investimeve të tjera, u pasqyrua një rritje në mjetet e korporatave depozit-marrëse në formën e “monedhave dhe depozitave”. Megjithatë, balanca e përgjithshme në këtë nën-llogari u përcaktua nga zgjerimi i huamarrjes së huaj nga sektorët e tjerë (kryesisht në formën e borxhit të garantuar) vënë re kryesisht gjatë tremujorit të dytë të vitit 2018.

Për sa i përket financimit të deficitit korrent, flukset jo-borxh-krijuese në formën e Investimeve Direkte kanë dhënë kontributet kryesore.

Zhvillime në borxhin e jashtëm

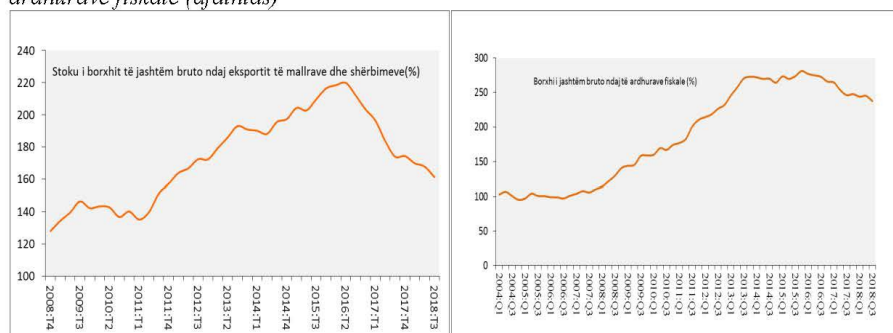
Stoku i borxhit të jashtëm bruto të Shqipërisë arriti EUR 8,041.3 milionë në tremujorin e tretë të vitit 2018 me një raport 64.5% ndaj PBB-së nominale. Borxhi afatgjatë përbën 79.6% të totalit kryesisht në formën e huave afatgjata të qeverisë së përgjithshme dhe të sektorëve të tjerë. Borxhi afatshkurtër përbën 20.4% të totalit.

Nga pikëpamja e qëndrueshmërisë, treguesit e aftësisë ripaguese afatgjatë të borxhit të jashtëm janë përmirësuar gjatë kohëve të fundit. Raporti i borxhit të jashtëm bruto ndaj eksportit të mallrave dhe shërbimeve qëndronte në nivelin 161.3% në fund të tremujorit të tretë të vitit 2018, nga 174.0% një vit më parë. Raporti i borxhit të jashtëm ndaj të ardhurave fiskale shënoi 237.5% krahasuar me 246.3% një vit më parë. Gjithashtu, raporti i borxhit të qeverisë së përgjithshme ndaj të ardhurave fiskale shënoi 104.2% krahasuar me 107.9% një vit më parë. Treguesit e

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

mjaftueshmërisë së likuiditetit dëshmojnë për presione të ulta nga shërbimi i borxhit të jashtëm. Raporti i mjeteve të rezervës ndaj borxhit të jashtëm afatshkurtër ishin në nivelin 160% në fund të tremujorit të tretë të vitit. Në të njëjtën kohë, raporti i amortizimit të borxhit të jashtëm ndaj eksportit të mallrave dhe shërbimeve shënonte 11.3%.

Grafik 2.2.9: Borxhi i jashtëm ndaj eksportit të mallrave dhe shërbimeve (majtas) dhe ndaj të ardhurave fiskale (djathtas)

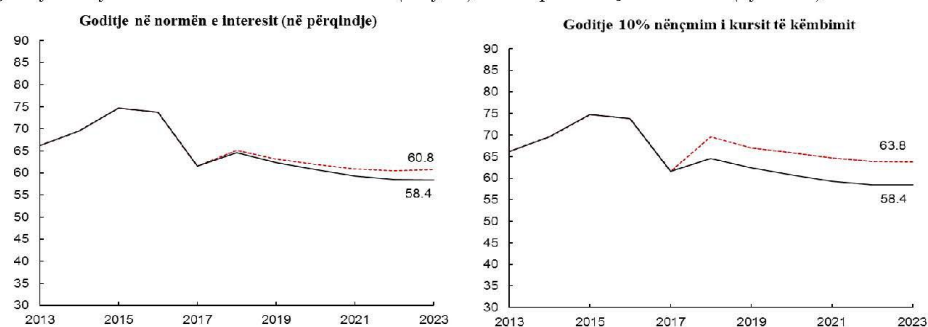

Burimi: Banka e Shqipërisë, 2018

Raporti i stokut të borxhit të jashtëm afatshkurtër ndaj PBB-së nominale shënonte 13.1% në fund të tremujorit të tretë 2018, ndërkohë që shënonte 13.9% në fund të tremujorit të tretë të vitit 2017. Në të njëjtën kohë, raporti i eksportit të mallrave dhe shërbimeve ndaj borxhit të jashtëm afatshkurtër vlerësohet në 304.3% krahasuar me 283.2% në fund të tremujorit të tretë të vitit 2017.

Analiza e rreziqeve ndaj qëndrueshmërisë së borxhit të jashtëm dëshmon për ndjeshmëri më të lartë ndaj goditjeve në kursin e këmbimit nëse krahasohen me goditje ndaj normave të interesit. Në këtë drejtim, zhvillohen dy simulime të veçanta goditjesh. Në skenarin e parë, norma e interesit të borxhit të jashtëm rritet në formë permanente me dy devijime standarde. Në skenarin e dytë, përfshihet një nënçmim i përkohshëm në terma realë i kursit të këmbimit me 10% për vitin 2018. Devijimet në trajektoren e borxhit të jashtëm janë më të qenësishme në skenarin e nënçmimit të kursit të këmbimit.

Grafik 13: Borxhi i jashtëm bruto ndaj PBB-së në skenarin bazë dhe sipas skenarëve të riskut: goditje ndaj normës nominale të interesit (majtas) dhe sipas nënçmimit real (djathtas)

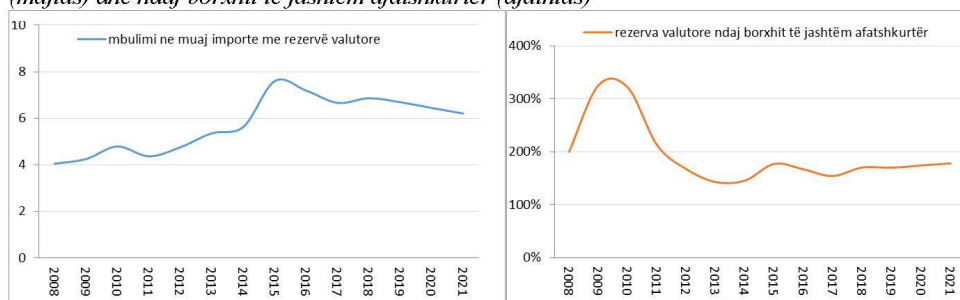
Burimi: Banka e Shqipërisë, 2018

Zhvillime në stokun e rezervës

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Kriteret e mjaftueshmërisë të **Rezervës Valutore** që mbahet nga Banka e Shqipërisë përcaktojnë mbajtjen e një niveli minimal rezerve për mbulimin e 4 muajve importe mallrash dhe shërbimesh dhe 100% të borxhit të jashtëm afatshkurtër. Niveli i rezervave valutore gjatë vitit 2018 vlerësohet të mbulojë mesatarisht rreth 6.5 muaj importe mallrash dhe shërbimesh dhe 155% të borxhit të jashtëm afatshkurtër. Në terma afatmesëm, të dy këto kriterë mjaftueshmërie pritet të qëndrojnë mbi nivelet e përcaktuara.

Grafik 2.2.10: Parashikimi i nivelit të rezervës valutore në muaj importe mallrash dhe shërbimesh (majtas) dhe ndaj borxhit të jashtëm afatshkurtër (djathtas)

Burimi: Banka e Shqipërisë, 2018

2.3. Skenarë alternative dhe risqet

Skenari bazë vlerësohet të ketë probabilitet më të lartë për t'u materializuar. Megjithatë parashikimi i skenarëve alternativ - duke supozuar se një pjesë e risqeve të ndryshme që rrethojnë skenarin bazë mund të materializohen - është një komponent i rëndësishëm i planifikimit të financave publike. Në mënyrë që të rritet cilësia e planifikimit dhe të ketë një menaxhim më efikas të fondeve publike në çdo situatë që ka një probabilitet të caktuar për të ndodhur, më poshtë paraqiten shkurtimisht dy skenarë alternativ, në mënyrë specifike një skenar "pesimist" dhe një skenar "optimist".

Secili nga skenarët alternativ supozon që një grup risqesh negative (në rastin e një skenari "pesimist") ose risqesh pozitive (në rastin e një skenari "optimist") do të materializohen. Ky grup risqesh supozon devijime nga parashikimet në skenarin bazë për treguesit kryesorë makroekonomik, duke përfshirë kreditimin e ekonomisë, ecurinë e ekonomisë së Eurozonës me efektet që ka në eksportin e mallrave dhe shërbimeve, në remitanca, në flukset e kapitaleve të huaja si dhe kursin e këmbimit, normën e interesit, ritmin dhe ndikimin e reformave të politikave strukturore të planifikuara për periudhën afatmesme, etj. Efekti i përgjithshëm neto i të gjitha risqeve të supozuara, negative ose pozitive, për thjeshtësi analize (modelimi) jepet si një goditje fillestare në terma të një variabli të vetëm: rritjes ekonomike reale. Pra, skenarët alternativë bazohen në supozime të ndryshme të rritjes ekonomike nga skenari bazë për secilin vit 2019-2021.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018 Vler	2019 Para	2020 Para	2021 Para
Rritja reale e PBB (%)										
<i>Bazë</i>	1.4	1.0	1.8	2.2	3.4	3.8	4.2	4.3	4.4	4.5
<i>Pesimist</i>								2.8	2.9	3.0
<i>Optimist</i>								5.3	5.4	5.5
PBB nominale (në miliard lek)										
<i>Bazë</i>	1,333	1,350	1,395	1,434	1,475	1,553	1,648	1,753	1,869	2,000
<i>Pesimist</i>								1,728	1,816	1,915
<i>Optimist</i>								1,770	1,905	2,058
Të ardhurat (% e PBB-së)										
<i>Bazë</i>	24.8	24.2	26.3	26.4	27.6	27.7	28.0	27.8	27.8	27.8
<i>Pesimist</i>								27.3	27.3	27.3
<i>Optimist</i>								27.8	27.8	27.8
Deficiti fiskal (në miliard lek)										
<i>Shënim: Deficiti i përgjithshëm fiskal në terma nominale për çdo skenar alternativ targetohet të jetë më tepër (më pak) në rastin e skenarit pesimist (optimist) se deficiti nominal i skenarit bazë me diferencë në 50% të të ardhurave totale ndërmjet skenarit bazë dhe skenarëve të tjerë alternativ.</i>										
<i>Bazë</i>	-45.9	-66.9	-72.1	-58.2	-26.7	-31.0	-32.4	-32.9	-29.8	-23.2
<i>Pesimist</i>								-40.7	-41.8	-39.8
<i>Optimist</i>								-30.6	-24.8	-15.1

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

3. KUADRI FISKAL

3.1. Politikat strategjike dhe objektivat afatmesme

Politika fiskale në periudhën afatmesme 2019-2021 do të jetë e orientuar drejt konsolidimit fiskal, në përputhje me rregullat fiskale të parashtruara në Ligjin e Buxhetit Organik (shih kutinë më poshtë mbi parimet dhe rregullat fiskale). Konsolidimi fiskal dhe reduktimi i borxhit publik janë thelbësore për të ulur dobësitë e lidhura me borxhin që pengojnë rritjen dhe shkaktajnë paqëndrueshmëri makroekonomike. Për të reduktuar dobësitë e lidhura me borxhin publik, janë ndërmarrë disa masa për rregullime fiskale gjatë viteve të fundit. Bilanci i përgjithshëm fiskal është përmirësuar me rreth 3.2 p.p. të PBB-së nga viti 2014 në 2018, mbështetur nga mobilizimi i të ardhurave, kufizimi i shpenzimeve dhe zbatimi i disa reformave administrative. Që nga viti 2016, kemi arritur një bilanc primar pozitiv (suficit primar), krahasuar me një deficit primar prej 2.3% në vitin 2014. Të ardhurat tatimore janë rritur ndjeshëm gjatë viteve të fundit nga 22.2% e PBB-së në vitin 2013 në rreth 26% të PBB-së në 2018, nxitur nga politika tatimore dhe përmirësimi i administratës tatimore. Reforma kundër informalitetit gjithashtu ndihmoi në rritjen e mbledhjes së të ardhurave duke mbetur një prioritet i vazhdueshëm. Nga ana e shpenzimeve, kursime të konsiderueshme janë realizuar nga reformat në sektorin e pensioneve dhe të energjisë, si dhe nga rendimenti në administratën publike. Gjithashtu, sa i përket menaxhimit të borxhit gjatë këtyre viteve, kemi zvogëluar risqet e ndryshimit të termave duke diversifikuar dhe zgjatur ndjeshëm maturitetin e borxhit tonë.

Politika fiskale konsoliduese synon të mbajë trajektoren e rënies së borxhit publik në raport me PBB që nga viti 2016. Borxhi publik pritet të bjerë në rreth 65.5% të PBB-së në vitin 2019; 63.6% e PBB-së në vitin 2020 dhe 59.9% në vitin 2021, duke mundësuar një reduktim optimal por të konsiderueshëm nga niveli prej 72.7% në vitin 2015. Objektivi treguesit afatmesëm për borxhin publik mbetet ulja e tij nën 60% në vitin 2021. Në aspektin e borxhit publik neto nga asetet likuide të qeverisë (depozita në para të qeverisë që mbahen në bankën qendrore), ulja do të jetë nga 66.6% që pritet në fund të vitit 2018 në 59.5% në vitin 2021, që përfshin një reduktim kumulativ prej rreth 7 p.p. vetëm për tre vjet. Për të arritur objektivin tregues të politikës fiskale afatmesme mbi borxhin publik, skenari fiskal bazë synon një deficit fiskal në nivelin 1.9% të PBB-së në 2019, një nivel prej 1.6% të PBB-së në vitin 2020 dhe synon ulje të mëtejshme në 1.2% në vitin 2021. Në të njëjtën kohë, synohet një bilanc primar pozitiv dhe në rritje në vitet 2019-2021, respektivisht 0.5% të PBB-së në vitin 2019; 0.9% në vitin 2020; dhe 1.5 përqind në vitin 2021. Gjithashtu, balanca korrente, e definuar këtu si diferenca midis investimeve publike dhe deficitit vjetor, synohet të arrijë nivele të larta dhe gradualisht po rritet në periudhën afatmesme. Balanca korrente në periudhën afatmesme synon nivelin 3.3 për qind të PBB-së në 2019, 3.4 për qind në vitin 2020 dhe 3.7 për qind në vitin 2021.

Në të njëjtën kohë, ky kuadër fiskal përshtat politikat buxhetore që mbështesin rritjen ekonomike dhe kompenson efektet shtrënguese të konsolidimit fiskal. Investimet publike të qeverisë qendrore në afat të shkurtër dhe të mesëm ruhen me një mesatare prej 5% të PBB-së, e cila është e rëndësishme për të nxitur kërkesën agregate në afat të shkurtër dhe për të zhvendosur rritjen potenciale në periudhën afatmesme dhe afatgjatë. Vazhdimi i reformave të menaxhimit financiar publik është thelbësor për rritjen e efikasitetit të shpenzimeve buxhetore si dhe për krijimin e hapësirave për shpenzime më produktive në periudhën afatmesme dhe afatgjatë. Ne kemi nisur disa reforma të MFP-së, disa prej të cilave tashmë janë finalizuar, disa janë afër finalizimit dhe ne mbetemi plotësisht të angazhuar për t'i finalizuar të gjitha.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

PARIMET DHE RREGULLAT FISKALE

Në përputhje të plotë me obligimet që rrjedhin prej ligjit organik të buxhetit (LOB) nr 57/2016, kuadri fiskal 2020-2022 materializon parimet dhe rregullat fiskale të mëposhtme:

1. Në çdo ligj vjetor të buxhetit, fillestar apo të rishikuar, si dhe në planifikimet e buxhetit afatmesëm, raporti i borxhit publik ndaj Produktit të Brendshëm Bruto do të planifikohet më i ulët se niveli i vlerësuar për vitin pararendës, deri atëherë kur niveli i borxhit të arrijë dhe qëndrojë poshtë nivelit 45 përqind të Produktit të Brendshëm Bruto;

Në përputhje me këtë dispozitë (rregull fiskal) të LOB, kuadri fiskal 2020-2022 **targeton çdo vit një nivel të borxhit publik total në përqindje të PBB më të ulët se sa niveli i vitit pararendës.**

2. Vlera e Produktit të Brendshëm Bruto, nominale në lekë, e cila do të përdoret për llogaritjen e raportit të borxhit publik ndaj Produktit të Brendshëm Bruto për vitet buxhetore që planifikohen dhe për vitin pararendës, nuk mund të jetë më e lartë se vlera respektive e parashikuar ose vlerësuar në raportin “Perspektiva ekonomike botërore” (World Economic Outlook), të Fondit Monetar Ndërkombëtar, më i fundit i publikuar në kohën kur ligji vjetor i buxhetit dorëzohet për miratim në Kuvend. Kjo dokumentohet qartësisht në relacionin shoqërues të ligjit vjetor të buxhetit;

Në përputhje me këtë dispozitë (rregull fiskal) të LOB, kuadri 2020-2022 **bazohet në projeksionet e mëposhtme të PBB nominale, të cilat paraqiten në mënyrë krahasimore kundrejt projeksioneve të raportit “Perspektiva Ekonomike Botërore”** (World Economic Outlook), të Fondit Monetar Ndërkombëtar, më i fundit i publikuar më Tetor 2018.

Parashikimet e PBB nominale të FMN dhe MFE			(në miliardë Lekë)			
	2016	2017	2018 Para.	2019 Para.	2020 Para.	2021 Para.
FMN - Perspektiva Ekonomike Botërore	1,475.3	1,553.0	1,653.5	1,754.4	1,869.3	2001.5
MFE	1,475.3	1,552.9	1,647.6	1,752.7	1,869.2	2000.3
Diferenca FMN - MFE	0	0.1	5.9	1.7	0.1	1.2
(Diferenca duhet të jetë jo më e vogël se zero)						

3. Në çdo vit buxhetor të planifikuar duhet të përfshihet një kontingjencë e veçantë, prej jo më pak se 0.7 përqind e shpenzimeve totale të buxhetit, për të kompensuar rreziqe potenciale nga luhatjet në kurset e këmbimit ose normat e interesit, me ndikim në nivelin e borxhit.

Në përputhje me këtë dispozitë (rregull fiskal) të LOB, kuadri 2020-2022 përfshin për çdo vit në një zë të veçantë të tij, emërtuar “Kontingjencë për luhatjet e normave të interesit, etj.” **një kontingjencë prej të paktën 0.7 përqind e shpenzimeve totale.**

4. Të ardhurat nga privatizimi nuk janë pjesë e procesit të programimit buxhetor. Në rastet e arkëtimit ato përdoren, jo më pak se 50 përqind, për uljen e borxhit publik dhe pjesa tjetër për investime publike.

Në përputhje me këtë dispozitë (rregull fiskal) të LOB, kuadri 2020-2022 **nuk përfshin të hyra nga privatizimet e mundshme.**

5. Masa e deficitit buxhetor nuk mund të tejkalojë masën e shpenzimeve kapitale të parashikuara çdo vit në ligjin e buxhetit.

Në përputhje me këtë dispozitë (rregull fiskal – “rregulli i artë”) të LOB, deficitit i targetuar në kuadrin 2020-2022 **është çdo vit më i ulët se sa shpenzimet kapitale të planifikuara.** Rrjedhimisht, balanca korrente e targetuar është pozitive prej mesatarisht 3.4 përqind të PBB në çdo vit të programuar.

1. Linku për aksesimin e raportit WEO – <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2018/09/24/world-economic-outlook-october-2018>

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

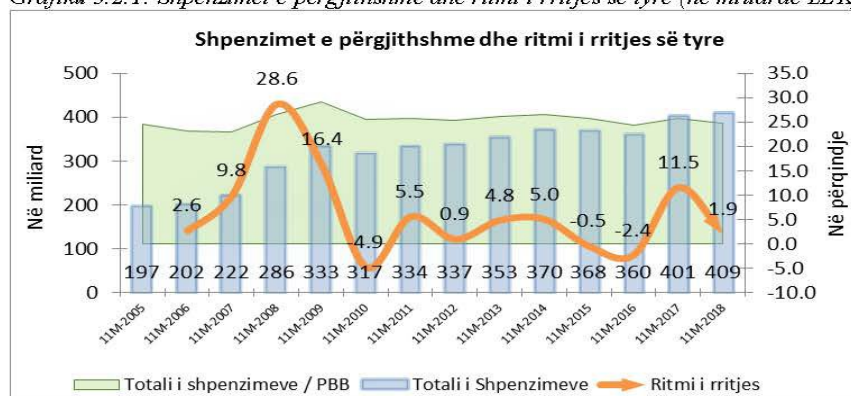
3.2. Implementimi i buxhetit për 2018

Ecuria 11 mujore e treguesve kryesorë të shpenzimeve buxhetore

Të ardhurat e përgjithshme, për muajin e njëmbëdhjetë të vitit 2018, arritën në rreth 407.4 miliardë LEK me një realizim në masën 97.2 përqind të planit të periudhës, ndërsa krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2017 ky zë ka rezultuar 4.3 përqind më i lartë ose rreth 17 miliardë LEK më shumë. *Në terma vjetorë*, të ardhurat e përgjithshme për 11 mujorin e vitit 2018 u realizuan në masën 87.7 përqind të planit vjetor sipas Buxhetit Fillestar dhe Aktit Normativ nr. 1, datë 26.07.2018 (AN nr. 1), dhe 88.2 përqind të planit vjetor sipas Aktit Normativ nr. 2, datë 19.12.2018 (AN nr. 2).

Shpenzimet e përgjithshme publike, për muajin e njëmbëdhjetë të vitit 2018, arritën në 408.7 miliardë LEK me një realizim në masën 93.5 përqind të planit të periudhës, ndërsa krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2017 ky zë ka rezultuar 1.9 përqind më i lartë ose rreth 7.7 miliardë LEK më shumë. *Në terma vjetorë*, shpenzimet e përgjithshme për 11 mujorin e vitit 2018 u realizuan në masën 82.2 përqind të planit vjetor sipas Buxhetit Fillestar dhe AN nr. 1, dhe 82.7 përqind të planit vjetor sipas AN nr. 2. Shpenzimet e përgjithshme për periudhën 11 mujore përbëjnë 24.81 përqind të Produktit të Brendshëm Bruto. Nga grafiku i mëposhtëm vihet re trendi i qëndrueshëm ndër vite, i raportit të shpenzimeve të përgjithshme kundrejt PBB, me një nivel mesatar prej rreth 25.4 përqind.

Grafiku 3.2.1: Shpenzimet e përgjithshme dhe ritmi i rritjes së tyre (në miliardë LEK)

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Shpenzimet korente dhe ato kapitale, kanë shënuar një realizim respektivisht në masën 96.8 përqind dhe 78.8 përqind të planit të periudhës. Ndërkohë që, *në terma vjetorë* ato janë realizuar përkatësisht: Shpenzimet korente 86 përqind të planit vjetor sipas Buxhetit Fillestar dhe 85.9 përqind sipas AN nr.1, dhe AN nr.2, ndërsa shpenzimet kapitale 66.6 përqind të planit vjetor sipas Buxhetit Fillestar, 66.3 përqind të planit vjetor sipas AN nr. 1 dhe 68.3 përqind të planit vjetor sipas AN nr. 2.

Tabela 3.2.1: Treguesit fiskalë të konsoliduar për 11 mujorin e vitit 2018 (në milion LEK)

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Emertimi	Nëntor 2018		Diferenca		Viti 2018					
	Plan	Fakt	Fakt-Plan	ne % mbi Plan	Plan Vjetor Buxhet Fillestar	Plan Vjetor AN1	Plan Vjetor AN2	% e realizimit Buxhet Fillestar	% e realizimit AN1	% e realizimit AN2
Te Ardhurat e Pergjithshme	419,130	407,429	-11,701	97.2%	464,702	464,703	461,864	87.7%	87.7%	88.2%
Shpenzimet e Pergjithshme	436,899	408,700	-28,199	93.5%	497,069	497,069	494,231	82.2%	82.2%	82.7%
Shpenzimet Korente	362,573	351,008	-11,565	96.8%	407,981	408,778	408,530	86.0%	85.9%	85.0%
Shpenzimet Kapitale	72,978	57,512	-15,466	78.8%	86,388	86,691	84,201	66.6%	66.3%	68.3%
Deficit/Suficit	-17,770	-1,271	16,499	7.2%	-32,367	-32,367	-32,367	3.9%	3.9%	3.9%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Tabela 3.2.2: Treguesit fiskale të konsoliduar për 11 mujorin e vitit 2017 dhe 2018 (në milion LEK)

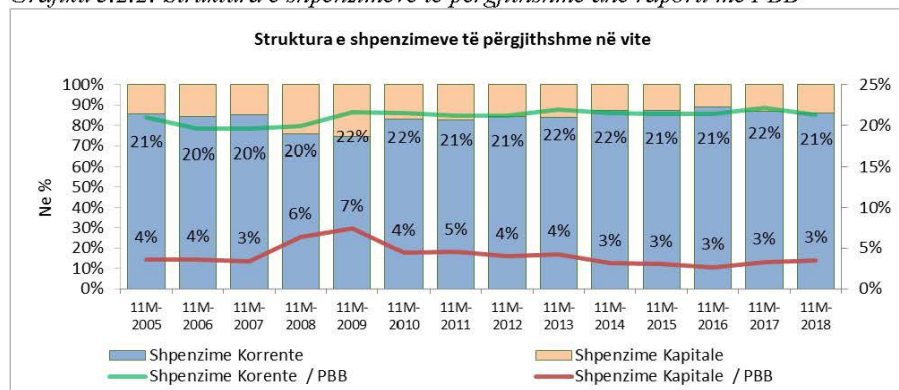
Emertimi	Fakt Nëntor 2017	Plan 2018	Fakt 2018	Diferenca		Diferenca	
				Fakt 2018 Plan 2018	Ne % ndaj Plan 2018	Fakt 2018 Fakt 2017	Ne % ndaj Fakt 2017
Te Ardhurat e Pergjithshme	390,445	419,130	407,429	-11,701	97.2%	16,984	104.3%
Shpenzimet e Pergjithshme	400,977	436,899	408,700	-28,199	93.5%	7,723	101.9%
Shpenzimet Korente	343,125	362,573	351,008	-11,565	96.8%	7,883	102.3%
Shpenzimet Kapitale	51,366	72,978	57,512	-15,466	78.8%	6,146	112.0%
Deficit/Suficit	-10,532	-17,770	-1,271	16,499	7.2%	9,261	12.1%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Shpenzimet korente për periudhën 11 mujore të vitit 2018 rezultuan në rreth 351 miliardë LEK, ndërsa krahasuar me të njëjtën periudhë të një viti më parë ky zë ka rezultuar 2.3 përqind më i lartë ose rreth 7.9 miliardë LEK më shumë. Shpenzimet korente për periudhën 11 mujore zënë 85.9 përqind të totalit të shpenzimeve ndërkohë që krahasuar me Produktin e Brendshëm Bruto zënë 21 përqind. Nga grafiku i mëposhtëm vihet re trendi i qëndrueshëm ndër vite, i raportit të shpenzimeve korente kundrejt PBB, me një nivel mesatar prej 21 përqind.

Shpenzimet kapitale për muajin e njëmbëdhjetë të vitit 2018 paraqesin një realizim në masën rreth 57.5 miliardë LEK. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2017, ky zë është 12 përqind më i lartë ose rreth 6.15 miliard LEK më shumë. Shpenzimet kapitale për periudhën 11 mujore zënë 14.1 përqind të totalit të shpenzimeve ndërkohë që krahasuar me PBB zënë 3 përqind. Edhe për shpenzimet kapitale vihet re një trend i qëndrueshëm ndër vite kundrejt PBB, me një nivel mesatar prej 4 përqind.

Grafiku 3.2.2: Struktura e shpenzimeve të përgjithshme dhe raporti me PBB

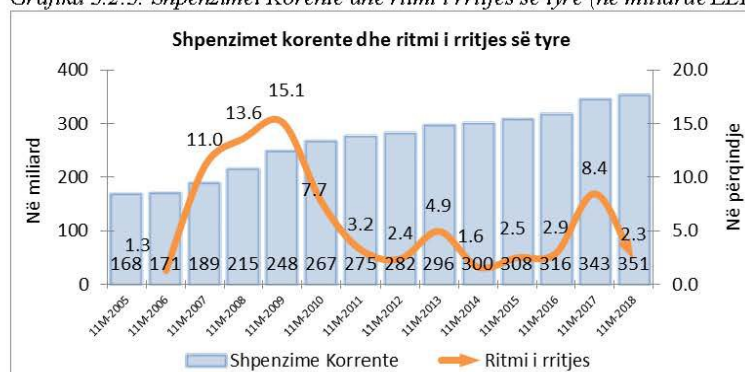
Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Niveli i deficitit në muajin e njëmbëdhjetë të vitit 2018 rezultoi në rreth 1.27 miliard LEK, nga rreth 17.8 miliard lekë i planifikuar duke treguar një përmirësim të ndjeshëm krahasuar me planin 11 mujor ku niveli i deficitit ka rezultuar rreth 16.5 miliardë lekë më i ulët.

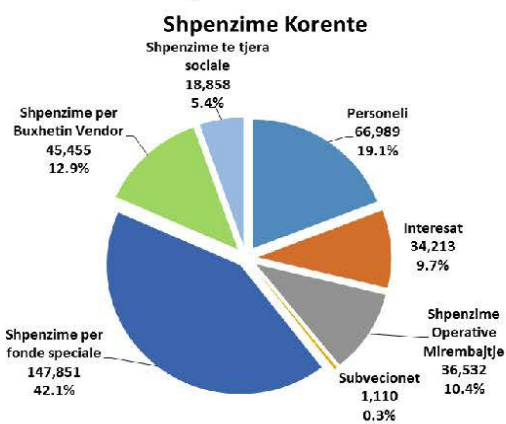
Shpenzimet korente në raport me planin 11 mujor të këtij viti, paraqesin një realizim prej 96.8 përqind, duke rezultuar në rreth 351 miliardë LEK. Zërat kryesorë që ndikuan në nivelin e realizimit të shpenzimeve korente kundrejt planit 11 mujor janë përkatësisht: shpenzimet për buxhetin vendor me 105.9 përqind, shpenzimet për interesa me 99.8 përqind, dhe shpenzimet për fondet speciale me 97 përqind.

Grafiku 3.2.3: Shpenzimet Korente dhe ritmi i rritjes së tyre (në miliardë LEK)

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Grafiku 3.2.4: Struktura e shpenzimeve korente

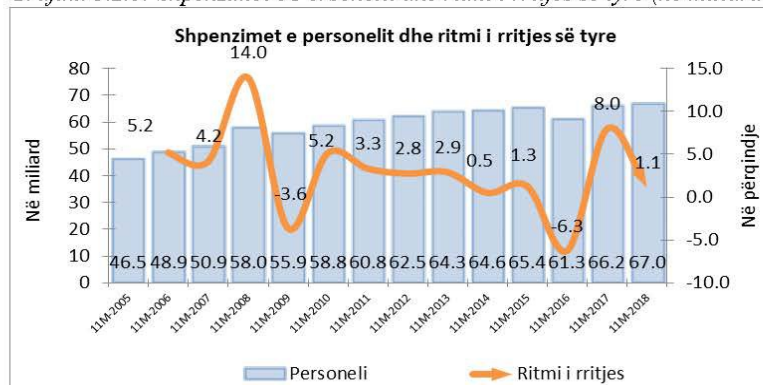

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Shpenzimet korente për periudhën 11 mujore të vitit 2018 rezultuan në rreth 351 miliardë LEK ku peshën kryesore e zënë shpenzimet për fondet speciale, me 42.1 përqind të totalit të shpenzimeve korente.

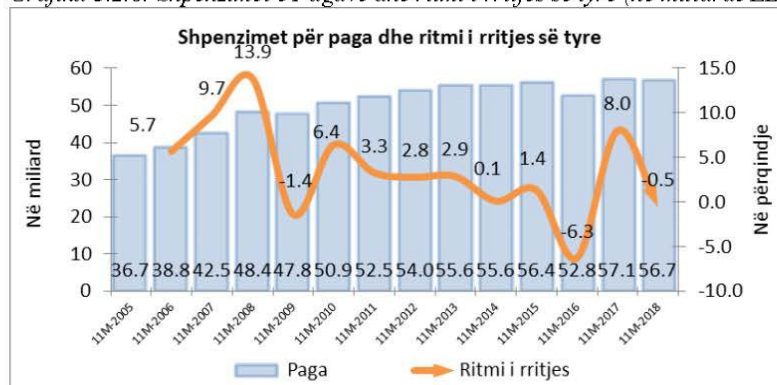
Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Shpenzimet e Personelit gjatë muajit Nëntor 2018, përfaqësuan 19.1 përqind të totalit të shpenzimeve korente. Niveli i shpenzimeve faktike të personelit prej rreth 67 miliardë LEK, realizon nivelin e parashikuar për këtë zë në planin e periudhës 11 mujore, në masën 93.6 përqind. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2017, ky zë është 1.1 përqind më i lartë ose 761 milion LEK më shumë. Në raport me planin vjetor, shpenzimet e personelit janë realizuar 84.9 përqind të planit vjetor sipas Buxhetit Fillestar, 86 përqind të planit vjetor sipas AN nr. 1 dhe 88.2 përqind të planit vjetor sipas AN nr. 2.

Grafiku 3.2.5: *Shpenzimet e Personelit dhe ritmi i rritjes së tyre (në miliardë LEK)*

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Shpenzimet për Paga në fund të muajit të njëmbëdhjetë të vitit 2018 u realizuan në masën rreth 56.7 miliardë LEK, duke qenë 0.5 përqind më të ulëta se e njëjta periudhë e vitit 2017, ose 306 milion LEK më pak. Ndërkohë, shpenzimet për sigurime shoqërore rezultuan në masën 1.8 përqind më të larta se një vit më parë ose 168 milion LEK më shumë.

Grafiku 3.2.6: *Shpenzimet e Pagave dhe ritmi i rritjes së tyre (në miliardë LEK)*

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

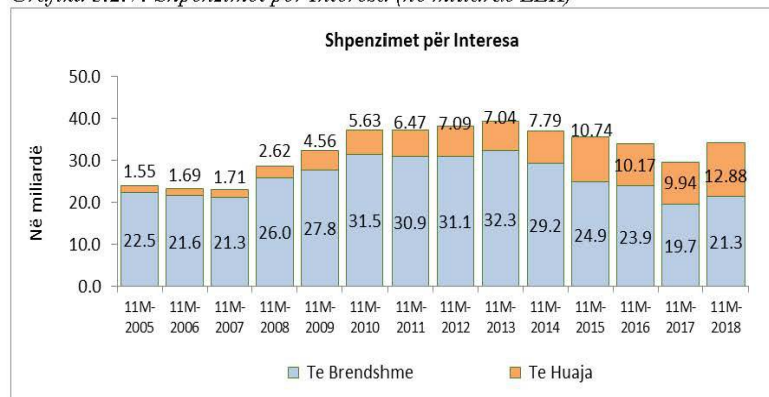
Shpenzimet për Interesa gjatë periudhës 11 mujore 2018 kanë përfaqësuar 9.75 përqind të shpenzimeve korente. Niveli faktik i tyre ka rezultuar në masën 99.8 përqind të planit të periudhës.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Në raport me planin vjetor sipas Buxhetit Fillestar dhe AN nr.1, në nivel 11 mujori këto shpenzime janë realizuar në masën 82.4 përqind të tyre, sipas AN nr. 2 janë realizuar 83.4 përqind ndërsa krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2017, ky zë ka rezultuar 15.5 përqind më i lartë ose rreth 4.6 miliardë LEK më shumë.

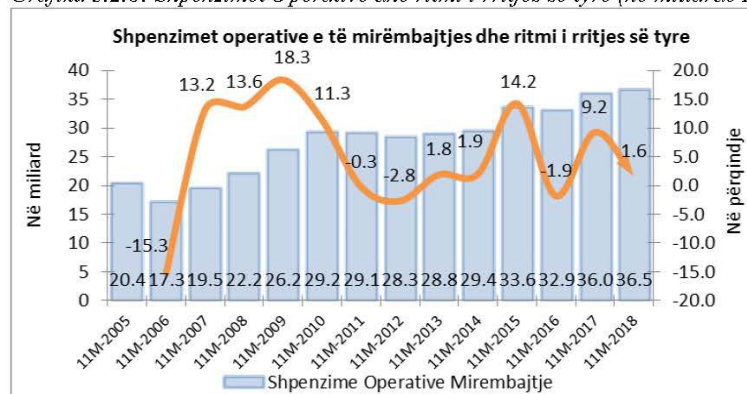
Grafiku 3.2.7: Shpenzimet për Interesa (në miliardë LEK)

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Shpenzimet Operative & Mirëmbajtje, gjatë periudhës 11 mujore 2018, kanë shënuar një realizim në masën rreth 36.5 miliardë LEK, ose 91.4 përqind të planit të periudhës. Niveli faktik i tyre ka rezultuar në masën 80.3 përqind të planit vjetor sipas Buxhetit Fillestar, 78.9 përqind të planit vjetor sipas AN nr.1 dhe 79.1 përqind të planit vjetor sipas AN nr.2. Krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2017, ky zë ka rezultuar 1.6 përqind më i lartë, ose 573 milion LEK më shumë.

Grafiku 3.2.8: Shpenzimet Operative dhe ritmi i rritjes së tyre (në miliardë LEK)

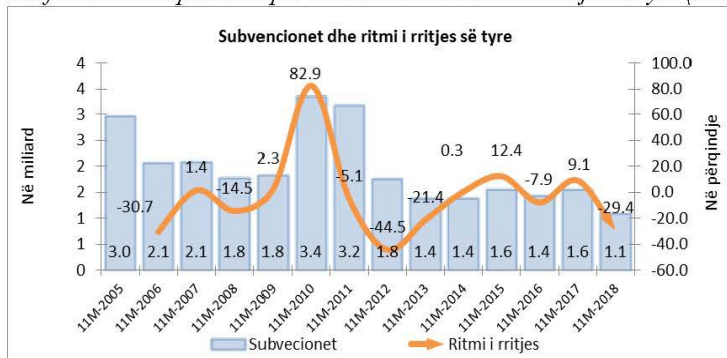

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Shpenzimet për Subvencione, në fund të muajit të njëmbëdhjetë të vitit 2018, arritën nivelin rreth 1.1 miliardë LEK, me një realizim në masën 66.9 përqind ose 549 milion LEK më pak se plani i periudhës. Në raport me planin vjetor sipas Buxhetit Fillestar dhe AN nr.1, ky zë është realizuar në masën 53.1 përqind, sipas AN nr. 2 është realizuar 59 përqind, ndërkohë që kundrejt të njëjtës periudhë të vitit 2017 shpenzimet për subvencione rezultojnë 29.4 përqind më të ulëta ose 462 milion LEK më pak. Ky mosrealizim, vjen si rrjedhojë e detajimit në fillim të muajit dhjetor, të transhit të fundit prej 590 milionë lekë, të subvencionit ‘për performancë’ ndaj ndërmarrjeve të ujësjellës-kanalizimeve.

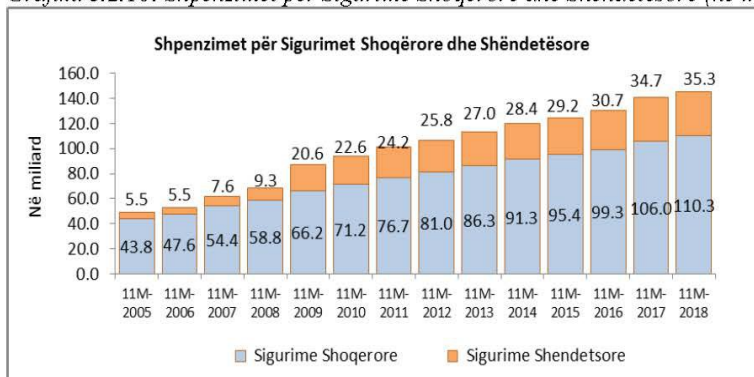
Grafiku 3.2.9: Shpenzimet për Subvencione dhe ritmi i rritjes së tyre (në miliardë LEK)

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Shpenzimet për Fondet Speciale për muajin e njëmbëdhjetë të vitit 2018 rezultuan në nivelin rreth 147.9 miliardë LEK, me një realizim 97 përqind kundrejt planit të periudhës. Përkatesisht, shpenzimet për Sigurime Shoqërore arritën në vlerën rreth 110.3 miliardë LEK, shpenzimet për sigurime shëndetësore në rreth 35.3 miliardë LEK dhe shpenzimet për kompensimin pronarësh në rreth 2.3 miliardë LEK. Kundrejt të njëjtës periudhë të vitit 2017, shpenzimet për sigurime shoqërore janë rreth 4.3 miliardë LEK më të larta, shpenzimet për sigurime shëndetësore janë 568 milion LEK më të larta ndërsa shpenzimet për kompensimin e pronarëve janë rreth 1.66 miliardë LEK më të ulëta.

Grafiku 3.2.10: Shpenzimet për Sigurime Shoqërore dhe Shëndetësore (në miliardë LEK)

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

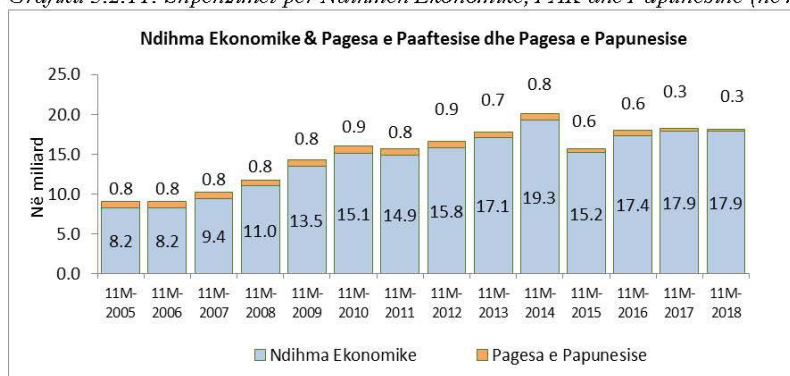
Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Shpenzimet për Papunësinë për 11 mujorin e vitit 2018 janë realizuar në masën 71.1 përqind e planit të periudhës ose 37.8 përqind e planit vjetor sipas Buxhetit Fillestar, 60.5 përqind e planit vjetor sipas AN nr. 1 dhe 86.4 përqind e planit vjetor sipas AN nr. 2. Kundrejt të njëjtës periudhë të vitit 2017 shpenzimet për këtë zë rezultojnë me një ulje në masën 5.3 përqind, ose 17 milion LEK më pak në terma nominalë.

Shpenzimet për Ndihmën Ekonomike dhe Pagesën e Paqftësisë (PAK) për periudhën 11 mujore të vitit 2018 u realizuan në masën 96.7 përqind ose 602 milion LEK më pak kundrejt planit të periudhës. Në raport me planin vjetor sipas Buxhetit Fillestar, AN nr.1 dhe AN nr.2, ato janë realizuar në masën 87.2 përqind të tyre. Kundrejt të njëjtës periudhë të vitit 2017 shpenzimet për këtë zë rezultojnë me një ulje në masën 2 milion LEK më pak në terma nominalë.

Shpenzimet për kompensimin e ish-të përndjekurve politik për periudhën 11 mujore të vitit 2018 u realizuan në masën 81.6 përqind ose 153 milion LEK më pak kundrejt planit të periudhës. Në raport me planin vjetor sipas Buxhetit Fillestar ato janë realizuar në masën 33.9 përqind ndërkohë që, krahasuar me planin vjetor sipas Aktit Normativ nr. 1 dhe AN nr. 2 ato janë realizuar në masën 67.7 përqind të tyre. Kundrejt të njëjtës periudhë të vitit 2017 shpenzimet për këtë zë rezultojnë me një ulje në masën 59.9 përqind ose rreth 1 miliardë LEK më pak në terma nominalë. Kjo reflekton ndryshimet e reja në bazën ligjore respektive, të cilat u miratuan vetëm gjatë gjysmës së dytë të vitit 2018 dhe për rrjedhojë ngadalësuan ekzekutimin e fondit për vitin 2018.

Grafiku 3.2.11: Shpenzimet për Ndihmën Ekonomike, PAK dhe Papunësinë (në miliardë LEK)

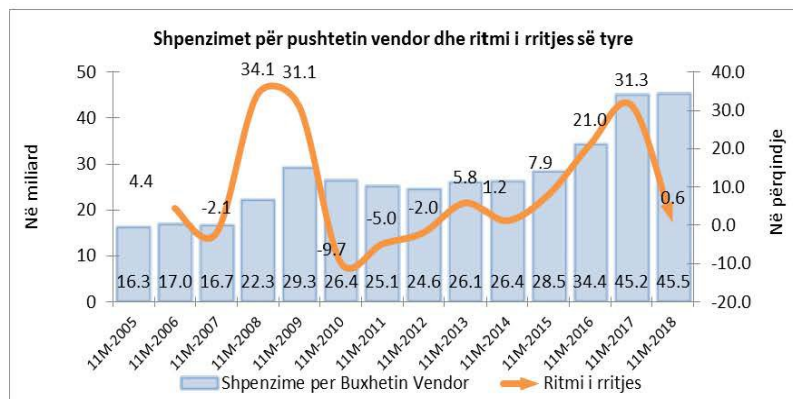

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Shpenzimet për Pushtetin Vendor, gjatë periudhës 11 mujore të vitit 2018 kanë përbërë rreth 13 përqind të shpenzimeve korente. Kundrejt të njëjtës periudhë të vitit 2017 ky nivel rezulton 262 milion LEK më i lartë ose 0.6 përqind më shumë. Niveli i shpenzimeve për Pushtetin Vendor, për periudhën 11 mujore, arriti në nivelin rreth 45.5 miliardë LEK.

Grafiku 3.2.12: Shpenzimet e Pushtetit Vendor dhe ritmi i rritjes së tyre (në miliardë LEK)

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

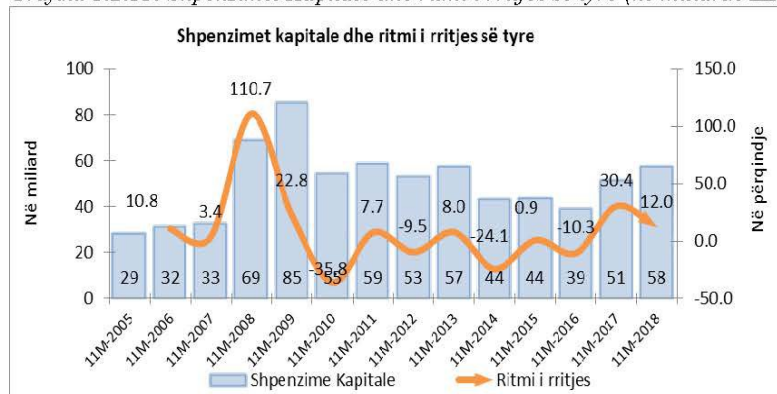

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Shpenzimet kapitale, në vijim të analizës së ecurisë së realizimit të investimeve publike, për muajin e njëmbëdhjetë të vitit 2018 janë konstatuar me një realizim në masën rreth 57.5 miliardë LEK ose 78.8 përqind në raport me fondet e planifikuara për këtë periudhë. Respektivisht, projektet e investimeve me financim të brendshëm kanë shënuar një realizim në masën rreth 35.3 miliardë LEK ose 76.4 përqind të planit të periudhës, ndërkohë që ato me financim të huaj kanë shënuar një realizim në masën rreth 21.6 miliardë LEK ose 82.5 përqind të planit të periudhës.

Krahasuar me planin vjetor, për 11 mujorin e vitit 2018 është konstatuar një realizim i përgjithshëm i investimeve publike në masën 66.6 përqind të planit vjetor sipas Buxhetit Fillestar, 66.3 përqind të planit vjetor sipas AN nr. 1 dhe 68.3 përqind të planit vjetor sipas AN nr. 2. Financimi i brendshëm është realizuar 64 përqind i planit vjetor sipas Buxhetit Fillestar, 63.7 përqind të planit vjetor sipas AN nr.1 dhe 66.7 përqind të planit vjetor sipas AN nr.2. Financimi i huaj është realizuar në masën 70.9 përqind të planit vjetor të Buxhetit Fillestar dhe 70.7 përqind të planit vjetor sipas AN nr.1 dhe AN nr.2.

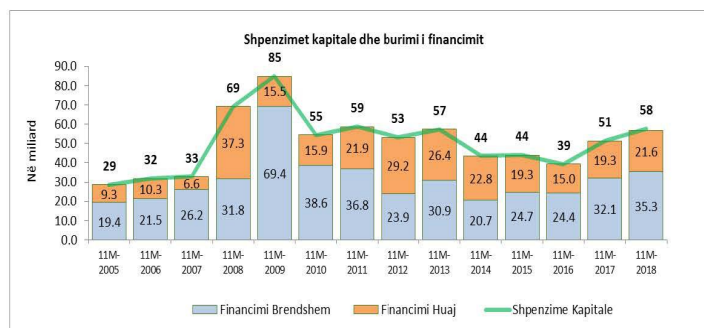
Grafiku 3.2.13: Shpenzimet Kapitale dhe ritmi i rritjes së tyre (në miliardë LEK)

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Grafiku 3.2.14: Shpenzimet Kapitale dhe burimi i financimit të tyre (në miliardë LEK)

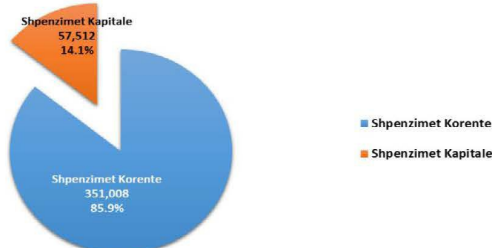
Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Grafiku i mëposhtëm paraqet ndarjen e **shpenzimeve publike faktike** për 11 mujorin e vitit 2018. Shpenzimet korente për këtë periudhë përbëjnë pjesën më të madhe të shpenzimeve totale faktike me 85.9 përqind, ndërsa shpenzimet kapitale përbëjnë 14.1 përqind.

Grafiku 3.2.15: Detajimi i Shpenzimeve Buxhetore (në milion LEK)

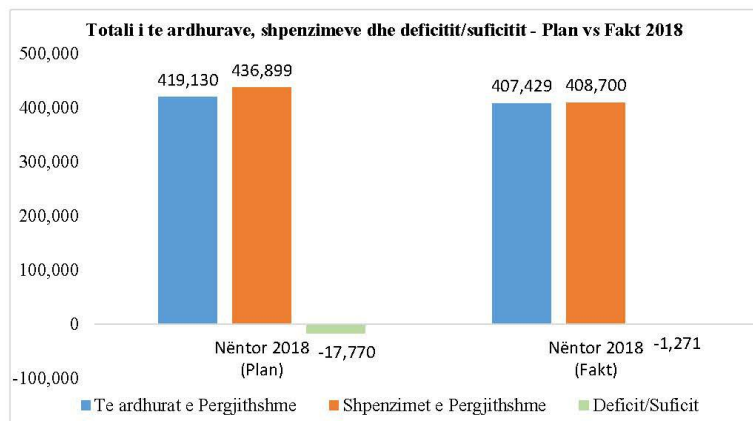

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Sikurse evidentohet nga tabela e treguesve fiskal të konsoliduar, realizimi i shpenzimeve të përgjithshme është 408.7 miliardë LEK ose 93.5 përqind kundrejt planit të periudhës. Kjo situatë është shoqëruar me një deficit buxhetor prej rreth 1.27 miliard LEK. Grafiku i mëposhtëm tregon tendencat pozitive të treguesve kryesorë të buxhetit të shtetit.

Grafiku 3.2.16: Të ardhurat, shpenzimet dhe deficit/suficiti - Plan vs Fakt 2018 (në milion LEK)

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Të ardhurat totale për periudhën Janar-Nëntor 2018 u realizuan në vlerën 407.4 miliardë lekë ose 97.2% të planit të periudhës, dhe 17 miliardë lekë ose 4.3% më shumë se e njëjta periudhë e vitit të kaluar. Të ardhurat nga grantet u realizuan në vlerën 5.8 miliardë lekë ose 60% të planit të periudhës, dhe 2.6 miliardë lekë më pak se e njëjta periudhë e vitit të kaluar.

Të ardhurat nga "Tatime dhe Dogana" (përfshirë kontributet e mbledhura nga DPT) për 11 mujorin 2018, u realizuan në vlerën 358.3 miliardë lekë, dhe me një realizim të planit prej 98.3%, duke shënuar një përmirësim të vazhdueshëm në performancën e të ardhurave krahasuar me vitin 2017, në vlerën 16.2 miliardë lekë ose 4.7%. Faktorët që kanë ndikuar në këtë rezultat përmendim: (i) përpjekjet intensive për reduktimin e ekonomisë informale (ii) mirëadministrimi në DPT dhe DPD gjatë vitit 2018; dhe (iii) rritja e ndërgjegjësimit të taksapaguesve për deklarimin real të transaksioneve deri tek konsumatorët fundorë.

Tabela 3.2.3: Të ardhurat nga Tatime dhe Dogana (Janar - Nëntor 2018), në milionë lekë

DPT & DPD	Fakt 11-M 2018	Plan 11 M 2018	Fakt/Plan	+/- %
Tatimi mbi Vlerën e Shtuar	130,835	133,458	-2,623	-2.0%
Tatim Fitimi	30,173	30,076	97	0.3%
Akciza	40,804	44,570	-3,766	-8.4%
Tatimi mbi të Ardhurat Personale	33,700	33,764	-64	-0.2%
Taksat Nacionale dhe të tjera	35,435	35,379	56	0.2%
Taksë Doganore	5,636	6,278	-642	-10.2%
Total "Tatime & Dogana"	276,583	283,525	-6,942	-2.4%
Kontributet nga DPT	81,765	81,193	572	0.7%
Total	358,348	364,718	-6,370	-1.7%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Faktorët kryesorë që kanë ndikuar në performancën e 11 mujorit kundrejt planit janë:

- Rënia e kursit të këmbimit të monedhës USD dhe EURO, kundrejtë monedhës vendase ka dhënë efekte të ndjeshme negative në uljen e të ardhurave nga TVSH-ja e importeve për të gjitha kategoritë e mallrave.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

- Rënie të importit të cigareve, ka ulur të ardhurat doganore me rreth 940 milionë lekë, krahasur me të njëjtën periudhë të vitit të kaluar.

Drejtoria e Përgjithshme e Doganave për 11-mujorin e vitit 2018, ka arkëtuar 145.8 miliardë lekë, duke shënuar një performancë pozitive krahasuar me vitin 2017, në masën 2.2 miliardë lekë ose 2% dhe me realizim kundrejt planit në masën 95.5%. Deficiti i krijuar me planin lidhet kryesisht me impaktin negativ të kursit të këmbimit mbi të ardhurat doganore, duke sjellë vlera më të ulta të importit të taksuar, çka ka ndikuar në uljen e të ardhurave tatimore nga veprimtaria doganore.

Tabela 3.2.4: Performanca e të ardhurave doganore, në milionë lekë

GDC	Fakt 11-M 2018	Plan 11-M 2018	Fakt/Plan	+/- %
V.A.T on imports	96,890	99,093	-2,203	-2.2%
Excise	40,804	44,570	-3766	-8.4%
Custom Duty	5,636	6,278	-642	-10.2%
Royalty	2,482	2,727	-245	-9.0%
Total	145,812	152,668	-6,856	-4.5%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Të ardhurat nga TVSH-ja në import janë realizuar në vlerën 97 miliardë lekë, 2.9% ose rreth 2.7 miliardë lekë më shumë se 11 mujori i vitit 2017 dhe realizim në masën 97.8% kundrejt planit të periudhës. Performanca e të ardhurave nga TVSH në import u ndikua nga një sërë faktorësh:

- Rënie e kursit të këmbimit të monedhave USD dhe EURO kundrejt monedhës vendase, përkatësisht në masën 10.2% dhe 4.4%, ka dhënë efekte të ndjeshme negative në uljen e të ardhurave nga TVSH-ja e importeve për të gjitha kategoritë e mallrave.
- Rënie e importit të energjisë elektrike, si rezultat i rritjes së prodhimit vendas dhe disiplinimit të konsumit.
- Rënie e të ardhurave nga importi i pajisjeve të Projektit TAP, si rezultat i përfundimit të importit të tubove dhe pajisjeve të tjera.

Të ardhurat nga akciza janë realizuar në vlerën 40.8 miliardë lekë, realizim në masën 91.5% kundrejt planit të periudhës. Performanca e të ardhurave nga akciza u ndikua nga një sërë faktorësh:

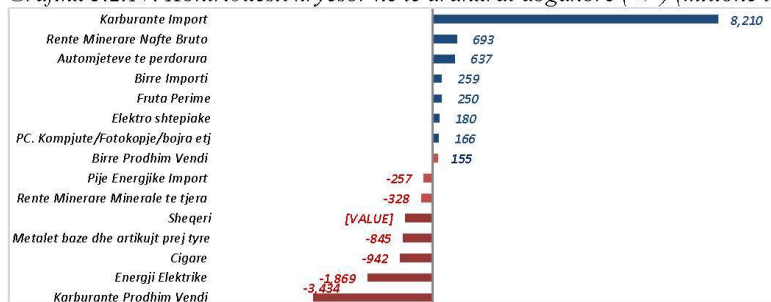
- Importi dhe prodhimi vendas i karburanteve rezultoi rreth 542 mijë ton, me një rritje prej 29 mijë ton ose + 6% krahasuar me 11 mujorin e vitit 2017.
- Rënie e sasisë së importuar të cigareve, nga ulja e konsumit, ku për periudhën 11-mujore 2018 rezultoi 8% më pak krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit të kaluar.
- Performancë pozitive si rezultat i rritjes në sasi kanë shënuar: importi dhe prodhimi vendas i birrës me +0.5%, importi i duhanit të grirë +14%, importi i kafesë +7%, si dhe rritje të deklarimit të prodhimit vendas të duhanit, nga 11 ton në 20 ton të deklaruar në periudhën Janar - Nëntor 2018.

Të ardhurat nga Renta Minerare në eksport janë realizuar në vlerën 2.5 miliard lekë, 17.5% ose 370 milionë lekë më shumë krahasuar me 11 mujorin e vitit 2017, dhe realizim në masën 91% ndaj planit. Të ardhurat nga renta minerare për naftën bruto janë rritur si rezultat i rritjes së sasisë së eksportuar, si dhe si rezultat i rritjes së çmimit të naftës bruto në tregjet ndërkombëtare krahasuar me 11-mujorin e vitit të kaluar, duke sjellë rritje të rentës për njësi nga 2.89 lekë/kg në 3.62 lekë/kg. Ndërkohë, të ardhurat nga mineralet e eksportuara kanë pësuar rënie për shkak të rënies së sasisë së eksportuar, me rreth 190 mijë ton si dhe për shkak të rënies së çmimit të mineraleve në tregjet ndërkombëtare. Të ardhurat nga taksa doganore janë realizuar në vlerën 5.6 miliardë lekë, realizim në masën 90% ndaj planit. Në grafikun e mëposhtëm, paraqiten kontribuesit kryesor në të ardhurat doganore.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Grafiku 3.2.17: Kontribuesit kryesor në të ardhurat doganore (+/-) (milionë lekë)

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Të ardhurat nga Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve (përfshirë kontributet) u realizuan në vlerën 221.5 miliardë lekë, realizim në masën 100.2% ose 485 milionë lekë më shumë se plani dhe 7.1% ose 14 miliardë lekë më shumë se e njëjta periudhë e vitit të kaluar. Tabela në vijim paraqet të dhëna të detajuara mbi performancën e të ardhurave tatimore.

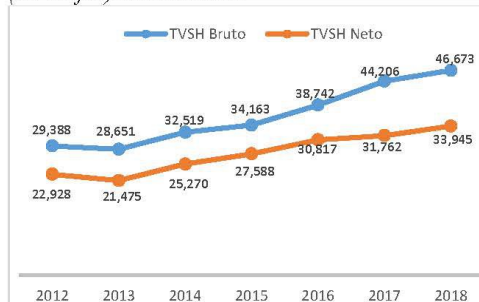
Tabela 3.2.5: Performanca e të ardhurave e Drejtorisë së Përgjithshme të Tatimeve

DPT	Fakt 11-M 2018	Plan 11-M 2018	Fakt/Plan	+/- %
TVSH brenda vendit	33,945	34,365	-420	-1.2%
Tatim Fitimi	30,173	30,076	97	0.3%
Tatimi mbi të Ardhurat Personale	33,700	33,764	-64	-0.2%
Taksat Nacionale	32,953	32,652	301	0.9%
Total	130,771	130,857	-86	-0.1%
Kontributet e DPT	81,765	81,193	572	0.7%
Total DPT	212,536	212,050	486	0.2%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

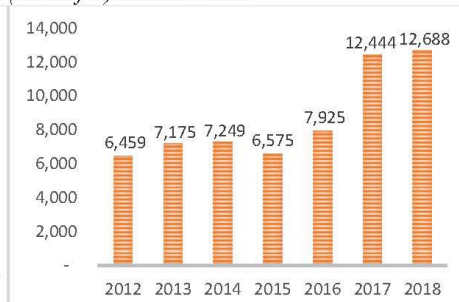
Të ardhurat nga TVSH-ja brenda vendit janë realizuar në vlerën 34 miliardë lekë, me një realizim 98.8 për qind ndaj planit ose 2.2 miliardë lekë (7%) më shumë se 11 mujori i vitit 2017. Rimbursimi i TVSH-së është realizuar në vlerën 12.7 miliardë lekë, 2 për qind ose 244 milionë lekë më shumë se 11-mujori i vitit 2017. Ecuria pozitive në të ardhurat e TVSH-së vendase rezultoi nga prodhimi vendas i energjisë elektrike dhe ndikimi i rritjes së sasisë së karburantit të prodhuar në vend, gjatë gjysmës së dytë të vitit. Gjithashtu të ardhurat nga sektori i turizmit janë rritur.

Grafiku 3.2.18: Të ardhurat nga TVSH në vite (11 mujor) /milionë lekë

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Grafiku 3.2.19: Rimbursimi i TVSH-së në vite (11 mujor) /milionë lekë

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Të ardhurat nga tatimi mbi fitimin janë realizuar në shumën 30.2 miliardë lekë me një realizim prej 100.3 për qind të planit dhe shënuan një rritje prej 9.2 për qind ose 2.5 miliardë lekë më shumë se e njëjta periudhë e vitit të kaluar.

Grafiku 3.2.20: Të ardhurat nga Tatim Fitimi në vite (milion lekë)

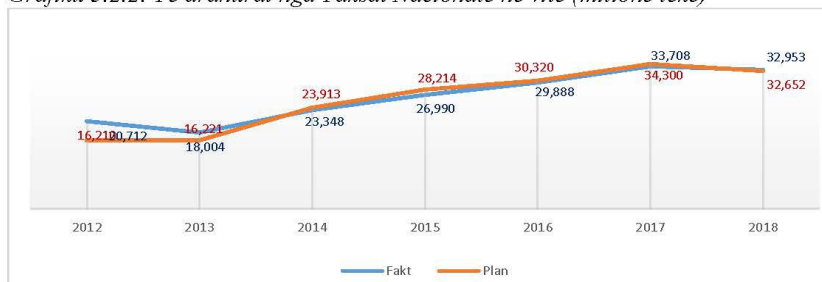

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Të ardhurat nga Tatimi në të Ardhurat Personale janë realizuar në vlerën 33.7 miliardë lekë, me një realizim prej 99.8 përqind ndaj planit dhe rritje me 14.2 përqind ose 4.2 miliardë lekë krahasuar me periudhën 11 mujore të 2017. Të ardhurat nga punonjësit e sektorit publik dhe privat kanë shënuar rritje, kjo si rezultat i rritjes së numrit të të punësuarve dhe nivelit të pagave. Gjithashtu tatimi mbi dividendin ka shënuar rritje.

Të ardhurat nga Taksat Nacionale janë realizuar në vlerën 33 miliardë lekë, me një realizim në masën 101% ose 300 milionë lekë më shumë kundrejt planit të periudhës.

Grafiku 3.2.2: Të ardhurat nga Taksat Nacionale në vite (milionë lekë)

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Të ardhurat nga kontributet e mbledhura nga DPT-ja arritën në 81.8 miliardë lekë, duke shënuar një rritje prej 7.7 për qind ose 5.8 miliardë lekë krahasuar me 11 mujorin 2017 dhe 0.7 për qind ose 571 milionë lekë më shumë se plani. Rezultati shumë i lartë me rritje të qëndrueshme buron kryesisht nga situata pozitive ekonomike dhe rritja si rrjedhojë e numrit të të punësuarve. Nga ana tjetër, veprimi anti-informal ka dhënë efekte të dukshme në formalizimin e tregut të punës.

3.3. Perspektiva buxhetore afatmesme

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Në programimin e të ardhurave nga Tatimet dhe Doganat për vitin 2019, janë marrë në konsideratë faktorët kryesorë me ndikim në buxhet, përfshirë efektin e rritjes ekonomike dhe indeksit të çmimeve, politikat e reja fiskale si dhe efektet nga lufta kundër informalitet, e shoqëruar kjo me masa ligjore anti shmangie me qëllim rritjen e nivelit të pajtimit vullnetar të tatimpaguesve me ligjin.

Programimi i të ardhurave për vitin 2019, mbështet synimet e Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë për konsolidimin e mëtejshëm fiskal, reduktimin e deficitit buxhetor dhe borxhit publik. Ky program bazohet në përmirësimin e administrimit fiskal dhe minimizimin e informalitetit në ekonomi, duke mbështetur në këtë mënyrë rritjen ekonomike të qëndrueshme, si dhe duke nxitur prodhimin dhe eksportet.

Metodologjia e programimit të të ardhurave është bazuar në modelet bashkëkohore të programimit, të sugjeruara dhe aplikuar nga Fondi Monetar Ndërkombëtar dhe në analizën e detajuar të faktorëve që ndikojnë në secilën taksë dhe tatim. Modelet bazë të përdorura janë:

- Parashikimet makroekonomike.
- Modeli bazuar në analizën e 60-grup produkteve kryesore në import dhe Analizën e Serive Kohore.
- Modeli bazuar në koeficientin e elasticitetit “Buoyancy” dhe “Effective Tax Rate” për çdo taksë.

Në planifikim janë harmonizuar faktorët makroekonomikë, me treguesit kryesorë që ndikojnë në taksa specifike. Janë analizuar në veçanti sasi të çmimit e mallrave kryesorë të importit dhe prodhimit vendas që mbulojnë mbi 90% të vlerës së të ardhurave totale, si dhe tendenca e ecurisë së tyre për vitin në vijim. Në mënyrë të detajuar treguesit kryesorë për vlerësimin e të ardhurave janë:

- Rritja nominale e PBB-së, duke analizuar këtë efekt në mënyrë të integruar me faktorë të tjerë për çdo taksë në veçanti, të ndërlidhur me të dhënat historike dhe projeksionet e çmimeve të tregjeve ndërkombëtare tek taksat ad-valorem si Tatimi mbi Vlerën e Shtuar, Renta minerare dhe Taksa doganore.
- Kursi i pritshëm i këmbimit të dy monedhave kryesore: USD dhe EURO me Lekun.
- Çmimet në bursë që ndikojnë në të ardhurat nga TVSH-ja dhe Renta minerare.
- Sasi të pritshme të importit të mallrave.
- Rritja e të ardhurave nga akciza për karburantet, cigaret, pijet etj, si rezultat i rritjes së pritshme në sasi të tyre, në përputhje me konsumin. Janë programuar të zhdoganohen +200 ton ose 6.9% më shumë cigare krahasuar me realizimin e pritshëm 2018. Po kështu është parashikuar rritja me 4% e importit të karburanteve në përputhje me rritjen ekonomike dhe nevojat e tregut.
- Rritja e çmimit të naftës bruto me rreth 28%, krahasuar me muajin Gusht 2018, sipas parashikimeve “EIA- U.S Energy Information Administration”;
- Rritja e të ardhurave nga TVSH-ja në import dhe TVSH-ja brenda vendit, e shoqëruar me programimin e fondeve të nevojshme për rimbursimin në kohë të tatimpaguesve.
- Rritja e të ardhurave nga Tatimi mbi Fitimin, e cila reflekton rritjen e deklarimit dhe qarkullimit të realizuar të operatorëve ekonomikë.

Të ardhurat tatimore nga tatimet, doganat dhe kontributet e sigurimeve shoqërore dhe shëndetësore për vitin 2019, vlerësohen të arrijnë 423.5 miliardë lekë, me një shtesë prej 27 miliardë lekë ose 6.8% më shumë se pritshmëria e vitit 2018. Të ardhurat nga DPT dhe DPD (pa përfshirë kontributet) parashikohet të jenë 325.6 miliardë lekë, me një rritje prej 6.7% ose 20.5 miliardë lekë më shumë se viti 2018.

Të ardhurat doganore janë parashikuar duke u bazuar në analizën e trendit historik të 60 grup-produkteve kryesore, për një periudhë katër-vjeçare. Ky parashikim është korriguar me efektet e faktorëve të tjerë të jashtëm në secilën taksë. E njëjta procedurë është ndjekur edhe për të ardhurat nga tatimet, duke marrë për bazë modelin statistikor të projeksionit të të ardhurave të pritshme si dhe faktorët ekzogjenë me ndikim në çdo taksë.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Tabela 3.3.1: Të ardhurat nga administrata Doganore dhe Tatimore

në milionë lekë

Tatime dhe Dogana	Fakt 2017	Plan 2018	Vlerësim Buxheti 2018	Diferenca I pritshtëm 2018 /Plan 2018	Buxhet 2019	Diferenca Buxhet 2019- I pritshëm 2018	Buxhet 2019/ I pritshëm 2018 në %
TVSH	139,541	148,134	143,800	-4,334	153,314	9,514	6.6%
Tatim fitimi	31,645	33,823	31,300	-2,523	33,500	2,200	7.0%
Akciza	45,105	49,000	45,500	-3,500	48,300	2,800	6.2%
Tatimi mbi të ardhurat personale	32,102	36,800	37,400	600	43,400	6,000	16.0%
Taksa nacionale	38,502	38,340	40,100	1,760	39,700	-400	-1.0%
Taksa doganore	6,492	7,000	7,000	0	7,390	390	5.6%
Total të Ardhurat	293,387	313,097	305,100	-7,997	325,604	20,504	6.7%
Sigurime Shqetërore & Shëndetësor	85,601	91,062	91,500	438	97,871	6,371	7.0%
Total	378,988	404,159	396,600	-7,559	423,475	26,875	6.8%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Faktorët e jashtëm të marrë në konsideratë të cilët ndikojnë në rritjen e të ardhurave për vitin 2019 janë:

▪ Kuadri Makroekonomik

Rritja nominale e Prodhimit të Brendshëm Bruto e skontuar me Koeficientin e Elasticitetit, është aplikuar duke analizuar këtë efekt në mënyrë të integruar me faktorë të tjerë për çdo taksë në veçanti, të ndërlidhur me të dhënat historike dhe projeksionet e çmimeve të tregjeve ndërkombëtare tek taksat ad-valorem si Tatimi mbi Vlerën e Shtuar, Renta minerare dhe Taksa doganore. Në projeksion janë përfshirë, faktorët e mëposhtëm:

- Rritja nominale e PBB-së.
- Kursi mesatar i këmbimit EURO–Lek dhe USD–Lek.
- Çmimet brent të naftës bruto dhe mineraleve të tjera.

▪ Efektet e politikave fiskale

- Propozohet reduktim i normës së dividendit nga 15% në 8%, që vlerësohet të ketë impakt pozitiv në të ardhurat buxhetore të vitit 2019 me rreth 4.5 miliardë lekë, kjo i ofrimit të incentivës për zbatimin e kësaj norme të reduktuar edhe për fitimet e pashpërdara por të akumuluar apo të kapitalizuara të viteve të kaluara.
- Propozohet ulje e ngarkesës fiskale për të punësuarit, duke e rritur fashën e të ardhurave, nga 130.000 lekë/muaj në 150.000 lekë/muaj, që taten me normën 13%. Nëpërmjet kësaj mase synohet të ulët barra tatimore për rreth 15.400 punëmarrës. Ky ndryshim parashikohet të sjellë një efekt në buxhetin e shtetit prej -0.3 miliardë lekë.
- Rritja e akcizës së cigareve sipas kalendarit me 3 lekë/paketa me efekt 0.46 miliardë lekë;
- Ndryshimi i nivelit të akcizës për produktin e duhanit të grirë, puro dhe cigarrillo duke u rritur në masën 6,000 lekë/kg, me efekt pozitiv në buxhetin e shtetit prej 0.22 miliardë lekë.
- Ndryshime në Ligjin nr. 92/2014 “Për tatimin mbi vlerën e shtuar” vlerësohet të sjellin një efekt prej -0.3 miliardë lekë në të ardhurat e buxhetit të shtetit, por që parashikohet të sjellin efekte pozitive në zhvillimin e sektorëve që preken.
- Propozohet unifikim i tarifës doganore në masën 10% për të gjitha kodet tetëshifrore të kategorisë 8418 të NMK, që vlerësohet të ketë impakt pozitiv në buxhetin e shtetit në masën 0.05 miliardë lekë.

Parashikimi i të ardhurave sipas zërave për vitin 2019

Të ardhurat nga “T.V.SH-ja” parashikohet të jenë 153.3 miliardë lekë, 9.5 miliardë lekë më shumë se pritshmëria për vitin 2018, ose 6.6%. Burimet e rritjes së TVSH-se në vitin 2019 do të jenë:

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

- TVSH që do të gjenerohet si rezultat i rritjes ekonomike dhe indeksit të çmimeve;
- TVSH nga rritja e volumit të importeve dhe konjunktura e çmimeve ndërkombëtare;
- TVSH nga përmirësimi i administrimit, lufta ndaj informalitetit dhe kontrolli i zinxhirit të transaksioneve ndërmjet operatorëve.

Të ardhurat nga “Tatimi mbi Fitimin” vlerësohen me rritje 7% ose 2.2 miliardë lekë më shumë se viti 2018, pra parashikohet të arketohen 33.5 miliardë lekë. Rritja e parashikuar në tatimin mbi fitimin bazohet:

- Në rritjen ekonomike të parashikuar, çka do reflektohet edhe në deklaratat e tatimpaguesve;
- Në forcimin e kontrollit të deklaratave, bazuar në kriteret e riskut;
- Në kontributet fiskale që do të gjenerohen nga sektori energjitik (OSHEE, KESH) të cilat në vitin 2018 paraqiten me një situatë të përmirësuar krahasuar me vitin 2017, çka do të reflektohet edhe në bilanci të tyre financiare. Theksojmë se performanca në tatimin mbi fitimin e vitit 2018 dhe rritja relativisht e ulët krahasuar me vitin 2017, lidhet me situatën energjitike që kaloi vendi në vitin 2018, e cila u reflektua në bilanci dhe kontributet fiskale të kompanive në vitin 2018.

Të ardhurat nga “Akciza” vlerësohen të jenë 48.3 miliardë lekë, me një rritje prej 2.8 miliardë lekë ose 6.2% më shumë se pritshmëritë për vitin 2018. Faktorët kryesorë që ndikojnë në rritjen e parashikuar të të ardhurave nga akciza janë:

- Programimi i rritjes me 200 ton cigare krahasuar me të pritshmin 2018;
- Rritja me 4% e importit/prodhimit të karburanteve;
- Rritja e akcizës së cigareve me 3 lekë/paketa me efekt 0.46 miliardë lekë;
- Rritja e të ardhurave nga akciza e duhanit dhe zëvendësuesve të tjerë 0.22 miliardë lekë;
- Lufta kundër informalitetit, kontrolli rigoroz i subjekteve të akcizës si dhe disiplinimi i mëtejshëm i procedurave të përfitimit të përjashtimeve dhe rimbursimeve nga kjo taksë.

Të ardhurat nga “Tatimi mbi të Ardhurat Personale” parashikohen 43.4 miliardë lekë, me rritje +16% ose +6 miliardë lekë më shumë se viti 2018. Në parashikimin e të ardhurave nga tatimi mbi të ardhurat personale janë marrë në konsideratë:

- rritja ekonomike dhe impakti i saj në nivelin e pagës mesatare;
- rritja e numrit të të punësuarve, bazuar në ecurinë e vitit 2018;
- uljen e të ardhurave nga rritja e pragut të taksimit të pagave me tarifën 23%, që vlerësohet në -320 milionë lekë në vit.
- uljen e normës së tatimit mbi dividendin nga 15% në 8%, përfshirë efektet pozitive që do gjenerohen nga incentiva për shpërndarjen e fitimeve të akumuluar të viteve të kaluara, që vlerësohet në 4.5 miliardë lekë.

Të ardhurat nga “Taksa Nacionale dhe të tjera” vlerësohen të jenë 39.7 miliardë lekë. Parashikimet për këtë taksë për vitin 2019 janë -1% ose 0.4 miliardë lekë më pak se i pritshmi 2018 dhe bazohen në:

- efektet e rritjes ekonomike;
- efektet nga mbyllja e lojrave të fatit e llogaritur në -4 miliardë lekë;
- efektet e ndryshimeve në taksën e ambalazheve plastike dhe taksën e rentës me rreth +0.5 miliardë lekë;

Të ardhurat nga “Taksa Doganore” në vitin 2019 vlerësohet të jenë 7.4 miliardë lekë, me rritje 390 milionë lekë ose 5.6% krahasuar me vitin 2018, realizimi i pritshëm i të cilit parashikohet të jetë 7 miliardë lekë. Në programimin e të ardhurave janë marrë në konsideratë efektet e rritjes së importeve të tatueshme, si dhe disa efekte minimale nga lëvizja e tarifave doganore.

Të ardhurat nga “Kontributet për Sigurime Shoqërore e Shëndetësore” në vitin 2019 parashikohet të rriten me +7%, ose +6.4 miliardë lekë krahasuar me të pritshmin e vitit 2018. Të

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

ardhurat nga kontributet pritet të jenë 97.9 miliardë lekë, nga 91.5 miliardë lekë që do arkëtohen në vitin 2018. Rritja e programuar e të ardhurave mbështetet në këta faktorë:

- rritjen ekonomike çka do reflektohet në rritjen e numrit të punëmarrësve;
- forcimin e administrimit nëpërmjet kontrollit të nivelit të pagës të deklaruar dhe deviacionit të saj nga paga reale që përfitohet;
- ritmin e rritjes së të ardhurave nga kontributet në dy-tre vitet e fundit;
- efektin për rreth 1 miliardë lekë nga rritja e pagës minimale nga 24 mijë lekë në 25 mijë lekë, duke filluar nga 1 janari 2019.

Risqet fiskale

Në krahun e të ardhurave buxhetore risqet fiskale për vitin 2019 konsistojnë në:

- Rritja me rreth 28% i çmimit Brent të naftës bruto, krahasuar me muajin gusht 2018. Në planifikimin e të ardhurave, është vlerësuar kompensimi i ndonjë oshilacioni të mundshëm të çmimeve, nëpërmjet disiplinimit maksimal të rasteve të përjashtimeve dhe rimbursimeve përtej normave ligjore dhe parashikimeve.
- Është parashikuar një rritje me 200-ton e importit të cigareve me një efekt në të ardhura nga TVSH, Akciza dhe Taksa Doganore prej 1.8 miliardë lekë, bazuar në performancën e vitit 2018. Ky parashikim mund të mos realizohet në 100% të tij dhe mund të ketë riskun e rritjes së importit të cigareve me 100 ton dhe jo me 200 ton sa është parashikuar, me një efekt negativ rreth 0.8 miliardë lekë.
- Është parashikuar rritje e importit dhe prodhimit vendas të karburantit me 4% bazuar në performancën e vitit 2018. Në rast se nuk verifikohet kjo rritje mund të shkojë në 3% me një efekt negativ në të ardhurat me -0.4 miliardë lekë.
- Mosrealizimi në masën e projektuar i të ardhurave nga tatimi mbi dividendin dhe që lidhet me incentivimin e shpërndarjes së fitimeve të mbartura nga vitet e kaluara. Vlerësojmë një risk për rreth 1 miliardë lekë.

Risqet	Efektet negative në të ardhurat				
	Akcizë	Taksë Doganore	TVSH	TAP	Total
Rritja e çmimeve Brent jo 28% sipas parashikimit por 18%			1,407		1,407
Rritja e karburantit (import+prodhim vendi) jo 4% sipas ecurisë 2018 por 3%	229		138		367
Rritja e importit të cigareve jo me 200 ton sipas parashikimit por +100 ton	570	22	167		759
Mosrealizimi i shpërndarjes së dividendit të viteve të kaluar				1,000	1000
Total	799	22	1,712	1000	3,533

Arritjet e qeverisjes vendore në periudhën afatmesme

Në periudhën afatmesme Ministria e Financave dhe Ekonomisë do të implementojë zbatimin e ligjit nr. 68, datë 27.04.2017 "Për financat e vetëqeverisjes vendore", në të gjitha njësitë e vetëqeverisjes vendore. Me miratimin e këtij ligji dhe akteve nënligjore që pritet të zbatohen nga të gjitha njësitë vendore, janë ngritur bazat e menaxhimit të mirë të financave publike në nivel vendor.

Nëpërmjet këtij ligji do të arrihet rritja e autonomisë fiskale dhe financiare përmes sigurimit të më shumë burimeve financiare për njësitë e vetëqeverisjes vendore, të shoqëruara me më shumë parashikueshmëri, qëndrueshmëri dhe transparencë. Në të njëjtën kohë, ky ligj fuqizon rregullat dhe procedurat për menaxhimin e financave publike në nivel vendor duke siguruar më shumë disiplinë fiskale në përputhje me ligjin Për Vetëqeverisjen Vendore, dhe ligjin për Menaxhimin e Sistemit

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Buxhetor në Republikën e Shqipërisë. Një punë e konsiderueshme është bërë dhe do të vazhdojë edhe në periudhën afatmesme në përgatitjen e akteve nënligjore dhe udhëzimeve në zbatim të ligjit Për Financat e Vetëqeverisjes Vendore me synimin unifikimin dhe përmirësimin e formateve të raportimit për zbatimin e buxhetit të njësisve të vetëqeverisjes vendore. Udhëzimet e miratuara: “Për përgatitjen e Programit Buxhetor Afatmesëm”, “Për monitorimin dhe zbatimin e buxhetit vendor”. Gjithashtu, janë përgatitur raportet tremujore të monitorimit të buxhetit për qeverisjen vendore. Një tjetër arritje është prezantimi i instrumentit të ri të planifikimit financiar i cili ofron formate të reja për përgatitjen e Programit Buxhetor Afatmesëm për të gjitha njësitë e vetëqeverisjes vendore.

Nëpërmjet zbatimit të ligjit të ri për financat vendore, masa të rëndësishme rregullatore do të implementohen për të përmirësuar menaxhimin financiar në nivel vendor nëpërmjet:

- i) Garantimi i një sistemi të financave publike vendore që nxit transparencën, përgjegjëshmërinë dhe eficiencën në menaxhimin dhe përdorimin e burimeve publik
- ii) Planifikim dhe buxhetim eficient dhe i mirë-integruar i shpenzimeve publike në nivel vendor me synim rritjen e efektivitetit dhe përdorimit me ekonomi të fondeve publike.
- iii) Përgatitja e një instrumenti financiar, i cili do të përdoret nga të gjitha njësitë e vetëqeverisjes vendore, për hartimin e programit buxhetor afatmesëm, duke unifikuar proceset e punës.
- iv) Forcimi i disiplinës financiare në nivel vendor, nëpërmjet vendosjes së parimeve, rregullave, proceseve dhe procedurave për hartimin, zbatimin dhe kontrollin e buxhetit;
- v) Përmirësimi i raportimit dhe monitorimit të performancës financiare në nivel vendor;
- vi) Krijta e transparencës në mbledhjen e përdorimit të fondeve publike të pushtetit vendor;
- vii) Evidentimi i rasteve të vështirësive financiare të njësisve të vetëqeverisjes vendore, përcaktimi i kushteve kur një njësi vendore konsiderohet e falimentuar si dhe i autoriteteve të cilat do ta administrojnë njësinë e vetëqeverisjes vendore në këto situata.

Përmes këtij sistemi të rregullave që do të zbatohen në të gjitha njësitë e vetëqeverisjes vendore, një shpërndarje transparente e të gjitha fondeve do të arrihet ndërmjet nivelit qendror dhe vendor.

Huamarrja në Periudhën Afatmesme

Në periudhën afatmesme, nevojat për financim do të plotësohen duke përdorur burimet e brendshme dhe ato të huaja të financimit.

Burimet e brendshme të financimit do të vazhdojnë të jenë burimi kryesor i financimit (*mbi 75% të financimit bruto*), me qëllim zhvillimin e tregut të brendshëm të titujve shtetërorë si edhe mbajtjen e riskut të kursit të këmbimit nën kontroll (*borxhi në monedhë të huaj jo më shumë se 55% e totalit të borxhit shtetëror*). Huamarrja e brendshme do të vazhdojë të bazohet kryesisht tek sektori bankar, ndërkohë që ka pritshmëri pozitive për rritjen e aktivitetit të institucioneve jo financiare dhe individëve.

Nëpërmjet titujve afatshkurtër, kryesisht do të synohet rifinancimi me sukses i titujve ekzistues që maturohen dhe menaxhimi aktiv i nevojave për likuiditet. Ndërkohë, nëpërmjet titujve afatgjatë do të synohet të mbulohet financimi i deficitit buxhetor. Struktura e financimit të brendshëm do të jetë fleksibël në terma të përzgjedhjes së titujve shtetërorë, në varësi të kushteve të tregut të brendshëm (*niveli i kërkesës, normat e interesit, etj.*), duke garantuar në këtë mënyrë optimizimin e kostove në përputhje me objektivat e vendosura për të menaxhuar risqet e portofolit të borxhit.

Huamarrja nëpërmjet burimeve të huaja do të plotësojë nevojat vjetore për hua të qeverisjes qendrore (*në terma bruto*) deri në 25%, si edhe do të kontribuojë në optimizimin e kostove të portofolit të borxhit, duke qenë se një pjesë e konsiderueshme e këtij financimi do synojë të sigurohet me terma koncesionale dhe gjysmë koncesionale (*nëpërmjet burimeve dypalëshe dhe shumëpalëshe të financimit*).

Gjithashtu, burimet private të financimit të siguruara në tregjet ndërkombëtare të kapitalit do të përdoren kryesisht për qëllime të menaxhimit të riskut dhe të likuiditetit, si edhe për të shmangur efektin “*Crowding Out*” në sektorin e brendshëm privat.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

3.4. Bilanci strukturor

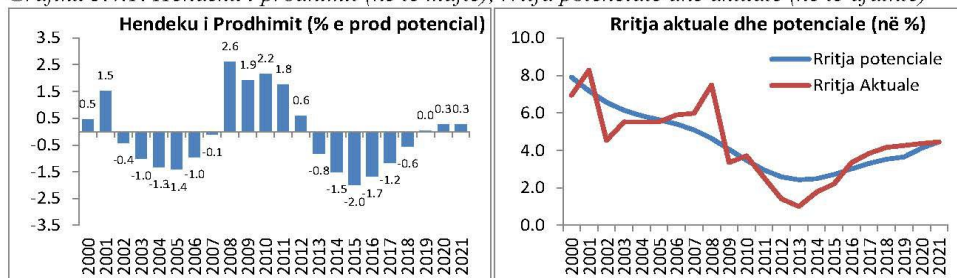
Vlerësimi i PBB-së potenciale dhe hendekut të prodhimit

Teknika e filtrimit Hodrick-Prescott (HP) është përdorur për të vlerësuar serinë e PBB-së potenciale. Filtrimi HP është aplikuar në rritjen ekonomike aktuale vjetore, duke marrë parasysh vlerat më të përshtatshme të parametrin λ në rastin e të dhënave vjetore, përkatësisht $\lambda = 100$; $\lambda = 30$; $\lambda = 6.5$. Rritja e PBB-së potenciale u nxorr më pas si një mesatare e serive të filtrimit HP bazuar në këto tre parametra të ndryshëm të λ -s. Bazuar në rritjen potenciale të përfituar, u nxorr më pas niveli i PBB-së potenciale dhe në përputhje me të u llogarit dhe niveli i outputit. Parashikimet e FMN-së WEO (tetor 2017) për 2019 dhe 2021 u përdorën për të adresuar problemin e të dhënës së fundit që shfaq teknika e filtrimit HP

$$\text{Hend.Pr odhimit}_t = \frac{PBB_{t,aktuale} - PBB_{t,potencial}}{PBB_{t,potencial}}$$

Hendeku i prodhimit: është paraqitur në anën e majtë të figurës së mëposhtme.

Grafiku 3.4.1: Hendeku i prodhimit (në të majtë), rritja potenciale dhe aktuale (në të djathtë)

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Rezultatet na tregojnë se prodhimi aktual ka qenë nën potencialin e tij gjatë 2002 – 2006, thajse në potencial në vitin 2017, dhe më pas është tejkaluar në mënyrë të konsiderueshme në vitin 2008. Lëvizja e fundit pozitive në hendekun e prodhimit vazhdoi disi dhe gjatë viteve 2009-2012, duke u ngushtuar gradualisht si pasojë e rritjes aktuale më të ulët krahasuar me potencialin, në sajë të krizës globale financiare. Megjithatë Shqipëria arriti ta kalojë relativisht lehtë goditjen e parë nga kriza globale në vitin 2009, duke shmangur një recesion të mundshëm që ndodhi në pjesën më të madhe të vendeve të tjera, gjithsesi rritja aktuale u dobësua ndjeshëm krahasuar me nivelet e para krizës dhe me rritjen potenciale. Në vitin 2013 u shënua rritja më e ulët dhe në të njëjtën kohë hendeku i prodhimit u zhvendos në negativ dhe qëndroi i tillë deri në vitin 2018, me maksimumin e arritur në vitin 2015. Hendeku i prodhimit pritet të mbyllet në 2019 dhe të qëndrojë pak më lart se potenciali i tij në 2020 dhe 2021, ndërkohë që rritja aktuale parashikohet të konvergojë në potencialin e saj në vitin 2021.

Vlerësimi i elasticitetëve dhe ndjeshmërisë së buxhetit ndaj hendekut të prodhimit

Pasi u hoqën faktorët që kanë pasur ndikime vetëm në një periudhë të caktuar, u vlerësuan elasticitetet e të ardhurave dhe shpenzimeve edhe me metodën e disagregimit (sipas qasjes së OECD-së 2005) dhe me metodën agregate (sipas qasjes së FMN-së 2010). Gjithsesi, elasticitetet finale totale të marra nga secila metodë ishin pothuajse të ngjashme. Për të qenë më konkretë, elasticiteti i përgjithshëm i të ardhurave, i nxjerrë nga elasticitetet specifike të zërave kryesorë të të ardhurave me metodën e disagregimit ishte 1.03, ndërsa elasticiteti i vlerësuar nga metoda

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

aggregate ishte 1.45.⁶ Të ardhurat totale u rregulluan për efektet e ciklit, duke aplikuar mbi to elasticitetin mesatar të përfituar nga të dyja qasjet, i cili është:

$$\varepsilon_{R,Y} = \text{mesatare}(1.03, 1.45) = 1.24$$

Për sa u përket elasticitetëve të shpenzimeve, ato nuk ishin të ndryshme nga niveli zero. Analiza e regresionit na prodhoi elasticitete të shpenzimeve me shenjë negative, sipas të dyja metodave, por asnjëra prej tyre nuk ishte statistikisht e rëndësishme, duke na treguar se koeficienti i elasticitetit

është i barabartë me zero $\varepsilon_{G,Y} = 0$. Për më tepër shpenzimet totale nuk u rregulluan për efekte ciklike. Aplikimi direkt i formulës së ndjeshmërisë për bilancin e buxhetit ndaj hendekut të prodhimit (ose i ashtuquajtur elasticitet i pjesshëm) na dha vlerën e mëposhtme:

$$\sigma_B \equiv r(\varepsilon_{R,Y} - 1) - g(\varepsilon_{G,Y} - 1) = 0.251(1.24 - 1) - 0.261(0 - 1) = 0.321$$

ku: $r = 0.251$ është norma mesatare e të ardhurave totale ndaj PBB-së (duke përjashtuar faktorët një ndikimesh) për 5 vitet e fundit (2013 - 2017), $g = 0.261$ është norma mesatare e shpenzimeve primare ndaj PBB-së (duke përjashtuar faktorët një ndikimesh) për 5 vitet e fundit (2013 - 2017). Parametri i vlerësuar i ndjeshmërisë buxhetit na thotë se për çdo pikë përqindje negative (pozitive) të hendekut të prodhimit, bilanci i përgjithshëm fiskal primar do të përqendrohet (përmirësohet) me 0.321 pikë përqindje të PBB-së potenciale.

Llogaritja e bilancit fiskal të rregulluar ciklikisht dhe vlerësimi i politikës fiskale në ekonomi

Bazuar tek hendeku i prodhimit (OG) dhe parametri i ndjeshmërisë së buxhetit (σ_B), komponenti ciklik i bilancit fiskal primar (CPB) në terma të PBB-së potenciale është llogaritur si: $CBT_t = \sigma_B * OG_t$. Ndërkohë, stabilizatorët automatikë janë përkufizuar si ndryshimi i CPB të dy viteve rresht

$$(AS), \text{ pra: } \Delta S_t = CPB_t - CPB_{t-1}$$

Bilanci primar i rregulluar ciklikisht (CAPB) llogaritet si diferencë mes bilancit primar fiskal aktual

$$(PB) \text{ dhe komponentit të tij ciklik (CPB): } CAPB_t = PB_t - CPB_t$$

Bilanci i përgjithshëm i rregulluar ciklikisht (CAB) del pasi bilancit primar të rregulluar ciklikisht i

$$\text{hiqen shpenzimet për interesat (INT): } CAB_t = CAPB_t - INT_t$$

Impulsi fiskal (FI) në terma të PBB-së potenciale është ndryshimi i bilancit primar të rregulluar

$$\text{ciklikisht çdo vit, relativisht me vitin e kaluar: } FI_t = CAPB_{t-1} - CAPB_t$$

Bazuar në drejtimin e impulsit fiskal (ngushtues apo zgjerues) dhe hendekut të prodhimit (negative ose pozitive), ne po japim një paraqitje të thjeshtë për sa i përket natyrës së politikës fiskale, nqs ajo ka qenë pro-ciklike, kundër-ciklike apo neutrale. Rezultatet e marra janë paraqitur në tabelën dhe grafikun më poshtë.

⁶ Për shkak të mungesës së të dhënave dhe serive relativisht të shkurtra, në rastin e qasjes së disagregimit disa nga elasticitetet / koeficientët e vlerësuar nuk ishin të rëndësishëm në nivelet konvencionale dhe disa supozime u vendosën

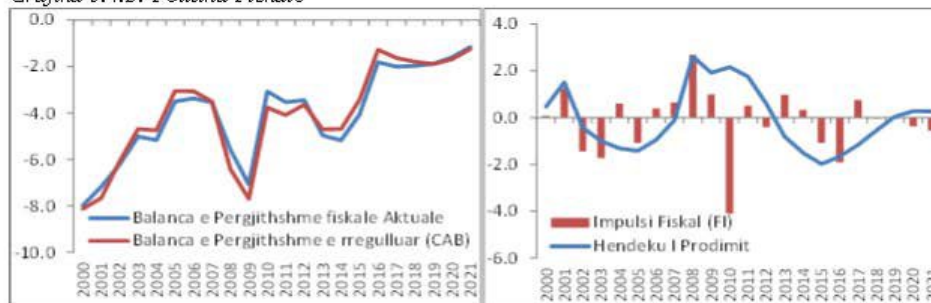

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Tabela 3.4.1: Politika Fiskale

Viti	Hendeku I Prodimit	Balanca e Pergjithshme e fiskale Aktuale	Balanca Primare Fiskale	Balanca Primare Ciklike	Balanca Primare e rregulluar Ciklike	Shperzimet e Interestit	Balanca e Pergjithshme e rregulluar (CAB)	Stabilizuesit Automatik	Impulsi Fiskal (FI)
1999	1.4	-9.6	-1.7	0.4	-2.2	7.9	-10.0	-	-
2000	0.5	-8.0	-2.1	0.1	-2.2	5.9	-8.1	-0.3	0.1
2001	1.5	-7.2	-3.0	0.5	-3.5	4.2	-7.7	0.3	1.2
2002	-0.4	-6.2	-2.2	-0.1	-2.0	4.1	-6.1	-0.6	-1.4
2003	-1.0	-5.0	-0.6	-0.3	-0.3	4.4	-4.7	-0.2	-1.7
2004	-1.3	-5.2	-1.3	-0.4	-0.9	3.9	-4.7	-0.1	0.6
2005	-1.4	-3.5	-0.3	-0.5	0.2	3.2	-3.0	0.0	-1.1
2006	-1.0	-3.4	-0.5	-0.3	-0.2	2.9	-3.1	0.1	0.4
2007	-0.1	-3.5	-0.9	0.0	-0.8	2.7	-3.5	0.3	0.7
2008	2.6	-5.6	-2.7	0.8	-3.5	2.9	-6.4	0.9	2.7
2009	1.9	-7.1	-3.9	0.6	-4.5	3.2	-7.7	-0.2	1.0
2010	2.2	-3.1	0.3	0.7	-0.4	3.4	-3.8	0.1	-4.1
2011	1.8	-3.5	-0.4	0.6	-0.9	3.2	-4.1	-0.1	0.5
2012	0.6	-3.4	-0.3	0.2	-0.5	3.1	-3.6	-0.4	-0.4
2013	-0.8	-5.0	-1.7	-0.3	-1.5	3.2	-4.7	-0.5	1.0
2014	-1.5	-5.2	-2.3	-0.5	-1.8	2.9	-4.7	-0.2	0.3
2015	-2.0	-4.1	-1.4	-0.6	-0.7	2.7	-3.4	-0.2	-1.1
2016	-1.7	-1.8	0.6	-0.5	1.2	2.5	-1.3	0.1	-1.9
2017	-1.2	-2.0	0.1	-0.4	0.4	2.1	-1.6	0.2	0.8
2018	-0.6	-2.0	0.3	-0.2	0.5	2.2	-1.8	0.2	0.0
2019	0.0	-1.9	0.5	0.0	0.5	2.4	-1.9	0.2	0.0
2020	0.3	-1.6	0.9	0.1	0.9	2.5	-1.7	0.1	-0.4
2021	0.3	-1.2	1.5	0.1	1.4	2.6	-1.2	0.0	-0.5

Grafiku 3.4.2: Politika Fiskale

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Tabela 3.4.2: Politika Fiskale lidhur me ciklin e ekonomisë

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Politika Fiskale	Njesia	Vitet	
		2000 - 2018	2019 - 2021
Pro-ciklike	numër	10	0
Kunder-Ciklike	numër	7	2
Neutrale	numër	2	1
Hendeku i Prodhimit Kumulativ v.s. Politika Fiskale Kumulative --> Politika Fiskale			
Hendeku i Prodhimit Kumulativ	p.p.të PBB-së	-1.9	0.6
Politika Fiskale Kumulative	p.p.të PBB-së	-2.6	-0.9
Politika Fiskale e Përgjithshme		Pro-ciklike	Kunder-Ciklike

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Kjo analizë e thjeshtë empirike tregon se gjatë viteve 2000 – 2018, politika fiskale ka qenë pro-ciklike në dhjetë raste (vite), kundër-ciklike në shtatë raste dhe neutrale në dy të tjerë. Ndërsa për horizontin afatmesëm, politika fiskale parashikohet të jetë kryesisht kundër-ciklike (2019 dhe 2020) dhe neutrale në vitin 2021.

Kur matet si shumë kumulative e impulseve fiskale të çdo viti në lidhje me hendekun kumulativ të prodhimit, politika fiskal rezultojnë pro-ciklike gjatë viteve 2000-2018. Më konkretisht, hendeku kumulativ i prodhimit për vitet 2000-2018 rezultojnë negativ me 1.9 pikë përqindjeje të PBB-së potenciale, ndërkohë që impulsjet fiskale kumulative për periudhën përkatëse rezultojnë gjithashtu negative në 2.6 pikë përqindjeje të PBB-së. Kjo tregon një politikë fiskale pro-ciklike që pasqyron borxhin publik relativisht të lartë dhe për këtë arsye nënkupton që i është dhënë një rëndësi më e madhe objektivit të sigurimit të qëndrueshmërisë afatgjatë të financave publike kundrejt objektivit të stabilizimit afatshkurtër të cikleve ekonomike. Në periudhën afatmesme 2019-2021, impulsi fiskal kumulativ është parashikuar të jetë negativ, në përputhje me objektivin kryesor të reduktimit të borxhit publik, megjithëse gjatë kësaj periudhe pritet të mbështetet edhe objektivi i stabilizimit ekonomik, për aq kohë sa hendeku kumulativ i prodhimit do të jetë pozitiv. Për këtë arsye, politika fiskale në periudhën afatmesme parashikohet të jetë kundër-ciklike.

3.5. Niveli i borxhit dhe zhvillimet

Përgjatë nëntëmuorit të vitit 2018, borxhi i qeverisjes qendrore përgjithësisht u karakterizua nga një ecuri pozitive, duke qenë në përputhje me buxhetin e planifikuar për vitin 2018 dhe objektivat e Strategjisë Afatmesme të Menaxhimit të Borxhit (SAMB). Nevojat e qeverisë për financim janë plotësuar me sukses duke mbajtur nivele të pranueshme të raportit kosto/risk, si edhe janë ndërmarrë aktivitete të cilat synojnë zhvillimin e mëtejshëm të tregut primar të titujve shtetërorë.

Në përputhje me buxhetin e vitit 2018, gjatë nëntëmuorit 2018 u realizua me sukses huamarrja, e cila mundësoi rifinancimin e borxhit ekzistues si edhe mbulimin e nevojave të qeverisë për likuiditet. Nëpërmjet burimeve të brendshme dhe të huaja, huamarrja është realizuar përkatësisht në nivelin 99% dhe 48% të planit vjetor⁷.

Në linjë me objektivat e Strategjisë Afatmesme të Menaxhimit të Borxhit, gjatë vitit 2018 u menaxhua ulja e mëtejshme e ekspozimit ndaj risqeve në portofolin e borxhit të brendshëm, duke mbajtur nën kontroll kostot e borxhit.

Borxhi i Qeverisjes Qendrore

Në fund të Shtatorit 2018, borxhi i qeverisjes qendrore u vlerësua në nivelin prej 1,089.0 miliard Lekë, ose 66.1% e PBB⁸. Në përputhje me objektivat makro-fiskale, niveli i borxhit të qeverisjes

⁷ Plani vjetor referuar Aktit Normativ Nr. 1, datë 26.07.2018, Për disa ndryshime në Ligjin Nr. 109/2017 "Për Buxhetin e Vitit 2018".

⁸ PBB mbi bazë vjetore, sipas Draft Kuadrit Makro-Ekonomik dhe Fiskal 2020-2022.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

qendrore në raport me PBB ka hyrë në një trajektore rënëse duke filluar nga viti 2016. Parashikimet për fundin e vitit 2018 sinjalizojnë se borxhi i qeverisjes qendrore në raport me PBB do të vazhdojë të qëndrojë në trajektoren rënëse dhe pritet të ulët me rreth 1.0 pikë përqindje krahasuar me fundin e vitit të kaluar.

Tabela 3.5.1: Stoku i Borxhit të Qeverisjes Qendrore

	në milion Lekë				
	2014	2015	2016	2017	Sht-2018
Stoku i Borxhit Gjithsej	977,103	1,042,272	1,065,709	1,087,342	1,088,972
I. Stoku i Borxhit të Brendshëm	564,674	551,375	561,120	577,056	590,991
-Shtetëror	538,641	520,936	530,834	546,939	575,663
-Garanci	26,033	30,439	30,286	30,117	15,328
II. Stoku i Borxhit të Jashtëm	412,429	490,897	504,589	510,286	497,980
-Shtetëror	383,922	465,306	481,407	490,518	466,427
-Garanci	28,507	25,591	23,182	19,768	31,554
PBB	1,395,305	1,434,307	1,475,251	1,552,868	1,647,625
Stoku i Borxhit Gjithsej /PBB	70.03%	72.67%	72.24%	70.02%	66.09%
Stoku i Borxhit të Brendshëm/PBB	40.47%	38.44%	38.04%	37.20%	35.90%
Stoku i Borxhit të Jashtëm/PBB	29.56%	34.23%	34.20%	32.90%	30.20%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Borxhi i qeverisjes qendrore ka ndjekur të njëjtën tendencë si në vitin 2017, përse i përket kompozimit sipas maturitetit dhe instrumenteve. Në përputhje me objektivat për reduktimin e ekzpozimit të portofolit të borxhit ndaj risqeve, pesha e instrumenteve afatgjata dhe atyre me norma interesi fikse u rrit përkatësisht me 1.6 dhe 1.1 pikë përqindje. Ndryshimet e sipërpërmendura lidhen kryesisht me portofolin e borxhit të brendshëm.

Tabela 3.5.2: Kompozimi i Portofolit të Borxhit të Qeverisjes Qendrore

	2016		2017		Shtator 2018	
	mln ALL	% /totalit	mln ALL	% /totalit	mln ALL	% /totalit
I. Sipas Maturitetit Origjinal	1,065,709	100.0%	1,087,342	100.0%	1,088,972	100.0%
i. Afatshkurtër	239,694	22.5%	225,164	20.7%	213,490	19.6%
- Tituj Shtetërorë	209,409	19.6%	195,047	17.9%	198,162	18.2%
- Kredi	30,286	2.8%	30,117	2.8%	15,328	1.4%
ii. Afatgjatë	826,015	77.5%	862,178	79.3%	875,482	80.4%
- Tituj Shtetërorë	382,279	35.9%	411,720	37.9%	434,332	39.9%
- Kredi	443,736	41.6%	450,459	41.4%	441,150	40.5%
II. Sipas Monedhës	1,065,709	100.0%	1,087,342	100.0%	1,088,972	100.0%
- Monedhë Kombëtare	540,614	50.7%	552,054	50.8%	571,737	52.5%
- Monedhë e Huaj	525,095	49.3%	535,288	49.2%	517,235	47.5%
III. Sipas Residencës	1,065,709	100.0%	1,087,342	100.0%	1,088,972	100.0%
- Kreditorë Vendas	583,933	54.8%	599,668	55.1%	612,724	56.3%
- Kreditorë të Huaj	481,776	45.2%	487,673	44.9%	476,248	43.7%
IV. Sipas Tipit të Interesit*	1,035,424	97.2%	1,057,230	97.2%	1,073,643	98.6%
- Interesa Fikse	738,313	69.3%	758,266	69.7%	777,033	71.4%
- Interesa të Ndryshueshme	297,111	27.9%	298,964	27.5%	296,610	27.2%
V. Sipas Koncesionalitetit*	1,035,424	97.2%	1,057,230	97.2%	1,073,643	98.6%
- Interesa Koncesionale	252,257	23.7%	257,883	23.7%	247,451	22.7%
- Interesa Tregtare	783,167	73.5%	799,347	73.5%	826,192	75.9%

*Garancitë e brendshme janë të përjashtuara

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Burimet e Financimit

Gjatë nëntëmuorit 2018, qeveria ka emetuar në tregun e brendshëm tituj në vlerën 249.3 miliard Lekë, nga të cilat 219.6 miliard Lekë shërbyen për rifinancimin e titujve ekzistues. Në përputhje me objektivat strategjike si edhe duke përfutur nga normat e interesit në nivele ende të ulëta,

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

financimi neto në tregun e brendshëm u realizua kryesisht nëpërmjet titujve afatgjatë, duke ndikuar në reduktimin e mëtejshëm të ekspozimit ndaj risqeve.

Tabela 3.5.3: Huamarrja e Brendshme

Janar-Shtator 2018				
Lloji i Instrumentit	Emetime (në mld Lekë)	Maturime (në mld Lekë)	Financimi Neto (në mld Lekë)	Financimi Neto (në %)
Instrumente Afatshkurtra	169.8	166.7	3.1	10.5%
Bono Thesari	169.8	166.7	3.1	10.5%
Instrumente Afatgjata	79.5	52.9	26.5	89.5%
Obligacione 2 Vjeçare	36.4	27.4	9	30.4%
Obligacione 3 Vjeçare	5	8.1	-3.1	-10.4%
Obligacione 5 Vjeçare	20	17.4	2.6	8.7%
Obligacione 7 Vjeçare	8.9	0	8.9	30.1%
Obligacione 10 Vjeçare	9.1	0	9.1	30.7%
Total	249.3	219.6	29.7	100%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Në periudhën Janar-Shtator 2018, huamarrja e huaj në terma bruto rezultoi në vlerën 98.1 milion Euro dhe është realizuar kryesisht nëpërmjet huave me burime shumëpalëshe dhe dypalëshe që financojnë projektet ekzistuese dhe ato të reja. Krahësuar me të njëjtën periudhë të vitit paraardhës, huamarrja e huaj bruto ka rënë, kryesisht për shkak të mungesës së disburseimeve në formën e mbështetjes buxhetore.

Tabela 3.5.4: Huamarrja e Huaj Bruto

	9M 2017		9M 2018	
	Shuma (në milion Euro)	% /Total	Shuma (në milion Euro)	% /Total
Disbursimet Total	276.6	100.0%	98.1	100.0%
Mbështetje Buxhetore	146.1	52.8%	0.2	0.2%
Hua për financim projektsh	130.5	47.2%	97.8	99.8%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Kosto dhe Risqet

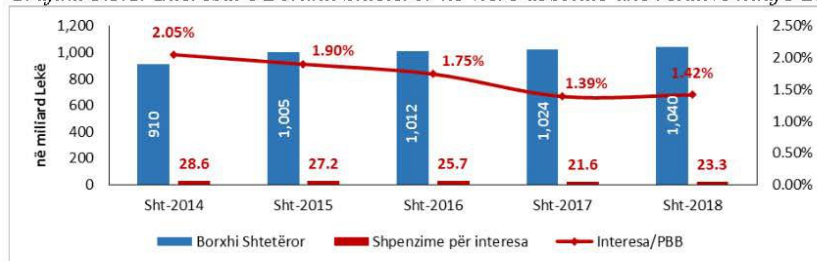
Gjatë nëntëmuajorit të vitit 2018, portofoli i borxhit shtetëror është menaxhuar në mënyrë efektive duke kontribuar në uljen e mëtejshme të ekspozimit ndaj risqeve si edhe mbajtjen nën kontroll të kostove të borxhit. Struktura e borxhit ka shfaqur përmirësim, kryesisht në aspektin e reduktimit të ekspozimit ndaj riskut të rifinancimit dhe riskut të normave të interesit. Përmirësimi i risqeve është i lidhur ngushtë me rritjen e peshës së borxhit afatgjatë dhe me reduktimin e peshës së borxhit me norma interesi të ndryshueshme.

Kosto

Shpenzimet për interesa gjatë periudhës Janar-Shtator të vitit 2018 janë vlerësuar në 23.3 miliard Lekë. Krahësuar me të njëjtën periudhë të vitit 2017, shpenzimet për interesa të borxhit shtetëror janë rritur me rreth 1.7 miliard Lekë. Rritja e shpenzimeve për interesa i atribuohet kryesisht rritjes së normave të interesit të titujve shtetërorë përgjatë vitit 2017 dhe rritjes së stokut të borxhit shtetëror në vlerë absolute.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

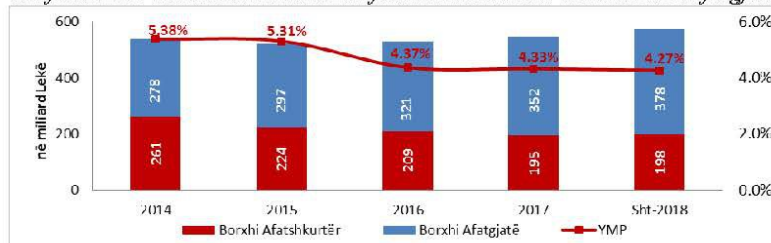
Grafiku 3.5.1: Interesat e Borxhit Shtetëror në vlerë absolute dhe relative ndaj PBB

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Nga ana tjetër, megjithëse në portofolin e borxhit është rritur ndjeshëm pesha e borxhit afatgjatë, kosto mesatare e borxhit të brendshëm (*yield-i mesatar i ponderuar*) është reduktuar, duke reflektuar një përmirësim në raportin ndërmjet koston dhe risqeve.

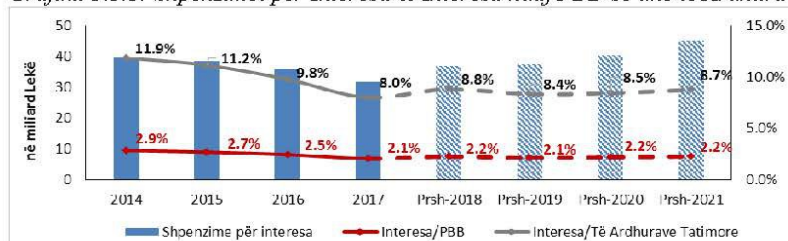
Grafiku 3.5.2: Borxhi i Brendshëm Afatshkurtër/Borxhi i Brendshëm Afatgjatë & YMP

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Në periudhën afatmesme, pritet një rritje e koston së borxhit në vlerë absolute, si rezultat i rritjes së stokut të borxhit në vlerë nominale dhe pritshmërive në rritje të normave të interesit në tregun e brendshëm dhe të jashtëm. Pavarësisht kësaj, kosto e borxhit ndaj të ardhurave tatimore dhe PBB-së pritet të qëndrojë në nivele të krahasueshme me mesataren e tre viteve të fundit.

Grafiku 3.5.3: Shpenzimet për Interesa & Interesa ndaj PBB-së dhe të Ardhurave

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Risqet

Reduktimi i riskut të rifinancimit dhe riskut të normave të interesit në tregun e brendshëm është ndër objektivat parësore në menaxhimin e portofolit të borxhit. Në këtë drejtim, progres është bërë edhe gjatë nëntëmuajorit të vitit 2018. Ndërkohë, borxhi i jashtëm paraqet më pak risk se borxhi i brendshëm, kryesisht pasi është i kompozuar nga instrumente me afat të gjatë maturimi dhe një pjesë e konsiderueshme e tij është me terma koncesionale

Risku i rifinancimit është përmirësuar ndjeshëm si rezultat i uljes së peshës së borxhit afatshkurtër.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Jetëgjatësia e borxhit të brendshëm në shtator 2018 është në nivelin e 790 ditëve krahasuar me 780 ditë në fund të vitit 2017.

Risku i normave të interesit gjithashtu është përmirësuar, si rezultat i reduktimit të peshës së instrumenteve me afat të shkurtër maturimi dhe instrumenteve me norma interesi të ndryshueshme, përkatësisht me 1.24 dhe 1.60 pikë përqindje, krahasuar me fundin e vitit 2017. Gjithashtu, pesha e instrumenteve që rivlerësojnë normën e interesit në harkun kohor të një viti është ulur nga 56.7% në dhjetor 2017 në 56.4% në shtator 2018.

Tabela 3.5.5: Treguesit e Riskut të Normave të Interesit në Borxhin e Brendshëm

Treguesi	2016	2017	Sht-2018
Obligacione me norma interesi të ndryshueshme/Totalit	12.7%	8.8%	7.2%
Obligacionet me norma interesi fikse /Totalit	47.9%	55.5%	58.4%
Borxhi i rivlerësuar në një vit/Totalit	62.6%	56.7%	56.4%

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

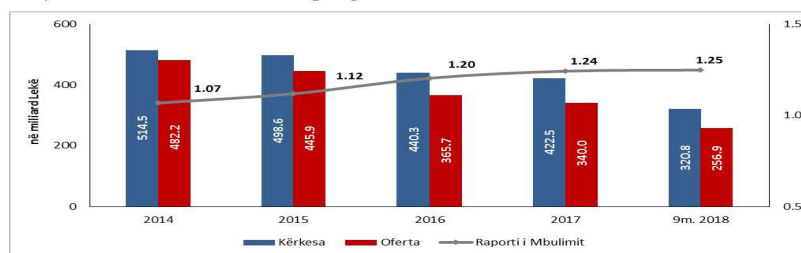
Pavarësisht zhvillimeve pozitive të tregut të brendshëm, portofoli i borxhit vazhdon të jetë i ekspozuar ndaj riskut të rifinancimit dhe riskut të normave të interesit, të cilët duhet të reduktohen edhe më shumë në të ardhmen. Nisur nga ky fakt, është e rëndësishme që në të ardhmen, menaxhimi i borxhit të vazhdojë përpjekjet për zgjatjen e mëtejshme të jetëgjatësisë së borxhit të brendshëm si edhe mbajtjen nën kontroll të peshës së instrumenteve me norma interesi të ndryshueshme.

Zhvillimet e tregut primar

Tregu primar i titujve shtetërorë gjatë nëntëmujorit 2018 përgjithësisht është karakterizuar nga zhvillime pozitive, ndër të cilat mund të përmenden: i) kërkesa e tregut për tituj shtetërorë në nivele të kënaqshme; ii) rritja e diversifikimit të kërkesës në drejtim të kategorisë individëve iii) qëndrimi i normave të interesit të titujve shtetërorë në nivele të krahasueshme me ato të vitit 2017; iv) zbatimi i Projektit Pilot për Obligacionet 5 vjeçare Referencë.

Gjatë nëntëmujorit 2018, kërkesa për tituj shtetërorë ka rezultuar në vlerën 320.8 miliard Lekë, nga të cilat 213.6 miliard Lekë i përkasin bonove të thesarit dhe 107.2 miliard Lekë obligacioneve. Kërkesa gjatë nëntëmujorit ka qenë relativisht më e lartë se oferta e qeverisë për tituj shtetërorë, duke rezultuar në një raport mbulimi pozitiv në pjesën më të madhe të ankandeve.

Grafiku 3.5.4: Ankandet në tregun primar

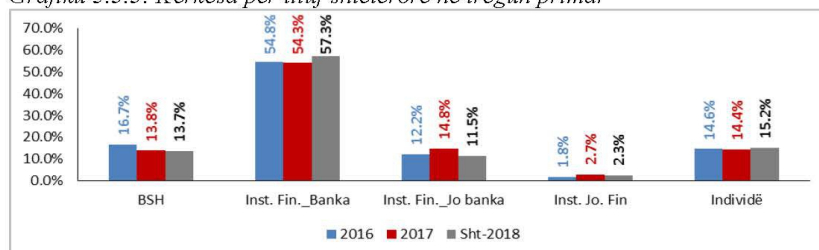
Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Kërkesa për tituj shtetërorë ka qenë më e lartë në kategorinë e institucioneve financiare (Bankave), individëve dhe Bankës së Shqipërisë. Kërkesa e lartë për tituj shtetërorë në kategorinë e institucioneve financiare (Bankave) ka ardhur si rezultat i riskut më të ulët që ofrojnë titujt shtetërorë krahasuar me alternativat e tjera investuese, ndërkohë në kategorinë e individëve rritja ka

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

ardhur si rezultat i normave më të favorshme që ofrojnë titujt shtetërorë krahasuar me depozitat.

Grafiku 3.5.5: Kërkesa për tituj shtetërorë në tregun primar

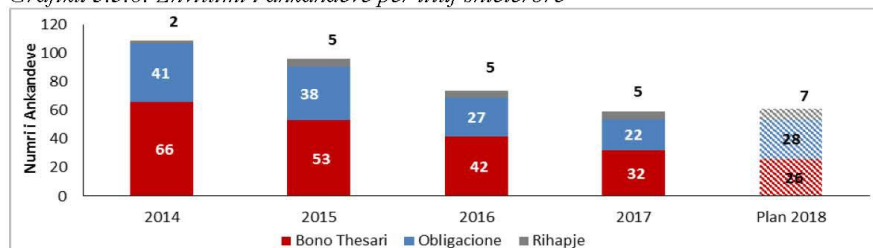

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Në vazhdim të angazhimit të marrë në lidhje me përmirësimin e mëtejshëm të tregut primar të titujve shtetërorë, si edhe hedhjen e hapave për funksionimin e tregut sekondar, përgjatë vitit 2018 janë ndërmarrë aktivitete që kanë për qëllim reduktimin e fragmentizimit të kërkesës dhe krijimin e madhësive benchmark për titujt afatgjatë. Numri i ankandëve është konsoliduar duke përdorur rihapjet e linjave ekzistuese në vend të linjave të reja.

Gjatë nëntëmuorit 2018, është vënë në zbatim për herë të parë Projekti Pilot për obligacionet 5 vjeçare referencë, i cili ka si objektiv të krahasojë dhe të analizojë avantazhet dhe disavantazhet e sistemit *Primary Dealer* me sistemin aktual të emetimeve të titujve qeveritarë.

Grafiku 3.5.6: Zhvillimi i ankandëve për tituj shtetërorë

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Në periudhën afatmesme, zhvillimi i tregut primar do të bazohet kryesisht në aktivitetet të cilat kanë për qëllim rritjen e likuiditetit, efikasitetit dhe transparencës.

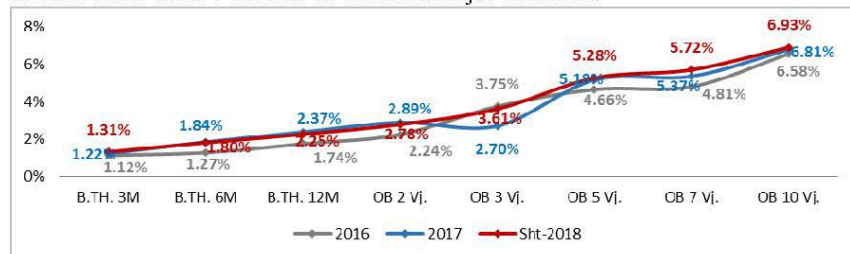
Ecuria e Normave të Interesit

Gjatë nëntëmuorit të vitit 2018 normat mesatare të ponderuara të titujve shtetërorë kanë shfaqur një tendencë të moderuar rritëse në segmentin e titujve afatgjatë, krahasuar me fundin e vitit 2017. Kjo rritje ka qenë brenda pritshmërive dhe nuk ka ndikuar në koston mesatare të portofolit të borxhit të brendshëm, pasi në Shtator 2018 kosto mesatare e borxhit të brendshëm ka rezultuar në nivele me të ulëta krahasuar me fundin e vitit 2017 (përkatesisht 4.33% dhe 4.27%).

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Grafiku 3.5.7: Yield-i Mesatar i Ponderur i titujve shtetërorë

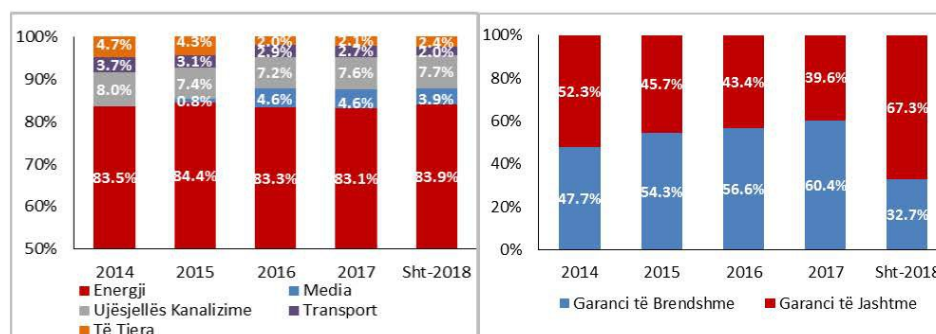
Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Gjatë periudhës afatmesme pritet një rritje graduale e normave të interesit për titujt shtetërorë, duke filluar nga gjysma e dytë e vitit 2019, por duke vazhduar të qëndrojnë nën mesataren historike.

Detyrimet Kontigjente

Në fund të muajit shtator 2018, portofoli i borxhit të garantuar vlerësohet në 46.9 miliard Lekë (2.8% e PBB) ose 4.3% e portofolit të borxhit të qeverisjes qendrore. Garancitë në tregun e brendshëm përfaqësojnë 32.7% të totalit të stokut të borxhit të garantuar ose 15.3 miliard Lekë, ndërsa garancitë e emetuara në favor të kreditorëve të huaj përfaqësojnë 67.3% të stokut të borxhit të garantuar ose 31.6 miliard Lekë. Krahasuar me fundin e vitit të kaluar, borxhi i garantuar është reduktuar në vlerë absolute me rreth 3.0 miliard Lekë, kryesisht si rezultat i ritmeve më të larta të ripagesave krahasuar me disbursimet si edhe për shkak të mbiqimimit të monedhës vendase në raport me monedhat e tjera që kompozojnë këtë portofol. Garancitë e brendshme përbëhen nga linja kredie afatshkurtra dhe me norma interesi tregtare, të cilat i janë akorduar KESH sh.a. nga bankat tregtare vendase. Në dallim nga garancitë e brendshme, garancitë e huaja janë kredi afatgjata të akorduara kryesisht me norma interesi koncesionale.

Gjatë periudhës Janar-Shtator të vitit 2018, është disbursuar totalisht transhi i parë i huasë së garantuar nga BERZH, në vlerën 118 milion Euro, i cili ka shërbyer për rifinancimin e portofolit të garancive të brendshme të akorduara për Korporatën Elektroenergjitike Shqiptare (KESH sh.a.), duke i mundësuar KESH sh.a. konvertimin e një pjese të borxhit me norma interesi tregtare në borxh me norma interesi më të favorshme.

Grafiku 3.5.8: Garancitë Shtetërore (2014 – Shtator 2018)

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Në periudhën afatmesme, niveli i garancive është planifikuar të mos e kalojë kufirin prej 5-6% ndaj PBB-së, dhe qëllimi i garancive të reja të emetuara do të jetë:

- Të mbështesë projektet zhvillimore të cilat kontribuojnë në përmirësimin e infrastrukturës, zhvillimin rajonal, mbrojtjen e mjedisit dhe krijimin e vendeve të reja të punës;
- Të mbështesë masat e mundshme të ndërmarra në rast të përkeqësimit të sistemit financiar;
- Të menaxhojë detyrimet kontingjente ekzistuese, në mënyrë që të përmirësohen kosto dhe risqet e këtij portofoli.

Koncesionet dhe PPP-të:

Ministria e Financave vlerëson dhe miraton paraprakisht të gjitha projektet koncesionare dhe të partneritetit publik privat (PPP), si edhe çdo ndryshim të tyre, nga pikëpamja e implikimeve individuale apo në grup, për shpenzimet buxhetore, deficitin buxhetor, qëndrueshmërinë e borxhit publik dhe detyrimet kontingjente eventuale. Shuma e përgjithshme e pagesave vjetore neto, që kryhen nga njësitë e qeverisjes së përgjithshme, të cilat rezultojnë nga kontrata koncesionare apo partneriteti publik privat (PPP), si rregull, nuk duhet të tejkalojnë kufirin prej 5 për qind të të ardhurave tatimore faktike të vitit paraardhës buxhetor. Në rast tejkalimi të këtij kufiri, Këshilli i Ministrave merr masa korrektuese në krahun e të ardhurave buxhetore, të nevojshme dhe të mjaftueshme, për t'u rikthyer brenda kufirit të lejuar, gjatë dy viteve të ardhshme buxhetore.

Aktualisht, janë aktive 11 kontrata koncesionare apo partneriteti publik privat (PPP), ndërkohë që në fund të vitit 2018 si dhe përgjatë vitit 2019 pritet të nisin dhe 4 kontrata të reja nga Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë dhe Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, sipas Tabelës së mëposhtme:

Tabela 3.5.6: Koncesionet/PPP aktive me mbështetje financiare nga buxheti i shtetit

Autoriteti Kontraktor	Nr.	Emertimi i Kontrates PPP	Viti i fillimit	Viti i përfundimit	Programi	Lloji i shpenzimit	në mijë Lekë			
							2018 11 muajt Fakt	2019 Parashikimi	2020 Parashikimi	2021 Parashikimi
Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë	1	Ndërtimi, operimi dhe transferimi e inxermentori për përpunimin e mbetjeve urbane të Bashkisë së Elbasanit	2015	2021	06220	Investime	503,969	661,500	661,500	661,500
	2	Ndërtimi, operimi dhe transferimi e inxermentori për përpunimin e mbetjeve urbane të Bashkisë Fier	2016	2023	06220	Investime	627,309	752,772	752,772	752,772
	3	Ndërtimi, Operimi dhe Transferimi (BO T) HEC rivi Iznizi Devoll, mirëmbajtja i ndërtimit të magjave zivendësues	2015	2019	04320	Investime	1,355,108	1,584,406	0	0
	4	Ndërtimi dhe Operimi i Rrugës së Artnit	2018	2030	04520	Investime	0	2,600,000	2,600,000	2,600,000
	5	Ndërtimi, Operimi dhe Mirëmbajtja e Rrugës Milot-Morinë	2017	2047	04520	Investime	58,244	681,101	899,160	899,160
	6	Ndërtimi dhe Operimi i Rrugës Thumane-Vorë*	2018	2030	04520	Investime	0	0	2,445,408	2,520,000
	7	Ndërtimi dhe Operimi i Portit Jaktave Onkum - Dukat*	2018	2030	04520	Investime	0	0	0	354,984
	8	Ndërtimi dhe Operimi i Rrugës Milot - Balldren*	2018	2032	04520	Investime	0	0	0	0
Ministria e Financave dhe Ekonomisë	1	Shërbimi i Skanimit në Dogana	2013	2030	01150	Korrente	1,400,740	1,624,419	1,710,582	1,761,582
Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale	1	Koncesion/PPP Kontrolli bazë i popullsisë 55-70 vjeç (check up)	2015	2024	07220	Korrente	803,076	876,090	876,090	876,090
	2	Koncesion/PPP (O firmi i sëll të personalituar të instrumenteve kirurgjikale, material mjekësor steril që përdoret në sallat kirurgjikale, heqja e mbetjeve biologjike dhe dezinfektimi i sallave kirurgjikale)	2015	2024	07330	Korrente	1,179,808	1,607,109	1,655,322	1,704,982
	3	Koncesion/PPP (O firmi i shërbimit të dializës në 5 spitale rajonale)	2016	2025	07330	Korrente	543,697	646,637	688,581	734,021
	4	O firmi i Shërbimeve laboratorike spitale*	2019	2028	07330	Korrente	0	886,000	886,000	886,000
Bashkia Tiranë / Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë	1	Ndërtimi i Shkollave të Arsimit Parasuniversitar në Bashkinë e Tiranës	2017	2024	09120	Investime	224,000	0	1,018,303	1,528,336
Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë / Bashkia Tiranë	1	Inxermentori i Tiranës	2017	2046	06220	Korrente	720,131	756,828	756,828	894,433
TOTALI							7,416,882	12,676,862	14,950,546	16,173,859
Totali i të Ardhurave të parashikuara për periudhën 2018-2020							419,402,377	447,136,713	478,911,309	...
Respektimi i Rregullit fiskal							...	3.0%	3.3%	3.4%

*Kërkesa për mbështetje financiare për këto projekte është miratuar nga MoFE dhe pritet që të lidhen kontratat përkatëse gjatë fundit të 2018 dhe përgjatë vitit 2019

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Për sa i përket respektimit të nenit 4/2 të ligjit nr.9936 datë 26.06.2008 “Për menaxhimin e sistemit buxhetor ku përcaktohet se "...shuma e përgjithshme e pagesave vjetore neto, që kryhen nga njësitë e qeverisjes së përgjithshme, të cilat rezultojnë nga kontrata koncesionare apo partneriteti publik privat (PPP), si rregull, nuk duhet të tejkalojnë kufirin prej 5 për qind të të ardhurave tatimore faktike të vitit paraardhës buxhetor.", për vitin 2019 vërehet se:

- Për vitin 2019, **kufiri i lejuar** i pagesave neto për kontratat koncesionare/PPP, prej 5% i të ardhurave tatimore faktike të vitit 2018, është rreth **20.97 miliardë lekë**.
- Referuar Tabelës 3.5.6, **për vitin 2019 pagesat vjetore neto** që parashikohen të kryhen nga njësitë e qeverisjes së përgjithshme për kontratat koncesionare apo PPP, kapin vlerën rreth **12.7 miliardë lekë**.
- Rrjedhimisht, në **buxhetin 2019 është respektuar kufizimin ligjor** i sipërcituar në zbatim të rregullit fiskal respektiv, pasi vlera e parashikuar prej 12.7 miliardë lekë për pagesat vjetore neto të kontratave koncesionare apo PPP për vitin 2019, përbën **vetëm 3 përqind të totalit të të ardhurave tatimore të pritshme të vitit 2018**, prej 419.4 miliardë lekë.

Gjatë vitit 2018, Ministria e Financave dhe Ekonomisë ka intensifikuar monitorimin e performancës financiare të kontratave koncesionare/PPP-ve me mbështetje buxhetore. Ky monitorim është kryer në mënyrë periodike mbi bazë tremujore, me qëllim identifikimin dhe monitorimin hap pas hapi të risqeve potenciale që mund të materializohen nga implementimi i tyre.

Për sa i përket ecurisë faktike të pagesave koncesionare, për periudhën Janar-Shtator 2018 dhe pritshmëritë deri në fund të vitit 2018, në vijim jepet një tablo përmbledhëse:

- Fondet buxhetore të planifikuara për vitin 2018, me destinacion mbështetjen nga buxheti për kontratat koncesionare/PPP, janë në total 8.05 miliardë lekë. Nga këto, 2.85 miliardë lekë janë investime dhe 5.2 miliardë lekë shpenzime korente.
- Kundrejt faktit të vitit 2017 që kapi vlerën 6.5 miliardë lekë, plani 2018 rezultoi rreth 19.3% më i lartë ose 1.55 miliard lekë më shumë.
- Pagesat faktike në total për 11-mujorin 2018, rezultojnë 7.4 miliardë lekë ose 92.1% e planit vjetor 2018. Nivelin më të lartë të pagesave e ka shënuar muaji Mars me 1.91 miliardë lekë disbursim, nga të cilat 1.35 miliardë lekë është pagesa “one-time” e kontratës koncesionare të HEC-it mbi lumin Devoll.
- Bazuar në parashikimin e ecurisë së pagesave për periudhën e mbetur të vitit 2018 (Dhjetor), fondi i planifikuar për t’u shpenzuar është 526.3 milion lekë, nivel ky që do të përmbushet 100% planin vjetor të miratuar për vitin 2018.

Duke nisur nga viti 2019, monitorimi dhe raportimi mbi kontratat koncesionare/PPP do të institucionalizohet përmes përfshirjes në udhëzimin vjetor të Ministrit të Financave dhe Ekonomisë mbi zbatimin e buxhetit të shtetit, të skedulit të detyrueshëm kohor të raportimit të tyre nga çdo autoritet kontraktor dhe të formateve standarde respektive, me qëllim thellimin e analizës dhe rritjen e transparencës.

Në bazë të vlerësimit të deritanishëm, **rreziku që pagesat për koncesionet/PPP të tejkalojnë limitin ligjor është i ulët**, për sa kohë që numri i koncesioneve/PPP të reja mbahet nën kontroll

3.6. Analiza e ndjeshmërisë dhe krahasimi me programin e mëparshëm

Ky seksion paraqet ndikimet e pritshme në kuadrin fiskal, si dhe rregullimet e mundshme të politikave fiskale. Kjo është në përputhje me të dy skenarët alternativë makroekonomike të paraqitura në pikën 2.3.

Në rastin e skenarit "pesimist", i cili supozon një rritje të konsiderueshme më të ulët se parashikimi i skenarit bazë gjatë çdo viti, kuadri fiskal përkatës do të bazohet në elasticitetin më të ulët të taksave se në skenarin bazë. Ky supozim reflekton arsyetimin se në përgjithësi një nivel dukshëm më i ulët i rritjes ekonomike pritet të çojë në arkëtim më të ulët të taksave për një numër

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

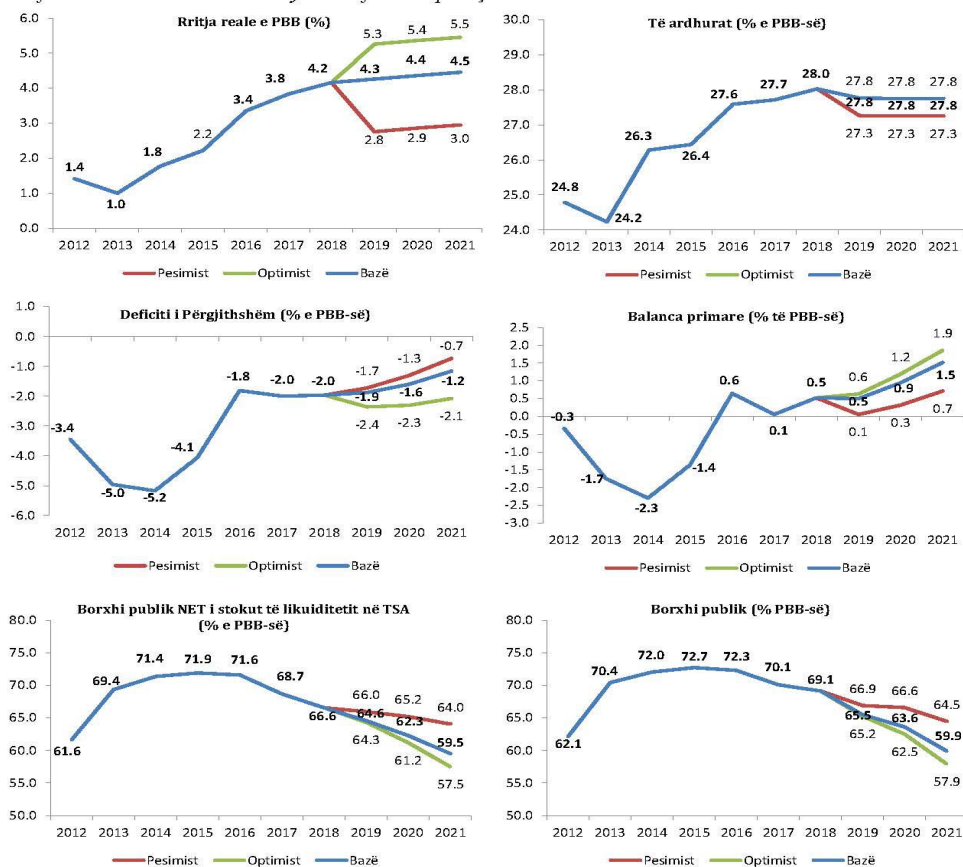
komponentesh kryesorë të taksave. Ndërsa në rastin e skenarit "optimist" makroekonomik, të ardhurat ndaj PBB-së janë supozuar në të njëjtin nivel si në skenarin bazë.

Politika e konsoliduar fiskale është planifikuar të ruhet në çdo skenar makroekonomik. Megjithatë, objektivi sasior i deficitit fiskal vjetor ndryshon pak në çdo skenar duke pasqyruar një rregullim kundër ciklik ndaj dinamikave të ndryshme të supozuara të ciklit ekonomik. Më konkretisht, është parashikuar një relaksim i objektivit të deficitit fiskal në rastin e skenarit "pesimist" dhe një konsolidim i fortë fiskal në rastin e skenarit "optimist". Pjesa e humbur (shtrëngim) e objektivit nominal të deficitit në skenarin "pesimist" ("optimist") është sa gjysma e devijimit të të ardhurave totale në secilin prej skenarëve alternativë kundrejt skenarit bazë. Borxhi publik pritet të reduktohet në çdo skenar. Megjithatë, në kundërshtim me skenarin bazë makroekonomik, trajektorja e reduktimit të borxhit publik është më e zbutur në rastin e skenarit "pesimist". Nga ana tjetër, në rastin e skenarit "optimist" ajo formon një kurbë që shkon poshtë më shpejt se në skenarin bazë.

Pjesa kryesore e shpenzimeve të cilat janë planifikuar për të absorbuar shumicën e efekteve fiskale në rastin e secilit skenar alternativ janë: "shpenzimet kapitale me financim të brendshëm". Edhe pse ekziston një linjë e qartë e kontigjencave për goditjet në normat e interesit në buxhetet afatmesme si dhe kontingjenca të tjera të nënkuptuara, ne nuk llogarisim përdorimin ex ante të tyre për të përmbushur objektivat e deficitit në skenarin pesimist. Sidoqoftë, në praktikë (ex post), në rast se të ardhurat rezultojnë të jenë më të ulëta se në skenarin bazë, por në të njëjtën kohë nuk do të ketë goditje të normave të interesit dhe për më tepër nuk ka shpenzime shtesë në zërin e interesave si tek skenari i buxhetimit bazë (që është rasti më i besueshëm), atëherë një hapsirë fiskale që varion prej 0.3% të PBB-së për çdo vit do të ishte automatikisht në dispozicion për të absorbuar një pjesë të presioneve fiskale në rast të një skenari pesimist. Gjithashtu, nevojat më të larta për financimin e deficitit në rastin e skenarit "pesimist" pritet të mbulohen nga huamarrja e brendshme neto më e lartë. Implikimet fiskale të skenarëve alternativë makroekonomikë janë paraqitur në tabelën dhe grafikët në vijim.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Grafiku 3.6.1: Indikatorët kryesorë fiskalë për çdo skenar

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2018

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Tabela 3.6.1: Indikatorët kryesorë fiskalë për çdo skenar

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
							Vler	Para	Para	Para
Të ardhurat totale (në miliard Lek)										
Bazë	330.4	327.2	366.7	379.2	407.0	430.4	461.8	486.7	518.7	555.1
Pesimist								471.0	494.8	522.0
Optimist								491.3	528.7	571.2
Shpenzimet totale (në miliard Lek)										
Baza nga e cila:	376.2	394.1	438.8	437.4	433.7	461.4	494.2	519.6	548.6	578.3
(% PBB)	28.2%	29.2%	31.5%	30.5%	29.4%	29.7%	30.0%	29.6%	29.3%	28.9%
Shpenzimet korrente	312.6	328.6	341.0	350.8	368.7	382.3	408.3	426.1	452.3	476.9
(% PBB)	23.5%	24.3%	24.4%	24.5%	25.0%	24.6%	24.8%	24.3%	24.2%	23.8%
Shpenzimet kapitale nga të cilat:	61.7	65.5	60.7	63.1	59.5	68.5	84.4	91.1	92.8	97.3
(% PBB)	4.6%	4.8%	4.4%	4.4%	4.0%	4.4%	5.1%	5.2%	5.0%	4.9%
Financim i brëndshëm	27.4	36.7	34.0	38.1	39.1	46.2	53.8	58.0	58.3	59.7
Financim i jashtëm	34.3	28.8	26.8	24.9	20.4	22.3	30.6	32.6	34.4	37.6
Pesimist nga e cila:								511.8	536.6	562.2
(% PBB)								29.6%	29.6%	29.4%
Shpenzimet korrente								424.1	450.3	474.4
(% PBB)								24.5%	24.8%	24.8%
Shpenzimet kapitale nga të cilat:								84.8	82.8	83.7
(% PBB)								4.9%	4.6%	4.4%
Financim i brëndshëm								52.2	48.4	46.1
Financim i jashtëm								32.6	34.4	37.6
Optimist nga e cila:								521.9	553.6	586.9
(% PBB)								29.5%	29.1%	28.5%
Shpenzimet korrente								424.1	450.3	474.4
(% PBB)								24.0%	23.6%	23.0%
Shpenzimet kapitale nga të cilat:								95.4	99.8	108.3
(% PBB)								5.4%	5.2%	5.3%
Financim i brëndshëm								62.3	65.3	70.8
Financim i jashtëm								32.6	34.4	37.6
Deficiti i Përgjithshëm (% e PBB-së)										
Bazë	-3.4	-5.0	-5.2	-4.1	-1.8	-2.0	-2.0	-1.9	-1.6	-1.2
Pesimist								-2.4	-2.3	-2.1
Optimist								-1.7	-1.3	-0.7
Financimi i deficitit të përgjithshëm (në miliard Lek)										
Bazë nga e cila:	45.9	66.9	72.1	58.2	26.7	31.0	32.4	32.9	29.8	23.2
Huamarrja e brëndshme neto	24.8	46.3	38.2	-17.3	10.6	16.3	19.9	22.9	22.9	22.9
Huamarrja neto e jashtme nga e cila:	19.4	10.8	29.9	64.6	17.5	29.1	32.6	-15.8	15.5	-16.5
Mbështetje buxhetore nga IFIs	0.0	0.0	30.5	111.5	21.1	31.3	1.0	0.0	0.0	0.0
Tjetër, huamarrja e jashtme	21.6	9.6	1.3	-43.9	-3.2	-2.4	31.6	-15.8	15.5	-16.5
Pesimist nga e cila:								40.7	41.8	39.8
Huamarrja neto e brëndshme								30.7	34.8	39.5
Huamarrja neto e jashtme nga e cila:								-15.8	15.5	-16.5
Mbështetje buxhetore nga IFIs								0.0	0.0	0.0
Tjetër, huamarrja e jashtme								-15.8	15.5	-16.5
Optimist nga e cila:								30.6	24.8	15.1
Huamarrja neto e brëndshme								20.6	17.9	14.8
Huamarrja neto e jashtme nga e cila:								-15.8	15.5	-16.5
Mbështetje buxhetore nga IFIs								0.0	0.0	0.0
Tjetër, huamarrja e jashtme								-15.8	15.5	-16.5
Balanca primare (% të PBB-së)										
Bazë	-0.3	-1.7	-2.3	-1.4	0.6	0.1	0.5	0.5	0.9	1.5
Pesimist								0.1	0.3	0.7
Optimist								0.6	1.2	1.9
Borxhi publik NET i stokut të likuiditetit në TSA (% e PBB-së)										
Bazë	61.6	69.4	71.4	71.9	71.6	68.7	66.6	64.6	62.3	59.5
Pesimist								66.0	65.2	64.0
Optimist								64.3	61.2	57.5
Borxhi publik total (% PBB-së)										
Bazë	62.1	70.4	72.0	72.7	72.3	70.1	69.1	65.5	63.6	59.9
Pesimist								66.9	66.6	64.5
Optimist								65.2	62.5	57.9

Burimi: Ministria e Financave dhe Ekonomisë

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

3.7. Qeverisja fiskale dhe kuadri buxhetor

Përpjekjet për të arritur vizionin e një menaxhimi modern dhe efikas të financave publike të Shqipërisë janë fokusuar në aplikimin e disa instrumenteve: legjislacionit, ngritjes së kapaciteteve, ndryshimeve në kulturë, zhvillimit të IT-së dhe ri-organizimin e procesit. Gjatë vitit 2014 - 2018, me qëllim të arritjes së objektivave të vendosur në Strategjinë e MFP 2014-2020, MFE ka ndërmarrë disa aktivitete për përmirësimin e këtyre instrumenteve. Në fillim të vitit 2018, MFE ka ndërmarrë procesin e Vlerësimit Afatmesëm për Strategjinë e MFP-së për të identifikuar progresin, arritjet, sfidat dhe boshllëqet në mënyrë që të planifikojë axhendën e ardhshme dhe qasjen SMART në reformën e MFP-së. Është ndërmarrë një studim i lartë i progresit dhe janë përcaktuar prioritetet kyçe për periudhën 2018-2022. Strategjia e Rishikuar e MFP 2018-2022 dhe Plani i Veprimit 2018-2022 do të diskutohen gjatë workshopit të konsultimit që do të mbahet në janar 2019. Duke marrë parasysh zbatimin dhe progresin e bërë për çdo shtyllë, është vendosur që të vazhdohet zbatimi i pjesës më të madhe të aktiviteteve në vazhdim, disa aktivitete të riformulohen dhe aktivitetet të tjera të reja të shtohen, bazuar në gjetjet nga raportet ndërkombëtare. Po ashtu, pas shqyrtimit të kuadrit dhe shtyllave të MFP-së, propozohet që Strategjia e Rishikuar e MFP 2018-2022 të përbëhet nga shtatë shtylla. Kjo lidhet me ndryshimet e propozuara për shtyllën e tretë ekzistuese e cila ka një fushë të gjerë të fokusit. Në këtë kontekst, duke synuar që të ketë më shumë fokus në realizimin e planit të veprimit, shtylla e tretë propozohet të ndahet në dy shtylla: shtylla 3- Administrimi i të ardhurave dhe shtylla 4- Ekzekutimi efikas i buxhetit.

Shtylla 1: Kuadri i qëndrueshëm dhe i matur fiskal: Kjo shtyllë do të përbëhet nga dy komponentë. Komponenti një: "Rregullat fiskale, parashikimet dhe kuadër i përgjegjshëm fiskal", duke qënë së të gjitha aktivitetet e planifikuara janë përfunduar, strategjia e rishikuar do të përmbajë një fokus të ri: *Monitorimi dhe raportimi i zbatimit të rregullave fiskale sipas LOB-it*, me objektivin ekzistues që të sigurojë kuadër të qëndrueshëm dhe të matur fiskal, të bazuara në objektiva fiskalë të përcaktuar qartë. Komponenti dy "Menaxhimi i rrezikut fiskal" do të fokusohet si më parë me qëllim të sigurimit të aftësive adekuate për të zbuluar monitorimin dhe propozimin e masave për të zbutur rreziqet fiskale me të cilat ndeshët qeveria.

Shtylla 2: Planifikim dhe buxhetim i mirë-integruar dhe efikas i shpenzimeve publike: Kjo shtyllë do të përbëhet nga pesë komponentë. Komponenti një "Menaxhimi i zhvillimit të politikave dhe përmirësimi i qeverisjes së integruar strategjike", do të fokusohet në përmirësimin e procesit të zhvillimit dhe monitorimit të strategjive sektoriale dhe integritit me PBA. Komponenti dy "Programi Buxhetor Afatmesëm", do të rifokusohet në përmirësimet metodologjike dhe në zbatimin e plotë të udhëzimit të ri të PBA-së për avancimin e mëtejshëm të Programit dhe Buxhetimit të Performancës. Komponenti tre "Planifikimi i investimeve kapitale, vlerësimi dhe përfshirja në buxhet", do të rifokusohet për zbatimin e zbatimit të procedurave të reja të MIP-it me qëllim të optimizimit të vlerës për para. Komponenti katër "Projekti dhe Kontrata e PPP dhe Koncesioneve" është propozuar që të shtohet si një komponent i ri. Ai përfshin një fokus të ri të strategjisë së MFP, për të siguruar një kuadër të matur dhe të forcuar ligjor për një menaxhim më të mirë të PPP dhe Koncesioneve në të gjitha fazat, duke synuar zvogëlimin e rrezikut fiskal. Komponenti pesë "MFP në qeverisjen vendore" do të fokusohet në menaxhimin më të mirë dhe rritjen e mbledhjes së të ardhurave lokale; pastrimi i detyrimeve të prapambetura vendore; dhe në përafrimin e PBA-së në nivel lokal me PBA në nivel qendror. Objektivi riformulohet si "Menaxhim i kujdesshëm, efektiv dhe efikas financiar i qeverive lokale dhe planifikim dhe buxhetim i integruar dhe efikas".

Shtylla 3: Administrimi i të ardhurave: Kjo është një shtyllë e re me dy komponente ekzistuese të administratës tatimore dhe doganore që mbulojnë vetëm pjesën e të ardhurave nga ekzekutimi i buxhetit. Komponenti i parë 'Administrata Tatimore' do të vazhdojë me objektivin për të siguruar një menaxhim efektiv, efikas dhe transparent të të ardhurave tatimore, duke u përqendruar kryesisht në bazën e taksës në pronë. Komponenti i dytë "Menaxhimi i Doganor" do të rifokusohet në

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

objektivin për të mbrojtur interesat financiare dhe ekonomike të Shqipërisë, për të kontribuar në sigurinë e shoqërisë dhe për të lehtësuar tregtinë, të bashkëpunojnë në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar me të gjithë aktorët relevantë.

Shtylla 4: Ekzekutimi efikas i buxhetit: Kjo është një shtyllë e re me pesë komponentë ekzistues. Komponenti një është "Përmirësimi i mbulimit dhe funksionalitetit të AGFIS", i cili është i fokusuar për të bërë AGFIS të aksesueshëm nga të gjitha njësitë e mëdha buxhetore dhe për të integruar AGFIS dhe sistemet e tjera të qeverisë TI nën AFMIS. Objektivi është kontrolli i brendshëm financiar i unifikuar dhe plotësisht transparent në ekzekutimin e buxhetit të shtetit. Komponenti dy është "Menaxhimi i fondeve të jashtme". Fokusi do të jetë në vënien në funksion të EAMIS dhe integrimin me IPSIS dhe AFMIS. Objektivi do të jetë "Përdorimi efektiv dhe transparent i sistemeve të menaxhimit dhe kontrollit të qeverisë për të gjitha fondet e jashtme, duke përfshirë projektet e financuara nga BE në kuadrin e programeve IPA në mënyrë të decentralizuar". Komponenti tre "Menaxhimi i borxheve" ka për objektiv të sigurojë nevojën e financimit të qeverisë në kohën e duhur, si dhe të minimizojë kostot e huamarrjes për të mbajtur rreziqet në një nivel të pranueshëm. "Komponenti katër" Prokurimi Publik do të fokusohet në përmirësimin e planifikimit të procedurave të prokurimit publik, rritjen e transparencës në prokurimin publik, e efikasitetit në përdorimin e fondeve publike, përmirësimin e kuadrit ligjor, ndryshimin e kuadrit rregullator të KPP-së në përputhje me Ligjin e Prokurimit Publik të ndryshuar dhe forcimin e pavarësisë së KPP-së. Komponenti pesë "Menaxhimi i Aseteve" do të fokusohet në të kompletimin e regjistrat të asetëve duke përfshirë vlerat dhe rregullat e amortizimit sipas standardeve kombëtare.

Shtylla 5: Vlerësimi i Transparencës së Financave Publike: Shtylla e katërt ekzistuese do të zhvendoset si shtylla e pestë dhe do të riemërtohet: "Vlerësimi i Transparencës së Financave Publike". Komponenti një i shtyllës së pestë "Kontabiliteti", do të fokusohet si më parë me qëllim të sigurimit të zbatimit të plotë të SNKSP në mënyrë që të ketë përmirësim të Standardeve të Raportimit Financiar. Komponenti dy do të jetë "Llogaritë e Qeverisë Kombëtare", e cila zhvendoset nga shtylla e parë në shtyllën e pestë, meqë objektivi për të ndërtuar një sistem statistikor të pavarur për vlerësimin e SFQ sipas standardeve ndërkombëtare, është më e lidhur me shumë me raportimin qeveritar sesa objektivat e shtyllës së parë, e cila synon të mbajë një kuadër të qëndrueshëm dhe të matur fiskal. Kjo përfshin procesin e përgatitjes së raporteve të SFQ sipas ESA 2010 TP, për të përpiluar dhe dërguar tabela të reja të SFQ në EUROSTAT.

Shtylla 6: Kontrolli i brendshëm efektiv: Komponenti një "Menaxhimi financiar dhe kontrolli në institucionet publike" do të rifokusohet në ndryshimin e kuadrit metodologjik të MFK, duke monitoruar zbatimin e kuadrit ligjor për MFK dhe rritjen e ndërgjegjësimit të njësive publike për përfitimet e zbatimit të konceptit të "Përgjegjshmërisë Menaxheriale". Treguesi objektiv dhe rezultati do të mbetet i njëjtë si më parë. Komponenti dy "Auditimi i Brendshëm" do të përbëhet nga katër nënkomponentë që fokusohen në kryerjen e vlerësimeve të jashtme për institucionet publike lidhur me aktivitetin e auditimit të brendshëm dhe vlerësimin dhe adresimin e shkaqeve të shlyerjes së borxheve në raportet e njësive të auditimit të brendshëm. Objektivi do të ndryshohet duke u fokusuar më shumë në forcimin e funksionit të AB në sektorin publik. Treguesit e rezultateve do të mbeten të njëjta si më parë. Komponenti tre "Inspektimi Financiar Publik" do të përbëhet nga tre nën-komponentë të fokusuar në përmirësimin e kapaciteteve profesionale dhe rritjen e llogaridhënies dhe integritetit të inspektorëve të brendshëm publik financiar; në ngritjen e fushatës ndërgjegjësuere mbi rolin dhe funksionet e Inspektimit Financiar Publik, si dhe rritjen e cilësisë së ekspertëve të jashtëm financiar publik. Objektivi do të ndryshohet duke u fokusuar më shumë në përmirësimin e efikasitetit të inspektimit financiar publik.

Shtylla 7: Mbikëqyrja efektive e jashtme e financave publike: Komponenti një "Auditimi i Jashtëm" do të fokusohet në përmirësimin e kuadrit ligjor dhe ndikimit të punës së auditimit, duke futur gjithashtu qasje të reja të auditimit. Komponenti dy "Forcimi i mbikëqyrjes parlamentare dhe

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

4. PRIORITETET E REFORMAVE STRUKTURE NË 2019-2021

4.1. Identifikimi i pengesave kyçe për zhvillim dhe konkurrueshmëri dhe rritjen përfshirëse

Ruajtja e rimëkëmbjes ekonomike të Shqipërisë në kuadër të bilancit makro-fiskal afatmesëm është shumë e rëndësishme për të siguruar një zhvillim ekonomik të ardhshëm. Konsolidimi fiskal dhe ulja e borxhit publik është thelbësore për zvogëlimin e dobësive që pengojnë rritje dhe shkaktojnë paqëndrueshmëri makroekonomike. Konsolidimi fiskal do të vazhdojë, por do të ketë nevojë të mbështetet me reforma strukturore të thelluara në shumë fusha të ekonomisë.

Infrastruktura e transportit dhe energjisë, duke u nisur nga fakti se nuk janë ende të modernizuara dhe ndërtuara tërësisht, si dhe ekzistenca e pengesave jo-fizike të tregtisë brenda tregjeve rajonale, kufizon nivelin e integritetit. Qeveria shqiptare ka vendosur përparësi liberalizimin e tregut të energjisë elektrike, diversifikimin e burimeve të energjisë, ulja e varësisë në importet e energjisë dhe modernizimi dhe zgjatja e transportit tokësor, me fokus atë hekurudhor. Në lidhje me infrastrukturën e teknologjive të informacionit e komunikimit, prioritet i jepet gjithashtu zhvillimit të infrastrukturës broadband në vend. Në sektorin e energjisë, progresi i bërë për të zvogëluar humbjet e shpërndarjes dhe duke përmirësuar normën e mbledhjes së faturave duhet të konsolidohet më tej. Reforma për diversifikimin e burimeve energjetike është vendimtare për të pasur financa publike të qëndrueshme dhe të rritjes së rritjes.

Rëndesat rregullatore për bizneset vazhdojnë të jenë pengesa për zhvillimin e NVM-ve. Janë bërë përpjekje të dukshme për të trajtuar nivelin e lartë të kredive me probleme; qasja në financa është ende një pengesë për zhvillimin e biznesit. Trajtimi i barrierave institucionale dhe rregullatore me të cilat përballen bizneset, thjeshtimi i rregullave, procedurave dhe kërkesave të tjera procedurale, me theks të veçantë në përmirësimin e parashikueshmërisë dhe transparencës së rregullimit të biznesit, janë vendimtare për zhvillimin e biznesit.

Integrimi rajonal i tregtisë kërkon një qasje sistematike drejt lehtësimit të tregtisë. Angazhimi në lehtësimin e tregtisë - në kufi dhe më gjerë - vë theksin në koordinimin dhe harmonizimin e politikave, forcimin e dialogut me sektorin privat dhe forcimin e kapaciteteve të të gjitha agjencive kufitare. Thjeshtësimi procedural dhe zvogëlimi i kohës dhe i kostos së tregtisë dhe transportit do të kontribuojnë në reduktimin e distancës ekonomike ndaj tregjeve potenciale të eksportit.

Mospërputhja e nevojave të aftësive të tregut të punës dhe asaj që forca e punës ka për të ofruar është ende e pranishme dhe kufizuese. Duhet bërë më shumë përpjekje për të investuar në aftësitë dhe kualifikimet profesionale, të cilat do të ndihmojnë në rritjen e mundësive për punësim. Kjo do të kërkojë, ndër të tjera, që politikën e tregut të punës të përfshijë një përfshirje efektive të grupeve sociale dhe gjinore, zhvillimin e programeve në mbështetje të formimit profesional të arsimit profesional, krijimit të mundësive të reja të punësimit etj. Kjo qasje do të kontribuojë në reduktimin e mospërputhjes midis kërkesës për aftësi dhe furnizim në treg, të ndihmojë në lehtësimin e integritetit të grupeve të prekshme, dhe të ndihmojë rritjen e rritjes ekonomike dhe rritjen e konkurrencës.

Reforma në Drejtësi

Gjyqësori i Shqipërisë aktualisht është duke kaluar nëpër një proces të ri-vlerësimit gjithëpërfshirës dhe tërësor për të rritur transparencën, llogaridhënien dhe pavarësinë. Në korrik të vitit 2016, pas 18 muajve të punës teknike dhe politike dhe negociatave intensive, Kuvendi miratoi ndryshimet në Kushtetutë me qëllim të rishikimit të organeve qeverisëse të gjyqësorit të Shqipërisë dhe përmirësimit të efikasitetit dhe pavarësisë së sistemit gjyqësor. Amendamentet mbuluan dy fusha kryesore: (i) futja e një procesi rivlerësimi (ose procesi i verifikimit) të të gjithë gjyqtarëve dhe prokurorëve; dhe (ii) krijimin e një gjykate dhe prokurorie të posaçme për të gjykuar, hetuar dhe ndjekur penalisht zyrtarë të lartë në rastet e korrupsionit dhe kallëzimeve penale në lidhje me krimin e organizuar.

Procesi i reformës gjyqësore ka rezultuar në modifikimin e institucioneve ekzistuese, si dhe në krijimin e institucioneve të reja. Pas miratimit të amendamenteve kushtetuese në vitin 2016, u

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

krijuan këto institucione të reja gjyqësore: (i) Këshilli i Lartë Gjyqësor (që synon monitorimin e pavarësisë, llogaridhënies dhe funksionimit të mirë të gjyqësorit, me gjashtë anëtarë të zgjedhur nga anëtarët e gjyqësorit dhe pesë anëtarë të emëruar nga Kuvendi); (ii) Këshilli i lartë Prokurorial (me qëllim të monitorimit të pavarësisë, llogaridhënies dhe funksionimit të mirë të prokurorëve në Shqipëri, me gjashtë anëtarë të zgjedhur nga anëtarët e gjyqësorit dhe pesë anëtarë të emëruar nga Kuvendi); (iii) Inspektorati i Lartë i Drejtësisë (përgjegjës për verifikimin e ankesave, hetimin e shkeljeve dhe fillimin e procedurave disiplinore kundër gjyqtarëve dhe prokurorëve; Inspektori i Lartë i Drejtësisë emërohet nga një shumicë prej tre të pestave të Kuvendit); (iv) Këshilli i emërimeve të drejtësisë (i themeluar si organ i pavarur i ngarkuar me verifikimin e kualifikimeve ligjore dhe morale të kandidatëve gjyqësorë, të përbërë nga nëntë anëtarë të tërhequr me short nga gjyqtarët dhe prokurorët); (v) Prokuroria Speciale Kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar (që përfaqëson shtetin në rastet kundër individëve të akuzuar për korrupsion, krime të organizuar dhe raste të tjera penale); (vi) Gjykata Kundër Korrupsionit dhe Krimit të Organizuar; (vii) Byroja Kombëtare e Hetimeve (e cila ka juridiksion të vetëm për të hetuar krimet e korrupsionit dhe krimet të organizuar, si dhe krimet e kryera nga një listë e zyrtarëve të përcaktuar në Kushtetutë (duke përfshirë Presidentin, Kryetarin e Kuvendit, Kryeministrin Ministri, anëtarë të Këshillit të Ministrave dhe disa zyrtarë të tjerë) dhe njësi të tjera hetimore të veçanta; (viii) këshillat gjyqësorë; dhe (ix) institucionet rivlerësuese.

Iniciativat e tjera po futen paralelisht për të përmirësuar efikasitetin e gjykatave dhe për të zvogëluar diferencat e mbetura. Në nëntor 2016, qeveria miratoi një strategji ndërsektoriale të drejtësisë për 2015-2020 ("Strategjia e Drejtësisë"), e cila synon të rrisë aksesin në drejtësi, të rrisë besimin e publikut në sistemin shqiptar të drejtësisë dhe të inkurajojë përshpejtimin e integritetit evropian. Strategjia e Drejtësisë ka disa qëllime strategjike të nivelit të lartë: (i) forcimin e pavarësisë, efikasitetit dhe llogaridhënies së institucioneve të drejtësisë; (ii) përmirësimin e funksionimit të sistemit gjyqësor; (iii) përmirësimin e mbrojtjes së të drejtave themelore të njeriut; (iv) forcimin e rolit të profesionit ligjor; dhe (v) sigurimin e rolit aktiv të aktorëve dhe shoqërisë civile në forcimin e sistemit gjyqësor të Shqipërisë. Buxheti i vlerësuar për zbatimin e Strategjisë së Drejtësisë është 98 milionë euro, nga të cilat 35% pritet të financohen nga donatorët ndërkombëtarë.

4.2. Përmbledhje e reformave

Në Programin e Reformës Ekonomike që mbulon periudhën 2019-2021, në këtë draft dokument janë përfshirë gjithsej 15 masa reforme. Shumë prej këtyre masave të reformës janë mbështjellë nga ERP e mëparshme, ndërsa disa janë shtuar rishtazi për këtë cikël. Këto masa reformuese përfshijnë disa nga prioritetet e qeverisë aktuale duke filluar nga liberalizimi i tregut të energjisë, diversifikimi i burimeve të energjisë, transporti, lidhja broadband, konsolidimi dhe defragmentimi i tokës bujqësore, mjedisi i biznesit, tregtia, AFP-të, sektori i ujësjellës kanalizimeve, punësimi dhe përfshirja sociale.

Më poshtë janë listuar masat e reformës që përshkruhen në hollësi në seksionin në vijim (4.3) në secilën fushë tematike.

Reforma 01: Liberalizimi i mëtejshëm i tregut të energjisë

Reforma 02: Diversifikimi i burimeve të energjisë

Reforma 03: Rehabilitimi dhe ndërtimi i segmentit hekurudhor Durrës-ANT-Tiranë

Reforma 04: Defragmentimi dhe konsolidimi i tokës bujqësore

Reforma 05: Reforma e sektorit të ujësjellës dhe kanalizimeve

Reforma 06: Reforma e taksës së pronës dhe krijimi i kadastrës fiskale

Reforma 07: Zvogëlimi i barrës rregullatorë për bizneset

Reforma 08: Reduktimi i burokracisë dhe rritja e efikasitetit të institucioneve që ofrojnë shërbime për qytetarët dhe bizneset

Reforma 09: Zbatimi efektiv i planit kombëtar për të ulur nivelin e kredive të këqija në sistemin bankar

Reforma 10: Sigurimi i një regjimi ligjor të vetëm e transparent të investimeve në vend

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Reforma 11: Përmirësimi i kapaciteteve institucionale të sistemit të kërkimit dhe inovacionit
 Reforma 12: Zhvillimi i infrastrukturës me bandë të gjerë për ekonominë digjitale
 Reforma 13: Lehtësimi i tregtisë dhe arritja e sinergjisë më të madhe në zbatimin e masave për lehtësimin e tregtisë dhe MAP REA
 Reforma 14: Finalizimi i reformës së kurikulave parauniversitare, trajnimi dhe punësimi i mësuesve
 Reforma 15: Arsimi gjithëpërfshirës
 Reforma 16: Zgjerimi i përhapjes së aftësive digjitale në shkolla
 Reforma 17: Modernizimi i sistemit të financimit të arsimit para-shkollor
 Reforma 18: Përmirësimi i cilësisë dhe mbulimit të AFP-së duke siguruar lidhjet me tregun e punës
 Reforma 19: Modernizimi i shërbimeve publike të punësimit, rritja e punësimit të grave, të rinjve dhe grupeve të cënueshme
 Reforma 20: Forcimi i mbrojtjes sociale dhe masat e përfshirjes sociale

Më poshtë është statusi i zbatimit të rekomandimeve nga Konkluzionet e Përbashkëta të Dialogut Ekonomik dhe Financiar ndërmjet BE-së dhe Ballkanit Perëndimor dhe Turqisë, Maj 2018.

1. Përfshirja e masave të mëtejshme për konsolidimin fiskal me qëllim përmbushjen e objektivit afatmesëm të treguar për reduktimin e borxhit publik nën 60% të PBB-së në vitin 2021.

Për të arritur objektivin përkatës, Qeveria e Shqipërisë është e angazhuar që të respektojë parimet fiskale dhe rregullin e futur në Ligjin e Buxhetit Organik (OBL). Sipas nenit nr. 63 të OBL-së, për herë të parë, zbatimi i kërkesave për parimet fiskale (neni 4.1) dhe kontrolli i ekzekutimit të buxhetit në vitet zgjedhore (neni 4.3) përfshihen në Raportin Vjetor të Ekzekutimit të Buxhetit, Situata Makroekonomike dhe Fiskale 2017. Sa i përket efektivitetit të rregullave fiskale në OBL lidhur me reduktimin e borxhit gjatë vitit 2017, ajo rezultoi të jetë plotësisht në përputhje meqë niveli i borxhit aktual për vitin 2017 (sipas shifrave në dispozicion deri në këtë moment të hartimit të këtij raporti) rezulton në 70% të PBB-së. Kjo përbën një rënie prej rreth 2.4 pikë përqindjeje të totalit të borxhit publik nga niveli i 72.4% në 2016.

Politika fiskale për periudhën afatmesme 2019-2021 do të jetë e orientuar drejt konsolidimit fiskal, duke siguruar një nivel optimal të investimit prej rreth 5 për qind të PBB mesatarisht. Konsolidimi fiskal dhe reduktimi i borxhit publik janë thelbësore për uljen e rreziqeve makroekonomike, të cilat pengojnë rritjen ekonomike dhe shkaktojnë paqëndrueshmëri makroekonomike. Objektivat e politikës fiskale në FIF 2019-2021 janë në përputhje të plotë me parimet fiskale dhe rregullat e OBL. Ky kuadër fiskal synon një deficit fiskal total prej 1.7 përqind të PBB-së për vitin 2019, nga 2.0 përqind të programuar për vitin 2018; 1.2 përqind e PBB-së në vitin 2020; dhe 0.5 për qind në 2021. Në të njëjtën kohë, ajo vazhdimisht po ndjek një bilanc primar pozitiv dhe në rritje për vitet 2019-2021, respektivisht 1 për qind në vitin 2019 nga 0.6 për qind që synon buxhetin e vitit 2018; 1.5 përqind në vitin 2020; dhe 2.2 përqind në vitin 2021. Gjithashtu bilanci aktual, dmth dallimi në mes të investimeve publike dhe deficitit vjetor (huamarrja), është në shënjestër në nivele të larta dhe gradualisht rritet në periudhën afatmesme. Në fakt, bilanci aktual në vitin 2019 është në shënjestër në 3.3 përqind të PBB-së, aq sa synon 2018; ajo synon një rritje prej 3.7 përqind në vitin 2020 dhe 4.3 përqind në vitin 2021. Ky konsolidim fiskal synon të mbajë nivelin e borxhit publik si një raport me PBB-në të vazhdojë të jetë trajektore e sigurtë në rënie e filluar që nga viti 2016. Borxhi publik pritet të ranë rreth 66.4 përqind të PBB-së në 2019, 63.5 përqind në vitin 2020 dhe më tej në 59.9 përqind në vitin 2021. Në të njëjtën kohë, ky kuadër fiskal rregullon politikën buxhetore për të mbështetur rritjen ekonomike dhe për të kompensuar efektet shtrënguese të konsolidimit fiskal. Investimet publike në afat të shkurtër dhe të mesëm parashikohet të mbajnë rreth 5 për qind të PBB-së, e cila konsiderohet optimale për të ushqyer kërkesën agregate në afat të shkurtër dhe për të zhvendosur rritjen potenciale ekonomike në një nivel më të lartë në periudhën afatmesme dhe afatgjatë.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

2. Mbështet konsolidimin fiskal duke (i) forcuar më tej administratën tatimore; (ii) zgjerimi i bazës tatimore dhe shmangia e përjashtimeve të reja tatimore; (iii) zbatimin e plotë të tatimit në pronë të vlerësimit; dhe (iv) të sigurojë që partneritetet e reja publike-private të kontraktohen vetëm në bazë të analizave të qëndrueshme të kostos dhe përfitimeve dhe vlerësimeve të rrezikut fiskal.

Sa i përket rekomandimit të dytë, Shqipëria ka përparuar në adresimin e zbatimit të tatimit në pronë të vlerësimit. Në fillim të vitit 2018, filloi një projekt për të krijuar kadastrën kombëtare fiskale. Duke filluar nga prilli 2018 dhe në vazhdim, shumica e komunave kanë miratuar aktet e nevojshme ligjore (vendimet e Këshillit Bashkiak) për zbatimin e tatimit në pronë në ndërtesa sipas vendimeve të Këshillit të Ministrave nr.132. Metodologjia ndan vetitë nga qëllimi i përdorimit në njësitë që përdoren për qëllime banimi dhe ato që përdoren për aktivitete ekonomike. Në këtë kuadër të ndarjes së përgjithshme, pothuajse të gjitha komunat kanë zbatuar ndryshimet e nevojshme në përputhje me metodologjinë për të llogaritur dhe mbledhur detyrimin tatimor për pronat e përdorura për aktivitetet ekonomike, megjithatë ky fenomen nuk ka qenë aq i përhapur në rastin e banimit njësi. Disa nga komunat që kanë përparësi implementimin dhe mbledhjen e tatimit në pronë si për pronat banesore ashtu edhe për ato që përdoren për qëllime ekonomike janë komunat Korçë, Lushnjë Sarandë, Vlorë, Durrës, Vorë, Pogradec etj. Megjithatë, për arsye teknike disa komunat ende nuk e kanë zbatuar metodologjinë lidhur me njësitë rezidenciale. Pjesë e projektit është zbatimi i taksës së pronës mbi vlerën e zonës fiskale për ndërtesat, e cila parashikohet të zbatohet plotësisht në dy vitet e ardhshme, duke filluar nga janari 2019. Gjatë vitit 2018, komunat kanë ndërmarrë procesin e përcaktimit të çmimit referues për zona të caktuara.

3. Ndjekja e politikës monetare në përputhje me arritjen e objektivit të inflacionit. Rritja e transparencës së komunikimit të politikës monetare duke publikuar seritë kohore mbi inflacionin bazë dhe pritjet e inflacionit. Zbatimi i masave të mbetura të strategjisë së zgjidhjes së NPL, gjithashtu me qëllim të adresimit të faktorëve që pengojnë qasjen në financa për korporatat. Bazuar në analizën e rregullt të treguesve përkatës dhe vlerësimit të ndikimit, eksplori masa të tjera në përputhje me Memorandumin e Bashkëpunimit për të rritur përdorimin e monedhës kombëtare në të gjitha nivelet.

Kryerja e politikës monetare në përputhje me arritjen e objektivit të inflacionit.

Banka e Shqipërisë drejton politikën monetare me synimin ekskluziv të sigurimit të një rruge të qëndrueshme të inflacionit për të synuar brenda periudhës afatmesme. Procesi i vendimmarrjes rregullisht merr parasysh efektivitetin në kohën e politikës monetare dhe përpiqet të maksimizojë efikasitetin e përgjithshëm. Për të mbështetur konvergencën e inflacionit në objektiv, Banka e Shqipërisë ka ndjekur një politikë monetare akomoduese. Qëndrimi akomodues u forcua në qershor, pasi Këshilli Mbikëqyrës i Bankës së Shqipërisë vendosi të ulë normën bazë të interesit me 25 bps të mëtejshëm në 1.00% dhe të fillojë ndërhyrjet në tregjet valutore me qëllimin e vetëm të ruajtjes së përmbushjes së objektivit të inflacionit në medium afat. Vlerësimi i shpejtë i monedhës vendase ndaj euros gjatë gjashtëmujorit të parë të vitit 2018, që vlerësohet të ketë devijuar nga vlerësimi i prires së tij afatmesme deri në atë afatgjatë, paraqet një sfidë serioze ndaj politikës monetare. Analizat e thelluara vlerësuan se kjo goditje e kursit të këmbimit, ndërkohë që do të ishte e përkohshme, do të ulte presionet inflacioniste dhe do të pengonte rrugën e qëndrueshme të inflacionit për të synuar. Si i tillë, Banka e Shqipërisë vendosi të përdorë ndërhyrjet e tregut në valutë për të stabilizuar monedhën vendase si një mjet të përkohshëm të politikës monetare që ndihmon operacionet standarde të politikës monetare. Përdorimi i këtij instrumenti plotësoi uljen e normës së politikës pranë afatit më të ulët efektiv. Banka e Shqipërisë pret që inflacioni të kthehet në objektivin prej 3 për qind në periudhën afatmesme. Politika monetare do të mbetet akomoduese në të ardhmen e parashikueshme për të mbështetur konvergencën e qëndrueshme të inflacionit në shënjestër.

Rritja e transparencës së komunikimit të politikës monetare duke publikuar seritë kohore mbi inflacionin bazë dhe pritjet e inflacionit.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Banka e Shqipërisë njofton rregullisht dhe në kohën e duhur vendimet e saj mbi politikën monetare. Komunikimi zhvillohet nëpërmjet konferencave për shtyp të Guvernatorëve menjëherë pas vendimit të Këshillit Mbikëqyrës mbi politikën monetare. Përveç kësaj, në këto konferenca, Banka e Shqipërisë ofron udhëzime përpara për tregjet në rrugën më të mundshme në të ardhmen e normës bazë të interesit.

Raporti i politikës monetare të publikuar si dhe konferencat për shtyp i referohen zhvillimeve të inflacionit bazë dhe pritjeve të inflacionit dhe rëndësisë së tyre për përmbushjen e objektivit të inflacionit. Banka e Shqipërisë ka vlerësimin e vet të brendshëm të inflacionit bazë që ndjek praktikën më të mira ndërkombëtare dhe metodologjitë e vendosura (të publikuara). Në lidhje me pritjet e inflacionit, Banka e Shqipërisë bën anketime mujore mbi pritjet e inflacionit për grupet specifike të agentëve ekonomikë (agentët financiarë, konsumatorët dhe bizneset). Rezultatet e këtyre anketave janë referuar në Raportet e Politikës Monetare.

Në synojmë të publikojmë serinë kohore të inflacionit bazë dhe të pritjeve inflacioniste. Aktualisht, ne po shohim mënyrën më të mirë të mundshme për t'i bërë ato publike, duke synuar të bëjnë një dallim midis statistikave zyrtare dhe të dhënave të përpunuara që përdoren për analiza dhe parashikime. Kjo është e rëndësishme për komunikimin e politikës monetare.

Zbatimi i masave të mbetura të strategjisë së zgjidhjes së NPL, gjithashtu me qëllim të adresimit të faktorëve që pengojnë qasjen në financa për korporatat.

Plani i Veprimit (AP) i NPL-ve në sistemin bankar është një tërësi veprimesh (ndryshime legjislative dhe aktivitete të tjera zbatuese) të përbërë nga 12 masa, me qëllim uljen e nivelit të kredive që nuk kryhen.

Veprimet e parashikuara në Planin e Veprimit lidhur me ndryshimet në Kodin Civil, Kodin e Procedurave Civile, Ligjin e Falimentimit dhe Ligjin për Sigurimin e Ngarkesave janë miratuar nga Kuvendi i Shqipërisë gjatë vitit 2016. Zbatimi i veprimeve të ndryshme të parashikuara në planin kombëtar të veprimit duke përfshirë ndryshimet legjislative pritet të kontribuojë më tej në afat të mesëm në reduktimin e stokut të kredive me probleme në të ardhmen e afërt.

Siç është raportuar, në lidhje me matjet e dhëna Bankës së Shqipërisë, janë finalizuar disa ndryshime që konsistojnë në sqarimin e shlyerjes së kredive nga bilanci i bankave; shqyrtimin e trajtimit mbikëqyrës të kolateraleve të riposeduara të marra në pronësi si rezultat i proceseve gjyqësore; rishikimi i kuadrit rregullator për të lehtësuar shitjen e NPL-ve; përmirësimet në regjistrin e kredive me inputet e sistemit bankar me kredi në procesin ligjor; dhe kohët e fundit, së bashku me Ministrinë e Financave, Banka e Shqipërisë paralajmëroi të gjitha bankat që të zbatojnë në mënyrë rigorozë detyrimin ligjor për përdorimin e deklaratave tatimore me qëllim që të shmangen ndëshkimet dhe sanksionet.

Në lidhje me kreditimin e bazuar në deklaratat tatimore, kërkesa e tillë ka qenë e zbatueshme për huamarrësit e mëdhenj të bankave që nga viti 2014. Bazuar në Rregulloren nr. 10, datë 26.02.2014 "Për administrimin e rrezikut nga ekspozimet e mëdha të bankave" siç është ndryshuar neni 11, paragrafi 6, është parashikuar shprehimisht "... Bankat duhet të analizojnë rrezikun e ekspozimit ndaj huamarrësve të mëdhenj që nga momenti kur ekspozimi është krijuar dhe më tej duke u bazuar në pasqyrat financiare të certifikuara / audituara". Duke filluar që nga fillimi i vitit 2018, aplikimi i një kërkesë të tillë është shtrirë për të gjithë huamarrësit. Për këtë qëllim janë organizuar disa takime me të gjitha bankat komerciale, Ministrinë e Financave dhe Shoqatën Shqiptare të Bankave. Në fillim të këtij viti, në janar 2018, Guvernatori i Bankës së Shqipërisë dërgoi një letër paralajmëruese për të gjitha bankat për të tërhequr vëmendjen e bankave për detyrimin e tyre ligjor për të përdorur pasqyrat financiare fiskale dhe të dhënat në proceset e miratimit të tyre.

Zgjatja e një kërkesë të tillë siguron një fushë të barabartë për të gjithë huamarrësit dhe në afat të gjatë pritet të ofrojë përfitime në aspektin e kërkesave të kolateralit të reduktuara, për shkak të pasqyrave më të sakta dhe të besueshme financiare).

Në mesin e vitit 2018, Banka e Shqipërisë me mbështetjen e ekspertëve ndërkombëtarë nga Banka Botërore dhe këshilltar i përhershëm i FMN-së, përfundoi të ashtuquajturën "Qasje në Tiranë", e cila aktualisht është në konsultim me industrinë bankare. Rregullorja e sapo hartuar "Për trajtimin jashtë-gjyqësor nga bankat, të huamarrësve në vështirësi financiare" plotëson udhëzimet aktuale në

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

fuqi nga jashtë gjykimit me Marrëveshjen e Kreditorëve të Interit, Marrëveshjen e Kreditorëve-Debitorit dhe do të ketë në fokus zgjidhjen vetëm ekspozimet jo-performuese të shumë-huadhënësve që tejkalojnë një prag të caktuar. Me fjalë të tjera, do të jetë një kornizë që kryesisht trajton NPL-në e huamarrësve të mëdhenj dhe si i tillë do të kontribuojë në përmirësimin e pozitës së korporatave në vend të parë për të rritur mundësitë për kredi të mëtejshme si dhe bankat potenciale për të siguruar më shumë kredi për huamarrësit materialë dhe ekonomia në përgjithësi. Kjo rregullore është hartuar në frymën e ndëshkimit për bankat që nuk dëshirojnë të përfitojnë nëse nënshkruajnë marrëveshjen kornizë, si dhe për të tjerët që me nënshkrimin nuk do të jenë në pajtueshmëri me të gjitha kërkesat e marrëveshjes kornizë. Korniza e tillë e hartuar, e publikuar tashmë në faqen e internetit të BSH për konsultim pritet të miratohet së shpejti nga Këshilli Mbikëqyrës.

Së fundi, aktiviteti në "Regjistrin e Kredive" është shtyrë në një periudhë më të arsyeshme në 2019, duke marrë në konsideratë përgatitjen paraprake të nevojshme.

Pjesa e parë e rekomandimeve "Për përmirësimin e regjistrit të kredive", si një nga përgjegjësitë e BSH-së, është kryer. Lidhur me pjesën e dytë të rekomandimeve për Regjistrin e Kredive për të lehtësuar dhe për të krijuar infrastrukturën e duhur në kontekstin e vlerësimit të kredisë, sigurohet asistencë nga Banka Europiane për Rindërtim dhe Zhvillim (BERZH). Shoqata Shqiptare e Bankave do të mbështetet nga një kompani konsulente për të përgatitur një studim të fizibilitetit dhe për të bashkëpunuar me palët e interesuara. Në mars 2017, u mbajt një takim me përfaqësuesit e Shoqatës Bankare për të paraqitur një menu të zgjidhjeve / modeleve dhe për të diskutuar mbi modelin më të mirë. Një vendim përfundimtar pritet nga bankat lidhur me modelin e propozuar të biznesit dhe angazhimin e tyre.

Praktikat dhe përvojat e vendeve të tjera nuk mbështesin përfshirjen e bankave qendrore në sigurimin e vlerësimit të kredisë dhe për këtë arsye edhe në Shqipëri për të përcaktuar modelin më të përshtatshëm të biznesit, BERZH bashkëpunon drejtpërdrejt me Shoqatën Shqiptare të Bankave, ndërsa BSH mbetet të përkushtuar për të lehtësuar dhe monitoruar një proces të tillë.

Nga qershori 2018, raporti i kredive me probleme ka rënë në 13.27 për qind nga niveli prej 15.58 për qind në qershor të vitit 2017. Zvogëlimi i NPL-ve është nxitur nga rikuperimi i kredive me probleme dhe rikuperimi i kredive me probleme. Ndërkohë gjatë vitit 2018 Banka e Shqipërisë do të mbetet e fokusuar;

- rritja e komunikimit me bankat për shlyerjet dhe ristrukturimin e lehtësive kreditore me shumë huadhënie;
- Dorëzimi periodik i Bankës së Shqipërisë për planet e rimëkëmbjes dhe të zgjidhjes së bankave individuale për huamarrës të mëdhenj siç përcaktohet në kuadrin rregullator përkatës;
- zyrtarizimi nga bankat i strategjive për reduktimin e kredive me probleme, si dhe parashikimet për ndikimin e tyre në buxhetin e tyre të shoqëruar me kërkesën për raportim periodik në BSH.

Bazuar në analizën e rregullt të treguesve përkatës dhe vlerësimit të ndikimit, të eksplorohen masa të tjera në përputhje me Memorandumin e Bashkëpunimit për të rritur përdorimin e monedhës kombëtare në të gjitha nivelet

Prania e eurozimit në sistemin financiar dhe në kontekstin më të madh në ekonomi ka një ndikim të rëndësishëm në efektivitetin e politikave ekonomike.

Sa i përket politikave makroekonomike, një nivel i lartë i euroizimit çon në zvogëlimin e efektivitetit të politikës monetare, kufizon rolin që e kursit të këmbimit të lirë si një stabilizues automatik në rastin e goditjeve makroekonomike, duke pasur parasysh ndjeshmërinë e lartë të subjekteve ekonomike të mëdha luhatshmërinë e kursit të këmbimit dhe minon efektivitetin e politikës fiskale nëpërmjet rritjes së mundshme të kostos së shërbimit të borxhit dhe ndryshimit të padëshiruar të strukturës së saj. Gjithashtu, niveli i lartë i euroizimit zakonisht vjen me një kosto për bankën qendrore në formën e kostos së mundësive për ruajtjen e një niveli relativisht të lartë të

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

rezervave valutore dhe për humbjen nga mosha e vjetër, e cila është e lidhur me zëvendësimin e monedhën vendase nga monedha e huaj.

Në kushtet e stabilitetit financiar, euroizimi rrit ekspozimin e sistemit financiar dhe operatorëve ekonomikë në zhvillimet e pafavorshme në kursin e këmbimit dhe për të theksuar situatat e likuiditetit në valutë të huaj.

Procesi për zgjerimin e përdorimit të monedhës kombëtare në sistemin financiar dhe në ekonomi (de-euroizimi) nuk është objektiv vetëm për sistemin financiar, pasi monedha e huaj është përdorur gjerësisht nga publiku në transaksione të ndryshme. Kështu, qasja de-euroizuese duhet të jetë gjithëpërfshirëse, në mënyrë që autoritetet e tjera lokale të identifikojnë dhe ndërmarrin masa të caktuara që inkurajojnë agjentët publikë dhe ekonomikë që të rrisin përdorimin e monedhës kombëtare për transaksionet e tyre.

Për këtë arsye, sipas Memorandumit të Bashkëpunimit, Banka e Shqipërisë, Ministria e Financave dhe Ekonomisë dhe Autoriteti i Mbikëqyrjes Financiare janë të angazhuar për të identifikuar, në fushat përkatëse të kompetencës dhe në mënyrë të harmonizuar, veprimet e nevojshme për një de-euroizimi, përfshirë komunikimin me publikun.

Ky Memorandum përcakton edhe mekanizmat monitorues që rregullisht vlerësojnë dhe raportojnë për ndikimin e masave të ndërmarrura në tregues të ndryshëm financiarë dhe ekonomikë.

Ky seksion paraqet paketën e veprimeve të Bankës së Shqipërisë brenda kuadrit të strategjisë së eurozonës, siç është miratuar më 7 shkurt 2018 nga Këshilli Mbikëqyrës i Bankës së Shqipërisë.

Paketa përfshin:

- miratimin e një dokumenti të politikës për rritjen e përdorimit të monedhës kombëtare në veprimtarinë e sektorit bankar dhe të institucioneve financiare jobankare që mbikëqyren dhe rregullohen nga Banka e Shqipërisë, si dhe;
- miratimi i ndryshimeve rregullative për zbatimin e masave që do të ndërmerren këtë vit në përputhje me politikën e lartpërmendur.

Më konkretisht, ndryshimet rregullative që zbatojnë masat de-euroizuese përfshijnë:

a) rritja e normës së rezervës së detyruar për detyrimet në valutë në 12.5% (nga 10%) dhe zvogëlimi i saj për detyrimet në lekë deri në 7.5% (nga 10%). Për bankat, në të cilat detyrimet në valutë të huaj përbëjnë më shumë se 50% të totalit të detyrimeve, vetëm për vlerën e ndryshimit pozitiv, raporti i rezervës së detyruar në valutë është rritur në 20%.

b) rritja e kërkesës minimale rregullatore për aktivet likuide në valutë, në 20% të detyrimeve afatshkurtra (nga 15%). Për asetet likuide në lekë, niveli i raportit do të mbetet 15%.

c) ngritja e vetëdijes së huamarrësve për rreziqet që lidhen me huamarrjen në valutë të huaj. Për këtë qëllim, bankave u kërkohet t'i propozojnë huamarrësit një hua alternative në lekë dhe të shoqërojnë produktin me një shembull konkret se si ndryshimi i kështit të kredisë në rastin e një zhvlerësimi të supozuar të kursit të këmbimit. Përveç kësaj, bankat inkurajohen që të adresojnë mundësinë e lehtësimit të rrezikut të kursit të këmbimit për huamarrësin në monedhë të huaj në rast se ky rrezik është identifikuar dhe është pranuar nga kushtet e kontratës midis palëve.

Instrumentet e miratuara në këtë paketë kanë hyrë në fuqi gradualisht, deri në qershor 2018.

Në kuadrin e paketës së de-euroizimit dhe për vlerësimin e ndikimit të masave të ndërmarrura, Banka e Shqipërisë është e përkushtuar të publikojë dy herë në vit një raport, i cili monitoron ecurinë e disa treguesve financiarë që pasqyrojnë nivelin e euroizimit. Deri tani, janë publikuar 2 raporte. Në varësi të ecurisë së treguesve, masat e mësipërme mund të plotësohen me masa të tjera në të ardhmen.

Për të përmbledhur, hapat e ndërmarrë deri tani në aspektin e strategjisë së de-euroizimit:

- Memorandumi i Bashkëpunimit (ndërinstitucional) për rritjen e përdorimit të monedhës kombëtare në sistemin financiar shqiptar dhe ekonominë
- Politika e BSH-së "Për rritjen e përdorimit të monedhës kombëtare në veprimtarinë e sektorit bankar dhe sistemit financiar";
- Masat e miratuara nga Banka e Shqipërisë më 7 shkurt 2018, të cilat kanë hyrë në fuqi deri në qershor 2018;

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Raporti i BSH-së mbi ecurinë e treguesve që do të monitorohen nga Banka e Shqipërisë në kuadër të procesit të de-euroizimit.

4. Sigurimi i liberalizimit efektiv të tregut të energjisë dhe funksionimit të shkëmbimit të energjisë elektrike. Miratimi i dispozitave ligjore për të zbatuar në mënyrë efektive strategjinë kombëtare të energjisë dhe për të zgjeruar më tej kombinimin e furnizimit me energji, duke u fokusuar në nxitjen e efikasitetit të energjisë dhe prodhimin e energjisë së rinovueshme përtej hidrocentraleve.

Strategjia kombëtare e energjisë

U miratua vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 480, datë 31.07.2018 "Për miratimin e strategjisë kombëtare energjetike për periudhën 2018 - 2030". Strategjia Kombëtare e Energjisë 2018 - 2030, u botua në Gazetën Zyrtare Nr. 119, datë 9.08.2018, dhe hyri në fuqi pas publikimit të saj.

Krijimi i Shkëmbimit të Energjisë në Shqipëri

Ligji Nr. 7/2018, datë 15.02.2018 "Për disa ndryshime dhe plotësime të Ligjit nr. 43/2015, datë 30.04.2015" Për Sektorin e Energjisë Elektrike "është miratuar nga Kuvendi i Shqipërisë. Ligji Nr. 7/2018 i datës 15.02.2018 u botua në Gazetën Zyrtare Nr. 32, datë 9.03.2018, ka hyrë në fuqi më 25.03.2018.

Ndryshimet e futura me ligj heqin pengesat ligjore për krijimin e Shkëmbimit Elektrik Shqiptar. Ngritja e Shkëmbimit të Energjisë në Shqipëri synon të përmbushë detyrimet e Republikës së Shqipërisë si anëtare të Komunitetit të Energjisë dhe të zbatojë politikat e qeverisë për liberalizimin e tregut të energjisë elektrike dhe krijimin e një tregu të tregtimit të energjisë elektrike. Në këtë këndvështrim, këto ndryshime paraqesin afate të reja për vendosjen e Shkëmbimit të Energjisë në Shqipëri. Brenda gjashtë muajve pas publikimit të Ligjit, Këshilli i Ministrave do të miratojë një vendim për themelimin e kompanisë APEX dhe kushtet për themelimin e saj. Kjo kërkon miratimin e vendimit të Këshillit të Ministrave brenda shtatorit 2018.

Operatori Shqiptar i Sistemit të Transmisionit (OST S.A.) dhe Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë po bashkëpunojnë ngushtë për të përgatitur projekt-vendimin e Këshillit të Ministrave, me mbështetjen e një konsulenti të jashtëm. Aktualisht është arritur një marrëveshje për projekt-vendimin e Këshillit të Ministrave dhe "Marrëveshjen e Aksionerëve" nga (palët e interesuara) OST S.A., Operatori i Sistemit të Transmisionit, Tregut dhe Tregut të Kosovës J.S.C. (KOSTT), Korporata Financiare Ndërkombëtare (IFC) dhe Ministria Shqiptare e Infrastrukturës dhe Energjisë. Grupi i punës po punon për të finalizuar këtë akt ligjor para se t'i paraqesë ato për komente ministritë e linjës.

Liberalizimi i tregut të energjisë elektrike (konsumatorët në tregun e lirë)

Siç është paraparë në nenin 3 të Ligjit nr. 7/2018, datë 15.02.2018 "Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 43/2015 të datës 30.04.2015" Për sektorin e energjisë elektrike ", konsumatori përfundimtar i furnizuar me energji elektrike nga furnizuesi i fundit turistik dhe i cili, siç parashihet në Nenin 109 të Ligjit nr. 43/2015, datë 30.04.2015 hyn për herë të parë në tregun e liberalizuar, është i detyruar të nënshkruajë një kontratë furnizimi me një furnizues të ri brenda dy viteve nga fillimi i kontratës e furnizimit nga furnizuesi i mjetit të fundit. Në fund të kësaj periudhe, operatori i sistemit ndërpret furnizimin me energji për këtë klient.

Një element i rëndësishëm që duhet theksuar është se ky ndryshim (periudha prej dy vjetësh) merr parasysh mungesën e eksperiencës së konsumatorëve për të operuar në tregun e liberalizuar dhe u jep konsumatorëve kohën e nevojshme për t'u përshtatur me kalimin nga tregu i rregulluar në liberalizuar tregun.

Duke filluar nga data 1 janar 2018, të gjithë konsumatorët e lidhur me 35 kV duhet të furnizohen në tregun e parregulluar, por deri më tani vetëm një numër i kufizuar konsumatorësh (6-10 konsumatorë) të lidhur në rrjetin 35 kV kanë zgjedhur të furnizohen në sistemin e parregulluar të tregut. Sipas këtyre ndryshimeve të Ligjit Nr. 43/2015 të datës 30.04.2015, të gjithë konsumatorët e lidhur me rrjetin 35 kV, deri në fund të vitit 2019 nuk do të furnizohen nga OSHEE S.A. si Furnizues i fundit i Resortit.

Zgjerimi i burimeve të energjisë (përzjerje e energjisë)

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Është miratuar Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 179, datë 28.03.2018 "Për miratimin e Planit Kombëtar të Veprimit për Energji të Ripërtëritshme (NREAP) 2018 - 2020". Planit Kombëtar i Veprimit për Energji të Ripërtëritshme (NREAP) 2018 - 2020 bazohet në Nenin 5 të Ligjit Nr. 7/2017 të datës 2.02.2017 "Për promovimin e përdorimit të energjisë nga burimet e rinovueshme". Planit Kombëtar i Veprimit për Energji të Ripërtëritshme (NREAP) 2018 - 2020 parasheh një rritje të energjisë elektrike të konsumuar nga burimet e ripërtëritshme, me të paktën 172 ktoe (2,044 GWh) deri në vitin 2020. NREAP 2018 - 2020 parashikon gjithashtu zgjerimin e gjeneratorëve të instaluar bazuar në burimet e rinovueshme në 798 MW. NREAP 2018 - 2020 merr parasysh progresin në vendosjen e këtyre teknologjive në drejtim të këtyre objektivave dhe i përshtat ato në përputhje me këtë për të siguruar arritjen e objektivit kombëtar të konsumit të BRE (38%) në vitin 2020.

5. Forcimi i mëtejshëm i procesit të regjistrimit kadastral, tokës dhe pronës, duke përfshirë sqarimin e pronësisë së tokës, me theks të veçantë në de-fragmentimin dhe konsolidimin e tokës bujqësore dhe trajtimin e shpejtë të rasteve në rast të procedurave gjyqësore. Përforconi masat për të finalizuar procesin e kthimit dhe kompensimit të pronës.

Reforma e tokës në fillim të viteve 1990 krijoi një strukturë të zonave të vogla dhe të fragmentuara. Sipas Vjetarëve Statistikore të Shqipërisë, ekzistojnë 352,315 ferma familjare me një madhësi mesatare të tokës për familje rreth 1.26 ha, të ndara në 4.7 parcela, me një madhësi mesatare prej 0.27 Ha. Përafërsisht 46% e fermave janë nën 1 Ha në madhësi, ndërsa 86% janë nën 2 Ha. Ndarja e tokës në parcela paraqet sfida për prodhimin dhe shitjen e produkteve bujqësore dhe ka bërë të vështirë adoptimin dhe përdorimin e automatizimit të sektorit në vend. Në të kaluarën, por edhe në ditët e sotme ka pasur një tkurrje të tokës së përgjithshme bujqësore si rezultat i ndërtimeve ilegale, zonat urbane duke u bërë më të mëdha në kurriz të tokës bujqësore.

Faktorët kufizues për konsolidimin e tokës dhe rritjen e madhësisë së fermës përfshijnë mungesën e bazës ligjore për konsolidimin e tokës, kostot e larta të transaksionit dhe vështirësitë në regjistrimin e tokës bujqësore (mospërputhjet midis hartave dhe njoftimeve verbale në titujt e regjistruar) të krijuara nga Programi Fillestar i Regjistrimit.

Në vitin 2017 ka pasur përmirësime të dukshme në konsolidimin e tokës me efekte të rëndësishme në të drejtat e pronës dhe financave. Konsolidimi i tokës mbetet një prioritet i Qeverisë Shqiptare, e cila bashkëpunon me 61 komunat e vendit për të monitoruar dhe mbështetur përfundimin e procedurave ligjore për transferimin e pronësisë së tokës bujqësore tek ata pronarë të cilët nuk zotërojnë tituj pronësie në përputhje me kriteret dhe procedurat e specifikuar në legjislacionin aktual në fuqi.

Faza e parë përfshin përfundimin e përfundimit të Akteve të Pronësisë së Tokës Bujqësore (AOAL), e cila për shumë arsye si teknike ashtu edhe ligjore, siç është pronësia familjare në tokën bujqësore, mesazhi toka nuk ishte e ndarë për secilin anëtar të familjes, çdo transaksion i nevojshëm kërkon miratimin e secilit, mospërputhjet ndërmjet dokumentit të titullarit të pronësisë të lëshuar gjatë shpërndarjes së tokës në vitin 1991 dhe regjistrimit fillestar në vitin 1996, si dhe problemeve për regjistrimin e tokës bujqësore, papajtueshmërisë midis hartave dhe njoftimit verbal në veprat e regjistruara nga Programi Fillestar i Regjistrimit, për shkak të neglizhencës, arsyeve ekonomike, AOAL nuk janë regjistruar në ZRPP.

Si rezultat, Qeveria Shqiptare ka ndërmarrë iniciativën ku toka është një nga prioritetet dhe në bashkëpunim me komunat anëmbanë vendit po punon për finalizimin e procesit për transferimin e pronësisë së tokës bujqësore tek përfituesit, në territoret e ish ndërmarrjeve bujqësore dhe në ish kooperativat bujqësore me anë të:

- Mbledhja dhe përpunimi i të gjitha të dhënave në procesin e regjistrimit të AOAL;
- Identifikimi dhe analizimi i të gjitha çështjeve me të cilat ballafaqohen komunat në këtë proces;
- Bashkëpunimi me të gjitha institucionet shtetërore që janë të përfshira në këtë proces
- Sigurimi i mbështetjes ligjore për komunat
- Identifikimi i përfitimeve të regjistrimit të ATOL-ve, gjatë gjithë pilot projekteve
- Hartimi i manualeve dhe udhëzimeve të praktikave më të mira

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

- Kryerja e trajnimit të stafit të komunave të përfshira në proces
- Koordinimi me komunat, ZRPP dhe zyrat lokale të ZRPP në komuna.

Brenda dhjetorit 2018, parashikohet finalizimi i AOALs për afro 20000 familje bujqësore. Procesi i regjistrimit të AOALs ka vazhduar gjatë vitit 2018 dhe do të vazhdojë edhe pas vitit 2018. Ky proces do të sigurojë cilësinë e regjistrimit të tokës për të përmirësuar qasjen financiare dhe krijimin e bazës së konsolidimit të tokës.

Finalizimi i transferimit të pronësisë së tokës bujqësore dhe regjistrimi i titujve të pronësisë në ZRPP siguron arritjen e objektivit kryesor të Strategjisë për Konsolidimin e Tokës Bujqësore sipas masave konkrete të përcaktuara në Strategjinë Kombëtare për Konsolidimin e Tokës të miratuar me VKM nr. 700/2016.

6. Sigurimi i kapaciteteve të mjaftueshme për zbatimin e politikave të punësimit, në veçanti për të rinjtë dhe gratë, dhe përmirësimin e lidhjeve midis masave aktive dhe pasive të punësimit. Adresimi i punës së padeklaruar, duke përfshirë forcimin e inspektoratit të punës. Të mbështesë zhvillimin e arsimit bazë dhe të rrisë investimet në trajnimin fillestar të mësuesve.

Një nga masat e marra për aktivizimin e personave në sistemin e ndihmës ekonomike dhe lidhja ndërmjet masave aktive dhe pasive të punësimit është një program i ri i promovimit të punësimit, i cili zbatohet për herë të parë në vitin 2018. VKM nr. 162, datë 21.3.2018 "PËR PAGIMIN E PJESËMARRJES NË TRAJNIME PROFESIONALE", i cili synon, në kuadër të orientimit të qeverisë për aktivizimin e përfituesve të ndihmës ekonomike dhe personave që rrjedhin nga kjo skemë, si rezultat i zbatimit të reformës përfshirjen e tyre ekonomike, përfshirjen e tyre në programet aktive të tregut të punës siç janë trajnimi profesional, programet e nxitjes së punësimit dhe ndërmjetësimi në punësim. Vendimi mundëson përfshirjen në kurset e tyre të lira të formimit profesional në qendrat e formimit profesional dhe gjatë pjesëmarrjes në kurs marrin një pagesë mujore. Duke pasur parasysh se kategoria e këtyre personave duhet të trajtohet në mënyrë profesionale në mënyrë që të fitojë një punë në tregun e punës, pasi rreth 80% e tyre kanë nivelin fillestar të arsimit dhe fakti që u vjen ish përfituesve të ndihmës ekonomike është parashikuar që gjatë ndjekjes së kurseve falas në qendrat publike të formimit profesional, ata duhet të paguhet një tarifë për pjesëmarrje në kurs. Shuma e pagesës përcaktohet të jetë 50% e përfitimeve të papunësisë (aktualisht 1200 lekë) dhe është 6000 lekë në muaj për çdo muaj të frekuentimit të kursit.

4.3. Analiza sipas fushave dhe reformave strukturore

4.3.1. Reformat e tregut të energjisë dhe transportit

1. Analiza e pengesave kryesore

Reforma e sektorit të energjisë në Shqipëri është në zhvillim, duke përfshirë liberalizimin e tregut të energjisë dhe diversifikimin e burimeve të energjisë (gazifikimit) në përputhje me angazhimet e Marrëveshjes së Stabilizim Asociimit dhe Traktatit të Komunitetit të Energjisë, në kuadër të Paktit të Tretë të Energjisë.

Sektori i energjisë është një nga sektorët strategjikë dhe një prioritet i qeverisë shqiptare, duke pasur parasysh diversitetin e burimeve të energjisë (uji, era, drita diellore, nafta, gazi etj.) që ka vendi ynë, të cilat deri tani nuk janë shfrytëzuar plotësisht. Energjia ka potencial të jetë një burim i qëndrueshëm i rritjes për vendin në periudhën afatshkurtër, afatmesme dhe afatgjatë. Referojuni "Strategjisë Kombëtare të Energjisë 2018 - 2030", miratuar nga VKM nr. 480, datë 31.07.2018, energjia ka potencial të jetë burim i qëndrueshëm i rritjes për vendin në periudhën afatshkurtër, afatmesme dhe afatgjatë. Ajo gjithashtu ka potencialin e rritjes së vlerës së energjisë së prodhuar në vendin tonë dhe uljen e importeve të energjisë. 100% e energjisë elektrike vendase prodhohet nga burimet hidro, ndërkohë që vetëm 50% e potencialit hidroenergetik të Shqipërisë shfrytëzohet. Prodhimi i energjisë elektrike është shumë i varur nga paqëndrueshmëria e rrjedhës së ujit në kaskadën e lumit Drin. Puna vazhdon për rritjen e kapacitetit prodhues në ujërat përmes ndërtimit të hidrocentraleve me koncesion dhe masat për të mbështetur rritjen e kapaciteteve të energjisë së

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

ripërtëritshme rinovueshme dhe për të shfrytëzuar potencialin e rëndësishëm të burimeve të energjisë së rinovueshme, kryesisht ujë, biomasa, era dhe diellore.

Megjithatë, potencialet e mëdha të vendit tonë dhe përmirësimi i performancës së sektorit të energjisë gjatë dy viteve të fundit, importet e energjisë mbeten ende të larta. Ne synojmë rritjen e prodhimit vendas dhe zvogëlimin e nivelit të humbjeve teknike dhe jo teknike të energjisë elektrike në rrjetin shpërndarës që ka ndikim të drejtpërdrejtë në reduktimin e sasisë së energjisë të importuar për përbushjen e kërkesës për energji elektrike në vend.

Shqipëria ka ndërmarrë një numër hapash për të përfshirë në politikën e saj të energjisë kërkesat e direktivave të BE-së për krijimin dhe zhvillimin e tregut të brendshëm të energjisë dhe promovimin e prodhimit dhe konsumit të burimeve të ripërtëritshme të energjisë. Një nga objektivat kryesore ishte diversifikimi i burimeve të ripërtëritshme të energjisë për të arritur sigurinë politike dhe makroekonomike të prodhimit të energjisë.

Qeveria e Shqipërisë po punon për reformën e sektorit të energjisë në kontekstin e liberalizimit të tregut të energjisë. Dhe diversifikimi i burimeve të energjisë:

- Ligji Nr. 7/2018, datë 15.02.2018 "Për disa ndryshime dhe plotësime të Ligjit nr. 43/2015, datë 30.04.2015" Për Sektorin e Energjisë Elektrike ", heq pengesat ligjore për themelimin e Shkëmbimit Elektrik Shqiptar. Këto ndryshime paraqesin afate të reja për krijimin e Shkëmbimit të Energjisë Elektrike në Shqipëri.
- Shqipëria ka bërë progres drejt eliminimit të rreziqeve të larta fiskale të paraqitura në sektorin e energjisë elektrike duke reduktuar humbjet e shpërndarjes dhe duke përmirësuar normën e arkëtimit të faturave, për shkak të investimeve në rrjetin e shpërndarjes, kontrolltet e vazhdueshme të ndërhyrjeve të paligjshme në sistemin e matjes dhe sigurimin e pagesës skemë për borxhet e akumuluar.

Sipas Bilancit Energjetik të vendit (referuar 2016), në furnizimin me produkte energjetike energjia elektrike është 28.8%, ndërsa 59.5% përbëhet nga produktet e lëndëve djegëse, kryesisht nafta dhe nënproduktet e saj, e cila konsiderohet domosdoshmëri strategjike për diversifikimin e furnizimit me burime energjetike përmes lidhjes së Shqipërisë me rrjetet rajonale të gazit dhe gazifikimin e vendit.

Reforma në sektorin e energjisë është në progres të shpejtë duke përfshirë liberalizimin e tregtisë së energjisë në përputhje me kërkesat dhe objektivat e Paketës së Tretë të Energjisë të BE.

Duke marrë parasysh detyrimin për zbatimin e Rregullores (BE) nr. 347/2013 të Parlamentit Evropian dhe Këshillit të datës 17 prill 2013 mbi udhëzimet për infrastrukturën trans-evropiane të energjisë dhe shfuqizimin e Vendimit Nr. 1364/2006 / EC dhe ndryshimin e Rregulloreve (KE) 713/2009, (KE) Nr 714/2009 dhe (EC) Nr 715/2009, lidhur me ndërlidhjen e infrastrukturës energjetike shqiptare me ato rajonale dhe evropiane, është përgatitur drafti VKM "Për miratimin e praktikave për promovimin e investimeve të përbashkëta rajonale në infrastrukturën e sektorit të energjisë", që është në fazën përfundimtare për aprovim të miratuar në Këshillin e Ministrave nga VKM nr. 685, datë 14.11.2018.

Aktualisht, "Albgaz sha" ka marrë certifikimin nga Enti Rregullator i Energjisë (ERE) për të operuar si Operator i Transmisionit të Gazit; për më tepër, ERE ka miratuar tarifën e përkohshme që do të zbatohet nga "Albgaz sha" për transmetimin e gazit (Vendimi nr.179, datë 08.11.2017, i Bordit të ERE-s, "Për Certifikimin e Kompanisë së "Operatorit të Kombinuar të Gazit Natyror" ALBGAS sh.a.)).

Ndërkohë, ERE ka miratuar Vendimin nr. 187, datë 10.11.2017 të Bordit të ERE-s "Për licencimin e shoqërisë ALBGAS ShA në aktivitetin e shpërndarjes së gazit natyror" dhe vendimin nr. 188, datë 10.11.2017, të Bordit të ERE "Për licencimin e ALBGAS SA në aktivitetin e transmetimit të gazit natyror".

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

2. Masat e reformave

Reforma 01: Liberalizimi i mëtejshëm i tregut të energjisë

Në përputhje me masat e parashikuara në PRE (Programin e Reformave Ekonomike) e mëparshëm dhe referuar objektivave të përfunduara/realizuara tashmë, Programi i Reformës Ekonomike 2019-2021 do të përqendrohet në veprimet e mëposhtme:

Rritjen e konkurrencës ndërmjet furnizuesve të energjisë duke rritur përfitimet nga efienca dhe produktiviteti, të cilat çojnë në kosto më të ulëta të prodhimit, si dhe në çmime më të ulëta të energjisë elektrike, nëpërmjet iniciativave ligjore dhe rregullatore dhe rritjen e sigurisë së furnizimit.

Ndryshimet e paraqitura me Ligjin nr. 7/2018 të datës 15.02.2018 heqin pengesat ligjore për themelimin e Bursës Shqiptare të Energjisë. Krijimi i Bursës të Energjisë në Shqipëri synon të përbushë detyrimet e Republikës së Shqipërisë si anëtare e Komunitetit të Energjisë dhe të zbatojë politikat e qeverisë për liberalizimin dhe krijimin e tregut të energjisë elektrike.

Liberalizimi i tregut të energjisë elektrike (konsumatore në tregun e lirë)

Siç është parashikuar në nenin nr. 3, të Ligjit nr. 7/2018 «Për disa ndryshime dhe shtesa në Ligjin Nr. 43/2015 "Për Sektorin e Energjisë Elektrike"», konsumatori fundor i furnizuar me energji elektrike nga furnizuesi i mundësisë së fundit dhe në kuptim të nenit 109 të këtij ligji del për për herë të parë në një treg të liberalizuar, është i detyruar të lidhë një kontratë furnizimi me një furnizues të ri brenda 2 viteve nga fillimi i kontratës së furnizimit nga furnizuesi i mundësisë së fundit. Në fund të kësaj periudhe, operatori i sistemit ndërpret furnizimin me energji elektrike për këtë klient.

Një element i rëndësishëm që duhet të vihet në dukje është se ky ndryshim (periudha prej 2 vjetësh) merr parasysh edhe mungesën e përvojës së klientit për të operuar në tregun e liberalizuar me qëllim që të japë kohën e nevojshme për t'u përshtatur me kalimin nga tregu i rregulluar në tregun e liberalizuar.

Duke filluar nga 1 janari 2018, të gjithë konsumatorët e lidhur në rrjetin 35 kV duhet të sigurojnë energjinë elektrike të nevojshme në tregun e parregulluar, por deri tani vetëm një numër i limituar konsumatorësh (6-10 konsumatore) të lidhur në rrjetin 35 kV ka zgjedhur të sigurojnë energjinë elektrike të nevojshme në tregun e liberalizuar. Sipas ndryshimeve të Ligjit 43/2015 "Për Sektorin e Energjisë Elektrike" të gjithë konsumatorët e lidhur në 35 kV, deri në fund të vitit 2019 nuk do të jenë në gjendje të sigurojnë energjinë elektrike të nevojshme nga OSHEE Sh.A si Furnizues i Mundësisë së Fundit.

Ndarja e Aktivitetit të shpërndarjes nga furnizimi

Ndarja ligjore dhe funksionale e Operatorit të të Shpërndarjes së Energjisë Elektrike (OSHEE Sh.a), i cili ka për qëllim ndarjen e shpërndarjes nga veprimtaria e furnizimit, siç parashihet në nenin 72 të Ligjit nr. 43/2015, datë 30.04.2015 "Për Sektorin e Energjisë Elektrike" duhet të realizohet brenda dhjetorit 2017. Për këtë qëllim, OSHEE Sh.a ka përgatitur planin e ndarjes dhe ka përzgjedhur COM METODI SPA si një kompani këshilluese për këtë proces. Modeli i ndarjes u miratua nga Këshilli Mbikëqyrës i OSHEE Sh.a me Vendimin Nr. 65, datë 19.12.2016 "Për miratimin e modelit të korporatës" dhe gjithashtu nga Ministri i Energjisë dhe Industrisë në cilësinë e Asamblesë së Përgjithshme të Shoqërisë.

Me urdhër të Ministrit të Infrastrukturës dhe Energjetikës (MIE) nr. 157, datë 12.02.2018 "Për krijimin e tre kompanive të kontrolluara nga Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike", u urdhërua krijimi nga OSHEE Sh.a (kompania mëmë) e tre kompanive të kontrolluara me qëllim ndarjen e aktivitetit të shpërndarjes, shërbimit të furnizimit dhe aktivitetin e shitjes në tregun e lirë të energjisë elektrike.

Sipas Ligjit nr. 9901, datë 14.04.2008 "Për Tregtarët dhe Shoqëritë Tregtare", i ndryshuar, Ligji 43/2015 "Për Sektorin e Energjisë Elektrike", i ndryshuar dhe Urdhrit të Asamblesë së Përgjithshme nr. 157, datë 12.02.2018 "Për krijimin e tre kompanive të kontrolluara nga Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike", OSHEE Sh.a, në cilësinë e Aksionarit Themelues ka themeluar tre kompani të reja të kontrolluara si më poshtë:

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

- **Furnizuesi i Shërbimit Universal (FSHU)**, me objekt të aktivitetit "*Furnizimi me energji elektrike i klientëve fundorë që operojnë në tregun e rregulluar të përcaktuar me legjislacionin në fuqi*". Kjo kompani është themeluar më 28.03.2018 dhe është regjistruar në Qendrën Kombëtare të Biznesit më 30.03.2018, me Numër Identifikues unik L81530016L.
- **Furnizuesi i Tregut të Lirë (FTL)**, me objekt të aktivitetit "*Blerja dhe menaxhimi i energjisë elektrike dhe operimi në tregun e lirë, etj.*". Kjo kompani është themeluar më 28.03.2018 dhe është regjistruar në Qendrën Kombëtare të Biznesit më 30.03.2018, me Numër Identifikues unik L81530029T.
- **Operatori i Sistemit të Shpërndarjes (OSSH)**, me objekt të aktivitetit "*Shpërndarja e energjisë elektrike, ndërtimi, funksionimi dhe mirëmbajtja e rrjetit të shpërndarjes së energjisë elektrike për furnizimin me energji elektrike konsumatorëve, lidhja e konsumatorëve dhe shfrytëzuesve të rrjetit të shpërndarjes së energjisë elektrike, shërbimet e matjes etj.*". Kjo kompani është themeluar më 28.03.2018 dhe është regjistruar në Qendrën Kombëtare të Biznesit më 30.03.2018, me Numër Identifikues unik L81530018E.

Në përputhje me urdhrin e Ministrit të Infrastrukturës dhe Energjisë (MIE) nr. 157 datë 12.02.2018 "Për krijimin e tre kompanive të kontrolluara nga Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike" Puna është në vazhdim e sipër për vlerësimin financiar dhe të aseteve të tre kompanive të Operatorit të Sistemit të Shpërndarjes (OSHEE Sh.A.).

➤ Themelimi i Bursës Shqiptare të Energjisë

- Operatori i Tregut

VKM nr. 519, datë 13.07.2016 "Për miratimin e Modelit të Tregut të Energjisë Elektrike" autorizon MIE dhe OST Sh.A. të përgatisin aktet e nevojshme për krijimin e Bursës Shqiptare të Energjisë. MIE do të vendosë brenda datës 31 Dhjetor 2017, për të filluar operimin e Bursës Shqiptare të Energjisë, me përmbushjen e hapave ligjore, teknikë dhe rregullatorë, siç përcaktohet nga Modeli Shqiptar i Tregut të Energjisë Elektrike.

Per kete qellim, Ligjin Nr. 7/2018, datë 15.02.2018 "Për disa ndryshime dhe shtesa në Ligjin Nr. 43/2015, datë 30.04.2015" Për Sektorin e Energjisë Elektrike" eshte miratuar nga Kuvendi i Shqipërisë, botuar në Gazetën Zyrtare Nr. 32, datë 9.03.2018, dhe hyre në fuqi më 25.03.2018, Amendimet e paraqitura në ligj heqin pengesat ligjore për krijimin e Bursës Shqiptare të Energjisë. Themelimi i Bursës Shqiptare të Energjisë synon të përmbushë detyrimet e Republikës së Shqipërisë si anëtare e Komunitetit të Energjisë dhe të zbatojë politikat e Qeverisë për liberalizimin dhe krijimin e tregut të energjisë elektrike. Në këtë këndvështrim, këto ndryshime paraqesin afate të reja për ngritjen e Bursës Shqiptare të Energjisë. Brenda gjashtë muajve pas botimit të Ligjit, Këshilli i Ministrave do të miratojë një vendim për themelimin e kompanisë APEX si dhe kushtet për themelimin e saj. Kjo kërkon miratimin e vendimit të Këshillit të Ministrave brenda muajit shtator 2018.

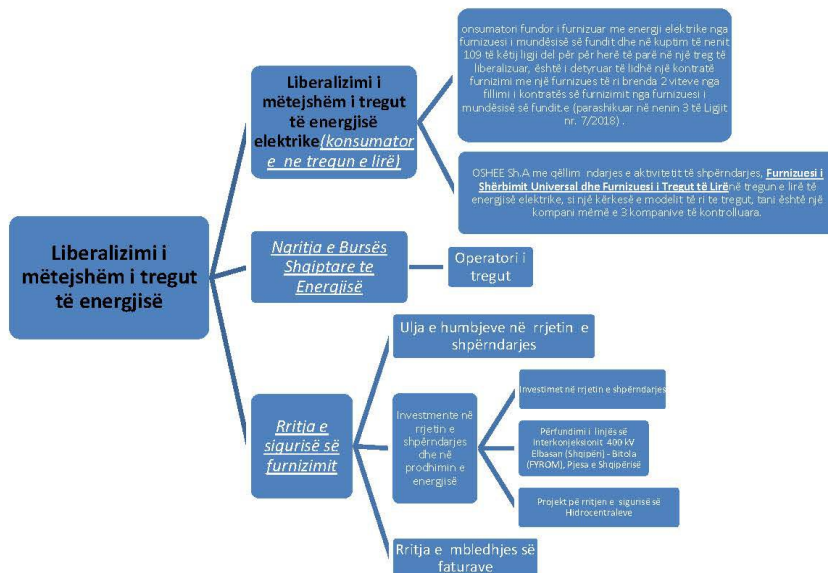
Operatori i Sistemit të Transmetimit të Shqipërisë (OST Sh.A.) dhe Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë, me mbështetjen e një konsulentit të jashtëm, kanë përgatitur draft projekt-vendimin e Këshillit të Ministrave i cili është dakordësuar edhe nga palët Operatori i Sistemit të Transmetimit dhe Operatori i Tregut në Kosovë, dhe Korporata Financiare Ndërkombëtare. Projekt vendimi është dërguar për komente në ministritë e linjës.

Siguria e Furnizimit

- Investimet në rrjetin shpërndarës / transmisionit dhe gjenerues (Përfundimi i projektit në sistemin e transmetimit) Ndërtimi i linjës së Interkoneksionit The 400 kV (Shqipëri) - (FYROM) Aktivitetet e planifikuara 2019-2021 - Zbatimi i projektit Elbasan (Shqipëri) - Linja e Interkoneksionit të Manastirit (FYROM) 400 kv: Loti 1 & Loti 2)
- Ulja e humbjeve në shpërndarje
- Mbledhja e faturave

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Aktivitetet e planifikuara

Liberalizimi i tregut të energjisë elektrike (konsumatorë në tregun e lirë)

Të gjithë konsumatorët e lidhur në 35 kV, deri në fund të vitit 2019 nuk do të jenë në gjendje të sigurojnë energjinë elektrike të nevojshme nga OSHEE Sh.A si Furnizues i Mundësisë së Fundit.

Ndarja e Aktivitetit të shpërndarjes nga furnizimi

Sipas Ligjit nr. 9901, datë 14.04.2008 "Për Tregtarët dhe Shoqëritë Tregtare", i ndryshuar, Ligji 43/2015 "Për Sektorin e Energjisë Elektrike", i ndryshuar dhe Urdhrit të Asamblesë së Përgjithshme nr. 157, datë 12.02.2018 "Për krijimin e tre kompanive të kontrolluara nga Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike", OSHEE Sh.a, në cilësinë e Aksionarit Themelues ka themeluar tre kompani të reja të kontrolluara si më poshtë:

Furnizuesi i Shërbimit Universal (FSHU),

Furnizuesi i Tregut të Lirë (FTL)

Operatori i Sistemit të Shpërndarjes

Në përputhje me urdhrin e Ministrit të Infrastrukturës dhe Energjisë (MIE) nr. 157 datë 12.02.2018 "Për krijimin e tre kompanive të kontrolluara nga Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike" Puna është në vazhdim e sipër për vlerësimin financiar dhe të aseteve të tre kompanive të Operatorit të Sistemit të Shpërndarjes (OSHEE Sh.A.).

Krijimi i bursës Shqiptare të Energjisë

Amendimet e paraqitura në ligj heqin pengesat ligjore për krijimin e Bursës Shqiptare të Energjisë. Themelimi i Bursës Shqiptare të Energjisë synon të përmbushë detyrimet e Republikës së Shqipërisë si anëtare e Komunitetit të Energjisë dhe të zbatojë politikatat e Qeverisë për liberalizimin dhe krijimin e tregut të energjisë elektrike. Në këtë këndvështrim, këto ndryshime paraqesin afate të reja për ngritjen e Bursës Shqiptare të Energjisë. Brenda gjashtë muajve pas botimit të Ligjit, Këshilli i Ministrave do të miratojë një vendim për themelimin e kompanisë APEX si dhe kushtet për themelimin e saj. Kjo kërkon miratimin e vendimit të Këshillit të Ministrave brenda muajit shtator 2018.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Projekt vendimi është dërguar për komente ne ministrinë e linjës.

Një projekt për lidhjen e tregut të energjisë së ditës në avancë midis Shqipërisë dhe Kosovës është duke u zhvilluar në kuadrin e programit rajonal të lidhjes së tregut të energjisë në WB6.

Më 27 nëntor 2017 u nënshkrua në Korçë (Shqipëri) "Memorandumi i Mirëkuptimit për bashkëpunim për krijimin dhe funksionimin e Bursës Shqiptare Energjetike ndërmjet Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë të Republikës së Shqipërisë dhe Ministrisë së Zhvillimit Ekonomik të Republikës së Kosovës.

Më 7 shkurt 2018, u zhvillua në Prishtinë një takim i Grupit të Përbashkët të Punës (Shqipëri-Kosovë) lidhur me tregun e përbashkët me përfaqësues të Ministrisë Shqiptare të Infrastrukturës dhe Energjisë, Entit Rregullator të Energjisë Elektrike, Operatorit të Sistemit të Transmetimit, Korporatës Elektroenergjetike Elektrike, Operatorit të Sistemit të Shpërndarjes, USAID Shqipëri, dhe Ministria e Zhvillimit Ekonomik të Kosovës, Zyrës Rregullatore të Energjisë Elektrike, Operatori i Sistemit të Transmetimit dhe Operatorit të Tregut të Energjisë Korporata Energjetike e Kosovës, Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike në Kosovë dhe USAID Kosova.

Më 4 maj 2018, u organizua në Shqipëri një takim i Grupit Ligjor të Punës të Shqipërisë dhe Kosovës lidhur me dispozitat e kërkuara në Rregullat e Tregut të Kosovës dhe të Shqipërisë dhe Kodin e Rrjetit që mundësonin bashkimin e tregut.

Gjithashtu, më 22 maj 2018 u organizua në Shqipëri një takim i Grupit të Përbashkët të Punës (Shqipëri-Kosovë).

➤ Sigurimi i furnizimit

2019

- Zbatimi i projektit Elbasan-Bitola linja e interkonjeksionit 400kv: Loti 1.
- Zbatimi i projektit Elbasan-Bitola linja e interkonjeksionit 400kv: Loti 2.

2020

- Zbatimi i projektit Elbasan-Bitola linja e interkonjeksionit 400kv: Loti 1.
- Zbatimi i projektit Elbasan-Bitola linja e interkonjeksionit 400kv: Loti 2.

2021

- Zbatimi i projektit Elbasan-Bitola linja e interkonjeksionit 400kv: Loti 1.
- Zbatimi i projektit Elbasan-Bitola linja e interkonjeksionit 400kv: Loti 2.

Parashikimi i kostove të aktiviteteve dhe burimi i financimit

Për sa i përket reformës së liberalizimit të mëtejshëm të tregut të energjisë, nuk ka ndikim të drejtpërdrejtë në buxhetin e shtetit por megjithatë investimet në rrjetin shpërndarës / transmetimit dhe prodhimin e energjisë janë përcaktuar në programet e zhvillimit të kompanive (KESH, OST dhe OSHEE). Në mbështetje të kësaj çështjeje, kostoja e preventivit për përfundimin e linjës interkonjektive 400 kV Elbasan (Shqipëri) - Bitola (FYROM), pjesa e Shqipërisë - 70 milionë euro Financuar 50 milionë euro nga KfW (hua), 15 milionë euro nga WBIF (grant) dhe 5 milionë euro nga OST sh.a (përfshirë TVSH-në).

Ndikimi i pritshëm në punësim dhe gjininë

Kjo masë e reformës kontribuon në punësimin dhe konkurrencën në punë dhe gjithashtu do të lejojë uljen e kostos së energjisë për konsumatorët. Kjo reformë do të kontribuojë në mënyrë indirekte në krijimin e vendeve të punës duke siguruar furnizim të qëndrueshëm të energjisë me nivele çmimesh të arsyeshme dhe duke stimuluar mjedisin e përgjithshëm të biznesit dhe duke e bërë sektorin më tërheqës për investitorët. Është një masë reforme neutrale e gjinive.

Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Forcon lidhjet e interkonjeksionit me rrjetin rajonal të energjisë elektrike, duke krijuar kushte për shkëmbimet tregtare dhe tranzitin e pakufizuar të energjisë elektrike në rajon. Liberalizimi i mëtejshëm i tregut të energjisë, i cili do të çojë në decentralizimin e sistemit të energjisë elektrike,

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

do të ketë ndikime pozitive të drejtpërdrejta në konkurrencën duke mundësuar pjesëmarrjen e operatorëve privatë në tregun e energjisë elektrike dhe do të rrisë cilësinë e furnizimit. Kjo masë e reformës do të rrisë ndjeshëm investimet dhe do të kontribuojë në punësimin dhe konkurrencën në punë dhe gjithashtu do të lejojë uljen e kostos së energjisë për konsumatorët.

Treguesit kyç të performancës

- Ulja e importit të energjisë.
- Rritja e kapacitetit kombëtar të prodhimit të energjisë.
- Rritja e investimeve në rrjet / rrjetin e shpërndarjes.
- Zvogëlimi i humbjeve teknike dhe jo teknike në rrjet.
- Rritja e mbledhjes së faturave.

Reziqet e mundshme

Për projektin "Linja e Interkonjeksionit 400 kV (Shqipëri) - (FYROM)" pengesa specifike mund të lindin gjatë procedurave të shpronësimit, të prokurimit dhe të licencimit të nevojshme për zbatimin e projektit dhe gjithashtu bllokime teknike duke pasur parasysh natyrën e projektit. (20%).

Mungesa e kapaciteteve dhe e koordinimit ndërmjet institucioneve (10%).

Vonesa në miratimin e akteve nënligjore (5%).

Monitorim, vlerësim dhe koordinim më të mirë me të gjithë aktorët përgjatë të gjitha fazave të projektit.

Rritja e rëndësisë së reformës.

Reforma 02: Diversifikimi i burimeve të energjisë

(I) Diversifikimi i burimeve të energjisë nëpërmjet promovimit të prodhimit dhe konsumit të energjisë nga burimet e rinovueshme të energjisë;

Shqipëria ka ndërmarrë një numër hapash për të përfshirë në politikën e saj të energjisë kërkesat e direktivave të BE-së për krijimin dhe zhvillimin e tregut të brendshëm të energjisë dhe promovimin e prodhimit dhe konsumit të energjisë nga burimet e rinovueshme të energjisë. Një nga objektivat kryesore ishte diversifikimi i burimeve të rinovueshme të energjisë për të arritur sigurinë politike dhe makroekonomike të prodhimit të energjisë.

Miratimi i Ligjit nr. 7/2017, ka nxitur dhe inkurajuar burime të tjera të energjisë për të filluar me kontratat e energjisë elektrike para shitjes për gjenerimin e prodhimit që nuk është subjekt i koncesionit, duke dëshmuar për një politikë të diversifikuar të burimeve të rinovueshme të energjisë. Kjo është gjithashtu për shkak të zhvillimeve të reja në fushën e prodhimit të energjisë elektrike nga burimet e rinovueshme me teknologji të ndryshme nga ajo që dominon aktualisht prodhimin vendas të energjisë elektrike, vetëm me burimet hidro, si dhe reduktimin e shpejtë të kostove të prodhimit të energjisë nga energjia diellore (PV) dhe e erës (Eolike) janë globalisht burimet kryesore të rritjes së kapacitetit të energjisë në tregun me shumicë.

Burimet e hidrocentraleve përbëjnë pothuajse 98% të prodhimit të energjisë në vend. Prodhimi i hidrocentraleve është i luhatshëm dhe jo i barabartë gjatë gjithë vitit dhe sidomos gjatë vitit 2017 ka rezultuar në importe të larta të energjisë, si në sasi ashtu edhe në çmime.

Qeveria e Shqipërisë po punon për reformën e sektorit të energjisë në kontekstin e diversifikimit të tregut të energjisë. Deri më tani janë kompletuar një numër masash, si më poshtë:

Ligji Nr. 7/2017 i datës 02.02.2017 "Për nxitjen e përdorimit të energjisë nga burimet e rinovueshme" është miratuar nga Parlamenti Shqiptar. Ligji Nr. 7/2017 i datës 2.02.2017 ka përafruar pjesërisht Direktivën 2009/28 / EC të Parlamentit Evropian dhe Këshillit të 23 prillit 2009 "Mbi nxitjen e përdorimit të energjisë nga burimet e rinovueshme" dhe ndryshimin dhe shfuqizimin e Direktivave 2001/77 / EC dhe 2003/30 / EC.

Në bazë të nenit 5 të Ligjit nr. 7/2017, datë 2.02.2017 "Për nxitjen e përdorimit të energjisë nga burimet e rinovueshme", Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 179, datë 28.03.2018 "Për miratimin e Planit Kombëtar të Veprimit për Burimet e Rinovueshme të Energjisë" (PKVBRE) 2018 - 2020 " është miratuar.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Plani Kombëtar i Veprimit për Burimet e Rinovueshme të Energjisë (2018-2020) përcakton planin për arritjen e objektivit kombëtar për pjesën e energjisë së prodhuar nga burimet e rinovueshme, të konsumuara në sektorin e energjisë elektrike, transportit dhe në sektorin e ngrohjes dhe ftohjes deri në vitin 2020. PKVBER gjithashtu përcakton synime sasiore dhe specifike për teknologjinë e prodhimit të energjisë elektrike nga Burimet e Rinovueshme të Energjisë.

Në mënyrë të veçantë, Plani Kombëtar i Veprimit për Burimet e Energjisë se Rinovueshme (PKVBER) 2018 - 2020 parashikon një rritje të prodhimit të energjisë nga burimet e rinovueshme, me të paktën 172 ktoe (2,044 GWh) deri në vitin 2020. PKVBRE 2018 - 2020 parashikon gjithashtu një rritje mesatare të gjeneruesve të energjisë elektrike nga burime të rinovueshme në masën 798 MW.

PKVBRE (2018 – 2020) merr në konsideratë progresin në zhvillimet e këtyre teknologjive kundrejt këtyre objektivave dhe i përshtat ato në përputhje me rrethanat për të siguruar arritjen e objektivit kombëtar të konsumit të BRE (38%) në vitin 2020.

Bazuar në Ligjin Nr. 7/2017 të datës 2.02.2017 "Për promovimin e shfrytëzimit të energjisë nga burimet e rinovueshme", është miratuar Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 369, datë 26.04.2017 "Për miratimin e metodologjisë për të vendosur çmimin e blerjes për energji elektrike të prodhuar nga burime të vogla të rinovueshme nga dielli dhe era ". Vendimi i Këshillit të Ministrave ofron mjetin për të llogaritur koston e vërtetë të zbatimit të energjisë diellore dhe të erës në Shqipëri.

Siç përcaktohet nga kjo VKM, ERE është e detyruar të miratojë çmimin e blerjes së energjisë elektrike të prodhuar nga burime të vogla të rinovueshme të diellit dhe erës, në përputhje me këtë metodologji dhe koston mesatare. Bazuar në këtë VKM, Bordi i ERE-s me vendimin nr. 120, datë 27.07.2017, vendosi që çmimi i blerjes së energjisë elektrike që duhet të paguhet për burime të vogla të rinovueshme nga dielli dhe era për 2017 është 100 Euro / MWh për impiantet fotovoltaike dhe 76 Euro / MWh për impiantet e erës ;

Aktualisht, ERE me Vendimin e Bordit të Komisionerëve Nr. 19, datë 19.01.2018 "Për çmimin vjetor të blerjes që duhet t'i paguhet prodhuesve ekzistues me prioritet, të energjisë elektrike për vitin 2018", ka miratuar fillimin e procedurave për miratimin e çmimit të ri për vitin 2018, që do t'u paguhet prodhuesve me prioritet;

Në bazë të Ligjit Nr. 7/2017 të datës 2.02.2017 "Për promovimin e shfrytëzimit të energjisë nga burimet e rinovueshme", është miratuar Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 349, datë 12.06.2018 "Për miratimin e masave mbështetëse për promovimin e përdorimit të energjisë elektrike nga burimet e rinovueshme të diellit dhe erës, si dhe procedurat për përzgjedhjen e projekteve për përfitimin e tyre".

Ky vendim përcakton masat mbështetëse për nxitjen e përdorimit të energjisë elektrike nga burimet e rinovueshme të diellit dhe erës dhe procedurat për përzgjedhjen e projekteve që përfitojnë nga këto masa, sipas Nenit 8/1 të Ligjit Nr. 7/2017 të datës 2.02.2017 "Për promovimin e përdorimit të energjisë nga burimet e rinovueshme " dhe objektivat e Planit Kombëtar të Veprimit për Burimet e Rinovueshme të Energjisë (2018 – 2020).

Masat mbështetëse për nxitjen e përdorimit të energjisë elektrike nga burimet e rinovueshme të diellit dhe erës ofrohen përmes një procesi konkurrues, të hapur, transparent dhe jodiskriminues që u siguron kredibilitet pjesëmarrësve dhe garanton dhënien e këtyre masave subjekteve që sigurojnë kushtet më të mira për sa i përket çmimit të energjisë, teknologjisë së përdorur dhe mënyrës së ndërtimit të impiantit.

Bazuar në Vendimin e Këshillit të Ministrave nr. 349 datë 12.06.2018 dhe objektivave të Planit Kombëtar të Veprimit për Burimet e Rinovueshme të Energjisë 2018-2020, Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë hapi procedurën e tenderimit për të përzgjedhur zhvilluesin e projektit për ndërtimin e një impianti fotovoltaike me kapacitet të instaluar prej 50 MW, si pjesë e masave mbështetëse, në zonën Akërnë (afër Vlorës) dhe ndërtimin e kapaciteteve shtesë prej 50 MW, të cilat nuk do të jenë pjesë e masave mbështetëse.

Oferta fituese e këtij projekti siguron një çmim të energjisë 50 MW prej 59.9 Euro / MW, për 15 vjet dhe një kapacitet shtesë prej 50 MW (100 MW në total) pa mbështetje për blerjet e energjisë.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Ne vlerësojmë rezultatet e këtij ankandi pasi ka arritur të sigurojë një nga çmimet më të ulëta në rajon për këtë tip teknologjie (Greqia 63 Euro / MW dhe Turqia 62 Euro / MW), më e ulët se çmimet mesatare të importit në vendin tonë dhe një kapacitet shtesë prej 50 MW, duke e bërë këtë ofertë shumë të favorshme për tregun e energjisë në vend. Kjo konfirmon edhe një herë besimin në zhvillimin e tregut shqiptar të energjisë dhe klimën e investimeve në vend.

Ky projekt do të jetë një hap i rëndësishëm në diversifikimin e burimeve energjetike në Shqipëri.

Aktivitetet e planifikuara

2019

- Zbatimi i Planit Kombëtar të Veprimit për Burimet e Rinovueshme të Energjisë (2018-2020), dhe arritja e objektivit kombëtar për pjesën e energjisë së prodhuar nga burimet e rinovueshme.
- Nënshkrimi i kontratës dhe fillimi i zbatimit të Projektit për ndërtimin e një impianti fotovoltaik me kapacitet të instaluar prej 50 MW, si pjesë e Masave Mbështetëse dhe ndërtimin e kapacitetit shtesë prej 50 MW, i cili nuk do të jetë pjesë e masave mbështetëse, në zonën e Akërnisë (afër Vlorës).
- Përgatitja dhe miratimi i legjislacionit dytësor në bazë të Ligjit Nr. 7/2017 të datës 2.02.2017 "Për nxitjen e përdorimit të energjisë nga burimet e rinovueshme"

2020

- Zbatimi i Planit Kombëtar të Veprimit për Burimet e Rinovueshme të Energjisë (2018-2020), dhe arritja e objektivit kombëtar për pjesën e energjisë së prodhuar nga burimet e rinovueshme.
- Zbatimi i Projektit për ndërtimin e një impianti fotovoltaik me kapacitet të instaluar prej 50 MW, si pjesë e Masave Mbështetëse, në Zonën Akërnë (afër Vlorës) dhe ndërtimin e kapacitetit shtesë prej 50 MW, i cili , i cili nuk do të jetë pjesë e masave mbështetëse.
- Përgatitja dhe miratimi i legjislacionit dytësor në bazë të Ligjit Nr. 7/2017 të datës 2.02.2017 "Për nxitjen e përdorimit të energjisë nga burimet e rinovueshme"

(II) Diversifikimi i burimeve të energjisë përmes zhvillimit të sektorit të gazit

Diversifikimi i burimeve të energjisë përmes zhvillimit të sektorit të gazit konsiston në krijimin e një kuadri të plotë ligjor dhe institucional për sektorin; ndërmarrjen e një sërë nismash rregullatore dhe projektesh investimi në infrastrukturën dhe tregun e gazit, objektivi kryesor i të cilit është garantimi i sigurisë së konsiderueshme të furnizimit me energji përmes integritetit të rrjetit të natyror shqiptar në ato rajonale dhe evropiane dhe rritjes së përfitimeve ekonomike për popullsisë dhe sektorë të ndryshëm të ekonomisë në vend.

Aktivitetet e planifikuara

2019

- Zbatimi i Master Planit të Gazit për Shqipërinë dhe Plani i Identifikimit të Projekteve (miratuar me VKM nr. 87, datë 14.02.2018), të cilat konsiderohen si Plan Kombëtar Sektorial për sektorin e gazit;
- Përgatitja nga Konsulentët SUEZ IPF6, i dizajnit teknik paraprak për pjesën shqiptare dhe malazeze të tubacionit IAP, në kuadër të grantit 2.5 milion Euro nga WBIF;
- Përfundimi i përgatitjes nga Konsulentët COWI IPF4 i studimit të parafizibilitetit për projektin ALKOGAP (ndërlidhja e gazit Shqipëri-Kosovë), në kuadër të grantit prej 0,3 milion Euro nga WBIF;
- Fillimi i përgatitjes së projektimit të detajuar teknik të gazsjellësit që lidh TEC-in e Vlorës me projektin TAP në stacionin e kompresimit në rajonin e Fierit (PIP 1, i referohet Planit Master të Gazit për Shqipërinë), në bazë të vendimit të mbledhjes së 19-të të Komitetit Drejtues të WBIF për raundin e 20 të WBIF për aprovimin e grantit prej 1,1 milion Euro. (Që i referohet Studimit të Fizibilitetit për tubacionin e gazit që lidh termocentralin e Vlorës me projektin e tubacionit TAP në stacionin e kompresimit në rajonin e Fierit, finalizuar në

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

mars 2018).

- Ndërtimi nga Trans Adriatic Pipeline AG (TAP AG) i Pikës Dalëse Fillestare Shqiptarë (ose IAEF) në gazsjellësin TAP afër Stacionit të Kompresorëve në Bashkinë Fier. (Referojuni VKM nr.233, datë 21.3.2017 "Për miratimin e marrëveshjes së angazhimit për zhvillimin e tregut të gazit dhe marrëveshjen mbi përfitimet lokale, të lidhura ndërmjet Republikës së Shqipërisë, duke vepruar nëpërmjet Këshillit të Ministrave dhe Trans Adriatic Pipeline AG, lidhur me projektin e Gazsjellësit Trans Adriatik"). Investimi për ndërtimin e IAEF do të financohet tërësisht nga TAP AG dhe vlerësohet rreth 3-4 milion Euro.
- Fillimi i përgatitjes së Studimit të Fizibilitetit për Depozitat Nëntokësore të Gazit në Rajonin e Dumresë (UGS Dumrea), vendimit të mbledhjes së 19-të të Komitetit Drejtues të WBIF për raundin e 20 të WBIF për aprovimin e grantit prej 1 Milion Euro

2020

- Përfundimi i përgatitjes nga Konsulenti SUEZ IPF6, i dizajnit paraprak teknik për pjesën shqiptare dhe malazeze të gazsjellësit IAP, në kuadrin e grantit prej 2.5 milion Euro nga WBIF;
- Përgatitja e dizajnit të detajuar teknik të gazsjellësit që lidh TEC-in e Vlorës me projektin TAP në stacionin e kompresimit në rajonin e Fierit, bazuar në financimin e granteve të WBIF 1,1 milion Euro.
- Hyrja në funksionim e Pikës Fillestar Dalëse Shqiptare (IAEF) në gazsjellësin TAP afër Stacionit të Kompresorëve në Bashkinë Fier, të ndërtuar nga Trans Adriatic Pipeline AG (TAP AG). Investimi total i TAP AG rreth 3 - 4Milion Euro.
- Përgatitja e Studimit të Fizibilitetit dhe VNMS për Depozitat Nëntokësore të Gazit në Rajonin e Dumres (UGS Dumrea), bazuar në financimin e grantit të WBIF prej 1 Milion Euro.
- Fillimi i përgatitjes së studimit të fizibilitetit dhe VNMS për projektin ALKOGAP (ndërlidhësi i gazit Shqipëri-Kosovë), bazuar në përfundimet e studimit paraprak të fizibilitetit (Aplikimi për WBIF për grant prej rreth 1.15 Milion Euro).

2021

- Përgatitja për fillimin e punimeve të ndërtimit për gazsjellësin që lidh TEC-in e Vlorës me projektin TAP në stacionin e kompresimit në rajonin e Fierit.
- Përfundimi i përgatitjes së Studimit të Fizibilitetit dhe VNMS për Depozitat Nëntokësore të Gazit në Rajonin e Dumres (UGS Dumrea), bazuar në financimin e granteve të WBIF 1 milion Euro.
- Përgatitja e studimit të fizibilitetit dhe VNMS për projektin ALKOGAP (ndërlidhja e gazit Shqipëri-Kosovë), bazuar në përfundimin e studimit paraprak (Aplikimi për WBIF për grant prej rreth 1.15 Milion Euro).
- Fillimi i përgatitjes së studimit të fizibilitetit për projektin e gazsjellësit TAP - Fier - Ballsh (PIP 2), bazuar në përfundimin e studimit paraprak të përgatitur në kuadër të Master Planit të Gazit për Shqipërinë, miratuar me VKM nr. 87, datë 14.202.2018. (Aplikimi për WBIF për grantin rreth 0.8 Milion Euro).
- Fillimi i përgatitjes së studimit të fizibilitetit për projektet e tubacioneve të gazit që do të lidhin bashkitë e Tiranës dhe Durrësit me Projektin IAP (PIP 3), bazuar në përfundimin e studimit paraprak të përgatitur në kuadër të Master Planit të Gazit për Shqipërinë, miratuar nga VKM nr.87, datë 14.202.2018. (Aplikimi për WBIF për grantin rreth 0.8 Milion Euro)

Parashikimi i kostove të aktiviteteve dhe burimi i financimit

Përgatitja e disa studimeve si studimi paraprak i fizibilitetit dhe studimi i fizibilitetit, ose dizajnimi paraprak dhe i detajuar teknik për projektet shqiptare të gazit janë planifikuar të marrin mbështetje financiare dhe teknike nga WBIF.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Ndërkohë, ndërtimi i Pikës Fillestare Dalëse Shqiptare (IAEF) në gazsjellësin TAP afër Stacionit të Kompresorëve në Bashkinë Fier është rënë dakord të financohen nga Trans Adriatic Pipeline AG (TAP AG). Investimi total nga TAP AG është rreth 3 - 4 milionë euro.

Projektet e financuara nga WBIF janë të përjashtuara nga rimbursimi i TVSH-së, për shkak të menaxhimit të drejtpërdrejtë nga BE dhe zyrat përkatëse rajonale.

TVSH-ja do të rimbursohet për investimin e TAP AG për ndërtimin e Pikës Fillestare Dalëse Shqiptare (IAEF) në gazsjellësin TAP afër Stacionit të Kompresorëve në Bashkinë Fier.

Ndikimi i pritshëm në punësim dhe gjininë

Reforma do të ketë ndikim të drejtpërdrejtë social dhe ekonomik duke kontribuar në përmirësimin e mjedisit; zgjerimin e mundësive për përvetësimin e aftësive në sektorin e energjisë (duke përfshirë edhe 'aftësitë e gjelbra'); dhe përmirësimin e mundësive të punësimit për gratë dhe burrat.

Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Diversifikimi i burimeve të energjisë (gazifikimi) do të ketë ndikim të drejtpërdrejtë pozitiv në rritjen e konkurrueshmërisë duke bërë të mundur shtimin e një burimi të ri të energjisë në tregun e energjisë në Shqipëri, si dhe të kontribuojë në rritjen e sigurisë së furnizimit me energji.

Treguesit kyç të performancës

- Përfundimi i legjislacionit sekondar dhe rregullator;
- Përgatitja e studimeve të parafizibilitetit dhe fizibilitetit ose hartimi dizajnit teknik paraprak dhe të detajuar për projektet shqiptare të gazit;
- Shkalla e përfundimit të Pikës Fillestare Dalëse Shqiptare (IAEF).

Rreziqet e mundshme

Nuk janë parashikuar rreziqe në realizimin e projekteve dhe studimeve në mbështetje të diversifikimit të burimeve të furnizimit me energji, në veçanti gazifikimit të vendit dhe zhvillimit të rrjetit të gazit dhe linjave të interkonjeksionit me rajonin dhe më gjerë, meqenëse financimi është dakorduar tashmë dhe ato janë donacione nga institucionet e BE-së ose në mbështetje të saj. Mund të ketë një rrezik të përgjithshëm për shkak të ndërveprimit të nevojshëm ndërmjet të gjithë aktorëve relevantë (5%).

Reforma 03: Rehabilitimi dhe ndërtimi i segmentit hekurudhor Durrës-ANT-Tiranë

Duke synuar krijimin e një sistemi transporti konkurrues, të besueshëm dhe të sigurt, i cili e pozicionon Shqipërinë në tregun evropian të hekurudhave si një lojtar në Korridoret e Transportit të Korridoreve Juglindore dhe Korridoret e Transportit hekurudhor RFC dhe rrit konkurrueshmërinë dhe dukshmërinë e zgjerimeve të Korridoreve TEN-T dhe SEETO Korridoret, përfshin edhe rehabilitimin dhe ndërtimin e segmentit hekurudhor Durrës-TIA-Tiranë.

Kjo reformë është në përputhje me politikën aktuale të Qeverisë Shqiptare, me Strategjinë e Sektorit të Transportit dhe Planin e Veprimit 2016-2020 dhe konsiderohet si një projekt prioritar në Tubacionin e Vetëm të Projektit.

Projekti konsiston në rehabilitimin e linjës hekurudhore ekzistuese midis PTT-së së Tiranës dhe Durrësit, e cila pritet të ndërtohet në të ardhmen e afërt, me një gjatësi të përafërt prej 34.7 km dhe ndërtimin e një linje të re hekurudhore afërsisht 5 km në gjatësi për t'u lidhur me Aeroportin Ndërkombëtar të Tiranës (TIA) dhe shkëmbimin e saj me vijën ekzistuese ("Projekti").

Projekti është pjesë e Rugës 2a të Rrjetit Bazë të Ballkanit Perëndimor dhe është themeluar si një zgjatje indikative e Rrjetit Trans-Evropian të Transportit (TEN-T). Projekti është në përputhje me politikat kombëtare për sektorin hekurudhor dhe në veçanti me Programin e Qeverisë Shqiptare, Strategjinë Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim (SKZHI II 2015-2020), Planin Vjetor të Transportit Kombëtar dhe Planin e Transportit të Qëndrueshëm, Strategjinë e Transportit Sektorial 2016-2020 dhe Strategjinë Kombëtare për Zhvillimin e Hekurudhave 2014-2016. Më 21 mars 2016,

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

projekti u miratua nga Komiteti Kombëtar i Investimeve (NIC) si një prioritet i lartë për Qeverinë e Shqipërisë.

Projekti bashkë financohet nga një kredi EBRD në vlerë prej 36.87 milionë euro dhe një grant WBIF në vlerë prej 35.435 milionë euro që përbëhet nga një grant investimi në vlerë prej 32.935 milionë euro dhe një grant i asistencës teknike në shumën prej 2.5 milionë euro për mbikëqyrjen e punëve dhe mbështetjen e zbatimit të projektit. Përveç kësaj, WBIF granteve në shumën prej 2,75 milion euro janë siguruar për përgatitjen e projektit. Marrëveshja e kredisë midis Shqipërisë dhe BERZH-it u nënshkrua në dhjetor 2016, ndërsa Marrëveshja e Grantit midis Shqipërisë dhe BERZH-it për përdorimin e granteve WBIF prej 35.435 milionë euro pritet të nënshkruhet në dhjetor 2017. Njoftimi i përgjithshëm i prokurimit për punët, mallrat dhe shërbimet është publikuar dhe procesi i prokurimit për kontratën e punëve bëhet në fillim të vitit 2018. Është bërë prokurimi i shërbimeve konsulente për mbikëqyrjen e punëve, mbështetjen e implementimit dhe planin e menaxhimit të aseteve dhe metodën e pagesave të aksesit të shinave.

Aktivitetet e planifikuara

2019

- Në fillim të vitit 2019 do të fillojnë punimet civile për ndërtimin e punimeve, të cilat pritet të përfundojnë rreth 20 km nga 34 km në total i segmentit Durrës -Tiranë PTT

2020

- Gjatë vitit 2020 do të përfundojë edhe 14 km e mbetur si dhe do të përfundojë ndërtimi i një hekurudhe të re nga Domja (Kashar) deri në Aeroportin e Rinasit (5.7 km)

2021

- Punimet pritet të përfundojnë në fillim të vitit 2021 (30 muaj nga fillimi i punimeve) ku linja hekurudhore do të jetë gati dhe operative

Parashikimi i kostove të aktiviteteve dhe burimi i financimit

Totali i projektit: 90.45 mln Euro

*EUR 36.65 mln, Grant, BE/WBIF kontribut

** EUR 36.87 mln, hua, BERZH kontribut (periudha e shlyerjes 15 vjet)

*** EUR 0.87 mln, grant BERZH kontribut

**** EUR 16.06 mln, Kontribut nga përfituesi

TVSh (20%)

EUR 16.06 mln, kontribut nga përfituesi (EUR 15.06 mln TVSh dhe EUR 1 mln kosto

shpronësimi).

Ndikimi i pritshëm në punësim dhe gjininë

Gjatë fazës së ndërtimit do të punësohen 1375 persona me kohë të plotë për një periudhë 3 vjeçare.

Gjatë funksionimit dhe mirëmbajtjes do të krijohen 2200 vende pune me kohë të plotë.

Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Projekti është investimi i parë madhor në sektorin hekurudhor pas dhjetëvjeçarësh me mungesa në investime në këtë sektor. SO të kontribuojë në zhvillimin e infrastrukturës së Shqipërisë, mbështesë zhvillimin ekonomik dhe rrisë integrimin rajonal të vendit. Projekti do të ulë kohën e udhëtimit me tren nga Tirana në Durrës duke ofruar shërbim transporti alternativ e konkurrues kundrejt atij rrugor. Shpejtësia e transportit të mjeteve për pasagjerë dhe mallra do të rritet nga 60 km/h aktuale në 120 km/h të projektuar përgjatë gjithë linjës hekurudhore Tiranë-Durrës. Për sa i takon outcomes të projektit, ngarkesa e trafikut pritet të rritet mbi 1 milionë pasagjerë në vit pas zbatimit duke ulur trafikun rrugor përgjatë linjës hekurudhore Tiranë-Durrës me përafërsisht 2000 mjete transporti për ditë dhe uljen e shkarkimeve të CO₂ (dioksid i karbonit) me më shumë se 4 kiloton.

Rezultat e pritshme përfshijnë ndër të tjera, thithja e investimeve, ulja e kohës së tranzitit hekurudhor dhe kosto e transportit (35% kursim kohe përmes sistemit të transmetimit elektronik; dhe ulja e kostove logjistike).

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Treguesit kyç të performancës

Ofrimi i shërbimit për 1.4 mln pasagjerë për vit;

Mbi 220,000 ton mallra brenda vitit të parë të operimit;

Në 2030, këto vlera pritet të rriten në 1.9 mln pasagjerë dhe 320,000 ton mallra, përkatësisht.

Indikator outputi:	(i) kilometra të rinj të hekurudhës	7.4 km	
	(ii) modernizimi i linjës hekurudhore	34.5 km	
	(iii) instalimi i sistemeve të sinjalizimit dhe telekomunikimit	41.9 km	
Indikator outcome:	(i) milionë pasagjerë/vit	1.25 mln	
	(ii) ton/vit	245,000	
	(ulja e shkarkimeve CO ₂ ton/vit	(-486)	
Indikator specifik i projektit:	km të makinave hequr nga rruga për vit	8,700,000	
Indikator specifik i projektit:	km (kamionë) hequr nga rruga për vit	138,000	

Rreziqet e mundshme

Klienti nuk ka kryer investime madhore për një kohë të gjatë dhe rrjedhimisht e ka të pamundur të kryejë prokurimin dhe zbatimin e projektit pa mbështetje thelbësore. Projekti përfshin asistencë teknike për të siguruar që prokurimi ndjek procedurat e nevojshme dhe punimet mbikëqyren nga inxhinierë mbikëqyrës me përvojë dhe që konsulenti ndërkombëtar asiston njësinë e zbatimit të projektit. Plani i Veprimtimit Mjedisor dhe Social i përgatitur për projektin përfshin në kërkesë për përgatitjen e planit të

4.3.2. Zhvillimet Sektoriale

1. Analiza e pengesave kryesore

Sektori bujqësisë vazhdon të jetë një nga sektorët kryesorë në ekonominë e Shqipërisë. Gati 46% e popullsisë jeton në zona rurale, ku bujqësia është aktiviteti kryesor dhe përbën alternativën kryesore të zënies me punë. Bujqësia përbën 18.9% të PBB-së dhe një pjesë të eksporteve. Rritja mesatare reale në bujqësi gjatë pesë viteve të fundit është vlerësuar të jetë me rreth 3-3.5%/vit.

Megjithatë, rritja e sektorit bujqësor është nën mesataren kombëtare dhe njëherësh larg potencialeve reale. Kjo vjen si rezultat i problemeve me të cilat përballet sektori, ku mbizotërojnë ato të lidhura me eksodin rural, sipërfaqen e kufizuar të fermave dhe pronësinë mbi tokën, marketingun e produkteve, ujitjen dhe kullimin, nivelin e ulët të teknologjive të përdorura, organizimin e dobët të fermerëve, nivelin e ulët të zhvillimit të industrisë agro-ushqimore.

Bujqësia, duke qenë e karakterizuar nga një përmasë shumë e vogël e fermave, mbetet akoma mjaft e orientuar drejt plotësimit të nevojave të mbijetesës së familjeve fermere, kryesisht janë ferma bujqësore dhe blegtorale.

Numri i fermave bujqësore në vitin 2018 është rreth 360.244, nga të cilat:

- Numri i fermave me sipërfaqe nga 0.1-0.5 ha shkon në 125.299.
- Numri i fermave me sipërfaqe prej 0.6-1 ha shkon në 93.244.
- Numri i fermave me sipërfaqe prej 1.1-1.2 ha shkon në 86.970.
- Numri i fermave me sipërfaqe mbi 2.1 ha shkon në 33.458.

Si rezultat, 30-40% e produkteve bujqësore dhe blegtorale janë të destinuara për treg, pjesa tjetër që mbetet përdoret nga fermerët për konsumimin e tyre personal.

Aktualisht, mundësitë e eksportit në Shqipëri për produktet bujqësore janë shumë të kufizuara. Kjo është kryesisht rrjedhojë e pamjaftueshmërisë dhe nivelit të ulët të prodhimit bujqësor dhe industrisë agro-përpunuese; mungesës së lehtësirave të tregtimit (magazinimit, përpunimit, paketimit të produkteve); standardeve të ulëta lidhur me sigurinë ushqimore; shkallës së ulët të konkurrueshmërisë në treg të produkteve bujqësore shqiptare për shkak të cilësisë së ulët dhe koston relativisht të lartë të produkteve shqiptare.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Rëndësia e rritjes së eksporteve nuk shihet vetëm për të reduktuar bilancin tregtar, por edhe për të përmirësuar cilësinë e produkteve dhe rritjen e aftësive prodhuese, krijimin e vendeve të reja të punës, rritjen e mirëqenies dhe në zhvillimin e përgjithshëm ekonomik të vendit. Rritja e cilësisë së produkteve tona do të ndikojë pozitivisht në rritjen e eksporteve si dhe do të rrisë shkallën e zëvendësimit të importeve me produkte të prodhuara në vend.

Fermerët ndeshen me shumë probleme në kuadrin e përdorimit të mekanizimit. Gjatë viteve të fundit janë importuar një numër i konsiderueshëm traktorësh dhe pajisjesh të tjera mekanike. Megjithatë, pajisjet moderne në llojet e duhura akoma nuk janë ende sa nevojitet në dispozicion të fermerëve. Zotëruesit e makinerive bujqësore u caktojnë fermerëve çmime shumë të larta për kryerjen e proceseve të mekanizuara bujqësore si plugime, mbjellje, korrije dhe shirje, transport, etj. Vetëm 74% e familjeve që merren me bujqësi e kryejnë punimin bazë të tokës me mjete të mekanizuara. 23% e tyre punojnë tokën me kafshë dhe 59% me krahë dhe me mekanikë. Në punimin e tokës me krahë dominojnë fermat në zonat malore (75%) dhe fermat e vogla 0-1 hektarë dhe ato të mesme me 1-2 hektarë. Në nivel vendi fermerët që përdorin plehra kimike zënë rreth 93% të totalit të fermerëve. Plehrat kimike zënë rreth 23 % të shpenzimeve totale të fermës ose pjesën më të madhe të vlerës së inputeve që blejnë fermat, (rreth 50%).

Bujqësia, ka nevojë të dukshme për vazhdimin intensiv të procesit të rehabilitimit të sistemeve të ujitjes, kullimit e mbrojtjes nga përmbytja deri në arritjen e konsolidimit të menaxhimit të ujitjes dhe menaxhimi i sistemeve të kullimit e mbrojtjes nga përmbytja të kryhet nga Bashkitë dhe instucioni i MBZHR.

Përpjekjet për të përmirësuar konkurrueshmërinë e bujqësisë përfshijnë lehtësimin e formalizimit të aktiviteteve bujqësore dhe lidhjeve të fermerëve në tregjet vendore dhe ndërkombëtare. Në vitin 2017, Qeveria ka rritur ndjeshëm mbështetjen e saj buxhetore për sektorin, me futjen e skemave mbështetëse nga qeveria shqiptare të implementuara nga Agjencia e Zhvillimit Bujqësor dhe Rural (AZHBR), programit IPARD II, investimeve të huaja, formalizimit të bujkut, dhe ndërtimin e qendrave të grumbullimit dhe shpërndarjes. Skemat e mbështetjes financiare dhe mbështetja e teknologjive të reja kanë kontribuar në krijimin e plantacioneve të reja me drufrutorë dhe rritjen e prodhimit në disa nënsektore. Prodhimi bujqësor është rritur mesatarisht me 3% keto vitet e fundit. Rritja e rendimenteve është veçanërisht e lidhur me rrushin, patatën, qumështin, vezët dhe frutat. Përveç kësaj, prodhimi i frutave u rrit me 70%, prodhimi i ushqimit me origjinë shtazore me 21% dhe prodhimi i kulturave bujqësore me 10%. Përveç kësaj, prodhimi i pyllëzuar gjithashtu u rrit ndjeshëm, sidomos në serra. Produktet kryesore bujqësore në Shqipëri janë ulliri, arroret me politikë e saj ka si qëllim të përgjithshëm orientimin dhe sigurimin e një zhvillimi të qëndrueshëm të bimëve bujqësore me qëllim rritjen optimale të prodhimit për plotësimin sa më mirë të nevojave të vendit, minimizimin e importit dhe rritjen e mundësive për eksport si dhe mbështetjen e menaxhimit të këtij zhvillimi.

Në vitet e fundit, Qeveria ka punuar për të promovuar përpunimin e burimeve natyrore të Shqipërisë, duke përfshirë mineralet si nikel-silikat ose kuarcit dhe lëkurë, dhe për të mbështetur sektorin industrial duke ofruar mbështetje financiare për vlerësimet e para-fizibilitetit dhe studimet tekniko-ekonomike në bashkëpunim me institucionet kërkimore shkencore. Në 2014 dhe 2015, Ministria e Energjisë dhe Industrisë ("MEI"), në bashkëpunim me Agjencinë Kombëtare të Burimeve Natyrore, ka kryer një studim teknik dhe ekonomik në industrinë e bakrit për të krahasuar nivelin aktual të përpunimit të kryer në Shqipëri me plotë përpunimit të ciklit. Përveç kësaj, një studim mbi industrinë e këpucëve lëkure është duke u kryer dhe pritet të përfundojë deri në fund të vitit 2018. Qeveria gjithashtu ka ofruar mbështetje financiare për dy studime të mëtejshme në industrinë e nikel-silikate dhe kuarcit bashkëpunimi me shkencën institucionet kërkimore, rezultatet e të cilave MIE synon të përdorë për të zhvilluar potencialin e investimeve të industrive të tilla. Bazuar në gjetjet e studimeve, MIE synon të promovojë këta sektore me qëllim rritjen e potencialit të investimeve.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Vit pas viti, turizmi po pozicionohet gjithnjë e më shumë si një ndër kontribuuesit më kryesorë të zhvillimit ekonomik të vendit. Sipas Raportit të Impaktit Ekonomik të Udhëtimeve dhe Turizmit 2018, të Këshillit Botëror të Udhëtimit dhe Turizmit (WTTC), përgjatë vitit 2017, sektori i turizmit regjistroi një kontribut direkt prej 1.12 mld USD duke përbërë rreth 8.5% të Produktit të Brendshëm Bruto (PBB), ndërkohë duke përfshirë edhe efektet indirekte multiplikative, kontributi total është thujtë trefish më i lartë prej 3.47 mld USD, duke përbërë rreth 26.2% të PBB-së.

Për 10 vjetët e ardhëm parashikohet një rritje e konsiderueshme e kontributit të këtij sektori në ekonomi, ku vetëm në 2-3 vite sektori i turizmit pritet të zërë 8,8% të PBB ndërkohë që deri në 2028, sektori mund të zërë deri në 9.3 % të PBB.

Po ashtu, referuar punësimit, aktualisht në sektorin e turizmit janë punësuar rreth 7.7% e të gjithë forcës së punës në Shqipëri, ndërkohë që deri në 2028 parashikohet që ky numër të rritet në nivelin 8.8 %. Referuar të njëjtë raport të Këshillit Botëror të Udhëtimit dhe Turizmit (VVTTC), investimet në këtë sektor përbënin rreth 7.5 % të të gjithë investimeve në vend, ndërkohë që deri në 2028 parashikohet që kjo shifër të rritet në nivelin 8,2%.

Sipërmarrjet e akomodimit dhe të shërbimeve në funksion të turizmit janë rritur gjithashtu në trende konstante pozitive përgjatë gjithë viteve të fundit, ku nga 18,061 sipërmarrje që numëroreshin në 2014, numri shkoi rreth 22,785 në 2017. Sektori i shërbimeve të akomodimit dhe ushqimit, që përfshin restorantet, struktura të tjera ushqimi si dhe struktura akomoduese të tipit hotel, bujtinë, hostel etj., përbën rreth 15% të gjithë sektorit të shërbimeve si dhe 11% të të gjithë aktiviteteve ekonomike në Shqipëri.

Si destinacion turistik, Shqipëria ka shumë për të ofruar që nga natyra, plazhet, kultura, historia, arkeologjia, vlerat kombëtare, kulinaria etj. Nisur nga të dhënat e INSTAT, numri i turistëve të huaj që kanë vizituar Shqipërinë në vitin 2017 është afërsisht 5.2 milionë turistë ose 8.7 % më shumë se në 2016. Ndërkohë, trendi rritës ka vijuar edhe për 2018 ku për periudhën janar-tetor 2018 numri i turistëve të huaj që kanë vizituar Shqipërinë ka qenë me përafërsi 5,400,000 vizitorë ose 17.3% më shumë krahasuar me të dhënat për të njëjtën periudhë në vitin 2017.

Evropa është burimi kryesor i turistëve që vizitojnë Shqipërinë duke zënë një volum prej rreth 92.4% të të gjithë turistëve. Megjithatë së fundmi, turistë nga Shtetet e Bashkuara të Amerikës apo Azia dhe veçanërisht Kina, kanë shënuar një interes domethënës rritës, duke inkurajuar kështu indirekt zhvillimin e nën sektorëve të tjerë të turizmit, sidomos turizmin historik dhe atë kulturor.

Në kuadër të mbështetjes dhe nxitjes së investimeve në turizëm, qeveria ka ndërmarrë një numër nismash ligjore, me qëllim krijimin dhe ofrimin e lehtësive fiskale, kryesisht në segmentin hotelier-turizëm. Konkretisht, nisma e marrë për përjashtimin nga disa prej taksave dhe tatimeve, siç janë: tatimi mbi fitimin për një periudhë 10-vjeçare, taksa e ndikimit në infrastrukturë dhe taksa mbi ndërtesat, për strukturat akomoduese Hotel/Resort me 4 dhe 5 yje që përfitojnë statusin special deri në Dhjetor 2024, si dhe reduktimi i TVSH-së në 6% për furnizimin e të gjitha shërbimeve, synon ta bëjë Shqipërinë shumë më tërheqëse për investime, si dhe ta pozicionojë atë në të njëjtin nivel konkurrueshmërie me disa nga vendet e rajonit të Ballkanit duke bërë të pranishme në tregun shqiptar “brand-e” të mirënjohura ndërkombëtarisht. Kështu mund të përmendim disa nga projektet e para të investimeve elitare në fushën e turizmit të dorëzuara dhe që janë në proces për të vijuar me investimin si Hyatt, Marriott, Kempinski, Iberostar, Melia Group, Falkensteiner e kështu me radhë.

Sfida “10 milion turistë deri në 2021”, për të cilën Ministria e Turizmit dhe Mjedisit është angazhuar fort, synon që nëpërmjet masave konkrete në kuadër të hartimit të politikave të reja në mbështetje të sektorit, përmirësimit të shërbimeve, mbështetjes së investimeve strategjike dhe promovimit agresiv të vlerave më të mira të vendit, ta çojë turizmin në një nivel tjetër nga pikëpamja e peshës që ky sektor zë në kontributin e tij në ekonominë e vendit në përgjithësi, por edhe në ekonominë e komuniteteve pritëse të zonave dhe rajoneve të përcaktuara për zhvillimin e turizmit në veçanti.

Fokus i veçantë do t'i kushtohet modelit të zhvillimit të Turizmit MIX ose 2-llojësh në drejtim të nxitjes dhe mbështetjes së Investimeve Elitare që synojnë një vlerë më të lartë dhe atyre Masive që mbështesin kërkesën e lartë për masivitet.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Menaxhimi i integruar i ujit është një nga prioritetet e qeverisë shqiptare. Sektori i ujit luan një rol të rëndësishëm në zhvillimin social dhe ekonomik të vendit. Ajo është e lidhur ngushtë me prodhimin e energjisë elektrike, zhvillimin e bujqësisë, turizmin dhe rekreacionin. Në procesin e integritetit evropian, arritja e standardeve të BE në sektorin e ujit konsiderohet si një nga proceset më të vështira dhe më të kushtueshme. Shqipëria është e pasur me burime uji dhe renditet ndër vendet e para evropiane sa i përket sasisë së ujit për kokë banori të popullsisë, përsëri ka shumë zona dhe qendra urbane që vuajnë nga mungesa e ujit të pijshëm.

Sektori i ujit është subjekt i shumë pengesave. Përmirësimi i performancës menaxheriale të kompanive komunale (në ballë të së cilës është formalizimi i konsumatorëve që janë të lidhur me rrjetin, por ende nuk kanë një kontratë me ndërmarrjen apo një ujëmatës) dhe përmirësimin e financimit performanca e shërbimeve.

Kompetencat për shërbimin e furnizimit me ujë, grumbullimi dhe trajtimi i ujërave të zeza urbane mbeten në funksion të qeverisjes vendore. Kështu, komunat kanë autonominë e tyre në lidhje me ofrimin e shërbimeve, si dhe në zgjedhjen e qasjes së tyre të këtij shërbimi. Sasitë e kufizuara të stimulimeve financiare të dhëna nga qeveria qendrore nuk ndihmojnë në detyrimin e qeverisë lokale për veprim, dhe modeli i centralizuar i shërbimit që ishte në pushtet një dekadë më parë ka rezultuar me dështim.

Duke pasur parasysh kornizën aktuale ligjore ka instrumente të kufizuara për të qenë të kujdesshëm. Asetet si dhe administrimi sipas ligjit për pushtetin lokal mbesin funksioni i komunës.

Ekzistojnë vështirësi në identifikimin e instrumenteve funksionale dhe mekanizmave të qëndrueshëm që do të garantonin përmirësimin e situatës.

Ekziston një hendek i madh midis nevojave dhe financimit në krahasim me mundësitë e vërteta buxhetore për të bërë përmirësimin e cilësisë në shërbim. Nevoja për rritjen e investimeve në këtë sektor.

Sektori i fragmentuar (nga rreth 60 ndërmarrje në Mbretërinë e Bashkuar) duhet të marrë parasysh fillimin e procesit të grumbullimit dhe të paraprihet nga një projekt pilot me angazhimin maksimal që ai të jetë i suksesshëm si një shembull për të gjithë sektorin në të ardhmen. Masa (Plani i Veprimit për Agregimin e Kanalizimit të Ujit) në vazhdim.

2. Masat e reformave

Reforma 04: Defragmentimi dhe konsolidimi i tokës bujqësore

Objektivi kryesor i Strategjisë është krijimi i fermave familjare konkurruese dhe ekonomike të suksesshme. Objektivi do të mundësohet duke zhvilluar kushtet për konsolidimin e tokës, nëpërmjet kuadrit ligjor të përshtatshëm dhe zbatimit të projekteve të konsolidimit të tokës. Këto masa janë pjesë e Programit për Konsolidimin e Tokës, i cili bazohet:

- në bazë të kërkesave vullnetare nga shumica e pronarëve në një zonë të veçantë kadastrale;
- në ngritjen e vetëdijes për projektin dhe inkurajimin e kërkesave të mëtejshme vullnetare;
- në përmirësimin e infrastrukturës dhe përjasjes në baza vullnetare sipas planit të rishpërndarjes, të parcelave të tokës, ku pjesa më e madhe e punës do të kryhet nga institucionet publike dhe kontraktorët privatë;
- nëpërmjet Skemave Mbështetëse Kombëtare nga Buxheti i Shtetit, ku numri i aplikimeve për vitin 2018 ishte rreth 30% më i lartë.

Projektet për konsolidimin e tokës do të kryhen paralelisht me:

- planifikimin e infrastrukturës së rrjetit rrugor dhe ujitjes si pjesë e një qasjeje të integruar në zhvillimin e sektorit bujqësor;
- përdorimin e teknikave dhe teknologjive të avancuara;
- mbështetjen me skemat kombëtare;
- bashkëpunimin me fermerët, etj.

Prioritet do i jepet Qarqeve me bujqësi të zhvilluar dhe intensive, ku parcelat e vogla dhe të fragmentuara kufizojnë zhvillimin e mëtejshëm të bujqësisë si një aktivitet parësor në zonat rurale, nëse ka interes nga fermerët.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Decentralizimi i funksioneve të ujitjes dhe kullimit në Bashkitë dhe ristrukturimi i Bordeve Rajonale të Kullimit kanë qenë ndryshimet kryesore në fushën e menaxhimit të ujërave.

Transferimi i pronësisë së tokës bujqësore dhe regjistrimi i Titujt të Pronësisë është hapi i parë për të arritur objektivin kryesor të Strategjisë. Të gjitha dokumentacionet e fermerëve po përgatiten pa asnjë kosto nga Bashkitë, për t'u regjistruar në ZRPP (zyra e regjistrimit të pasurive të paluajtshme). Përfundimi i procesit të plotësimit të AMTP (akteve të marrjes së tokës në pronësi) mbi tokën bujqësore është parashikuar në legjislacion deri në fund të dhjetorit 2018, ku pritet të përfundojnë rreth 20,000 AMTP.

Procesi i regjistrimit të AMTP është duke u zhvilluar dhe do të vazhdojë edhe në vijim. Gjithsej, janë dhënë rreth 450,000 AMTP.

Prandaj, reforma do të përqendrohet më shumë në konsolidimin e tokës, siç përshkruhet më sipër si një nga pengesat kryesore për konkurrueshmërinë e sektorit të bujqësisë.

Për arritjen e objektivave të Strategjisë, parashikohet krijimi i Njësisë përgjegjëse për konsolidimin e tokës brenda Ministrisë së Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural (MBZHR), brenda vitit 2019, për shkak të strukturës komplekse të Ministrisë.

Zhvillimi i kornizës ligjore, trajnimeve dhe ngritjes së kapaciteteve do të financohet nga MBZHR dhe Ministria e Ekonomisë dhe Financave. Fondet janë parashikuar në buxhetin e MBZHR. Në projektbuxhetin për 2019-2021 parashihet edhe themelimi i Njësisë për konsolidimin e tokës.

Zbatimi i programit “Menaxhimi i qëndrueshëm i tokës bujqësore” do të vazhdojë. Ky program synon përmirësimin e cilësisë së Regjistrimit të Tokës në mënyrë që të përmirësojë qasjen financiare dhe bazën e konsolidimit të tokës. Programi do të krijojë Sistemin e Informacionit mbi Tokën (LIS) i cili do të shërbejë si një instrument efikas për realizimin e politikës për administrimin e qëndrueshëm të tokës bujqësore, përdorimin, mbrojtjen, konsolidimin dhe zhvillimin e tregut të tokës. Programi do të vazhdojë dhe për vitin 2019, deri në vitin 2021. Deri më tani, ky program ka gjeneruar informacion për rreth 323,000 ha të sipërfaqes së tokës të shpërndarë në të gjithë vendin.

Aktivitetet e planifikuara

Programi “Menaxhimi i Qëndrueshëm i Tokës Bujqësore” do të vazhdojë dhe në vitet 2019, 2020 dhe 2021 dhe do të realizohet nga QTTB Fushë-Krujë. Përcaktimi i sipërfaqes prej 77,500 ha dhe 20 njësi administrative në vit, kushtëzohen nga kapacitetet njerëzore dhe planifikimi i buxhetit për QTTB Fushë-Krujë:

- Produktet e pritshme:
 - o Sistemi i Informacionit mbi Tokën(LIS) do të krijojë informacion për rreth 77,500 ha tokë bujqësore në Qarqet Gjirokastrë, Tiranë, Durrës dhe Lezhë, nga QTTB Fushë-Krujë.
 - o Dixhitalizimi i pjesshëm i regjistrave të tokës bujqësore për 20 njësi administrative të vendit.
- Kosto e parashikuar për aktivitetet është 90,000,000 ALL:
 - o për “Regjistrimin dhe digjitalizimin e tokës bujqësore”, 30,000,000 ALL/vit për sistemin e integritetit të informacionit të tokës prej 77,500 ha tokë bujqësore dhe digjitalizimin e regjistrimit të tokës bujqësore çdo vit (2019, 2020 dhe 2021).
 - o burimi i financimit është buxheti i shtetit, kostot për secilin vit mbulohen nga programi buxhetor i MBZHR, 05470 “Menaxhimi i qëndrueshëm i tokës”.

Parashikimi i kostove të aktiviteteve dhe burimi i financimit

- për “Regjistrimin dhe digjitalizimin e tokës bujqësore”, 30,000,000 ALL/vit për sistemin e integritetit të informacionit të tokës prej 77,500 ha tokë bujqësore dhe digjitalizimin e regjistrimit të tokës bujqësore çdo vit (2019, 2020 dhe 2021).
- burimi i financimit është buxheti i shtetit, kostot për secilin vit mbulohen nga programi buxhetor i MBZHR, 05470 “Menaxhimi i qëndrueshëm i tokës”

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Ndikimi i pritshëm në punësim dhe gjininë

Pritet që reforma e tokës dhe avantazhet ekonomike që sjell ajo të krijojnë vende të reja pune dhe të përmirësojnë cilësinë e jetës në zonat rurale. Gratë do të kenë të drejta të barabarta për të marrë pjesë në aktivitetet e konsolidimit të tokës. Projektet e konsolidimit të tokës duhet të mbrojnë dhe respektojnë të drejtat e pronësisë për të gjitha gratë, burrat dhe të rinjtë.

Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Reforma e konsolidimit të tokës është kompleks edhe do të kontribuojë në mënyrë të konsiderueshme në formalizimin e fermave bujqësore si dhe në aktivitetin e tyre ekonomik, i cili do të lehtësojë subvencionet dhe kreditë rurale. Përveç kësaj, reforma do të mundësojë rritjen e investimeve në bujqësi dhe zhvillimin e tregut formal të tokës. Konsolidimi i tokës do të çojë në rritjen e mekanizimit të bujqësisë që do të thotë rritje e vendeve të reja të punës dhe përmirësimin e cilësisë së jetës në zonat rurale.

Treguesit kyç të performancës

- Madhësia e Tokës (në Ha) e krijuar nga Sistemi i Konsolidimit të Tokës.
- Rritja e eksporteve bujqësore.
- Rritja e investimeve në sektorin e bujqësisë (EUR).

Rreziqet e mundshme

Konsolidimi i tokës shërben për transformimin e bujqësisë në një sektor produktiv dhe fitimprurës, por pronarët e tokave dhe komunitetet rurale janë skeptikë rreth konsolidimit të tokës (<5%). Një nga rreziqet me ndikim të mesëm është: burimet financiare janë të pamjaftueshme për të mundësuar finalizimin e procesit. Shkalla e rrezikut vlerësohet deri në 10%.

Reforma 05: Reforma e sektorit të ujësjellës dhe kanalizimeve

Për të adresuar sfidat në sektorin e ujit, qeveria po reformat sektorin e ujit dhe ujërave të zeza. Që nga fillimi i reformës, janë nënshkruar 33,000 kontrata të reja dhe instaluar 65,000 metra të reja dhe janë gjeneruar 12 milionë euro.

Reforma në këtë sektor mbulon shërbimin e furnizimit me ujë dhe trajtimin dhe asgjësimin e ujërave të ndotura urbane dhe do të bazohet në krijimin e tri shtyllave kryesore, Qeverisja e Mirë, Investimet Efektive dhe Veprimi kundër Informalitetit.

Përmbledhja e sektorit është e orientuar në: (i) Zvogëlimin e ujit të pa-faturuar me 20%; (ii) Sigurimi i aksesit 24 orë në ujë në zonat bregdetare; (iii) Përmirësimi i cilësisë së ujit; (iv) Sinteza dhe hapat e ardhshëm.

Fokusi është:

- Sigurimi i qeverisjes efektive të sektorit të ujit dhe kanalizimeve
- Sigurimi i qasjes universale në ujë të pijshëm dhe kanalizime
- Arritja e pajtueshmërisë me pagimin e ujit për parimin e ujit përmes rimëkëmbjes së plotë të kostos
- Arritja e pajtueshmërisë me parimin e ndotësve paguan
- Ofrimi i shërbimeve të furnizimit me ujë dhe kanalizimeve për konsumatorët me një çmim të volitshëm
- Sigurimi i pjesëmarrjes publike dhe transparencës në politikën e ujit.

Qëllimi i reformës është të përmirësojë mirëqenien e qytetarëve duke ofruar shërbime të furnizimit me ujë dhe largimin dhe trajtimin e ujërave të ndotura në përputhje me standardet e njohura ndërkombëtare. Ky veprim qeveritar ka disa dimensionet, me karakter social dhe ekonomik të tillë si:

- Qeveria do të përmbushë detyrën e saj për t'i ofruar qytetarëve shërbimin që meritojnë
- Mbështetje për shëndetin, sigurinë dhe përgjegjësitë sociale përmes qeverisjes;
- Mbështetje për stabilitet dhe efikasitet financiar;

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

- Mbështetje për mbrojtjen mjedisore;
- Zbatimi i ligjit;
- Ofrimi i klimës më të mire për turizmin;
- Zbatimi i parimit konsumatori pagan.

Reforma do të synojë të ulë informalitetin dhe rrisë mbulimin e shërbimit të ujit dhe kanalizimeve dhe të përmirësojë trajtimin e ujërave të zeza. Për më tepër, janë dy objektiva kombëtar të caktuar për:

- Uljen e ujit të pa faturuar me 20% deri në 2021
- Rritja e orëve të shërbimit në zonat bregdetare duke synuar 24 orë deri në 2021. Megjithatë, ky objektivi I fundit, është shumë I ndërruar në disponueshmërinë e fondeve. Aktualisht, po përgatitet një plan pune për të llogaritur nevojat ekzakte për fonde më qëllim arritjen e kësaj.

Aktivitetet e planifikuara

2019

- Përditësimi i Master Planit.

Rishikimi i nivelit aktual të strategjisë, ligjor, institucional dhe të politikave.

- Përditësimi i Strategjisë për të përmirësuar shërbimet, qeverisjen dhe kontrollin e kostos.

Procesi i miratimit të Strategjisë në Këshillin e Ministrave, 6-mujori i parë 2019.

- Përditësimi i ligjit dhe forcimi i kapaciteteve të institucioneve kryesore në këtë sektor.
- Miratimi i masave ligjore për të zgjeruar skemën e subvencionit për instalimin e njehsorëve të rinj.
- Përmirësimi i performancës së shërbimeve të ujësjellës kanalizimeve duke prezantuar Programin e plotë të Ujit.

Formalizimi trajnimit dhe certifikoni fuqinë punëtore në sektorin e ujit.

- Përmirësimi i shërbimit të furnizimit me ujë dhe kanalizimeve në zonat kryesore turistike bregdetare.
- Finalizimi i kontratave të performancës me ofruesit e shërbimeve.

2020

- Vlerësimi dhe optimizimi i kontratave të performancës.

2021

- Vlerësimi i vazhdueshëm dhe optimizimi i kontratave të performancës.

Parashikimi i kostove të aktiviteteve dhe burimi i financimit

Disa prej aktiviteteve do të kenë impakt në buxhet, megjithatë shifrat e sakta janë ende duke u llogaritur.

24/7 furnizim me ujë

20% ulje e ujit të pa faturuar – 60 mln Euro

80 mln Euro furnizim me ujë

280 mln Euro WWTP

Totali: 360 mln (2018-2021)

Ndikimi i pritshëm në punësim dhe gjininë

Është një reformë pa ndikim në gjini. Do të ketë ndikim të drejtpërdrejt në punësim gjatë fazës së ndërtimit të impianteve të trajtimit të ujit dhe ujërave të zeza në afatshkurtër dhe mbase një ndikim pozitiv indirekt në punësim në sektorë si turizmi, bujqësia etj.

Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Aktivitetet e parashikuara kanë shumë dimensionë me karakter social dhe ekonomik, sic janë:

Zbatimi i parimit konsumatori pagan;

Ofrimi i një mjedisi më të mirë për turizmin;

Zbatimi i ligjit, ulja e informalitetit;

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Furnizimi me shërbimin që meritojnë tek qytetarët;
Mbështetje për shëndetin, sigurinë dhe përgjegjësinë sociale përmes qeverisjes;
Mbështetje për stabilitet dhe efikasitet financiar;
Mbështetje për mbrojtje mjedisore.

Treguesit kyç të performancës

1. Bazuar në strategjinë, sektori do të performojë si vijon:

Treguesi i performancës	Objektivi strategjik (2017)
Mbulimi i shërbimit të furnizimit me ujë	91.5%
Mbulimi i shërbimit të kanalizimeve	66%
Furnizimi i pandërprerë me ujë (orë)	20 orë
Kosto O / M nga të ardhurat	100%
Kostot totale nga të hyrat	80%
Shkalla e përgjithshme e arkëtimit të faturimit	98%
Uji pa të ardhura	40%
Niveli i matjes për konsum	85%
Numri i shërbimeve rajonale të WSS	26

2. Për planin e veprimit "Uji i pa faturuar" sektori do të kryejë si vijon:

75% e humbjeve janë të përfaqësuara nga 8 Ujësjetellës kanalizime dhe do të jenë fokusi deri në 2021 për të zvogëluar ujin e pa faturuar me 16%

8 kompani të shërbimeve furnizojnë rreth 2/3 e popullsisë së vendit dhe përbëjnë 75% të ujit të pa faturuar në nivel kombëtar

- 10 ndërhyrje janë identifikuar si shtytës për të ulur ujin e pa faturuar në 150 milion m³, nga të cilat pesë do të japin më shumë rezultate;
- Matje me përmasa në të gjitha burimet, stacionet e pompimit dhe rezervuarët e magazinimit
- Matës për konsumatorë, të cilët nuk i kanë;
- Identifikimi dhe zëvendësimi i të gjithë matësve keq funksionues;
- Matës me prioritet për konsumatorët e mëdhenj;
- Përditësimi i bazës së të dhënave të klientëve ekzistues;
- PDA për të zvogëluar gabimet e faturimit
- Reduktimi i përdorimit të paautorizuar
- Procedurat standarde të operimit për bazën e të dhënave të faturimit të konsumatorëve
- Hartimi i GIS i të gjithë sistemit
- Reduktimi i rrjedhjeve të dukshme.

Rreziqet e mundshme

Rreziqet potenciale për këtë reformë përfshijnë vonesat për shkak të mungesës së fondeve (5%), vonesat për shkak të ngarkesës së punës (15%), të cilat do të zbuten me anë të planifikimit të kujdesshëm në nivelin qendror (5%). Ekziston tashmë një ekip që ka filluar punën për zhvillimin e një plani të detajuar. Për më tepër, po mbahen takime me komunitetin e donatorëve aktivë në fushën e ujit për të shpërndarë planin e qeverisë dhe për të ndarë projekte dhe detyra të caktuara. Rreziqe të tjera mund të përfshijnë mungesën e vullnetit politik; megjithatë, kjo tashmë është zbutur nga angazhimi i niveleve më të larta të qeverisjes dhe përfshirja e të gjithë partnerëve të mundshëm në këtë sektor.

4.3.3. Mjedisi i biznesit dhe ulja e ekonomisë informale

1. Analiza e pengesave kryesore

Një nga masat më të rëndësishme për të përmirësuar mjedisin e biznesit është reformimi i taksës së pronës, kryesisht i iniciuar për shkak të performancës së dobët të mbledhjes së taksës së pronës. Mungesa e një regjistri kombëtar të taksës në pronë dhe ekzistenca e një norme tatimore në prone jo të bazuar në vlera, ka treguar që përmirësimi i kuadrit ligjor dhe logjistik në lidhje me tregun e

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

pronës është i nevojshëm, prandaj është konsideruar reforma e tatimit në pronë. Kjo paraqet kërcënime dhe kosto më të larta për firmat e biznesit pasi pronë është një nga faktorët kryesorë të prodhimit (kapital fizik) për aktivitetin e tyre. Reformimi i taksës së pronës dhe krijimi i kadastrës fiskale do të ndikojë në mjedisin e biznesit si një faktor i jashtëm makro-mjedisor që ndikon në dy drejtime: si një mjedis ekonomik dhe ligjor. Për shkak të natyrës së pakontrollueshme të forcave makro, një firmë duhet të përshtatet me këto forca të jashtme, të cilat aktualisht pengojnë ecurinë e biznesit.

Pavarësisht nga përparimet e bëra kohët e fundit dhe shumë reforma të vazhdueshme në këtë fushë, reduktimi i koston rregullatore për biznesin, shfuqizimi i kërkesave procedurale të panevojshme janë ende thelbësore për të mundësuar investime afatgjata dhe për të përmirësuar zhvillimin e biznesit.

Reforma e derregullimit si pjesë përbërëse e tij nënkupton: Reduktimi i burokracisë dhe ofrimi i shërbimeve në një formë të integruar; reduktimin e dokumentacionit të kërkuar në shërbimet publike (lejet, licencat, autorizimet); unifikimin dhe standardizimin e procedurave; duke siguruar sa më shumë shërbime publike online, kudo dhe në kohë reale; transferimin e barrës nga qytetarët tek institucionet publike për të marrë një dokument të lëshuar nga shteti. Qëllimi përfundimtar është kalimi në 100% të shërbimeve elektronike, ku mund të aplikohet dhe shërbehet në çdo kohë dhe kudo për qytetarët dhe bizneset.

Qëllimi I kësaj reforme është që të zvogëlohen sa më shumë shpenzimet financiare dhe koha që qytetarët dhe bizneset në përfitim të shërbimeve publike, duke reduktuar numrin e dokumentacionit si certifikata, leje, licenca apo autorizime që institucionet shtetërore kërkojnë në këmbim të shërbimeve të ofruara.

Në të njëjtën kohë, synohet të promovohet përdorimi i shërbimeve online në mënyrë që të shmangen radhët e gjata në sportele, eliminimi i korrupsionit dhe sjellja e administratës shtetërore më afër nevojave të qytetarëve dhe bizneseve.

Kjo reformë synon të reduktojë licencimin dhe kërkesave të ndryshme dhe sigurimin e shërbimeve për biznesin përmes një dritareje të vetme. Bazuar në SKZHI 2015-2020, PKIE2016-2020, SZBHI 2014-2020 dhe DB 2016-2018, kjo masë e reformës parasheh aktivitetet e mëposhtme:

- thjeshtimi i procedurave të licencimit / lejeve të biznesit / autorizimeve dhe rishikimin e kuadrit ligjor përkatës;
- Lehtësimi i dokumentacionit dhe pengesave administrativo-burokratike për marrjen e shërbimeve nga qytetarët dhe bizneset.

Masat e propozuara do të kryhen paralelisht me reformat e tjera që ndikojnë në mjedisin e biznesit siç janë zhvillimi i politikave industriale, mbështetja për kërkime dhe inovacione, reduktimi i nivelit të kredive të këqija kreditore dhe ngritja e kapaciteteve administrative. Prandaj, krijimi i instrumenteve të ngurta monitorimi për të lejuar në kohe kontrollin mbi ndryshimet e reja legjislative janë me rëndësi të madhe.

2. Masat e reformave

Reforma 06: Reforma e taksës së pronës dhe krijimi i kadastrës fiskale

Në mënyrë që të vendoset baza e informacionit për taksën e rë të pronës, do të krijohet një kadastrë fiskale dhe do të zbatohet një metodologji e re e taksës së bazuar mbi vlerën e pronës. Qëllimi i kadastrës do të jetë konsolidimi dhe përmirësimi i cilësisë së të gjitha të dhënave ekzistuese mbi tokën, ndërtesat dhe pronarët / banorët, si dhe për të llogaritur detyrimin tatimor vjetor të lidhur me çdo pronë. Secilës pronë do të caktohet një numër identifikimi unik të pronës dhe ose pronari i ligjshëm, nëse dihet, ose banuesi, së bashku me numrin nacional të identifikimit për atë person ose entitet. Njësia përgjegjëse për kadastrën nuk do të ketë autoritetin për të zgjidhur pretendimet ligjore kontradiktore ose për të verifikuar pronësinë.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Aktivitetet e planifikuara

Aktivitetet e përfshira në ERP 2018-2020 janë ndryshuar për shkak të sigurimit të asistencës ndërkombëtare për krijimin e kadastrës fiskale përmes një projekti tërësisht të financuar që filloi në vitin 2018. Megjithatë, aktivitetet e mëparshme nuk janë hequr, por janë riorganizuar si pjesë e aktiviteve të projektit.

2019

- **Fillimi dhe specifikimi** (krijimi i mjedisit të zhvilluar të TI). Kjo fazë përfshin përgatitjen e kërkesave dhe projektimin e sistemit.

2020

- **Zbatimi i një taksimi të pronës bazuar në vlerën e tregut.** Qasja e vlerës së tregut do të zbatohet për të gjitha 61 bashkitë.

2021

- **Faza e tranzicionit.** Procesi i regjistrimit të realizohet në bashki.

Parashikimi i kostove të aktiviteve dhe burimi i financimit

Kjo masë do të zbatohet përmes një projekti që financohet plotësisht përmes një granti. Kostoja e vlerësuar për këtë masë është 3.5 milion euro, e ndarë në shumën 1.2 milion për vitin 2019, 1.3 milion për vitin 2020 dhe 1 milion për vitin 2021.

Ndikimi i pritshëm në punësim dhe gjininë

Krijimi i kadastrës fiskale në vetvete, nuk parashikon ndikim të drejtpërdrejtë në punësimin kombëtar dhe në gjini. Efektet e drejtpërdrejta në punësim shihen nëpërmjet krijimit të agjencisë për taksën e pasurisë, si një institucion në varësi të Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë me një total prej 13 punonjësish. Në terma afatgjatë, edhe pse nuk është bërë një analizë specifike mbi efektet sasiore, kjo masë pritet të ndikojë në thithjen e investimeve të huaja direkte, duke krijuar kështu më shumë biznese dhe duke rritur punësimin, por nuk parashikohet efekti me dallimet gjinore.

Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Një ekonomi më funksionale është një ndikim indirekt i pritshëm i kësaj mase. Ekonomia e Shqipërisë pritet të ndikohet nga disa mënyra: i) një taksë e qartë e pronës është një mënyrë e parashikueshme, transparente dhe e qëndrueshme për bashkitë për të mbledhur fonde dhe si kusht për një mjedis të mirë biznesi. Taksa në pronë synon të jetë burimi kryesor i të ardhurave për bashkitë. Edhe pse taksa në pronë zë një pjesë të vogël të të ardhurave tatimore të mbledhura nga administrata tatimore qendrore dhe rajonale, ajo mund të shndërrohet në një burim të qëndrueshëm për financat vendore. Është parashikuar të arkëtohen të ardhura shtesë në nivelin 0.3-0.5% të PBB-së. Të ardhurat e rritura të taksës në pronë do të investohen në shërbime më të mira bashkiake. ii) një vlerë zyrtare e tatueshme mbi ndërtesat do të kontribuojë në një treg më transparent të pasurive të paluajtshme, gjë që e bën më të lehtë për investitorët të marrin pjesë; aktorët e tregut të pronës do të fitojnë transparencë më të mirë në tregun e pronave falë faktit që informacioni i çmimeve të shitjes do të mbledhet, verifikohet dhe publikohet, prandaj më shumë informacion do të çojë në konkurrencën e ndershme në tregun e pronës. Kështu, do të jetë më e lehtë të gjurmohen ndryshimet e çmimeve të pronës, të cilat janë një bazë e rëndësishme për vendimet ekonomike dhe politike, të cilat lidhen me një treg kredie që funksionon mirë; iii) Vlera e vlerësuar e pronës, e konfirmuar nga shteti, do të përdoret si bazë për tregun e kredive dhe do të zvogëlojë nevojën e vlerësimit të vetme të pronave. Gjithashtu, do të jetë baza për marketingun e kredive nëse sistemet (IT) do të përdoren nga aktorët në Tregun e Pasurive të Patundshme për proceset e brendshme efikase në gjykimin e vlerave. Në afat të gjatë, kjo do të çojë në interesa më të ulëta për kreditimin e pronave në tregun e pasurive të paluajtshme dhe do të forcojë sektorin bujqësor, duke e bërë atë më konkurrues në rajon dhe duke ofruar mundësi punësimi. Gjithashtu, do të ndikohen zhvillimi i sektorit të turizmit, përmirësimet infrastrukturore dhe qasja në financa. Madhësia e vlerës së tregut të pronës është çelësi për të arritur bazën e plotë të tatimpaguesve.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Treguesit kyç të performancës

1. *Nn = Nr. e ndërtesave të regjistruara.* Pritet që krijimi i kadastrës fiskale do të çojë në rritjen e ndërtesave të regjistruara. Më shumë se 90% e ndërtesave do të regjistrohen në vitin 2020.

2. *Numri I bashkive të trajnuara.* Pritet që 61 bashkitë të trajnohen.

Rreziqet e mundshme

- i. *Saktësia e të dhënave ekzistuese mbi ndërtesat (15%).* Në sistem do të regjistrohen të gjitha ndërtesat. 600 000 nga 1 500 000 ndërtesa janë regjistruar tashmë në sistemin e ri që përmban informacion mbi pronarin (zotëruesin) dhe sipërfaqen. Pjesa tjetër e ndërtesës nuk i ka këto informacion, prandaj Drejtoria e Përgjithshme e Taksës së Pasurisë ka përcaktuar disa teknika për të gjeneruar informacione për rastet kur mungojnë të dhënat dhe kontrollet nga verifikimi në terren.
- ii. *Mungesa e koordinimit (5%)* - Për të zbutur efektet e mundshme që mund të rrjedhin nga ky rrezik, është krijuar një grup pune, i cili është përgjegjës për zbatimin e planit të veprimit të projektit dhe për të siguruar konsultim të duhur.
- iii. *Disponueshmëria e fondeve të mjaftueshme / burimeve financiare (5%)* -Ky rrezik zvogëlohet nga ndihma ndërkombëtare. SIDA ka ofruar asistencën e tyre teknike dhe mbështetjen financiare, përmes një granti për zhvillimin e sistemit të TI.
- iv. *Zhvillimi i sistemit të TI është kompleks dhe kërkon kohë (15%).* Nga faza fillestare e projektit janë shfaqur probleme të ndryshme TI. Një plan me afate kohore ka parashikuar aktivitetet që duhet të përfundojnë në një kohë të përcaktuar. Gjithashtu, drejtoria e re e përgjithshme përgjegjëse është e angazhuar plotësisht për zgjidhjen e çështjeve të mundshme teknike dhe për respektimin e afateve

Reforma 07: Zvogëlimi i barrës rregullatore për bizneset

Pavarësisht nga përparimet e bëra kohët e fundit dhe shumë reforma të vazhdueshme në këtë fushë, reduktimi i koston rregullatore për biznesin, shfuqizimi i kërkesave procedurale të panevojshme janë ende thelbësore për të mundësuar investime afatgjata dhe për të përmirësuar zhvillimin e biznesit. Reforma e derregullimit si pjesë përbërëse e tij nënkupton: Reduktimi i burokracisë dhe ofrimi i shërbimeve në një formë të integruar; reduktimin e dokumentacionit të kërkuar në shërbimet publike (lejet, licencat, autorizimet); unifikimin dhe standardizimin e procedurave; duke siguruar sa më shumë shërbime publike online, kudo dhe në kohë reale; transferimin e barrës nga qytetarët tek institucionet publike për të marrë një dokument të lëshuar nga shteti. Qëllimi përfundimtar është kalimi në 100% të shërbimeve elektronike, ku mund të aplikohet dhe shërbehet në çdo kohë dhe kudo për qytetarët dhe bizneset.

Aktivitetet e planifikuara

2019

- Vazhdimi i procesit të rikategorizimit të licencave / lejeve / autorizimeve të lëshuara nga institucionet qendrore dhe miratimi i ndryshimeve legjislative përkatëse (35 licenca për rikategorizim);
- Eliminimi i licencave të panevojshme të lëshuara nga institucionet qendrore dhe miratimi i ndryshimeve legjislative përkatëse (21 leje dhe licenca dhe 15 ligje që duhet të ndryshohen).
- Thjeshtimi i procedurave për licencat, lejet dhe autorizimet e lëshuara nga institucionet qendrore dhe miratimi i ndryshimeve legjislative përkatëse ;
- Bartja e barrës administrative nga biznesi / qytetari në administratën publike.

2020

- Vazhdimi i procesit të eliminimit të licencave të panevojshme të lëshuara nga institucionet qendrore me miratimin e legjislacionit përkatës;
- Sigurimi online i lejeve/licencimit dhe Autorizimit dhe Miratimi i ndryshimeve legjislative përkatëse (47 kalojnë online)

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

- Monitorimi dhe sigurimi i cilësisë së licencave / autorizimeve online.
- 2021
- Transferimi i lejeve / licencave / autorizimeve nga niveli qendror tek Urdhri i Profesioneve të Rregulluara / Dhomat e Tregtisë / Universitetet / Institutet;
- Monitorimi dhe sigurimi i cilësisë së licencave / autorizimeve online

Parashikimi i kostove të aktiviteteve dhe burimi i financimit

Eliminimi i licencave të panevojshme të lëshuara nga institucionet qendrore dhe thjeshtimi i procedurave për lejet dhe licencat: 37,000 EUR (kosto administrative).

- Miratimi i ndryshimeve legjislativ mbi licencat dhe lejet: nuk parashikohet kosto shtesë /kosto buxhetore për këtë aktivitet.

Impakti i përgjithshëm buxhetor është 37,000 euro për vitin 2019.

Ndikimi i pritshëm në punësim dhe gjininë

Kjo reforme lidhet drejtpërdrejt me mundësitë për rritjen e investimeve dhe krijimin e vendeve të reja të punës në Shqipëri. Zbatimi i kësaj reforme pritet të përmirësojë rolin e grave në dimensionet e ndryshme të zhvillimit të qëndrueshëm në vend

Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Masat e parashikuara do të zvogëlojnë barrën administrative ndaj biznesit, do të lehtësojnë procedurat për vazhdimësinë e biznesit dhe do të reduktojnë kohën dhe kostot e procedurave administrative. Kjo do të inkurajojë fillimin e bizneseve të reja. Do të inkurajojë tregun e brendshëm si rezultat i thjeshtimit të procedurave për bizneset e krijuara rishtazi

Treguesit kyç të performancës

- Numri i licencave të lëshuara për bizneset;
- % e bizneseve të kënaqur;
- % e bizneseve që paraqesin një ankesë / numrin e ankesave të parashtruara;
- Numri i orëve të reduktuara për procedurat administrative / koston e aplikimeve.

Rreziqet e mundshme

Meqenëse masa e reformës do të angazhojë institucione të ndryshme politikëbërëse dhe palë të interesuara, kjo kërkon kohe përgatitore, dorëzim dhe miratim të akteve ligjore përkatëse dhe mund të ketë zbatim të ngadaltë për shkak të moskoordinimit ose vonësve midis institucioneve. Në vlerësojmë riskun në masën 5 deri 10%. Kjo mund të zbutet duke patur monitorim, raportim dhe ndjekjen e takimeve të rregullta me palët e interesuara

Reforma 08: Reduktimi i burokracisë dhe rritja e efikasitetit të institucioneve që ofrojnë shërbime për qytetarët dhe bizneset

Kjo reformë synon të reduktojë barrën administrative për qytetarët dhe bizneset dhe të rrisë efikasitetin e administratës publike nëpërmjet: aksesit më të mirë, cilësisë më të lartë, më shumë transparencë bazuar në teknologjinë e informacionit dhe komunikimit (TIK) të administratës shtetërore.

E-Albania është një portal qeveritar ku biznesi dhe qytetarët mund të marrin shërbime elektronike të ofruara nga ky portal. Për të marrë këtë shërbim, çdo subjekt i interesuar duhet të hyjë në llogarinë e portalit.

Qëllimi përfundimtar është të kalohet në 100% e-shërbime që lejojnë qytetarët dhe bizneset të aplikojnë dhe të kenë qasje në këto shërbime në çdo kohë dhe kudo. ADISA (Agjencia për Shpërndarjen e Shërbimeve të Integruara në Shqipëri) dhe AKSHI (Agjencia Kombëtare e Shërbimeve Informative) janë modelet në mbështetje të reformës së shërbimeve publike.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Aktivitetet e planifikuara

2019

- Riinxhinierimi/ thjeshtësimi i shërbimeve publike
- Krijimi i një platforme për inventarizimin e shërbimeve publike
- Përfshirja e shërbimeve në sistemin "e-Albania"
- Implementimi i shërbimeve në portalin online "e-Albania"
- Rritja e Mekanizmave të Reagimeve të qytetarëve në të ardhmen e afërt

2020

- Përfshirja e shërbimeve në sistemin "e-Albania"
- Implementimi i shërbimeve në portalin online "e-Albania"
- Të përmirësohet besueshmëria në ofrimin e shërbimeve publike dhe të ristrukturohet në mënyrë që të zvogëlohet koha e dorëzimit.
- Profesionalizimi i stafit të administratës publike përmes trajnimeve dhe zhvillimit të kapaciteteve në sjellje dhe ndërveprime, si dhe në kompetenca dhe njohuri.
- Implementimi në :
 - o "Kodin e sjelljes" / "Manualin e etikës"
 - o "Karta e qytetarit"
 - o Manualin e procedurave të standardizuara dhe manualin e shërbimit të klientit.

2021

- Zgjerimi i shërbimeve të kategorizuara që ofron ADISA në vend nëpërmjet:
 - o bashkë-vendndodhjes: Posta dhe Komunitet;
 - o operacionalizimin e njësive shpërndarëse nëpërmjet telefonit nga ADISA për të ofruar shërbime në zonat e largëta në Shqipëri;
- Qasja pa barriera – Modernizimi në pajisje të ADISA-s, nëpërmjet asistencës së laboratorëve Inovative, me zgjidhje të standardizuara për sigurimin e qasjes më të lehtë për qytetarët me aftësi të kufizuara në shikim dhe dëgjim në qendrat e integruara të shërbimit;
- Qendra e Integruar – ADISA, e hapur në Tiranë dhe në Shkodër deri në dhjetor 2018;
- Plani është që të shtrihet në 15 qendra të ADISA deri në vitin 2021, dhe të rrisë numrin e shërbimeve të ofruara nga ADISA.
- Rritja e numrit, nivelit dhe marrjes së shërbimeve online (140 shërbime të reja online).

Parashikimi i kostove të aktiviteteve dhe burimi i financimit

Kostoja e aktiviteteve dhe burimi i financimit janë të detajuara në tabelën 10a dhe tabelën 10b.

Ndikimi i pritshëm në punësim dhe gjininë

Kjo masë e reformës synon të ketë një qeverisje inovative në mënyrë që të lehtësojë qasjen e qytetarëve në shërbimet publike. Kjo reformë synon të zhvendoset nga administrimi i thjeshtë i shërbimit në një angazhim të rregullt që fuqizon qytetarët, që i përfshin ata në hartim dhe në disa raste edhe në ofrimin e këtyre shërbimeve. Kjo reformë do të sigurojë gjithashtu një one-stop- shop për shërbimet e ofruara nga qeveria për njerëzit që jetojnë në zona të largëta.

Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Kjo reformë do të përmirësojë ofrimin e shërbimeve për qytetarët dhe biznesin; prandaj do të ulen ndjeshëm shanset për ryshfet gjatë vlerësimit ose dorëzimit të dokumentacionit, dhe gjithashtu do të rritë investimet dhe do të krijojë vende të reja pune në Shqipëri.

Treguesit kyç të performancës

- Shkalla e zbatimit të reformës;
- % e qytetarëve të kënaqur;
- Transparenca (% e qytetarëve që paraqesin një ankesë / numër ankesash)
- Kohën e dorëzimit të shërbimit;
- Indeksi i Perceptimit të Korrupsionit

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Rreziqet e mundshme

Meqenëse masa e reformës do të angazhojë institucione të ndryshme politikëbërëse dhe palë të interesuara, kjo kërkon kohe përgatitore, dorëzim dhe miratim të akteve ligjore përkatëse dhe mund të ketë zbatim të ngadaltë për shkak të moskoordinimit ose vonësive midis institucioneve. Në vlerësojmë riskun në masën 5 deri 10%. Kjo mund të zbutet duke patur monitorim, raportim dhe ndjekjen e takimeve të rregullta me palët e interesuara.

Reforma 09: Zbatimi efektiv i planit kombëtar për të ulur nivelin e kredive të këqija në sistemin bankar

Plani i Masave (PM) i NPL-ve në sistemin bankar është një grup veprimesh, ndryshimesh legislative dhe aktivitete të tjera zbatuese, me qëllim reduktimin e nivelit të kredive të këqija. Kjo reformë është pjesë e prioritetëve kombëtarë për të përmirësuar qasjen në kredi dhënien për SME-të.

Statusi aktual i masave të mbetura pa realizuar është si me poshtë vijon:

Për sa i përket marrëveshjes kuadër mbi ristrukturimin jashtëgjyqësor të borxhit, me mbështetjen e ekspertëve ndërkombëtarë nga Banka Botërore dhe të FMN-së, ne kemi arritur të finalizojmë dokumentin e quajtur "Tirana Approach". Aktualisht, ky dokument është dërguar industrisë bankare për komente.

Rregullorja e sapo hartuar "Për trajtimin jashtëgjyqësor të kredi marrësve në vështirësi financiare nga bankat dhe degët e bankave të huaja" plotëson udhëzimet aktuale në fuqi për trajtimin jashtëgjyqësor me "Marrëveshjen ndërmjet bankave" (Inter Creditor Agreement) si edhe Marrëveshjen Kreditor-Debitor. Mrreveshja e re do të adresojë vetëm zgjidhjen e ekspozimeve që nuk performojnë dhe që tejkalojnë një prag të caktuar nga disa kredi dhënës (banka).

Me fjalë të tjera, rregullorja do të trajtojë kryesisht NPL-në e huamarrësve të mëdhenj. Në këtë kontekst, pritshmeritë tona janë të tilla që edhe 35 grupe / kompani me nivel më të lartë të NPL-së, të procedohen më tej dhe do të monitorohen bazuar me dispozitat e kësaj rregullore.

Kjo projekt -rregullore është hartuar në frymën e penalizimit të bankave që nuk dëshirojnë të përfitojnë nga nënshkrimi i kësaj marrëveshjeje, si dhe për ato banka që do të nënshkruajnë marrëveshjen dhe nuk do të veprojnë në përputhje me kërkesat e saj. Ky kuadër i hartuar, i cili tashmë është publikuar në faqen e internetit të BSH për tu diskutuar, pritet të miratohet së shpejti nga Këshilli Mbikëqyrës.

Së fundmi, veprimet për "Byronë e Kredive" janë shtyrë për një kohë më të përshtatshme, duke marrë në konsideratë përgatitjen paraprake të nevojshme.

Pjesa e parë e rekomandimeve "Për përmirësimin e regjistrimit të kredive", si një nga përgjegjësitë e BSH-së, është plotësuar. Për sa i përket pjesës së dytë të rekomandimeve mbi Regjistrin e Kredive me qëllim lehtësimin dhe krijimin e infrastrukturës së duhur në kontekstin e vlerësimit të kredisë, praktikave dhe përvojat e vendeve të tjera nuk mbështesin përfshirjen e bankave qendrore në vlerësimin e kredisë. Kjo e fundit është siguruar nga Byrotë e Kredive. Për sa i përket krijimit të Byrosë së Kredive në Shqipëri është ofruar ndihmë nga Banka Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim (BERZH).

Një studim i fizibilitetit të krijimit të Byrosë së Kredive në Shqipëri u përgatit nga grupi i konsulentëve të angazhuar nga BERZH. Paralelisht, një takim me përfaqësuesit e Shoqatës së Bankave për paraqitjen e një serie zgjidhjesh / modelesh dhe diskutimin mbi modelin më të mirë. Rekomandimet e Studimit të Fizibilitetit u diskutuan si me Bankën e Shqipërisë (BSH) ashtu edhe me Shoqatën Shqiptare të Bankave (AAB) dhe bankat anëtare të saj. Në përgjithësi u ra dakord se krijimi i një zyre të tillë të kredive do të përmbushë mungesën e një sistemi të vlerësimit të kredive në Shqipëri.

Duke marrë parasysh të gjitha sa më sipër, AAB ka vendosur të ndërmarrë një iniciativë për krijimin e një Byroje Private të Kredive në Shqipëri dhe ka kërkuar mbështetjen e BERZH me asistencë teknike gjatë fazës së krijimit të saj, nëpërmjet angazhimit të një konsulenti me ekspertizë dhe përvojë ndërkombëtare.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Në vijim, BERZH përgatiti Termat e Referencës për një Konsulent Ndërkombëtar që do të asistojë AAB në fazën e krijimit të një byroje krediti në Shqipëri, si dhe një konsulent juridik vendas për të asistuar në krijimin e kuadrit rregullator dhe legjislativ të përshtatshëm që mundëson krijimin e një byroje private të kreditit.

Konsulentët ndërkombëtarë dhe juridikë janë përzgjedhur dhe kanë filluar të punojnë për projektin më 1 tetor 2018. Aktualisht pritet të publikohet raporti fillestar i cili do të përmbajë gjetjet dhe konkluzionet si rezultat i punës së kryer gjatë periudhës së përcaktuar dhe do të ofrohen udhëzime dhe këshilla të ekspertëve për tu ndjekur në çdo hap të krijimit të një byroje private të kreditit në Shqipëri.

Kreditimi i biznesit dhe pengesat e mundshme për tu tejkaluar

Aktiviteti kreditues ka shfaqur ritme të moderuara rritjeje në tremujorin e dytë të vitit, të ngjashme me fundin e vitit 2017. Raporti i kredisë për sektorin privat ndaj PBB-së vlerësohet rreth nivelit 35.5%, ose 0.7 pikë përqindje më pak se një tremujor më parë. Rregulluar për mbiqimin e monedhës vendase ndaj valutave kryesore, i pranishëm në pjesën më të madhe të tremujorit të dytë të vitit, norma mesatare vjetore e rritjes së kredisë për sektorin privat është luhatur rreth vlerës 5%. Në tremujorin e kaluar, kjo normë regjistroi vlerën 5.6%.

Zhvillimet e kredisë, në terma të monedhës, konfirmojnë rritje më të lartë të kredisë në lekë, krahasuar me atë në valutë. Pavarësisht kësaj, portofoli i kredisë në lekë ka shënuar normë më të ulët rritjeje në tremujorin e dytë (6.3%) krahasuar me tremujorin e parë (7.0%). Ky ngadalësim reflekton pjesërisht efektin e kreditimit më të ulët të bizneseve, i cili kulmoi në tremujorin e dytë të vitit të shkuar.

Ecuria e kredisë në valutë mbart në një masë të gjerë ndikimin e kursit të këmbimit. Duke mënjeluar këtë efekt, kredia në valutë ka shënuar rritje mesatare rreth vlerës 4%, nga 4.5% në tremujorin e parë të vitit.

Zgjerimi i kredisë për sektorin privat reflekton performancën e mirë të kredisë për individë. Kredia për këtë segment shënon rritje mesatare vjetore rreth vlerës 8%. Lehtësimi i vazhdueshëm i standardeve të kreditimit për individët, në linjë me kërkesën në rritje në këtë segment, kanë mbështetur gjerësisht zgjerimin e këtij portofoli. Njëkohësisht, zhvillimet pozitive në tregun e punës dhe perceptimi për zhvillimet në tregun e banesave janë ndër faktorët kryesorë në nxitjen e kërkesës për kredi të individëve. Këto zhvillime janë reflektuar në rritjen vjetore të kredisë për blerje banese me 6.8% dhe të asaj konsumatore me 12% mesatarisht për tremujorin e dytë.

Kredia për biznese ka ngadalësuar normën e rritjes vjetore në 3.5% në tremujorin e dytë të vitit. Ajo shfaqet e luhatshme, si në terma të zhvillimeve afatshkurtra mujore ashtu edhe në terma vjetorë, si pasojë e zhvillimeve të paqëndrueshme në portofolin e kredisë për likuiditete (2.6%). Ky portofol karakterizohet përgjithësisht nga luhatje të mëdha, në varësi të nevojave afatshkurtra të bizneseve për financim. Kredia për investime (4.3%) performon më mirë dhe mbështet në masë të gjerë rritjen e kredisë për biznese.

Bazuar në opinionin e bankave, të mbledhur nëpërmjet vrojtimit të aktivitetit kreditues për tremujorin e dytë të vitit 2018, bankat kanë mbajtur pothuajse të pandryshuar kushtet jo çmim të kredisë për bizneset dhe i kanë lehtësuar ato për individët. Kështu, në ndryshim nga një tremujor më parë, bankat kanë lënë të pandryshuar kërkesat për kolateral dhe maturitetin maksimal për kreditë e bizneseve, ndërsa kanë shtrënguar lehtësisht kërkesat për madhësinë e kredisë.

Në tërësi, bankat raportojnë shtrëngim të politikave të kreditimit për bizneset, të cilat reflektojnë kostot e fondeve, pozicionin e kapitalit dhe të likuiditetit të bankave, perceptimin e tyre për praninë e rreziqeve, si dhe tolerancën e tyre për t'i marrë përsipër këto rreziqe. Nga ana tjetër, bankat kanë lehtësuar standardet e kreditimit për individët në këtë tremujor. Përqasja përgjithësisht më pozitive e bankave kundrejt individëve, është reflektuar nga lehtësimi i kërkesave për kolateral për mbulimin e kredisë. Kushtet e tjera për këto kredi nuk kanë ndryshuar, në krahasim me tremujorin e mëparshëm.

Bazuar në vrojtimin me frekuencë gjashtëmujore “Gjendja financiare dhe huamarrja e ndërmarrjeve në Shqipëri” për gjashtëmujorin e parë 2018, vërehet që *kosto e kredisë* vijon të konsiderohet si

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

elementi kryesor që vështirëson përfitimin e një huaje bankare, veçanërisht për ndërmarrjet e vogla dhe të mesme.

Në vijim të kostonë së kredisë, për të tre grupet e ndërmarrjeve në ndarjen sipas madhësisë, edhe *kosto e plotësimit të kërkesave të bankës* vijon të konsiderohet një vështirësi e konsiderueshme, ndjekur nga vlerësimi për *kushtet për garantimin e kredisë dhe paqartësia e kërkesave të bankës apo procedurat burokratike*. Sidoqoftë, edhe për këto të fundit, ndërmarrjet e vogla dhe ato të mëdha japin vlerësime në rënie, duke shprehur përmirësim për periudhën e analizuar në krahasim me atë paraardhëse.

Ndërmarrjet të cilat kanë vendosur të mos aplikojnë, e konsiderojnë të vështirë procesin e huamarrjes në një bankë dhe kjo duket se pohohet më shpesh nga ndërmarrjet e vogla dhe të mesme. Për gjatshëmujorin e parë 2018 vërehet një rritje e peshës së atyre që e konsiderojnë të vështirë këtë proces ose që pohojnë se e kanë më të lehtë të marrin hua nga burime alternative

Aktivitetet e planifikuara

2019

- Implementimi i kuadrit të ri rregullator mbi ristrukturimin jashtëgjyqësor të huave;
- Marrëveshja kuadër mbi ristrukturimin jashtëgjyqësor të borxhit.

2020

2021

- Krijimi i infrastrukturës përkatëse në kontekstin e vlerësimit pikësor të Kredisë;
- Ngritja e infrastrukturës së përshtatshme në kontekstin e Credit Scoring.

Parashikimi i kostove të aktiviteteve dhe burimi i financimit

Për zbatimin e kuadrit të ri për trajtimin jashtëgjyqësor të kredi marrësve në vështirësi financiare nuk ka kosto, për sa kohë që zhvillimi mbulohet nga stafi i përhershëm i Bankës së Shqipërisë me mbështetjen teknike të FMN dhe BB. Për sa i përket projektit të Byrosë së Kredisë deri në fazën e zbatimit, kostoja e aktiviteteve mbulohet nga BERZH, ndërsa kostoja e zbatimit për Byronë e re të Kredive mendohet të mbulohet nga aksionerët e interesuar

Ndikimi i pritshëm në punësim dhe gjininë

Rënia e normës të kredive me probleme gjatë vitit të fundit (12.89 për qind në shtator 2018) supozon të sigurojë një ambient më të mirë për të nxitur më tej aktivitetin e sistemit bankar si dhe dhënien e kredive të reja për agjentët ekonomikë. Si rrjedhojë, shifrat për tremujorin e tretë tregojnë për një rritje të portofolit të kredisë për segmentin e biznesit, megjithëse në përgjithësi gjatë vitit 2018, ndikim pozitiv ka pasur vetëm zgjerimi i portofolit të kredive të individëve.

Si rezultat, zgjerimi i aktivitetit të sistemit bankar do të ndikojë në konsumin privat, investimet dhe punësimin.

Në aspektin e rezultateve sociale, prania e aktorëve më efikasë në treg, përmirësimi i konkurrencës dhe qasja më e mirë në financimin e bankave pritet të ketë impakt pozitiv për investimet private dhe punësimin. Konkurrenca më e lartë e tregut pritet të rrisë llojshmërinë e investimeve dhe nevojën për një fuqi punëtore më të larmishme. Pritet që ky mekanizëm të jetë pozitiv në veçanti për të siguruar norma më të larta të punësimit për të rinjtë dhe për gratë, me një formim arsimor të larmishëm.

Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Themelimi i Byrosë së Kreditit do të ndikojë në mënyrën se si bankat mund t'i vlerësojnë huamarrësit e tyre dhe të rrisë cilësinë e informacionit, duke përmirësuar kështu mënyrën se si klientët konkurrojnë për financimin nga bankat. Kuadri rregullator mbi ristrukturimin e borxhit me trajtim jashtëgjyqësor do të zvogëlojë barrën administrative si huamarrësit ashtu dhe për bankat dhe përsëri do të ndikojë pozitivisht në konkurrencën për financimin nga bankat.

Trajtimi i 35 grupeve/kompanive me nivel më të lartë borxhi, synon zgjidhjen në mënyrë efektive e kredive që nuk performojnë të kompanive të tilla në të gjitha mënyrat e përcaktuara në ligjin e

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

falimentimit. Pritshmëria është që këto kompani të ristrukturohen në përputhje me rrethanat, duke ndikuar pozitivisht në mbylljen e ekspozimit në bankë dhe në kthimin (për disa) në aktivitet normal në treg. Në të dyja aspektet, konkurrenca e tregut pritet të përfitojë nga prania e lojtarëve më të fortë në treg.

Marrja e kredive në bazë të deklaratave tatimore ka ndikim të drejtpërdrejtë në konkurrencë, pasi përmirëson transparencën dhe cilësinë e informacionit, duke e bërë shumë më të vështirë për huamarrësit e panevojshëm të kenë qasje në financimin e bankave dhe të shtrembërojnë konkurrencën. Në aspektin e rezultateve sociale, prania e palëve më efikasë të tregut, përmirësimi i konkurrencës dhe qasja më e mirë në financimin e bankave pritet të ketë ndikime pozitive për investimet private dhe punësimin. Rritja e konkurrencës në treg pritet të rrisë llojshmërinë e investimeve dhe nevojën për një fuqi punëtore më të larmishme. Pritet që ky mekanizëm të jetë pozitiv në veçanti për të siguruar norma më të larta të punësimit për të rinjtë dhe për gratë, me një formim arsimor të larmishëm.

Treguesit kyç të performancës

- Raporti i kredive me probleme për sistemin bankar shqiptar; (për shkak të masave të marra në këtë kontekst NPL ka rënë në 12.89 për qind në shtator 2018 nga niveli 14.78 për qind në qershor 2017 dhe 18 për qind në fund të 2016);
- Portofoli i kredisë u rrit me 0.9% në gusht 2018 krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit të kaluar duke arritur në nivelin 602.2 miliardë lekë. Duke llogaritur efektin e fshirjeve të kredive me probleme nga bilanci i bankave, i cili regjistroi vlerën 10.5 miliardë lekë gjatë gjithë vitit, kreditë do të rriteshin me 2.7%.

Rreziqet e mundshme

- Për sa i përket aktivitetit në "Marrëveshjen për ristrukturimin e borxhit me trajtim jashtëgjyqësor" ekziston një rrezik potencial në lidhje me vonesat e mundshme në zbatim për shkak të diskutimeve me sektorin bankar. Kjo mund të zbutet duke rritur komunikimin me sektorin bankar me qëllim zvogëlimin e vonesave të mundshme në implementimin e këtij aktiviteti.
- Për Byronë e Kredisë, për shkak të kompleksitetit të procesit, nevojës për përgatitjen e akteve të reja ligjore dhe nënligjore dhe numrit të palëve të përfshira, mund të kërkohej më shumë kohë sesa afati kohor i parashikuar. Kjo mund të zbutet me koordinim më të mirë dhe komunikim me organe të ndryshme qeveritare dhe pale të tjera të interesuara.

Reforma 10: Sigurimi i një regjimi ligjor të vetëm e transparent të investimeve në vend

Kjo masë reforme synon të përmirësojë transparencën, qeverisjen dhe parashikueshmërinë në përputhje me detyrimet që dalin nga procesi i para-anëtarësimit në BE duke u fokusuar në promovimin e Investimeve dhe krijimin e zonës së politikave bazuar në RIRA të MAP REA duke inkurajuar investimet e sektorit privat në vend. Fokusi për zhvillimin e mëtejshëm të ekonomisë shqiptare do të mbetet tërheqja e IHD-ve me sektorët prioritarë ku ekonomia shqiptare ka potencial të pashfrytëzuar në aspektin e burimeve natyrore dhe në zhvillimin e sektorëve që akoma nuk kanë performuar me potencialin e tyre të plotë. Këta sektorë janë: energjia e rinovueshme, turizmi, agrobiznesi, infrastruktura dhe shërbimet. Pjesa më e madhe e forcës së punës në Shqipëri është e punësuar në sektorin e shërbimeve, duke promovuar lloje të ndryshme të shërbimeve për klientët si: ushqim, kujdes personal, argëtim, bankë, sigurim, transport, konsulencë, turizëm, shërbime zyre, shërbime profesionale etj. Gjatë 20 viteve të fundit, Shqipëria është transformuar nga një ekonomi bujqësore në një ekonomi të orientuar drejt shërbimeve. Sektori i shërbimeve në Shqipëri është i ri dhe dinamik. Dy shërbime kryesore ku orientohen investimet e huaja direkte janë telekomunikacioni dhe ndërmjetësimi financiar, respektivisht 23% dhe 33%. Telekomunikacioni është sektori më dinamik i shërbimit në ekonominë shqiptare. Flukset hyrëse të IHD-ve në Shqipëri kanë ruajtur një trend pozitiv gjatë viteve. Sipas të dhënave të Bankës së Shqipërisë, në vitin 2017

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

fluksi i IHD-ve arriti në 899 milionë euro. Gjatë gjysmës së parë të vitit 2018, IHD-te arritën në 494 milionë euro, 28% më shumë se gjysma e parë e vitit 2017, që ishte 385 milionë euro. Konkurrenca për investime dhe ekonomia globale në ndryshim, fazat pasuese të reformave dhe planet e veprimit të reformave do të zhvillohen dhe zbatohen. Qeveria do të zbatojë aktivitetet e mëposhtme bazuar në Planin e Veprimit 2017-2019. Ajo do të hartojë një ligj të unifikuar të investimeve dhe do të zbatojë mekanizma, të tillë si mekanizmi për ndjekjen dhe menaxhimin e ankesave të investitorëve.

Aktivitetet e planifikuara

2019

Finalizimi i Ligjit të Unifikuar i Investimeve, si dhe aktet ligjore dhe ndryshimet ligjore të nevojshme për ta vënë atë në fuqi deri më 01.01.2020.

- Rritja e kapacitetit të agjencisë kombëtare për nxitjen e investimeve AIDA, për të kontribuar në mënyrë efektive në nismën e promovimit të investimeve, dhe në procesin e ri për t'u marrë me kërkesat e investitorëve nëpërmjet platformës e-Invest.
- Shqyrtimi i ligjeve dhe rregulloreve vendase në Shqipëri për mospërputhjet me qasjen në treg dhe parimet e mosdiskriminimit (Analiza e hendekut të hyrjes) dhe publikimi i një liste të konsoliduar të barrierave hyrëse ligjore për rritjen e transparencës për investitorët.
- Lançimi i një portali biznesi për katalogimin, sigurimin dhe krahasimin e informacionit mbi procedurat për themelimin dhe funksionimin e një biznesi në rajon duke u bazuar në bashkëpunimin e iniciuar të agjencive rajonale të regjistrimit të biznesit NBC / AIDA.

2020

- Përmirësimi i legjislacionit vendas në përputhje me standardet e dhëna në gjeneratën e re të IIA dhe praktikave më të mira nëpërmjet miratimit të ligjit të ri shqiptar të investimeve.
- Mbështetje e nevojshme për ngritjen e kapaciteteve për adoptimin e ligjit të ri shqiptar të investimeve dhe e përcaktuar nga agenda rajonale e reformës së investimeve – RIRA.

2021

Ndërmarrja e një skanimi të thelluar për identifikimin e sektorëve dhe propozimet e vlerës për agjendën rajonale, me lidhje të qarta horizontale në shtyllën e MAP REA në specializimin e zgjuar (smart specialization).

Parashikimi i kostove të aktiviteteve dhe burimi i financimit

Kostoja e aktiviteteve dhe burimi i financimit janë të detajuara në tabelën 10a dhe tabelën 10b.

Ndikimi i pritshëm në punësim dhe gjininë

IHD-të janë një tregues kryesor për zhvillimin dhe rritjen. Mesatarisht, pritët të ketë efekte pozitive të rritjes së fluksit të investimeve të huaja direkte për plantacionet e mëdha në krahasim me plantacionet e vogla dhe të mesme në terma të punësimit dhe pagave mesatare të punëtorëve të kualifikuar dhe të pakualifikuar. Nga kjo reformë pritët që dhe sektori prodhues dhe ai i orientuar nga eksporti të jetë i lartë. Gratë gjithashtu priren të jenë të përqendruar në këta sektorë, siç janë tekstilet.

Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Mekanizmi i ankesave të investitorëve do të rrisë besimin e investitorëve, do të ndihmojë në ruajtjen e investimeve dhe do të inkurajojë investitorët ekzistues për të zgjeruar operacionet e tyre, duke adresuar çështje sistematike në agjencitë e sektorit publik.

Treguesit kyç të performancës

- Rritja e IHD-ve (në % dhe shuma); - Banka e Shqipërisë
- % e pyetësorëve të përfunduar të investitorëve; - e-Invest – AIDA
- % e kalimit nga pyetësor në projektin e-Invest – AIDA.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Rreziqet e mundshme

Meqenëse masa e reformës do të angazhojë institucione të ndryshme politikëbërëse dhe palë të interesuara, kjo kërkon kohe përgatitore, dorëzim dhe miratim të akteve ligjore përkatëse dhe mund të ketë zbatim të ngadaltë për shkak të moskoordinimit ose vonësive midis institucioneve. Në vlerësojmë riskun në masën 5 deri 10%. Kjo mund të zbutet duke patur monitorim, raportim dhe ndjekjen e takimeve të rregullta me palët e interesuara.

4.3.4. Kërkim, zhvillim e inovacion dhe ekonomia digjitale

1. Analiza e pengësive kryesore

Mjedisi i kërkimit dhe inovacionit në Shqipëri po përballët ende me sfida që ngadalësojnë transformimin e tij në një shtyllë të qëndrueshme për zhvillimin ekonomik. Ndërkohë, kuadri strategjik dhe ligjor po vazhdojnë të përmirësohen me qëllim lehtësimin e këtij transformimi në vitet e ardhshme. Një ndër hapat më të rëndësishëm të ndërmarrë në 2017 ishte miratimi i Strategjisë Kombëtare për Shkencën, Teknologjinë dhe Inovacionin 2017-2022.

Brenda kuadrit të kërkimit shkencor dy institucione kyçe janë krijuar për të mbështetur kërkimin dhe inovacionin. Agjencia Kombëtare për Kërkimin Shkencor dhe Inovacionin (AKKShI) është ngarkuar me shpërndarjen e fondeve për projektet për kërkimin shkencor, të paraqitura nga institucionet e arsimit të lartë. AKKShI identifikon fushat kryesore të kërkimit shkencor, zhvillimit dhe inovacionit dhe përllogarit në nivel kombëtar programet kombëtare në fushat e sipërpërmendura. Për më tepër, AKKShI është përgjegjëse për shpërndarjen e informacionit dhe për koordinimin teknik të aplikimeve në programet Evropiane dhe ndërkombëtare përfshirë gjithashtu kuadrin e BE-së të programit Horizon 2020. Forcimi i kapaciteteve të agjencisë është i një rëndësie kyçe për zhvillimin e kërkimit shkencor në vend.

Agjencia Kombëtare për Financimin e Institucioneve të Arsimit të Lartë është institucion tjetër kyç (krijuar me VKM Nr. 397, datë 3.5.2017) përgjegjës për shpërndarjen e fondeve publike tek universitetet publike. Deri në funksionimin e plotë të agjencisë, kompetencat e saj do të mbulohen nga Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë (MASR).

Një zhvillim tjetër i rëndësishëm është miratimi i Vendimit të Këshillit të Ministrave nr. 165, datë 21.03.2018 “Për metodologjinë e procesit të vlerësimit të veprimtarisë kërkimore-shkencore të njësive bazë të institucioneve të arsimit të lartë”, që mundëson krijimin brenda 2019 të platformës të Sistemit Shqiptar të Informacionit të Kërkimit Shkencor ACRIS (Sistemi Informativ i Kërkimeve të Kurrikulës së Shqipërisë), e cila do të mundësojë procesin e vlerësimit të aktiviteteve shkencore në njësitet bazë të institucioneve të arsimit të lartë dhe bazuar në renditjen e cilësisë do të ofrojë bazën për financimin publik të kërkimit shkencor në IAL. Legjislacioni dytësor/aktet nënligjore që rrjedh(in) nga Ligji nr. 80/2015 (Mbi Arsimin e Lartë dhe Kërkimin Shkencor) në lidhje me kërkimin dhe inovacionin është/janë në proces finalizimi, i cili do të shmangë pengesat dhe do të inkurajojë bashkëpunim më të mirë midis botës akademike dhe sektorit të biznesit dhe tregut.

Shqipëria është në proces hartimi të Strategjisë së Specializimit Inteligjent (S3). Në Prill 2018 u ngrit një grup pune me urdhër të Ministrit të Arsimit, Sportit dhe Rinisë. Grupi i punës ka përgatitur hartën e aktiviteteve që do të ndërmerren deri në miratimin përfundimtar, të parashikuar në fillim të vitit 2020. Tregu i vetëm digjital shqiptar përfaqëson një qasje të re për të nxitur zhvillimin dhe masat për të arritur atë janë pjesë e Axhendës Digjitale të Shqipërisë 2015-2020. Projekt-ligji i ri “Për shkencën dhe kërkimin” është finalizuar dhe është planifikuar të dërgohet për miratim në Parlament brenda tremujorit të parë 2019.

Sektori TIK në tregun e telekomunikacioneve është një nga sektorët e rëndësishëm ekonomik në vend. Infrastruktura digjitale dhe broadband janë thelbësore për të gjitha zhvillimet e tjera në integrimin digjital dhe ndikon në të gjithë sektorët e ekonomisë. Infrastruktura digjitale është një parakusht për zhvillimet e ekonomisë digjitale në industrinë inovative, e-qeverisjen, e-shëndetësinë, ofrimin e shërbimeve të ndërveprueshme, ofrimin e shërbimeve ndërkufitare etj. Zhvillimi i rrjeteve broadband kërkon investime të mëdha dhe në këtë aspekt sektori privat është kontribuesi kryesor. Në Shqipëri, tregu i telekomunikacionit është i hapur plotësisht për konkurrencën që nga viti 2008.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Broadband i telefonisë së lëvizshme ofrohet gjerësisht bazuar në teknologjinë LTE. Ndërkohë, në treg ka një numër të konsiderueshëm të ISP-ve që ofrojnë lidhje broadband bazuar në rrjetin fiks. Prej vitesh në treg ofrohen shërbime të kombinuara trefishe/katërfishe: telefoni, internet dhe TV. Përdoruesit e internetit dhe abonimet në broadband fiks në Shqipëri janë rritur çdo vit me 10-15%. Megjithatë, penetrimi i broadband-it fiks mbetet në nivele shumë të ulëta krahasuar me vendet e tjera të rajonit dhe me vendet e BE-së.

Situata e broadband në Shqipëri është si më poshtë:

- Ekziston një boshllëk i madh për sa i përket depërtimit të broadband-it fiks midis zonave urbane dhe atyre rurale;
- Penetrim i broadband-it fiks është i ulët, përafërsisht 38% e familjeve;
- Penetrim i broadband-it të telefonisë celulare është më i lartë se ai fiks, mbulimi i popullsisë me LTE është mbi 85%;
- Përdoruesit e broadband-it të telefonisë celulare arritën në mbi 2 milionë deri në fund të vitit 2017, që është 20% më shumë krahasuar me një vit më parë dhe mbi 50% krahasuar me vitin 2015.

Situata aktuale e lidhjes broadband në arsimin publik është larg nga ajo e ofrimit të këtij shërbimi me shpejtësi 30 Mbps. Bandwidth maksimal i ofruar është deri në 8-10 Mbps dhe gjysma e shkollave janë pa ose me lidhje internet shumë të kufizuara. E njëjta situatë ekziston edhe për institucionet e shëndetit publik, gjë që e bën të vështirë zbatimin e shërbimeve të e-shëndetësisë, veçanërisht në zonat e largëta të vendit.

Qeveria e Shqipërisë ka identifikuar zhvillimin e infrastrukturës digjitale dhe broadband si prioritet kyç në dokumentet strategjike si: Strategjia Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim (SKZHI), Strategjia e Agjendës Digjitale, Programi i Reformave Ekonomike (ERP) 2018-2020. Plani Kombëtar i Broadband; Prioriteti i dytë strategjik i Axshtës Dixhitale 2020 "Politika për zhvillimin e komunikimeve elektronike në të gjithë sektorët (shëndetësi, arsim, mjedis, bujqësi, turizëm, kulturë, energji, transport etj.)" thekson se një nga drejtimet kryesore është zhvillimi i infrastrukturës së komunikimeve elektronike, së bashku me broadband-in e shpejtë dhe shumë të shpejtë. Kjo do të lehtësojë plotësimin e kërkesave për akses në rrjete e shpejta dhe shumë të shpejta për të gjithë sektorët ekonomikë, për qytetarët, bizneset dhe vetë qeverinë, si një konsumator i gjerë i TIK.

Shqipëria ka miratuar ligjin e ri (Ligji nr. 120, datë 24.11.2016) për zhvillimin e broadband⁹.

Ky ligj synon të rrisë investimet, të përmirësojë depërtimin e broadband-it, të rrisë efikasitetin e infrastrukturës ekzistuese përmes ndarjes së infrastrukturës, si dhe do të rrisë konkurrencën. Përveç kësaj, ky ligj ka edhe disa përfitime sociale dhe mjedisore. Zbatimi i Ligjit nr. 120/2016 është ende në fazat e hershme.

Me mbështetjen e WBIF, gjatë vitit 2018 – 2019 do të përgatitet një Studim Fizibiliteti për zhvillimin e infrastrukturës broadband në Shqipëri. Ky studim synon të mbështesë përgatitjen e një Programi Kombëtar Kuadër për Zhvillimin e Infrastrukturës Broadband në zonat që nuk kanë interes të mjaftueshëm për investime, si dhe për të arritur objektivat për lidhjen broadband me shpejtësi të paktën 30 Mbit/s.

Ky studim do të vlerësojë mundësitë ekonomike dhe teknike për investime në rrjet, në mënyrë të tillë që të shërbejë në kërkesën aktuale dhe të ardhshme, sipas skenarëve të ndryshëm, duke marrë parasysh planet ekzistuese të investimeve të operatorëve, qëllimin e përdorimit (ose të një përdorimi më optimal), infrastrukturën telekom të operatorëve jo-telekom (p.sh. strukturat në pronësi shtetërore dhe kompanitë e transportit) me qëllim mbulimin e të gjithë institucioneve arsimore, shëndetësore dhe publike në 61 njësitet e qeverisjes vendore.

Projekti do të ndikojë në rritje e mundësive për biznes për të gjithë sektorët e ekonomisë, në përfshirjen sociale të të gjithë pjesëmarrësve dhe komunitetit përmes qasjes në TIK. Për më tepër, lidhja broadband dhe aksesit në TIK janë të nevojshme për të siguruar rritje ekonomike dhe konkurrueshmëri dhe për të krijuar një ambient të favorshëm për investime për sektorin privat.

⁹ Ligji "Për zhvillimin e rrjeteve të komunikimeve elektronike të shpejtësisë së lartë dhe sigurimin e së drejtës së kalimit" ka përafëruar plotësisht Direktivën 2014/61/BE

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Zhvillimi i broadband është në linjë me Agjendën Digjitale të BE-së, pjesë e prioritetëve të Strategjisë SEE-2020 nën pilarin e rritjes smart si dhe pjesë e Planit Shumëvjeçar (MAP) për Zonën Ekonomike Rajonale (REA) të Ballkanit Perëndimor të miratuar në Samitin e Triestes të datës 12 Korrik 2017, nën pilarin e integritit digjital.

2. Masat e reformave

Reforma 11: Përmirësimi i kapaciteteve institucionale të sistemit të kërkimit dhe inovacionit

Aktivitetet e planifikuara

2019

- Forcimi i kapaciteteve të Agjencisë Kombëtare për Kërkimin Shkencor dhe Inovacionin;
- Rritja e financimit për projektin kombëtar të Kërkimit dhe Zhvillimit dhe projektin e hulumtimit dypalësh ose ndërkombëtar;
- Themelimi dhe funksionimi i platformës së internetit ACRIS.

2020

- Funksionim i plotë dhe forcim i kapaciteteve të Agjencisë Kombëtare për Financimin e Arsimit të Lartë;
- Rritja e financimit për projektin kombëtar të Kërkimit dhe Zhvillimit dhe projektin e hulumtimit dypalësh ose ndërkombëtar;
- Financimi për projektin e hulumtimit bashkëpunues akademi-biznes;
- Financimi për projekte PhD.

2021

- Forcimi i kapaciteteve të Agjencisë Kombëtare për Kërkimin Shkencor dhe Inovacionin;
- Rritja e fondeve për projektin kombëtar të Kërkimit dhe Zhvillimit dhe projektin e hulumtimit dypalësh ose ndërkombëtar;
- Financimi për projektin e hulumtimit bashkëpunues akademi-biznes;
- Financimi për projekte PhD.

Parashikimi i kostove të aktiviteteve dhe burimi i financimit

Ndikimi i pritshëm buxhetor për 2019 është 5.2 milion Euro (buxheti i shtetit dhe financim i jashtëm).

Ndikimi i pritshëm në punësim dhe gjininë dhe konkurrueshmërinë

Forcimi i kapaciteteve institucionale të kërkimit dhe rritja e financimit për Projektin kombëtar të Kërkimit dhe Zhvillimit dhe Projektin e hulumtimit dypalësh ose ndërkombëtar, do të rrisë kapacitetet konkurruese të subjekteve të kërkimit shkencor dhe do të kontribuojë në përmirësimin e pjesëmarrjes në programet Horizon 2020 duke forcuar njëkohësisht lidhjet midis akademisë, biznesit dhe qeverisë, në terma afatmesëm dhe afatgjatë. Mbështetja e bizneseve me kërkim dhe inovacion do ta bëjë Shqipërinë ekonomikisht më konkurruese. (Orientimi i bizneseve/sipërmarrjeve drejt kërkimit dhe inovacionit e projekton Shqipërinë më konkurruese ekonomikisht).

Treguesit kyç të performancës

Pjesëmarrja e rritur e Shqipërisë në projekte ndërkombëtare kërkimi.

Rreziqet e mundshme

Sfidat për zbatimin e masave në fushën e kërkimit dhe rrisë/inovacionit përfshijnë vështirësitë në koordinimin ndër-institucional si dhe të kufizimeve buxhetore. Megjithatë, strategjia për shkencën parashikon rritje të fondeve dhe mënyrave për zhvillimin e lidhjeve horizontale ndërmjet institucioneve dhe aktorëve të përfshirë.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Reforma 12: Zhvillimi i infrastrukturës me bandë të gjerë për ekonominë digjitale

Miratimi i ligjit të ri për zhvillimin e broadband dhe i akteve nënligjore përkatëse, mundëson krijimin e një kornize të përshtatshme për zhvillimin e rrjeteve të komunikimit elektronik me shpejtësi të lartë, duke promovuar përdorimin e përbashkët të infrastrukturës ekzistuese dhe zhvillimin e infrastrukturës së re fizike, me qëllim uljen e kostove nëpërmjet bashkëpunimit, ndarjes së infrastrukturës dhe sinergjive me shërbimet e tjera, koordinimin e punëve civile dhe krijimin e një pike të vetme informacioni. Gjithashtu, ligji i ri adreson çështjet e së drejtës së kalimit. Pjesë e planit për të zbatuar këtë reformë gjatë viteve të ardhshme do të jenë:

- Rishikimi i planit të veprimit të Planit Kombëtar të Broadband-it;
- Kryerja e Studimit të Fizibilitetit dhe Analizës Kosto-Përfitim për Zhvillimin e Infrastrukturës Rajonale Broadband;
- Ngritja e zyrave rajonale/kombëtare kompetente për broadband;
- Fillimi i projekteve pilot për zhvillimin e infrastrukturës broadband në zonat rurale dhe të largëta;
- Krijimi i sinergjive me projekte shërbimesh: ndjekja e rekomandimeve të studimit Ballkan Digital Highway.

Aktivitetet e planifikuara

2019

- Miratimi i Planit të ri Kombëtar të Broadband;
- Kryerja e Studimit të Fizibilitetit dhe Analizës Kosto-Përfitim për Zhvillimin e Infrastrukturës Rajonale Broadband

2020

- Ngritja e zyrave rajonale/kombëtare kompetente për broadband;
- Fillimi i projekteve pilot për zhvillimin e infrastrukturës broadband në Zonën 1 (zona rurale dhe të largëta/turistike. Për tu vendosur bazuar në rezultatet e Studimit të Fizibilitetit).

2021

- Fillimi i projekteve pilot për zhvillimin e infrastrukturës broadband në Zonën 2 (zona rurale dhe të largëta/turistike. Për tu vendosur bazuar në rezultatet e Studimit të Fizibilitetit).

Parashikimi i kostove të aktiviteteve dhe burimi i financimit

1. Miratimi i Planit të ri Kombëtar të Broadband
 - 5.500 Euro nga buxheti i shtetit për rishikimin e planit të veprimit të Planit Kombëtar të Broadband.
2. Studimi i fizibilitetit dhe analiza kosto-përfitim për zhvillimin e infrastrukturës rajonale të broadband
 - 520.000 Euro nga granti i WBIF.

Ndikimi në buxhet për rishikimin e Planit Kombëtar të Broadband vjen si rezultat i kostove administrative të stafit. Kostoja e studimit të fizibilitetit do të mbulohet nga WBIF.

Në total projekti për zhvillimin e broadband vlerësohet të jetë 48 milionë Euro me kontribute të ndryshme.

Investimet për zhvillimin e infrastrukturës broadband në zonën 1 (zona të bardha) dhe në zonën 2 (zona gri), etj., do të jenë pjesë e këtij projekti.

Në kuptimin e rrjetit broadband, BE propozoi klasifikimin e zonave sipas statusit të saj ekzistues ose të ardhshëm të infrastrukturës së rrjetit NGN, duke përcaktuar kështu situatën e tregut si për rrjetet bazë dhe për rrjetet broadband NGN:

- Zonë e bardhë nëse rrjeti broadband NGN aktualisht nuk është i pranishëm ose nuk është planifikuar të jetë funksional brenda tri viteve të ardhshme; në këtë rast mund të lejohet ndihma shtetërore.
- Zonë gri nëse ka vetëm një rrjet broadband NGN që është në funksion (ose është planifikuar të jetë kështu brenda tre viteve të ardhshëm); në këtë rast, zona mund të jetë e pranueshme për ndihmën shtetërore, por do të jetë e nevojshme një analizë më e hollësishme.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Ndikimi i pritshtëm në punësim dhe gjininë

Zhvillimi i broadband pritet të rrisë numrin e të punësuarve dhe gjithashtu të krijojë më shumë mundësi punësimi online për femrat. Referuar studimit “*Impakti i transformimit digjital në Ballkanin Perëndimor – Trajtimi i sfidave drejt stabilitetit politik dhe prosperitetit ekonomik*”¹⁰, investimet në rrjetin broadband mund të japin kontribut në dinamikën e krijimit të vendeve të reja të punës në ekonominë e Ballkanit Perëndimor. Sipas studimit, investimet në infrastrukturën broadband me një vlerë prej 100 milion Euro mund të krijojnë 3,000 deri në 10,000 vende të reja pune. Si rezultat i produktivitetit më të ulët të punës (nevojitet më shumë punë për njësi të prodhuar), mundësia e krijimit të vendeve të reja të punës, prej investimeve në rrjetin broadband, është më e lartë në Shqipëri; afërsisht 10,000 vende të reja pune.

Sipas studimit, nxitja e kërkesës nëpërmjet investimeve prej 100 milion Euro në rrjetin broadband, do të rezultonte në një vlerë të shtuar bruto shtesë, deri në 0.9% në rastin e Shqipërisë. Përveç kësaj, investimet në rrjetin broadband do të përmirësojnë prodhimin në përgjithësi, pasi efektet relative mbi Vlerën e Shtuar Bruto tejkalojnë efektet në punësim. Duke shtuar përfitimet ekonomike dhe vendet e reja të punës, investimet në rrjetin broadband jo vetëm japin përfitime ekonomike, por gjithashtu promovojnë stabilitet politik, si dhe cilësi më të lartë të shërbimeve publike. Reforma krijon mundësinë e adresimit të çështjeve gjinore në TIK nëpërmjet rritjes së mundësive të femrave si punonjëse online nga shtëpia në zonat e largëta dhe rurale

Ndikimi i pritshtëm në konkurrueshmëri

Reforma e propozuar parashikon rritjen e investimeve në vend, përmirësimin e penetrimit broadband, rritjen e efikasitetit të infrastrukturës ekzistuese nëpërmjet ndarjes së infrastrukturës, si dhe të rritjen e konkurrueshmërisë. Zhvillimi i zonave të largëta dhe rurale nëpërmjet përdorimit të TIK për bizneset dhe fermerët, si dhe aksesit që vjen si rezultat i njohurive të metodave teknologjike, si pjesë e kësaj reforme, pritet të përmirësojë konkurrueshmërinë në këto fusha.

Disa nga përfitimet sociale të reformës janë: mbulim më i mirë me internet që përkthehet në kohezion social dhe territorial; rritje e sinergjisë midis sektorëve, p.sh. smart grids dhe sistemet inteligjente të transportit; më pak dyfishim të punëve civile që do të thotë më pak gjurmime dhe/ose më pak ndotje akustike; përmirësim i klimës së biznesit nëpërmjet procedurave transparente dhe më të thjeshta për pajisjen me leje ndërtimi, etj.

Treguesit kyç të performancës

- Rritje e penetrimit të broadbandit fiks, duke përfshirë zonat rurale – penetrimi i broadband në shtëpi nga 38% në 45%;
- Rritje e numrit të shkollave publike dhe strukturave shëndetësore me lidhje broadband – shpejtësia mesatare e internetit nga 8 Mbps në 20Mbps;
- Rritje e lidhjes broadband për NVM – të gjitha NVM-t të kenë lidhje interneti me shpejtësi të paktën 30 Mbps;
- Rritje e përqindjes së mbulimit me broadband me shpejtësi >30 Mbps.

Rreziqet e mundshme

Infrastruktura digjitale dhe infrastrukturat e tjera, të tilla si projektet e transportit dhe energjisë kanë nevojë të koordinohen në mënyrë që të përfitohet nga sinergia dhe investimet e përbashkëta (15%). Mungesa e bashkëpunimit midis aktorëve të ndryshëm të përfshirë në këtë proces është një nga vështirësitë e identifikuara në këtë sektor (15%). Monitorim, raportim dhe bashkëpunim i ngushtë i vazhdueshëm midis grupeve të interesit.

¹⁰ <https://wb6digital.files.wordpress.com/2018/01/wb6-study.pdf>

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

4.3.5. Reformat e tregtisë

1. Analiza e pengesave kryesore

Ekzistenca e barrierave jo tarifore mbetet një shqetësim, i njohur nga partnerët kryesorë tregtarë dhe siç konfirmohet nga të gjitha raportet ndërkombëtare, duke penguar potencialet e tregtisë.

Regjimi tregtar shqiptar nuk ka pësuar ndonjë ndryshim thelbësor dhe ka ruajtur nivelin e përgjithshëm të hapjes gjatë vitit të kaluar. Hapja e tregtisë për vitin 2017, si pjesë e PBB-së, arriti në 58%, ndërsa koeficienti i mbulimit të eksporteve / importeve ka shfaqur një rritje të lehtë. Shkëmbimi tregtar shqiptar tregoi një përmirësim gjatë vitit 2017 me një rritje në eksportet në (12.1%) dhe një rritje në importe në (8.1%).

Partnerët kryesorë të BE-së për eksportet ishin Italia dhe Greqia dhe për importet ishin Italia dhe Gjermania. Gjatë vitit 2017 eksportet në Itali dhe Greqi ishin 69.4% dhe 5.6% e totalit të eksportit në BE; ndërsa importet nga Italia dhe Gjermania ishin respektivisht 46.5% dhe 13.4% të totalit të importeve nga BE. Eksportet në Itali në 2017, krahasuar me vitin e kaluar, u rritën me 11.5% dhe importet u rritën me 8.3%; ndërsa eksportet në Greqi në vitin 2017, krahasuar me të njëjtën periudhë të vitit 2016, u rritën me 10.2% dhe importet nga Gjermania u ulën me 7.4%.

Protokolli Shtesë i CEFTA ka hyrë në fuqi për 5 Palët e CEFTA dhe SEED + do të fillojë zbatimin efektiv të shkëmbimit elektronik midis Palëve të CEFTA-s.

Forcimi i kapaciteteve të Komitetit Kombëtar për Koordinimin e Politikave Tregtare dhe kapacitetet operacionale të njësive përgjegjëse për kapacitetet e BE, CEFTA dhe OBT duhet të forcohen më tej. Shqipëria pret që operatorët e parë të aplikojnë për statusin e AEO, ka shumë takime që informojnë biznesin dhe ngritjen e vetëdijes për marrjen e statusit të AEO.

Në nivel rajonal Palët e CEFTA janë në diskutim për miratimin e Protokollit Shtesë 6.

Sa i përket Protokollit Shtesë 7 "Mekanizmi i Zgjidhjes së Mosmarrëveshjeve" në CEFTA, projektprotokolli përgatitet nga ekspertë të jashtëm dhe secila Palë e CEFTA është nën procedurat e brendshme për themelimin e Ekipit Negociator.

Shqipëria mbetet shumë e përkushtuar në forcimin e kapacitetit të Komitetit Kombëtar për Lehtësimin e Tregtisë. Forcimi i kapaciteteve administrative dhe kualifikimi i stafit për tregtinë mbetet një sfidë.

2. Masat e reformave

Reforma 13: Lehtësimi i tregtisë dhe arritja e sinergjisë më madhe në zbatimin e masave për lehtësimin e tregtisë dhe MAP REA

Masa e reformës do të vazhdojë të përqendrohet në zbatimin e planit kombëtar me një vëmendje të veçantë për shkëmbimin elektronik të të dhënave, zbatimin efektiv të dispozitave të AP 5 dhe bashkëpunim më të ngushtë me sektorin privat. Protokolli Shtesë 5 i CEFTA-s është ratifikuar nga Shqipëria dhe ka hyrë në fuqi për 5 Palët e CEFTA-s.

Protokolli shtesë 5 dhe shtojca e tij teknike mbulojnë të dhënat që kryhen nga palët e CEFTA-s për shkëmbimin elektronik. Për të zbatuar angazhimet që dalin për këtë protokoll, në nivel rajonal, prioritet më i lartë do t'i jepet përgatitjes së dispozitës së zbatimit të njohjes reciproke të dokumenteve kufitare dhe operatorit të autorizuar ekonomik.

Integrimi më i mirë dhe më i madh në tregun rajonal, me synimin për të rritur pjesën e eksportit në rajon dhe për të adresuar më mirë pengesat që hasen në tregti, do të futet një qasje gjithëpërfshirëse në zbatimin e masave të njëkohshme kombëtare dhe rajonale në fushën e lehtësimit të tregtisë. Megjithatë masat në kuadër të MAP REA-s për të lehtësuar tregtinë janë kryesisht rajonale dhe Plani Kombëtar për Lehtësimin e Tregtisë është një instrument plotësues për të përmbushur objektivat.

Përpjekjet do të shkojnë për të thjeshtuar procedurat e zhdoganimit, duke përfshirë reduktimin e barrave të rënda sanitare dhe fitosanitare gjatë tregtisë ndërkufitare, përmirësimin e shkëmbimit të informacionit ndërinstitucional, sinkronizimin e orarit të punës të agjencive doganore dhe të kontrollit teknik etj.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Dritarja Unike Kombëtare është një objektiv për të mbështetur lehtësimin e tregtisë dhe një angazhim nën Marrëveshjen e Lehtësimit të Tregtisë të OBT-së. Dritarja e Vetme Kombëtare do të përmirësojë transparencën dhe integritetin, do të ulë kostot e transaksioneve tregtare dhe do të përmirësojë koordinimin ndërmjet agjencive dhe do të zvogëlojë kohën e duhur për të zhdoganuar mallrat.

Aktivitetet e planifikuara

2019

- Forcimi i kapaciteteve të Sekretariatit KKLt duke përmirësuar strukturën;
- Promovimi i konceptit të AEO dhe me aktorët përkatës dhe njohja reciproke e programeve të AEO sipas AP5 me sektorin privat;
- Miratimi i Dritares së Vetme Kombëtare

2020

- Zbatimi i Dritares së Vetme Kombëtare;
- Zbatimi për të instaluar dhe drejtuar SEED + me qëllim sigurimin e shkëmbimit të të dhënave në nivel rajonal ashtu siç parashihet me AP5.

2021

- Vazhdimi i zbatimit të Dritës së Vetme Kombëtare;
- Zbatimi për të instaluar dhe drejtuar SEED+ me qëllim të sigurimit të shkëmbimit të të dhënave në nivel rajonal ashtu siç parashihet me AP5.

Parashikimi i kostove të aktiviteteve dhe burimi i financimit

Kostojë e parashikuara për miratimin dhe zbatimin e Dritares Kombëtare të Vetme është afërsisht 6.2 milion euro për 5 vjet. Programi i Bankës Botërore për Lehtësimin e Tregtisë dhe Transportit - përfshirë buxhetin dhe afatet kohore të aktiviteteve.

Ndikimi i pritshëm në punësim dhe gjininë

Një ndikim i drejtpërdrejtë do të jetë rritja e vëllimit të tregtisë, nxitja e rritjes ekonomike, promovimi i vendeve të reja të punës dhe mundësive të reja.

Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Krijimi i Dritares së Vetme Kombëtare pritet të zvogëlojë koston dhe kohën e procedurave të tregtisë ndërkufitare, prandaj pritet që ajo të nxisë tregtinë ndërkufitare dhe të kontribuojë pozitivisht në rritjen ekonomike, ndërkohë që mund të sjellë efekte pozitive për prodhimin.

Treguesit kyç të performancës

- Eksportet në rajon;
- Reduktimi i kostos së transaksionit;
- Koha për të zhdoganuar mallrat.

Rreziqet e mundshme

Ekziston një rrezik politik i lidhur me masën e reformës, për faktin se shumica e masave janë në nivel rajonal, midis Palëve të CEFTA-s (25%). Kapacitetet e ulëta janë një tjetër rrezik (10%).

4.3.6. Arsimi dhe aftësimi

1. Analiza e pengesave kryesore

Sistemi arsimor në Shqipëri menaxhohet nga një numër institucionesh të ndryshme: arsimi i hershëm parashkollor është kryesisht nën përgjegjësinë e Bashkive; arsimi bazë para-universitar (klasat 1-12) është nën juridiksionin e Ministrisë së Arsimit, Sportit dhe Rinisë; arsimi para-universitar profesional menaxhohet nga Ministria e Financave dhe Ekonomisë, dhe arsimi i lartë organizohet gjërkohë nga Institucionet e Arsimit të Lartë publik dhe privat. Kjo lloj ndarje ka

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

ndihmuar në targetim më të fokusuar institucional për secilën pjesë të sistemit arsimor dhe në alokim më eficient të burimeve financiare të sektorit publik.

Në vitet e fundit, i tërë sistemi arsimor i është nënshtruar reformave të nevojshme, të cilat, në të njëjtën kohë, e kanë sforcuar sistemin duke e detyruar të jetë në ndryshim të vazhdueshëm. Fatmirësisht, rezultatet fillestare të këtyre reformave janë pozitive dhe tregojnë lëvizje në drejtimin e duhur.

Në arsimin para-universitar Shqipëria ka miratuar kurikulat mbi bazë kompetencash dhe janë hartuar një set tekstesh shkollorë me qëllim përputhjen e përmbajtjes së re me metodologjinë, e cila është zbatuar gradualisht nga viti 2014. Tekstet e shkencës dhe matematikës janë përshtatur nga botues prestigjiozë si Cambridge, Oxford dhe Pearson, duke përmirësuar dukshëm mjetet mësimore që nxënësit dhe mësuesit përdorin në klasa.

Në 2018 pjesa e fundit e kurikulave, konkretisht klasa 5, është duke u pilotuar dhe gati për tu zbatuar në të gjitha shkollat për vitin 2019/2020. Kjo do të shënojë fundin e reformës së kurikulave dhe do t'i mundësojë MASR të zhvendosë fokusin drejt vlerësimit dhe përmirësimit të mëtejshëm të kurikulave.

Me qëllim lehtësimin e barrës së familjeve të nxënësve, Qeveria shqiptare ka aplikuar politikën e 'teksteve shkollorë falas' për nxënësit e klasave 1 deri 4 (në 2018) duke synuar përfshirjen e të gjithë nxënësve të klasave 1-9 deri në përfundim të mandatit të kësaj qeverie.

Një ndërhyrje tjetër e rëndësishme në 2015 ishte reforma e të punësimit të mësuesve nëpërmjet platformës "Mësues për Shqipërinë". Kjo platformë rendit mësuesit bazuar në pikët e marra për dosjen e aplikimit për mësues dhe rezultatet e testimit "Mësues për Shqipërinë", duke mundësuar punësimin në fillim të mësuesve me rezultatet më të larta. Afërsisht 5000 mësues janë punësuar përmes platformës duke përmirësuar cilësinë e mësuesve në shkolla, ka luftuar korrupsionin dhe nepotizmin në punësimin e mësuesve.

Në 2018, një vendim i Këshillit të Ministrave (nr. 216, dt. 20 prill 2018) rriti notën mesatare për pranimin në programet e studimit në fushën e mësuesisë dhe ofroi bursa për studentët më të mirë që regjistroheshin në këto programe. Kjo masë ka incentivuar studentët me rezultate më të larta për t'u bërë kandidatë për mësues. Gjithashtu në 2018 MASR nisi procesin për përmirësimin dhe harmonizimin e programeve për trajnimin e mësuesve në universitete publike për t'i afriuar më shumë me ndryshimet në reformën e kurikulave në arsimin para-universitar.

Njëkohësisht, - ndërkohë që pragu i mesatares është rritur për programet akademike, në 2018 janë hapur më shumë programe profesionale dy-vjeçare në universitetet publike dhe private, të cilat përjashtohen nga ky prag. Këto programe i mundësojnë të rinjë të cilët nuk dëshirojnë të ndjekin karrierë akademike, të hyjnë në tregun e punës më shpejt dhe më mirë përparim. Në 2017 ishin 23 programe të vlefshme (930) studentë, ndërsa në 2018 numri i programeve 2-vjeçare u rrit në 70 (1700 studentë). Me rritjen e pragut për diplomat akademike, më shumë programe profesionale 2-vjeçare do të bëhen të disponueshme.

Në 2018, MASR dhe Ambasada Britanike në Tiranë ranë dakord mbi një projekt të përbashkët për të krijuar aftësi digjitale dhe të mësuarit e kodimit për më shumë se 1/3 e nxënësve të klasave 6-9 (120000) në Shqipëri përgjatë një periudhe 3-vjeçare. Në të njëjtën kohë, një fokus është vendosur mbi gjithë përfshirjen – duke siguruar që çdo fëmijë arrin potencialin e tij/saj të plotë brenda sistemit arsimor. Dy masa kyçe të ndërmarra në 2018 përfshijnë prurjen e 800 mësuesve ndihmës për të punuar me nxënës me nevojë të veçanta dhe transferimi i 3000 nxënësve nga zona rurale, që mësojnë në klasa të vogla (kollektive), në shkolla më të mëdha (qendër) ku mund të mësojnë në klasa me bashkëmoshatarët e tyre.

Ndryshimi i sistemit të ndarjes së fondeve për arsimin parashkollor në vendin tonë përbën një domosdoshmëri, pasi sistemi aktual nuk reflekton në mënyrë të saktë ndryshimet sociale, demografike dhe infrastrukturore që kanë ndodhur përgjatë më shumë se dy dekadave të fundit. Raporti aktual i madhësisë mesatare të grupeve të fëmijëve në kopshte është 18 fëmijë për një edukatore, me një minimum prej 3 fëmijësh për edukatore dhe një maksimum prej 26 fëmijësh për edukatore. Pra, ekziston një nevojë shumë e madhe për shtimin e edukatoreve në disa bashki të cilat

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

përpjesëtimisht kanë një numër shumë më të lartë fëmijësh të cilëve duhet t'u garantojmë aksesin në kopshte. Në këtë mënyrë, përmes buxhetit 2019 e në vazhdim u bë e mundur tejkalimi i pengesës së krijuar në arsimin parashkollorë nga mungesa e financimit në rritjen e kapaciteteve dhe ofrimit të shërbimit cilësor.

Pranohet gjerësisht në fushën e financave të arsimit që madhësia e grupeve dhe klasave në zonat urbane priret të jetë relativisht më e lartë se mesatarja, ndërsa pranohen grupe mesatare të vogla apo edhe shumë të vogla në zonat rurale dhe sidomos ato të thella rurale me reliev malor, të cilat kanë përjetuar edhe valë masive migrimi dhe emigrimi. Megjithatë, ndryshimi i sistemit të financimit të kopshteve është i domosdoshëm, sidomos në ato bashki të cilat përgjatë dy dekadave të fundit janë përballur me një rritje të madhe dhe të shpejtë të popullsisë, ndërkohë që numri i kopshteve dhe edukatoreve nuk ka ndjekur të njëjtat ritme rritjeje.

Në praktikën ndërkombëtare, rekomandohet kalimi në një sistem financimi të bazuar kryesisht mbi numrin e fëmijëve. Kjo domosdoshmëri njihet edhe nga legjislacioni aktual për arsimin parauniversitar në vendin tonë. Reforma është plotësisht në përputhje me parashikimet e nenit 28 dhe 37 të Ligjit nr. 69 datë 21.06.2012, "Për sistemin arsimor parauniversitar në Republikën e Shqipërisë", të ndryshuar dhe praktikën e mira ndërkombëtare që rekomandojnë një ndarje të fondeve, kryesisht mbi bazën e numrit të fëmijëve (me moshë 3-6 vjeç).

Reforma e sistemit të arsimit dhe aftësisht profesional në Shqipëri është përqendruar në qasjen, cilësinë dhe lidhjet e tij me tregun e punës. Harmonizimi i aftësive të ofruara nga AFP me nevojat e tregut të punës, si dhe motivimi i sektorit privat për t'u bërë partnerë të ngushtë, konsiderohen sfidat më të mëdha dhe më të vështira.

Ligji i ri i AFP, i miratuar në shkurt 2017, krijon një hapësirë të madhe për zbatimin e reformave të sistemit të AFP në Shqipëri dhe për zbatimin e tij, grupi i punës ka hartuar dhe zhvilluar 21 akte nënligjore. Aktualisht janë finalizuar 8 akte (udhëzime) dhe 5 vendime të Këshillit të Ministrave janë në proces të aprovimit.

Shërbimi Kombëtar i Punësimit në bashkëpunim me UNDP ka kryer analizën e nevojave të aftësive (SNA). Qëllimi kryesor i SNA 2017 ishte të jepte një pamje të nevojave për aftësi dhe mungesave të aftësive në tregun e punës si dhe dinamikave të tyre në vend. SNA 2017 është e treta në një sërë SNA anketash për Shqipërinë dhe ndjek të njëjtën metodologji. SNA 2017 është botuar në <http://www.al.undp.org/content/dam/albania/docs/misc/skills.pdf>.

Në vitin 2017 u diplomuan 36,436 nxënës të arsimit të mesëm, nga të cilët 14.3% ishin të në arsimin profesional, me një rritje prej 2.3 pikë përqindje krahasuar me 2016. Pjesëmarrja në arsimin e mesëm profesional ka qenë në rritje të qëndrueshme gjatë viteve të fundit. Në vitin akademik 2017-2018, nxënësit në arsimin e mesëm profesional përbejnë 20.6% të nxënësve në arsimin të mesëm.

Totali i nxënësve të regjistruar për vitin mësimor 2018-2019 është 19,196. Numri i nxënësve që ndjekin arsimin profesional nga zonat rurale dhe grupet e marginalizuara është rritur. Në vitin mësimor 2018-2019 janë regjistruar, 519 R/E dhe 108 nxënës me aftësi ndryshe, krahasuar me 351 R / E dhe 91 PwD në të regjistruar në vitin mësimor 2017-2018. Aktualisht, 43% e nxënësve janë nga zonat rurale.

Të dhënat nga sistemi gjurmues i zhvilluar për të diplomuarit e AFP-së tregojnë se 46.9% e të diplomuarve në AP për vitin mësimor 2016-2017, janë punësuar. Bazuar në anketimin e bërë, 72% e grupit të synuar të intervistuar janë aktivë, studiojnë dhe punojnë dhe 28% e të diplomuarve janë të papunë si dhe nuk ndjekin studime të mëtejshme. Krahasuar me gjurmimin e të diplomuarve në Shkollën Profesionale Publike të shkollave profesionale të vitit mësimor 2015 - 2016, ka një rritje të studentëve të punësuar me 15%.

Për sa i përket ofrimit të kurseve të formimit profesional afatshkurtër përmes Drejtorive Rajonale të Trajnimit Publik, gjatë periudhës Janar – Dhjetor 2017, numri i personave të regjistruar ishte 17,296 persona, (nga të cilët 6,200 gra) dhe të certifikuar 15,711 persona. Ndërsa për periudhën Janar – Shtator 2018 janë regjistruar 12,600 persona (prej të cilëve 4,856 gra) dhe 11,259 persona të

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

certifikuar. Analiza e të dhënave të Sistemit të Gjurmimit tregon se afërsisht 42% e të certifikuar janë punësuar.

Për vitin 2018 financimi buxhetor për shkollat e arsimit të mesëm profesional është rritur me 8.2%. Me fonde të buxhetit të shtetit, u rikonstruktuan/ndërtuan ambiente të reja dhe reparte të praktikave profesionale në 9-të shkolla profesionale, si dhe u blenë e pajisje të nevojshme.

Trajnimi i vazhdueshëm profesional i mësuesve është një nga shtyllat kryesore të sigurimit të cilësisë në arsimin profesional. Në vitin 2015 - 2016, Agjencia Kombëtare për AFP dhe Kualifikimet (NAVETQ), me mbështetjen e GIZ, filloi programin e Pedagogjisë Bazë për mësuesit e AAP dhe instruktorët e praktikës nga ofruesit e AFP-së, duke filluar me zhvillimin e materialeve dhe trajnimin e parë Sigurisht. Programi fillimisht u konceptua si një trajnim fillestar i mësimeve të reja, por aktualisht konsiderohet si një investim i vlefshëm në përmirësimin e cilësisë së ofrimit të AFP-së në Shqipëri. Qëllimi është që të gjithë mësimeve të reja të AFP-së që janë aktualisht në sistem, si dhe çdo mësues / instruktorë të ardhshëm të AFP-së, të marrin pjesë në këtë program me synim të konsiderueshëm të rrisin aftësitë e tyre pedagogjike në praktikën e përditshme të mësimeve të reja. Programi u zhvillua plotësisht në 2016 - 2017. Deri më tani, rreth 289 mësimeve të reja dhe instruktorë të AFP-së nga fusha të ndryshme profesionale kanë kaluar trajnimin dhe janë certifikuar për pjesëmarrje të suksesshme. Aktualisht, NAVETQ me mbështetjen e GIZ dhe Kulturkontakt po koordinon aktivitetet për trajnimin e 70 mësuesve dhe instruktorëve në Durrës, Sarandë dhe Gjirokastrë. Deri në fund të vitit në synojmë të trajnojmë 196 mësimeve të reja / instruktorë.

Gjatë vitit 2018 janë përpiluar 10 përshkrime / standarde të kualifikimeve profesionale dhe 6 kurrikula kornizë, të gjitha të arritshme në internet. Aktualisht, NAVETQ është në proces për të zhvilluar tre kualifikime të reja që lidhen me Agro-Turizmin, Shërbimet e Turizmit dhe Udhëtimit dhe Shërbimeve të Hoteleve dhe Restoranteve. Kurrikulat e përditshme synojnë të përfshijnë grupe të marginalizuara për të ndjekur arsimin profesional.

Në kuadër të bashkëpunimit rajonal, në Dhjetor 2017 dhe Korrik 2018, Oda Ekonomike Austriake, Forumi i Investimeve të Dhomave dhe ERI SEE, pasuan diskutimin për fillimin e zhvillimit të platformës së bazuar në njohuri në WBL në vendet e SEE. Qëllimi i takimeve ishte hartimi i instrumenteve ekzistuese për zbatimin e formave të ndryshme të mësimit të bazuar në punë, si bazë për një bazë të dhënash on-line e cila do t'i bëjë këto instrumente të disponueshme për të gjitha palët e interesuara, në mënyrë që të ushqehet VET sistemi në vendet përkatëse për të përdorur instrumente të përshtatshme të mësimit të bazuar në punë.

Në vijim të kërkesës së Ministrisë së Ekonomisë dhe Financave për hartimin e një rregulloreje kombëtare të elementeve thelbësore të WBL (të nxënës me bazë punën), u organizua një seminar në bashkëpunimin, MFE, NAVETQ, ETF dhe Kulturkontakt. Inputet relevante të aktorëve kyç u mbledhën rreth aspekteve bazë të WBL që duhet të rregullohen në nivel kombëtar në mënyrë që të qartësohen rolet dhe përgjegjësitë ndërmjet shkollave të AFP-së dhe sektorit privat dhe për të rritur cilësinë e ofrimit të WBL.

Mësimi dhe trajnimi gjatë gjithë jetës konsiderohen gjithashtu instrumentale për të nxitur konkurrencën e ndërmarrjeve dhe për të rritur produktivitetin e punës, si dhe për të përmirësuar cilësinë e punës. Duke iu referuar rezultateve të Anketës së Arsimit të Rriturve 2017, rezultojnë se pjesëmarrja e të nxënës gjatë gjithë jetës në grup moshat 25-64 është rritur krahasuar me 4 vjet më parë me 7.2% (në vitin 2017, 9.2% e moshës 25-64 vjeçare kanë marrë pjesë në të mësuarit gjatë gjithë jetës). Përqindja e femrave në pjesëmarrjen e të nxënës gjatë gjithë jetës është 0.7% më e lartë se meshkujt (9.5% e femrave kundrejt 8.8% të meshkujve).

2. Masat e reformave

Reforma 14: Finalizimi i reformës së kurikulave para universitare, trajnimit dhe punësimit i mësuesve

Zbatim i kurikulës bazuar në kompetenca për klasën 5, që mbyll procesin e reformës së kurikulave dhe librave shkollorë për arsimin para-universitar brenda 2020. Deri në 2021 të gjithë nxënës që ndjekin arsimin e detyrueshëm (klasat 1-9) do të përfitojnë tekstet shkollore falas. Vazhdimi i rritjes

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

së pragut hyrës në programet e trajnimit të mësuesve, ndërkohë duke vazhduar përmirësimin e programeve të trajnimit të mësuesve. Kjo do të përmirësojë aftësitë bazike (matematikë, letërsi dhe shkencore) në arsimin para-universitar dhe përgatitja e të rinjve për studime të ardhshme apo karrierën.

Aktivitetet e planifikuara

2019

- Zbatimi i kurikulave të reformuara të klasës 5 në të gjitha shkollat;
- Miratimi i librave të rinj për klasën 5 dhe përfshirja e tyre në politikën 'libra falas';
- Zbatimi i programit të ri e të përmirësuar për trajnimin e mësuesve;
- Përmirësimi i platformës së punësimit të mësuesve "Mësues për Shqipërinë".

2020

- Vlerësimi i kurikulave të reja – bazuar edhe në rezultatet e PISA 2018;
- Përfshirja e klasave 6 dhe 7 në politikën 'libra falas';
- Rritja më tej e pragut hyrës në programet e trajnimit të mësuesve.

2021

- Ndryshimi i kurikulave apo zbatimi i tyre sipas rezultateve të vlerësimit;
- Përfshirja e klasave 8 dhe 9 në politikën 'libra falas';
- Vlerësimi i reformës së trajnimit dhe punësimit të mësuesve.

Parashikimi i kostove të aktiviteteve dhe burimi i financimit

Për 2019 kostot janë të parashikuara në vlerën 5.2 milionë Euro për librat falas dhe 320000 Euro për reformën e kurikulave. Burimi i financimit është buxheti i shtetit. Kostot në 2019 për reformën e trajnimit fillestar të mësuesve do të mbulohen nga universitetet.

Ndikimi i pritshëm në punësim, çështje gjinore dhe konkurrueshmëri

Nuk ka ndikim të drejtpërdrejtë dhe afat shkurtër mbi punësimin. Në afatgjatë - sipas studimeve të OECD PISA që bëjnë lidhjen ndërmjet rezultateve më të larta në aftësitë bazë dhe zhvillimit ekonomik të shteteve – përmirësimi i cilësisë së mësuesve rrit rezultatet në aftësitë bazë, të cilat mundësojnë këtë brez studentësh të jenë më të përgatitur për tregun e punës qoftë si punë krijues apo punëmarrës.

Treguesit kyç të performancës

Rezultatet e OECD PISA për aftësitë bazë për të rinjtë 15 vjeç, matur në 2018 dhe sërish në 2021.

Rreziqet e mundshme

Pengesat buxhetore për projektin 'libra falas'.

Reforma 15: Arsimi gjithëpërfshirës

Vazhdimi i uljes së numrit të nxënësve që ndjekin klasa kolektive dhe me cilësi të ulët si dhe rritja e vazhdueshme e mësuesve ndihmës për arsimin e veçantë/special në sistemin e arsimit publik.

Aktivitetet e planifikuara

2019

- Transferimi i 3000 nxënësve ruralë në shkolla të afërta më cilësore;
- Rritja e numrit të mësuesve ndihmës për arsimin me nevojë të veçantë në 900 (dhe trajnimi).

2020

- Transferimi i 3000 nxënësve ruralë në shkolla të afërta më cilësore;
- Rritja e numrit të mësuesve ndihmës për arsimin me nevojë të veçantë në 1000 (dhe trajnimi).

2021

- Transferimi i 3000 nxënësve ruralë në shkolla të afërta më cilësore;

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

- Rritja e numrit të mësuesve ndihmës për arsimin me nevoja të veçanta në 1100 (dhe trajnimit).

Parashikimi i kostove të aktiviteteve dhe burimi i financimit

Kosto e parashikuar për mësuesit ndihmës të arsimit me nevoja të veçanta për vitin 2019 do të jetë 6.9 milion Euro nga buxheti i shtetit.

Ndikimi i pritshëm në punësim, çështje gjinore dhe konkurrueshmëri

Nuk ka ndikim të drejtpërdrejtë dhe afat shkurtër në punësim. Në afatgjatë, ofrimi i kushteve më të mira për arsim për fëmijët në zonat rurale dhe ata me nevoja të veçanta do t'ju rrisë shanset të fitojnë aftësitë e nevojshme për t'iu bashkuar tregut të punës dhe të bëjnë një jetë të pavarur në moshë madhore.

Treguesit kyç të performancës

Përmirësimi i rezultateve të arsimit për studentët e prekur krahasuar me bazën e 2017.

Rreziqet e mundshme

Komunitetet lokale mund t'i rezistojnë transferimit të nxënësve në shkolla të afërta qendër, si rrjedhojë mos mbylljen e klasave kolektive në fshatrat e tyre.

Reforma 16: Zgjerimi i shtrirjes/përhapjes së aftësive digjitale në shkolla

Gjatë shtrirjes kohore të tre viteve, 12000 nxënës dhe 8000 mësues do të pajisen me aftësi digjitale dhe kodimi.

Aktivitetet e planifikuara

2019

- Trajnimi i 2500 mësuesve dhe zbatimi i projektit për 40000 nxënës.

2020

- Trajnimi i 2500 mësuesve dhe zbatimi i projektit për 40000 nxënës.

2021

- Trajnimi i 3000 mësuesve dhe zbatimi i projektit për 40000 nxënës.

Parashikimi i kostove të aktiviteteve dhe burimi i financimit

Kostot e parashikuara janë 3 milionë Euro përgjatë periudhës 3 vjeçare, që do të mbulohet nga qeveria e Mbretërisë së Bashkuar. Për më tepër, afërsisht 50000 Euro do të shpenzohen vetëm 2019 për pajisjen e internetit në shkolla

Ndikimi i pritshëm në punësim, çështje gjinore dhe konkurrueshmëri

Nuk ka ndikim të drejtpërdrejtë dhe afatshkurtër në punësim. Në afatgjatë, duke marrë parasysh që aftësitë digjitale po bëhen gjithnjë e më të domosdoshme për jetën dhe punën, ngritja e këtyre aftësive do t'i bëjë studentët më të përgatitur për tregun e punës qoftë si punëmarrës apo punë krijues.

Treguesit kyç të performancës

Përmirësimi i aftësive digjitale për pjesëmarrjen e studentëve; indikatorë konkretë do të hartohen dhe përcaktohen në 2019 dhe monitorimi do të fillojë në 2020.

Rreziqet e mundshme

Mungesa e infrastrukturës së përshtatshme në shkolla për të mundësuar zhvillimin e vazhdueshëm dhe të qëndrueshëm të aftësive digjitale përtej këtij projekti.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Reforma 17: Modernizimi i sistemit të financimit të arsimit para-shkollor

Në kuadrin e politikave efektive të decentralizimit fiskal, Ministria e Financave dhe Ekonomisë, në bashkëpunim me Ministrinë e Arsimit, Sportit dhe Rinisë kanë punuar për të siguruar që transferimi i funksioneve në nivel vendor të shoqërohet me vendosjen e një skeme financimi të përshtatshme dhe efektive që synon përmirësimin e vazhdueshëm të cilësisë së shërbimeve.

Në këtë kuadër, në buxhetin e vitit 2019 është hartuar një formulë e re e ndarjes së fondeve për arsimin parashkollor e cila, implementon legjislacionin për arsimin para universitar, legjislacionin për qeverisjen dhe financat vendore dhe që bazohet në praktikën e mira ndërkombëtare.

Buxheti i vitit 2019, shënon fillimin e një reforme të rëndësishme që vendos një standard të ri në arsimin parashkollor. Duke filluar nga viti 2019, konform kuadrit ligjor në fuqi dhe praktikave më të mira ndërkombëtare, fondet për arsimin parashkollor do të ndahen kryesisht mbi bazën e numrit të nxënësve, si treguesi më i mirë i nevojës për fonde dhe shërbime, dhe pjesërisht do të bazohet në sistemin aktual të ndarjes së fondeve sipas numrit të edukatoreve të transferuara në vitin 2016 deri në vitin 2018. Për sa më sipër, në buxhetin e vitit 2019, fondet e pagave për edukatorët do të ndahen kryesisht mbi bazën e numrit të fëmijëve. Më specifikisht, 60% e fondeve për pagat e edukatoreve do të ndahen mbi bazën e numrit të fëmijëve (me moshë 3-6 vjeç) dhe 40% mbi bazën e numrit të edukatoreve. Kjo reformë siguron një ndarje më të përshtatshme të fondeve, duke u bazuar në numrin e fëmijëve që duhet t'u ofrohet edukimi parashkollor, por njëkohësisht siguron një tranzicion gradual që minimizon kostot, duke ruajtur 40% të sistemit aktual.

Aktivitetet e planifikuara

2019

- Punësimi i 440 edukatorëve në 32 bashki në të gjithë Shqipërinë nga njësitë e vetëqeverisjes vendore;
- Nën udhëzimin e zbatimit të buxhetit vjetor do të përcaktohen afatet dhe formatet e raportimit mbi ecurinë e kësaj reforme;
- Monitorimi dhe ndjekja e ecurisë së implementimit të kësaj reforme dhe efekteve në përmirësimin e cilësisë së arsimit parashkollor.

2020

- Diskutimi me njësitë e vetëqeverisjes vendore mbi ecurinë dhe përmirësimin e kësaj reforme për vitet në vazhdim;
- Monitorimi i vazhdimësisë së implementimit të reformës në arsimin parashkollor nga njësitë e vetëqeverisjes vendore;
- Vlerësimi i efektit që ka sjellë në arsimin parashkollor.

2021

- Diskutimi me njësitë e vetëqeverisjes vendore mbi ecurinë dhe përmirësimin e kësaj reforme për vitet në vazhdim;
- Monitorimi i vazhdimësisë së implementimit të reformës në arsimin parashkollor nga njësitë e vetëqeverisjes vendore;
- Vlerësimi i efektit që ka sjellë në arsimin parashkollor.

Parashikimi i kostove të aktiviteteve dhe burimi i financimit

Kostoja e kësaj reforme është 327 milionë lekë, dhe mbulohet nga rritja e transfertës së pakushtëzuar për njësitë e vetëqeverisjes vendore në programin buxhetor afatmesëm për vitin 2019, 2020 dhe 2021. Burimi i financimit do të jetë rritja e transfertës së pakushtëzuar nga viti në vit me qëllim mbulimin dhe krijimin e vazhdimësisë së reformës ndër vite.

Ndikimi i pritshëm në punësim dhe gjininë

Kjo siguron një rritje të numrit të edukatoreve nga 4410 në 4850, pra 440 edukatorë më shumë, të cilët do të shpërndahen në 32 bashki të cilët kanë nevojën më imediate për shtimin e numrit të edukatoreve. Kjo rritje e numrit të punonjësve nuk ka në thelb adresimin e çështjeve gjinore, pavarësisht se mbështetja me edukatorë të shërbimit parashkollor do të rrisë numrin e femrave të

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

punësuar në sistemin arsimor. Nga përmirësimi i këtij shërbimi në mënyrë indirekte do të lehtësohet puna dhe shërbimi i nënave ndaj fëmijëve përmes shërbimit cilësor në arsimin parashkollor.

Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Kjo reformë nuk ndikon në nivelin e konkurrueshmërisë në treg për sa kohë lidhet me rritjen e mbështetjes buxhetore me qëllim rritjen e cilësisë së ofrimit të shërbimit parashkollor. Në këtë mënyrë, rritja shkon plotësisht në drejtim të përmirësimit të shërbimit të arsimit parashkollor që ofrohet nga njësitë e vetëqeverisjes vendore duke mos ndikuar në konkurrueshmërinë e tregut.

Treguesit kyç të performancës

- Uljen e madhësisë së grupeve/klasave të fëmijëve në kopshte nga raporti aktual mesatar 18 fëmijë për një edukatore në raportin 15 fëmijë për një edukatore.
- Shtimin e fondeve në ato bashki ku ka një nevojë reale dhe të menjëhershme për shtimin e numrit të edukatoreve duke ulur madhësinë maksimale të grupeve nga 26 apo 23 fëmijë për një edukatore në 18 fëmijë për edukatore, një parakusht për përmirësimin e cilësisë së edukimit për fëmijët nga 3-6 vjeç që ndjekin kopshtet publike.

Rreziqet e mundshme

Risk i mundshëm i zbatimit të reformës është mosplotësimi brenda një afati të shkurtër kohor të numrit të punonjësve nga njësitë e vetëqeverisjes vendore. Për këtë risk të evidentuar janë marrë masat e nevojshme nga Ministria e Financave dhe Ekonomisë përmes përcaktimit në kuadrin nënligjor të zbatimit të buxhetit mbi procedurat dhe rregullat që do të ndiqen në zbatimin e këtij fondi për mbështetjen e reformës në arsimin parashkollor.

Reforma 18: Përmirësimi i cilësisë dhe mbulimit të AFP-së duke siguruar lidhjet me tregun e punës

Strategjia Kombëtare e Punësimit dhe Aftësive 2014 - 2020, është dokumenti kryesor politik që udhëzon zbatimin e veprimeve në lidhje me punësimin dhe zhvillimin e aftësive në vend. Objektivat do të arrihen përmes disa aktiviteteve që lidhen me modernizimin e përfshirjes së AFP-së, duke synuar zhvillimin e tregut të punës. Sigurimi i arsimit dhe aftësimit profesional cilësor për të rinjtë dhe të rriturit janë prioritetet strategjike të AFP-së, në Strategjinë Kombëtare për periudhën 2014-2020. Objektivi kryesor i reformës së sistemit të AFP është rritja e cilësisë së rezultateve të arsimit, zhvillimi i kualifikimeve, atraktiviteti dhe rëndësia e sistemit të arsimit profesional dhe parashikimi i aftësive për të korriguar mospërputhjet dhe për të përmirësuar njohjen e aftësive.

Aktivitetet e planifikuara

2019

- Hartimi i planit të optimizimit të ofertës së AFP në përputhje me nevojat për zhvillim të aftësive rajonale dhe procesin e riorganizimit të ofruesve të AFP-së;
- Vazhdimi i krijimit të konceptit të cilësisë si në nivelin e sistemit ashtu edhe në nivelin e ofruesve.
- Të sigurohet që të gjithë ofruesit publikë të nënshtrohen një procesi vetëvlerësimi;
- Zhvillimi i aftësive për mësuesit dhe trajnuesit e AFP-së (duke hartuar politika për rekrutimin, zhvillimin profesional, vlerësimin e kompetencave dhe trajnimin e mësuesve dhe trajnerëve të AFP-së);
- Të kryejë vetëvlerësimin e të gjithë ofruesve të AFP-së.

2020

- Përmirësimi i cilësisë së AFP përmes investimeve në infrastrukturë, programe dhe zhvillim profesional të mësuesve;
- Zhvillimi i procesit të futjes së elementeve të sistemit të dyfishtë të arsimit profesional;

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

- Zhvillimi i kompetencave të mësuesve të AFP-së, si dhe trajnerëve të mësuesve (trajnimi fillestar dhe i vazhdueshëm profesional).
- 2021
- Përmirësimi i cilësisë së AFP përmes investimeve në infrastrukturë, programe dhe zhvillim profesional të mësuesve;
 - Zhvillimi i procesit të futjes së elementeve të sistemit të dyfishtë të arsimit profesional.

Parashikimi i kostove të aktiviteteve dhe burimi i financimit

Shpenzimet për zbatimin e masave të AFP-së përfshihen në Programin Buxhetor Afatmesëm. Buxheti afatmesëm 2018-2019, është planifikuar për një total prej tre viteve 83.5 milion euro. Për vitin 2019, planifikimi për AFP është në total 26.7 milion euro me një rritje prej 11.2% për AP krahasuar me vitin e kaluar.

Hartimi i planit të optimizimit të ofertës së AAP në përputhje me nevojat për zhvillimin e aftësive rajonale dhe procesin e riorganizimit të ofruesve të AFP-së - 13.6 milionë euro nga buxheti i shtetit dhe rreth 6.3 milionë euro nga donatorët.

Zhvillimi i aftësive për mësuesit dhe trajnuesit e AFP-së (duke hartuar politika për rekrutimin, zhvillimin profesional, vlerësimin e kompetencave dhe trajnimin e mësuesve dhe trajnerëve të AFP-së.) Fondet e buxhetit të shtetit EUR 90,940 dhe financimi i donatorëve janë 60,000 EUR.

Zhvillimi i konceptit të cilësisë, si në nivelin e sistemit ashtu edhe në nivelin e ofruesve. Të finalizohet plani optimal i ofruesve të AFP në përputhje me nevojat për zhvillim të aftësive rajonale; përgatitjen e planeve, zhvillimin e kapaciteteve dhe legalizimin e ngritjes së qendrave multifunksionale të AFP në vend - Përafërsisht EUR 5.8 milion dhe EUR 6 milion nga fondet e donatorëve.

Rritja e aksesit në AFP nga zonat rurale dhe grupet e prekshme - Buxheti i shtetit 90,000 EUR. Rritja e aksesit në AFP nga zonat rurale dhe grupet e prekshme - Buxheti i shtetit 90,000 EUR.

Ndikimi i pritshëm në punësim dhe gjininë

Reforma synon të sjellë arsim cilësor gjithëpërfshirës dhe të barabartë dhe të promovojë mundësitë e të mësuarit gjatë gjithë jetës për të gjithë. Gjithashtu, synon zhvillimin e aftësive, veçanërisht lidhur me aksesin në aftësitë profesionale për punësim, punë të denjë dhe sipërmarrje; eliminimin e pabarazisë gjinore dhe sigurimin e aksesit për të prekurit.

Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Reforma synon t'i pajisë të rinjtë me trajnimin dhe aftësitë dhe kualifikimet e nevojshme për të konkurruar në tregun e punës dhe për të rritur mundësitë e tyre të punësimit.

Treguesit kyç të performancës

- % e të diplomuarve të punësuar;
- % e mësimeve të trajnuar në trajnim gjatë gjithë jetës;
- % e nxënësve në Arsimin Profesional në krahasim me nxënësit e arsimit të përgjithshëm.

Rreziqet e mundshme

- Mungesa e trajnimit të vazhdueshëm për mësuesit me teknologji të re. (15%) Veprimet lehtësuese: Rritja e ngritjes së kapaciteteve të mësuesve përmes skemave të trajnimit.
- Niveli i pamjaftueshmëri i koordinimit me bizneset për mbështetje më të mirë në AFP. (10%)
- Mungesa e një vlerësimi të veçantë rajonal për aftësitë që mungojnë në tregun e punës. (10%) Masat lehtësuese: Kryerja e studimeve për vlerësimin e shkathtësive që mungojnë në tregun e punës.

4.3.7. Punësimi dhe tregjet e punës

1. Analiza e pengesave kryesore

Situata e tregut të punës

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Të dhënat e tregut të punës tregojnë se rritja ekonomike e përjetuar në Shqipëri gjatë katër viteve të fundit është përkthyer në përmirësime të rëndësishme të tregut të punës. Krijimi i vendeve të punës dhe rritja e punësimit kanë lëvizur së bashku.

Situata e tregut të punës, sipas Anketës së Forcave të Punës në përqindje (INSTAT)

	2016	2017	Tr.2/2018
Pjesëmarrja në forcat e punës	66.2	66.8	68
meshkuj	74.1	75.8	76.6
femra	58.3	57.7	59.5
Shkalla e përgjithshme e punësimit	56.2	58.2	59.2
Normat e punësimit për femrat	49,6	50,8	52.2
Normat e punësimit për meshkujt	62.8	65,6	66.3
Shkalla e punësimit të rinjve (15-29)	32.4	34.9	37.9
Papunësia e regjistruar	15.2	13.7	12.4
Shkalla e papunësisë së femrave	14.4	12.6	11.8
Shkalla e papunësisë së meshkujve	15.9	14.6	12.9
Shkalla e papunësisë së rinjve(15-29 vjeç)	28.9	25.9	22.6
Të rinjtë e moshës 15-29 vjeç, ekonomikisht jo-aktivë	30,0	29,7	-

Të dhënat administrative nga Shërbimi Kombëtar i Punësimit (SHKP) dhe arritjet për 2018

	2016	2017	Janar – Shtator 2018
Totali i punëkërkuarve të papunë	93,889	83,497	67,625
Të papunë Femra	49,735	44,220	35,422
Të papunë që mbështeten me të ardhura (Përfitues të ndihmës ekonomike dhe pagesës së papunësisë)	45,738	41,251	21,692
Të papunë që mbështeten me të ardhura përfitues të ndihmës ekonomike	42,029	41,751	19,145
Të papunë, përfitues pagesës së papunësisë	3,709	1,959	2,102
Të papunë afatgjatë	54,323	42,594	35,574
Të papunë nga grupet e veçanta	7,600	7,162	6,614
Të papunë, të rinj, të moshës 15-29 vjeç	19,174	15,767	12,817
Totali i punësimeve të realizuara nga zyrat e punësimit	25,170	23,136	32,622
Të papunë të përfshirë në programet e nxitjes së punësimit	5,211	5,264	3,369
Vende të lira pune të shpallura në zyrat e punësimit	38,511	40,013	47,124
Punëkërkuar të papunë që ndjekin falas kurse profesionale në qendrat publike	12,710	9,461	6,159

Me gjithë përmirësimet, Shqipëria vazhdon të përballlet me sfida në sigurimin e punësimit të sigurt dhe produktiv për popullsinë e saj, duke promovuar vende pune më të mira dhe më produktive dhe duke siguruar integrimin e grupeve në nevojë në tregun e punës, veçanërisht të grupeve të veçanta, grave dhe të rinjve.

Sigurimi i informacionit të tregut të punës përmes monitorimit të vazhdueshëm është një nga katër funksionet kryesore të Shërbimit Kombëtar të Punësimit (SHKP). Anketimet dhe vlerësimet e tregut

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

të punës ofrojnë informacion të përditësuar për gjendjen e tij. Përveç indikatorëve të kontekstit të ofruar nga anketës së fuqisë punëtore, i zhvilluar nga INSTAT çdo 3 muaj, SHKP në mënyrë periodike kryen:

- Vlerësimi i Nevojave për Aftësi në Tregun e Punës, një mjet i rëndësishëm për riorientimin e aktivitetit të Shërbimit Kombëtar të Punësimit, lidhur me arsimin dhe aftësimin profesional dhe ndërmjetësimin e punësimit. Deri tani janë kryer 4 studime, e fundit në vitin 2017.

- Monitorimi dhe vlerësimi i Programeve për Promovimin e Punësimit, e cila mat efektivitetin e politikave aktive të tregut të punës në punësimin e punëkërkuesve të papunë. Janë bërë katër raporte vlerësimi, e fundit në vitin 2017.

- Sistemi i Gjurmimit për Trendin e Punësimit pas Formimit, një mjet i rëndësishëm për vlerësimin e performancës së Ofruesve të Arsimit dhe Formimit Profesional Publik, në lidhje me punësueshmërinë e të diplomuarve dhe të certifikuar, si dhe ndihmon në procesin e harmonizimit të ofertës arsimore me kërkesat e tregut të punës. Është në proces realizimi për herë të parë i këtij vlerësimi.

Anketa e forcave të punës, realizuar periodikisht nga INSTAT, është një studim mjaft i vlefshëm orientues për politikbërësit, duke dhënë një pamje të përgjithshme të situatës së tregut të punës. Të dhënat administrative të zyrave të punësimit, kanë lidhje vetëm me të papunët që i drejtohen zyrës së punësimit për të marrë informacion mbi tregun e punës, orientim e këshillim për punësim e formim, ose për të hapur kartelën e punëkërkuesit të papunë, dhe si të tillë të përfitojnë nga programet e punësimit, formimit profesional dhe ndërmjetësimit për punësim. Të kombinuara këto burime të dhënash ndihmojnë për hartimin e politikave e programeve të punësimit me efikasë për grupet e synuara.

Strategjia Kombëtare për Punësim dhe Aftësi 2014-2020 (SKPA)

Qëllimi i SKPA është të promovojë vende pune dhe aftësi për të gjithë gratë dhe burrat shqiptarë. Kjo strategji paraqet një nga angazhimet më të forta të qeverisë shqiptare për mirëqenien e qytetarëve. Programi IPA i BE-së për Mbështetjen e Buxhetore është në zbatim dhe 9 nga 10 treguesit objektivë të vitit 2016 u arritën dhe kësti i ndryshueshëm i parë prej 6.3 milion euro u disbursua në vitin 2017. Për vitin 2017 janë arritur 6,5 të treguesve nga 7 tregues që duhej të arriheshin, sipas Kontratës së Reformës Sektoriale dhe transhi i dytë i ndryshueshëm prej 4.55 milion euro është likuiduar për vitin 2018.

Rezultatet dhe Arritjet - Treguesit e Monitorimit të Kontratës së Reformës Sektoriale (Mbështetja e Buxhetore) përfshijnë:

1. Shkalla e punësimit të të rinjve është rritur 4.85 pikë përqindjeje, krahasuar me objektivin e vitit 2017 (700,000 Euro). i arritur.

2. Hendeku gjinor në punësim është ngushtuar me 0.7 pikë përqindjeje, krahasuar me bazën, por është 0.3 më i lartë se objektiv (350000 EUR). Pjesërisht i arritur.

3. Pjesa e punëkërkuesve të regjistruar të papunë që përfitojnë nga programet e nxitjes së punësimit arriti në 5.8%. (700,000 Euro) i arritur.

4. Janë rritur kapacitetet e mësimdhënësve / instruktorëve të arsimit dhe formimit profesional (700,000 Euro) i arritur.

5. Sistemi i monitorimit (ROMALB), i ngritur për komunitetin romë dhe egjiptian dhe pjesëmarrja e tyre në qendrat publike të formimit profesional dhe programet e nxitjes së punësimit; (700,000 Euro) i arritur.

6. Krijimi i qendrave multifunksionale të AFP (700,000 Euro) i arritur.

7. Është vendosur sistemi gjurmues për të gjithë të diplomuarit e AFP dhe raporti i parë që mbulon vitin 2017 është dorëzuar në gjysmën e parë të vitit 2018. (700,000 Euro) i arritur.

SKPA 2014-2020 përfshin 52 aktivitete, që do të zbatohen në një periudhë 7-vjeçare. Progresi Vjetor në Zbatimin e Strategjisë Kombëtare për Punësim dhe Aftësi (SKPA), që mbulon vitin 2017 është paraqitur në gjysmën e parë të vitit 2018 dhe rezultatet janë si më poshtë:

- 49 masa janë zbatuar, nga 52 të planifikuara (94% të masave të planifikuara janë iniciuar dhe janë në progres ose janë përfunduar);

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

• Masat që nuk tregojnë përparim janë ato që kanë të bëjnë me zgjerimin e shërbimeve të punësimit në zonat rurale.

• Masat që kanë filluar të zbatohen me progres janë vlerësuar në një mesatare prej 74%;

• Gjatë vitit 2017, progresi i përgjithshëm në zbatimin e strategjisë është parashikuar në 9%.

Shpenzimet totale publike për arsimin profesional dhe politikat e tregut të punës, në vitin 2017, arritën në 37.8 milion euro, 58% e këtij buxheti u ndanë për arsimin profesional, ndërsa 15.4 milion euro u shpenzuan për masat e punësimit. Financimi i përgjithshëm mbi punësimin dhe aftësitë u rrit 24% në krahasim me vitin 2016.

Aktualisht, rishikimi afatmesëm i Strategjisë është në vazhdim. Rishikimi afatmesëm është duke analizuar rezultatet e arritura, menaxhimin e burimeve dhe cilësinë e zbatimit. Kjo analizë do të tregojë ndryshime në kontekstin e përgjithshëm ekonomik dhe shoqëror, do të vlerësojë, nëse qëllimet janë ende relevante, duke krahasuar gjendjen me situatën fillestare dhe do të çojë në identifikimin e aktiviteteve që mund të rregullohen, ku do të rishikohen të gjitha masat dhe në Planin e Veprimit të Strategjisë mund të futen masat e reja. Një nga shtyllat, në të cilat strategjia ka pasur probleme në zbatimin e saj, është prioriteti C "Promovimi i Përfshirjes Sociale dhe Kohëzimit Territorial", kryesisht për masat që lidhen me zgjerimin e shërbimeve të punësimit dhe formimit profesional në zonat rurale. Ky rishikim filloi në korrik 2018 dhe rezultatet do të dalin në dhjetor 2018.

Për vitin 2018 është i njëjti fond (490 milionë lekë) dhe po zbatohen 8 programe të nxitjes së punësimit, duke mbështetur grupet më vulnerabël në tregun e punës, programet si më poshtë:

- Për përfitjesit e ndihmës ekonomike ose ata që kanë dalë nga kjo skemë si rezultat i reformës;

- Trajnim në vendin e punës;

- Punësimi i grave kryefamiljare dhe nga grupe të veçanta (te dhunuara apo trafikuar);

- Punësimi i personave me aftësi të kufizuara;

- Punësimi i grupeve vulnerabël;

- Punësimi i të rinjve të diplomuar në universitete;

- Praktika për të sapo diplomuarit;

- Nxitja e punësimit për jetimët.

Zyrat e punësimit bëjnë njoftimin në Buletin e Njoftimeve Publike, çdo vit, për fondin e vënë në dispozicion dhe kriteret e përfitimit nga këto programe. Publikimi i programit bëhet gjithashtu me të gjitha mjetet e mundshme elektronike dhe jo elektronike. Faza e parë e zbatimit të programeve është përfunduar dhe janë përfshirë 4844 punëkërkuar të papunë.

Inspektorati Shtetëror i Punës dhe Shërbimet Sociale ka për detyrë të sigurojë zbatimin e dispozitave ligjore për kushtet e punës dhe mbrojtjen e të punësuarve në ushtrimin e profesionit të tyre, për kohëzgjatjen e punës, pagat, sigurimet, higjienën dhe mirëqenien, punësimin e fëmijëve, të miturit dhe gratë, si dhe në çështje të tjera që lidhen ngushtë me to. Veprimtaria e saj shtrihet në të gjithë territorin e Republikës së Shqipërisë me një strukturë të përbërë nga 155 punonjës, nga të cilët 37 janë punonjës të administratës qendrore dhe 115 nëpunës janë në administratën lokale që është e organizuar në 12 Drejtoritë Rajonale. Buxheti i ISHPSHSH është rritur në 2018 me 11% më shumë se 2017. Inspektorati Shtetëror i Punës dhe Shërbimet Sociale ka dhënë një kontribut të çmuar në luftën kundër punësimit joformal duke e konsideruar atë si çështjen më të rëndësishme në çdo formë me të cilën ndodh ky fenomen, siç janë pagat, puna e papaguar, puna pa kontratë pune, sigurimet shoqërore dhe shëndetësore, orët jashtë orarit të punës dhe punën në pushime dhe festat zyrtare.

Zhvillimet më të fundit të politikave dhe reformave

Ligji i ri "Për punëkërkuarët e papunë" (Ligji nr. 145/2015), që është në fuqi që nga viti 2016, ka çuar në një reduktim të ndjeshëm të numrit të punëkërkuarëve të papunë të regjistruar: nga në 93,889 në vitin 2016, në 67,625 në Shtator 2018. Ligji është pjesë e reformës qeveritare për luftën e punësimit joformal, sidomos për personat që janë të punësuar në tregun informal dhe regjistrohen, në të njëjtën kohë, në shërbimet e punësimit. Zbatimi i këtij ligji ka mundësuar që punonjësit e zyrave të punësimit të identifikojnë më mirë punëkërkuarët aktivë. Mekanizmat që përdoren lidhen me identifikimin e individëve që kërkojnë punë në mënyrë aktive, duke u paraqitur çdo muaj në

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

zyrat e punësimit. Kjo ishte gjithashtu e lidhur me reformën e ndihmës ekonomike, e bërë nga Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale.

Zbatimi i reformës së ndihmës ekonomike

Ministria e Financave dhe Ekonomisë hartoi dhe aprovoi programin e ri të nxitjes së punësimit VKM nr.162/2018 “Për pagesën e pjesëmarrjes në kurset e formimit profesional”, i cili synon, që në kuadër të orientimit të qeverisë për aktivizimin e përfituesve të ndihmës ekonomike dhe personave, që dalin nga kjo skemë, përfshirjen e tyre në programet e formimit profesional, në mënyrë që të marrin një profesion dhe të riaktivizohen në tregun e punës. Dhënia e pagesës në nivelin prej 50% të pagesës së papunësisë, për çdo muaj pjesëmarrje në kurs, është një nxitje për t’i mbështetur këta persona për periudhën e daljes nga skema e ndihmës ekonomike dhe marrjen e një profesioni të kërkuar në tregun e punës, me synimin final gjetjen e një vendi të qëndrueshëm pune.

2. Masat e reformave

Reforma 19: Modernizimi i shërbimeve publike të punësimit, rritja e punësimit të grave, të rinjve dhe grupeve të cënueshme

Masa e reformës kërkon:

1. Hartimi i politikave dhe programeve, që promovojnë punësim cilësor, duke rritur kërkesën për punë, duke nxitur produktivitetin dhe punësueshmërinë.
2. Zhvillimi i Modelit Kombëtar të Punësimit (Modeli i ri i shërbimeve) në 36 zyrat e punësimit, nëpërmjet riorganizimit të ambienteve të punës, sipas modelit të ri të shërbimeve të punësimit në tre nivele; ngritjes së sistemit të menaxhimit të performacës të shërbimeve dhe modernizimit të infrastrukturës dhe sistemeve të IT në Shërbimin Kombëtar të Punësimit; Zhvillimit të burimeve njerëzore.
3. Ulja e papunësisë dhe pasivitetit të lartë, veçanërisht në grupin e të rinjve dhe grave

Aktivitetet e planifikuara

2019

- Modeli i ri i shërbimit do të zbatohet në 36 zyra punësimi, të shoqëruar me trajnimin e stafit. Rritja e cilësisë së shërbimeve për punëkërkuesit e papunë dhe punëdhënësit, nëpërmjet përmirësimit dhe standardizimit të shërbimeve të punësimit dhe programeve;
- Forcimi i bashkëpunimit ndërmjet aktorëve të tregut të punës në të gjitha nivelet për të identifikuar dhe zhvilluar menaxhimin e integruar të çështjeve;
- Zgjerimi i mbulimit të shërbimeve në zonat rurale në bashkëpunim me qeverinë lokale.
- Është miratuar ligji i ri për nxitjen e punësimit dhe programet e reja dhe të rishikuara të nxitjes së punësimit, që synojnë mbështetjen e grupeve më të prekshme dhe punëkërkuesit e regjistruar të papunë që përfitojnë nga këto programe.
- Përmirësimi i lidhjes së ofruesve të AFP-së me tregun e punës dhe zgjerimin e aksesit të AFP-së për ata që jetojnë në zonat rurale.

2020

- Modernizimi strukturor dhe funksional i SHKP për zbatimin efikas të politikave shtetërore në fushën e tregut të punës.
- Zhvillimi i aftësive të punësimit nëpërmjet rritjes së cilësisë, shpërndarjes dhe diversifikimit të programeve të formimit profesional.
- Zbatimi i programeve të nxitjes së punësimit që synojnë mbështetjen e grupeve më vulnerabël dhe numri i punëkërkuesve të regjistruar të papunë që përfitojnë nga programet e nxitjes së punësimit synon të arrijë në 6%.
- Shtirja e mbulimit të shërbimeve të punësimit dhe AAP në zonat rurale duke i zgjeruar këto shërbime në këto fusha në bashkëpunim me pushtetin vendor

2021

- Përmirësimi i cilësisë dhe efektivitetit të institucioneve dhe shërbimeve të tregut të punës, nëpërmjet rritjes së performancës së stafit. Sistemi i menaxhimit të performancës është

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

- krijuar dhe objektivat e sistemit matës (score card system) janë caktuar për secilën zyrë punësimi.
- Zhvillimi dhe publikimi i informacionit dhe analizës së cilësisë së tregut të punës dhe përmirësimi i marrëdhënieve me publikun.
 - Reagimi i konsumatorëve do të vlerësohet me krijimin e një call centre

Parashikimi i kostove të aktiviteteve dhe burimi i financimit

Indikatorët e performancës	Buxheti i Shtetit (Milion Euro)		
	2019	2020	2021
	Forecast	Forecast	Forecast
Ndërmjetësimet e zyrave të punësimit	2,308	2,380	2,400
Zbatimi i programeve të nxitjes së punësimit	7,900	7,900	8,661
Trajnimit në qendrat publike të Formimit profesional	2,278	2,347	2,370
Pagesa e papunësisë	4,740	5,530	5,925
Totali i fondeve	17,226	18,157	19,356

Ndikimi total buxhetor është:

21.3 milion Euro për vitin 2019;
 20.1 milion Euro për vitin 2020;
 19.89 milion Euro për vitin 2021

Ndikimi i pritshëm në punësim dhe gjininë

Ulja e papunësisë dhe pasivitetit të lartë, veçanërisht në grupin e të rinjve dhe grave.

Ndikimi i pritshëm në konkurrueshmëri

Masa e reformës synon të përmirësojë shkathtësitë dhe kualifikimet e të papunëve, duke rritur kështu konkurrencën e biznesit

Treguesit kyç të performancës

- Trajnim i rritur për punëkërkuesit e papunë me 5% (55% në vitin 2017)
- Rritja e punësimit të punëkërkuesve përmes shërbimeve të ndërmjetësimit të punës me 10% (28% në vitin 2017)
- Rritja e pjesëmarrjes së punëkërkuesve të papunë në programet e nxitjes së punësimit me 0.2% (5.8% në vitin 2017)

Rreziqet e mundshme

1. Për shkak të faktit se shumica e masave janë në nivel rajonal dhe vendor, mungesa e bashkëpunimit ndërmjet aktorëve të ndryshëm, të përfshirë në këtë proces, është një nga vështirësitë e identifikuara në sektor (6%). Lehtësimi nga monitorimi, raportimi dhe bashkëpunimi i ngushtë ndërmjet aktorëve relevantë.
Për shkak të faktit se shumica e masave janë në nivel rajonal, mungesa e bashkëpunimit ndërmjet aktorëve të ndryshëm të përfshirë në këtë proces është një nga vështirësitë e identifikuara në këtë sektor (6%).
2. Rreziqet e mundshme për këtë reformë përfshijnë vonesat për shkak të mungesës së fondeve, vonesat e ngarkesës së punës, të cilat mund të zbuten nga planifikimi i kujdesshëm në nivel qendror (15%).

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

3. Mungesa e përmirësimit të cilësisë së shërbimeve në nivel rajonal dhe lokal, për shkak të trajnimit të pamjaftueshëm (5%). Monitorim nga afër i aktiviteteve trajnuese dhe rritja e numrit të të trajnuarve

4.3.8. Përfshirja sociale, ulja e varfërisë dhe shanseve të barabarta

1. Analiza e pengesave kryesore

Bazuar në kontekstin social-demografik, Strategjia Kombëtare për Zhvillim dhe Integrim përfshin objektivat për kohezion social, sistem të përforcuar të mbrojtjes sociale, barazi gjinore dhe përfshirje sociale.

Varfëria përfshin dimensione të ndryshme të cilat kërkojnë investime publike për të luftuar përjashtimin social dhe pabarazitë. Qeveria shqiptare targeton varfërinë brenda objektivave të kuadrit të OZHQ-ve, Dokumentit të Politikave të Përfshirjes Sociale dhe Strategjisë së Mbrojtjes Sociale.

Sipas INSTAT-it, shpenzimet mesatare mujore të konsumit për familjet në vitin 2017 janë 0.4% më të larta se në vitin 2016, ndërkohë që rritja e çmimeve të konsumit në 2017 krahasuar me 2016 është 2.0%. Banka Botërore ka dhënë vlerësime se niveli i varfërisë në vitin 2017 është 32.8% në 2017 krahasuar me 33.9% në vitin 2016. Njëkohësisht, matja e varfërisë duhet të përmbajë edhe qasjen në shërbime, sistemet e mbrojtjes sociale si dhe përjashtimin social.

Programi i reformës së kujdesit social është i bazuar në tre shtylla kryesore: Ndhimja Ekonomike, Vlerësimi i Aftësisë së Kufizuar dhe Shërbimet Sociale të Integruara. Zbatimi i skemës së re të ndihmës sociale dhe reintegrimit social do të reduktojë numrin e familjeve dhe përfituesve të individëve të NE nga 70 mijë në 67 mijë familje në vitin 2021.

Ligji për shërbimet e kujdesit shoqëror "(2016) krijon një sistem të integruar të shërbimeve publike dhe jo-publike për individët dhe familjet në nevojë. Njësitë e qeverisjes vendore (NJQV) janë të përfshira në ofrimin e shërbimeve të kujdesit social përmes mekanizmave të financimit që përbëhen nga burime buxhetore lokale dhe qendrore – ndryshim i rëndësishëm nga sistemi i mëparshëm. Ndryshimi i fundit në legjislacionin për shërbimet sociale është një hap konkret drejt sfidave të decentralizimit të shërbimeve sociale. Megjithatë, përgjegjësitë në planifikimin, shpërndarjen dhe monitorimin e shërbimeve të kujdesit social duhet të lidhen me nevojat e komunitetit në zonat urbane dhe rurale. Harta e vulnerabilitetit përcakton kërkesa për instrumente të reja financiare, administrative dhe legjislative që do të krijojnë një sistem të shërbimeve të kujdesit social. Roli i profesionistëve të cilët ofrojnë shërbimet sociale duhet të përforcohet.

Zhvillimi kryesor në dhënien e Ndhimës Ekonomike ka qenë kalimi nga pagesa e pjesshme në atë të plotë, duke dhënë rezultate pozitive dhe rritje të sasisë së ndihmës ekonomike për familjet në nevojë. Për më tepër, frekuentimi i shkollës dhe vaksinimi janë kushte për pagesat. Kjo ka kontribuar në rritjen e pagesës që ndryshon nga 30 në 65 euro në muaj.

PAK dhe kujdestarët e tyre do të rriten nga 160,000 në 167,000 në 2021, si rezultat i zbatimit të DA të ri në përputhje me modelin bio-psiko-social.

MIS për ndihmë ekonomike ka prodhuar rezultate duke sjellë identifikimin e mospërputhjeve dhe përmirësuar saktësinë dhe administrimin e përgjithshëm të NE. Për më tepër, ofrohen pagesa shtesë për familjet e fëmijëve në Ndhimën Ekonomike. Sfidat e rëndësishme mbeten mekanizmat financiarë dhe administrative në zbatueshmëri për të krijuar një sistem funksional të shërbimeve të kujdesit social. Transformimi i shërbimeve ekzistuese të kujdesit rezidencial për shërbime komunitare më efektive dhe më efektive dhe pjesëmarrja e qeverisë lokale dhe shoqërisë civile në planifikimin dhe ofrimin e shërbimeve sociale.

Njësitë e Vlerësimit dhe Referimit të Nevojave (NARU) janë krijuar si njësi të veçanta në NJQV dhe ofrojnë vlerësimin e nevojave dhe referimin e rasteve. Në të njëjtën linjë janë miratuar akte plotësuese për Ligjin Nr.18 / 2017 "Për të Drejtat dhe Mbrojtjen e Fëmijëve".

Monitorimi i përfshirjes sociale dhe disagregimi i të dhënave është i rëndësishëm për popullatën e varfër dhe të pa favorizuar. Sistemi Rom-Alb ka vijuar të ofrojë të dhëna për gjendjen e komuniteteve romë dhe egjiptiane me të dhëna administrative nga të gjitha institucionet dhe për të hartuar raporte kombëtare.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Qeveria shqiptare po punon për të përmirësuar legjislacionin me fokus barazinë gjinore në të gjitha nivelet, si dhe forcimin e kapaciteteve zbatuese. Barazia gjinore dhe fuqizimi ekonomik konsiderohen në Strategjinë Kombëtare për Barazinë Gjinore dhe Planin e Veprimt 2016-2020 dhe Planin për Sipërmarrjen e Grave. Megjithatë, hendeu gjinor në punësim është 12% dhe shumica e grave dhe vajzave janë të punësuar në sektorin e të ardhurave të ulëta ose informaliteti dhe 54% e grave janë të punësuar në sektorin e bujqësisë. Në këtë fushë, mbështetja me institucionet e kujdesit të fëmijëve si përgjegjësi e qeverisjes vendore është një parakusht i rëndësishëm për mundësi të barabarta në tregun e punës.

2. Masat e reformave

Reforma 20: Forcimi i mbrojtjes sociale dhe masat e përfshirjes sociale

Prioriteti i reformës është efektiviteti dhe transparencja e përfitimeve në para të mbrojtjes sociale dhe modernizimi i skemës së Ndihmës Ekonomike përmes një regjistri elektronik kombëtar dhe një formulë të unifikuar për ndarjen më të mirë të familjeve të varfëra. Shuma mesatare vjetore e transfertave mujore të parave në rreth 80,000 familje me të ardhura të ulëta me fokus në familjet me fëmijë. Masa do të synojë kombinimin e pagesave në para me paketat e shërbimit. Është hartuar dhe miratuar legjislacioni për shërbimet sociale të integruara në lidhje me standardet dhe kujdesin alternativ dhe fokusin në shërbimet e komunitetit.

Synimi i përgjithshëm është menaxhimi më i mirë, monitorimi dhe vlerësimi dhe rritja e kapaciteteve në strukturat lokale, rajonale dhe qendrore për të sjellë pagesa në para të gatshme dhe riintegrim social për të reduktuar vulnerabilitetin në familje dhe individë.

Themelimi i Fondit Social do të sigurohet nga buxheti i shtetit, buxhetet komunale, donacionet dhe burime të tjera. Në Planin Buxhetor Afatmesëm, Fondi Social është planifikuar si një mekanizëm financiar për shërbimet e kujdesit social. Ndikimi fillestar i fondit social do të varet nga vlerësimi i Njësive të Qeverisjes Vendore për nevojat e familjeve të rrezikuara dhe të fëmijëve që zhvillojnë plane të kujdesit social.

Legjislacioni përkatës është miratuar për të mbështetur reformën për menaxhimin e rasteve sipas nevojave të identifikuara, duke përfshirë të gjithë aktorët vendorë dhe qendrorë, subjektet publike dhe private që ofrojnë shërbime sociale për kategoritë në nevojë.

VKM 518/2018 për kriteret dhe procedurat për pranimin me qendrat rezidenciale dhe përdorimin e shërbimeve në komunitet. Vendimi përcakton "shportën" e shërbimeve sociale dhe objektin dhe subjektin e të gjitha shërbimeve të kujdesit social me qëllim të zbatimit të detyrueshëm dhe uniformitetit të tyre në të gjithë territorin e Republikës. Shërbimet mund të ndahen në bazë, minimale dhe të detyrueshme. Këto shërbime ofrohen nga NJQV-të të cilat duhet të sigurohen me fondet e nevojshme për dhënie të tyre. Një nga progreset aktuale të evidentuara në ofrimin e shërbimeve të kujdesit social janë bashkëpunimet dhe bashkëveprimet midis Shërbimeve Sociale të Shtetit, organeve të saj rajonale dhe njësive të qeverisjes vendore dhe qendrave të tyre të kujdesit.

Ligji për Ndërmarrjet Sociale i shoqëruar me akte nënligjore ka krijuar një mekanizëm të ri për financimin e mbështetjes së aktivitetit të ndërmarrjeve sociale nga buxheti i shtetit.

Monitorimi i përfshirjes sociale do të përqendrohet në standardizimin e të dhënave dhe monitorimin dhe forcimin e kapaciteteve zbatuese. Plani Kombëtar për Romët dhe Egjiptianët duhet të mbështetet për implementimin e tij sipas Rekomandimeve të BE. Në këtë fushë, mbështetja me institucionet e kujdesit të fëmijëve si përgjegjësi e qeverisjes vendore është një parakusht i rëndësishëm për mundësi të barabarta në tregun e punës.

Aktivitetet e planifikuara

2019

- Hartimi i kuadrit ligjor dhe zbatimi për mbështetjen e shërbimeve sociale.
- % e familjeve në 10% të popullsisë më të varfër që mbulohen si përfitues të programit të Ndihmës Ekonomike të programeve të mbështetjes sociale.
- Përqindja e familjeve në 10% më të varfër që mbulohen nga Programi i Ndihmës Ekonomike nga 21.6% nga mesi i vitit 2017 në 38% në vitin 2018.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

- Përmirësimi i raportimit dhe vlerësimit për të reduktuar varfërinë dhe nxitur përfshirjen sociale dhe mundësitë e barabarta për grupet në nevojë.

2020

- Rritje mbi 80% të numrit të përfituesve të Ndihmës Ekonomike mbi numrin e përgjithshëm të aplikantëve.
- Hartimi i një vlerësimi të përgjithshëm për përfituesit e vlerësimit të AK.
- Përmirësimi i raportimit dhe vlerësimit për të synuar reduktimin e varfërisë, përfshirjen sociale dhe mundësitë e barabarta për grupet vulnerabil.

2021

- Mbështetje për 600 individë përfitues të NE nëpërmjet ndërmarrjeve sociale.
- 66% e aplikuesve dhe të ri certifikuarve në zonat pilot janë vlerësuar me Vlerësimin e Aftësisë së Kufizuar me Modelin Social
- Mekanizma ndërinstitucional të matjes së përfshirjes sociale në fushat e politikave të reduktimit të varfërisë dhe mbrojtjes sociale dhe antidiskriminimit

Parashikimi i kostove të aktiviteteve dhe burimi i financimit

(Euro)	2019	2020	2021
Kujdesi Social	190 Mln	191 mln	204 Mln

Buxheti për Modernizimin e Asistencës Sociale US \$ 244.50 Mln.

Buxheti për përfshirjen sociale shpërndahet në disa strategji sektoriale dhe ndërsektoriale dhe dokumente të politikave. Kuadri i monitorimit dhe vlerësimit për përfshirjen sociale është në dispozicion në Dokumentin e Politikave për Përfshirjen Sociale; Sondazhet Kombëtare.

Sa i përket implikimeve buxhetore, ekziston nevoja për konsolidimin e mekanizmave financiarë në nivel lokal dhe funksionimin e Fondit Social në nivel lokal me fonde të ndara nga fondet e shtetit; NJQV-të, dhe fondet e ndara nga NJQV-të si rezultat i të ardhurave nga pasuritë dhe aktivitetet e tyre, tarifat nga shërbimet sociale të ofruara. Kjo reformë do të mbështetet në alokimin e burimeve, mbledhjen e fondeve dhe krijimin e partneriteteve.

Ndikimi i pritshëm në punësim dhe gjininë

Reforma e avancuar e kujdesit social do të përmirësojë kohezionin social; fuqizojnë përfaqësuesit e grupeve të cenueshme dhe organizatat e bazuara në komunitet për të rritur rolin e tyre të lobimit, advokimit dhe monitorimit në këtë proces dhe të kontribuojnë për të sjellë më pak diskriminim nëpërmjet mbështetjes dhe mekanizmave institucionale. Gratë do të synojnë përmes iniciativave të ndërmarrjes shoqërore. Qeveria lokale do të marrë pronësinë e reformës përmes ndërhyrjeve lokale dhe ofrimit të shërbimeve. Politikat dhe ndërhyrjet do të përshtaten me nevojat dhe karakteristikat e grupeve në nevojë

Treguesit kyç të performancës

% e familjeve në 10% më të varfër që mbulohen nga përfituesit e programit të Ndihmës Ekonomike të programeve të rrjetit social të sigurisë.

Rreziqet e mundshme

Forcimi i mbrojtjes sociale dhe përfshirja varet nga legjislacioni sekondar dhe zbatimi i përgjithshëm për të dhënë efekt të plotë në dispozitat e tij. Autoritetet kombëtare duhet të kenë kapacitetet e nevojshme për të mbështetur reformën për sistemet e qeverisjes në nivel lokal për të promovuar mirëqenien sociale, përfshirjen dhe qasjen në shërbime. Politika e bazuar në dëshmi varet nga disponueshmëria dhe raportimi i të dhënave në nivel kombëtar dhe lokal dhe për popullatat specifike. Rreziku i mundshëm mbetet rreth 5-10%. Masat zbutëse kërkojnë një targetim më të mirë të grave, të rinjve, R / E dhe grupeve të tjera vulnerabël dhe mobilizimin adekuat të burimeve për zbatimin e legjislacionit social dhe përfshirjen e përgjithshme sociale.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

5. KOSTO E FINANCIMIT TË REFORMAVE STRUKTURORE

Shpenzimet e planifikuara në buxhetin e Republikës së Shqipërisë përfshijnë dhe fonde për reformat kyçe strukturore për periudhën në vijim. Shpenzimet buxhetore janë të shpërndara përgjatë reformave strukturore të paraqitura në Programin e Reformave Ekonomike 2019-2021. Detajime të implikimeve buxhetore të reformave gjenden në tabelën 10 të Aneksit 1.

Në këtë dokument janë të përfshira implikimet që janë arritur të kuantifikohen deri tani. Kapacitetet për realizimin e kësaj analize, pavarësisht asistencës të mundësuar nga instrumenti TAIEX i Komisionit Evropian, janë ende të limituara prandaj nevojiten forcim i njohurive dhe kapaciteteve në mënyrë të vazhdueshme për vlerësimin e impaktit të ndryshimeve të politikave në buxhet.

ÇËSHTJET INSTITUCIONALE DHE PËRFSHIRJA E GRUPEVE TË INTERESIT

Procesi i përgatitjes dhe hartimit të Programit të Reformës Ekonomike, i cili ka hyrë është në vitin e katërt, është kthyer tashmë në një traditë për qeverinë shqiptare. Sikurse dhe ERP i vjetshëm, që u transmetua tek Komisioni Evropian brenda afatit të 31 janar 2018, edhe për këtë cikël të ERP, ka patur një bashkërendim në nivel kombëtar ndërmjet aktorëve të ndryshëm të përfshijë në proces nën mbikëqyrjen e Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë, në rolin e institucionit koordinues kombëtar. Krahas MFE, në këtë proces janë përfshirë institucione të ndryshme shtetërore, ministri linje etj., të cilat kanë kontribuar në dokumentin e ERP-it. Reformat strukturore janë kontribuar nga: Ministria e Financave dhe Ekonomisë; Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë; Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural; Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë, Ministria e Turizmit dhe Mjedisit dhe Banka e Shqipërisë.

Procesi për përgatitjen e ERP 2019-2021 koordinohet në nivel kombëtar nga Ministria e Financave dhe Ekonomisë, e cila ka punuar ngushtë me institucionet përkatëse për të prodhuar këtë dokument. ERP tregon disa nga reformat strukturore prioritare dhe kuadrin makroekonomik dhe fiskal të vendit për periudhën 2019-2021.

ERP 2019-2021 nisi zyrtarisht më 13 qershor 2018. Ministria e Financave dhe Ekonomisë me mbështetjen e OECD-së dhe Komisionit Evropian organizoi në Tiranë eventin për fillimit. nga. Veprimtaria gëzonte një pjesëmarrje të gjerë nga shoqëria civile, organizatat ndërkombëtare, institucionet publike, donatorët etj. Udhëzimi i rishikuar i KE për ERP 2019-2021 u prezantua nga KE; dhe gjithashtu u dakordësua nga palët plani i ri i punës për këtë cikël. OECD prezantoi modalitetet e asistencës që do të ofrojnë në lidhje me procesin e ERP-it, në formën e seminareve gjatë fazës fillestare të hartimit të dokumentit dhe mbështetjes pasuese në formën e komenteve në fazat e ndryshme të procesit.

Në përputhje me planin e punës së ERP, një seminar u organizua më 12 shtator 2018 nga OECD. Ky i fundit paraqiti komentet e tij, rekomandimet dhe përshtypjet e përgjithshme mbi draftin fillestar të dokumentit ERP që ishte dorëzuar në fund të gushtit. Komentet dhe reagimet e OECD-së janë marrë në konsideratë nga ministrinë përkatëse të linjës gjatë përgatitjes së kontributeve të reformës.

Më 22-26 tetor 2018 u organizua një mision ekspert i TAIEX për ofrimin e ndihmës për ministrinë e linjës në lidhje me metodologjinë e re të kostove të prezantuar nga KE.

Dokumenti i projektit ERP u nda për konsultime publike me partnerët e zhvillimit dhe integritit, dhe Shoqërinë Civile. Komentet e dërguara nga ky konsultim u shpërndanë tek ministrinë e linjës dhe janë përfshirë si shtojcë e këtij dokumenti (Shtojca II). Ministrinë e linjës dhe Banka e

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Shqipërisë kanë marrë në konsideratë reagimet e pranuar dhe kanë reflektuar në pjesën e tyre të dokumentit, sipas rastit

SHTOJCA 1

Tabela 1a: Perspektivat makroekonomike

Percentages unless otherwise indicated	ESA Code	Year 2017	Year 2017	Year 2018	Year 2019	Year 2020	Year 2021
		Level (bn EUR)	Rate of change				
1. Real GDP at market prices	B1*g	11.419	3.8	4.2	4.3	4.4	4.5
2. Current GDP at market prices	B1*g	11.576	5.3	6.1	6.4	6.6	7.0
Components of real GDP							
3. Private consumption expenditure	P3	9.184	2.7	2.9	2.9	2.9	3.2
4. Government consumption expenditure	P3	1.270	2.7	3.2	2.9	3.4	2.7
5. Gross fixed capital formation	P51	2.874	6.5	4.4	6.8	5.4	6.3
6. Changes in inventories and net acquisition of valuables (% of GDP)	P52+P53	0.071	-349.9	0.0	:	:	:
7. Exports of goods and services	P6	3.464	8.9	5.0	7.3	7.5	6.4
8. Imports of goods and services	P7	5.445	8.2	2.6	5.1	4.5	4.4
Contribution to real GDP growth							
9. Final domestic demand		13.3	4.1	3.8	4.3	4.0	4.4
10. Change in inventories and net acquisition of valuables	P52+P53	0.1	0.9	:	:	:	:
11. External balance of goods/services	B11	-2.0	-1.2	0.3	0.0	0.4	0.1

Tabela 1b: Zhvillime të çmimeve

Percentage changes, annual averages		Year 2017	Year 2018	Year 2019	Year 2020	Year 2021
1. GDP deflator	%, yoy	1.4	1.9	2.0	2.2	2.5
2. Private consumption deflator	%, yoy	1.8	2.5	2.5	3.0	3.4
3. HICP	%, yoy	:	:	:	:	:
4. National CPI change	%, yoy	2.0	2.1	2.7	3.0	3.0
5. Public consumption deflator	%, yoy	4.5	1.4	1.5	1.5	1.5
6. Investment deflator	%, yoy	0.2	0.2	0.2	0.2	0.2
7. Export price deflator (goods & services)	%, yoy	5.8	-0.6	1.5	1.3	1.3
8. Import price deflator (goods & services)	%, yoy	-1.1	0.3	1.5	1.8	1.8

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Tabela 1c: Zhvillimet në tregun e punës

	ESA	Year	Year	Year	Year	Year	Year
	Code	2017	2017	2018	2019	2020	2021
		Level	Level/Rate of change				
1. Population (thousands)			2,873.5	2,873.7	2,874.0	2,874.3	2,874.6
2. Population (growth rate in %)			-0.1	0.0	0.0	0.0	0.0
3. Working-age population (persons) ¹¹			2,005,354	1,982,602	1,983,087	1,983,286	1,983,484
4. Participation rate			66.8	67.9	69.0	70.0	71.1
5. Employment, persons ¹²			1,150,392	1,174,908	1,208,138	1,239,653	1,271,952
6. Employment, hours worked ¹³			:	:	:	:	:
7. Employment (growth rate in %)			2.7	2.1	2.8	2.6	2.6
8. Public sector employment (persons)			164,339	164,000	164,000	164,000	164,000
9. Public sector employment (growth in %)			-0.2	-0.2	0.0	0.0	0.0
10. Unemployment rate ¹⁴			14.1	12.8	11.7	10.7	9.8
11. Labour productivity, persons ¹⁵		1.3	1.1	2.0	1.4	1.7	1.8
12. Labour productivity, hours worked ¹⁶			:	:	:	:	:
13. Compensation of employees	D1		:	:	:	:	:

¹¹ Age group of 15-64 years¹² Occupied population, domestic concept national accounts definition¹³ National accounts definition¹⁴ Harmonized definition, Eurostat; levels¹⁵ Real GDP per person employed¹⁶ Real GDP per hour worked

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Tabela 1e: PBB, investime dhe vlera e shtuar bruto

	ESA Code	Year 2017	Year 2018	Year 2019	Year 2020	Year 2021
GDP and investment						
GDP level at current market prices (in domestic currency)	Blg	1552.9	1647.6	1752.7	1869.2	2000.3
Investment ratio (% of GDP)		24.9	24.5	24.7	24.4	24.3
Growth of Gross Value Added, percentage changes at constant prices						
1. Agriculture		0.8	2.1	3.5	3.4	3.3
2. Industry (excluding construction)		2.6	8.0	6.5	6.4	6.3
3. Construction		9.5	5.1	4.7	4.6	5.2
4. Services		4.5	3.9	3.9	4.1	4.2

Tabela 1f: Zhvillime të sektorit të jashtëm

Euro mill. unless otherwise indicated	Year 2017	Year 2018	Year 2019	Year 2020	Year 2021
1. Current account balance (% of GDP)	-7.5	-6.7	-6.3	-6.1	-6.0
2. Export of goods	0.8	1.0	1.1	1.2	1.3
3. Import of goods	3.6	3.9	4.1	4.4	4.7
4. Trade balance	-2.8	-2.9	-3.1	-3.2	-3.4
5. Export of services	2.9	3.0	3.3	3.6	3.9
6. Import of services	1.8	1.9	2.1	2.2	2.3
7. Service balance	1.1	1.1	1.2	1.4	1.5
8. Net interest payments from abroad	:	:	:	:	:
9. Other net factor income from abroad	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0
10. Current transfers	0.8	1.0	0.9	0.9	0.9
11. Of which from EU	:	:	:	:	:
12. Current account balance	-0.9	-0.9	-0.9	-0.9	-0.9
13. Foreign direct investment	1.2	1.2	1.2	1.4	1.4
14. Foreign reserves	1.0	1.1	1.2	1.3	1.3
15. Foreign debt	3.0	3.3	3.6	4.0	4.4
16. Of which: public	6.2	:	:	:	:
17. O/w: foreign currency denominated	3.7	4.2	4.1	4.2	4.1
18. O/w: repayments due	:	:	:	:	:
19. Exchange rate vis-à-vis EUR (end-year)	:	:	:	:	:
20. Exchange rate vis-à-vis EUR (annual average)	134.2	127.6	127.6	127.6	127.6
p.m. Exchange rate vis-à-vis EUR (end-year)	-2.3	-4.9	0.0	0.0	0.0
21. Net foreign saving (lines 21-25: percentages of GDP)	133.2	123.5	123.5	123.5	123.5
22. Domestic private saving	-1.5	-7.4	0.0	0.0	0.0
23. Domestic private investment	7.5	6.7	6.3	6.1	6.0
24. Domestic public saving	13.9	13.2	13.7	14.7	14.4
25. Domestic public investment	19.4	18.9	19.0	18.9	18.9

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Tabela 2a: Perspektivat e përgjithshme buxhetore të qeverisë

	ESA code	Year	Year	Year	Year	Year	Year
		2017	2017	2018	2019	2020	2021
		Level (bn NCU)	% of GDP				
Net lending (B9) by sub-sectors							
1. General government	S13	-31.0124	-2.0	-2.0	-1.9	-1.6	-1.2
2. Central government	S1311	69.5974	4.5	4.5	4.1	4.4	4.6
3. State government	S1312	:	:	:	:	:	:
4. Local government	S1313	-28.0393	-1.8	-1.8	-1.6	-1.6	-1.6
5. Social security funds	S1314	-72.5704	-4.7	-4.7	-4.4	-4.3	-4.2
General government (S13)							
6. Total revenue	TR	430.3972	27.7	28.0	27.8	27.8	27.8
7. Total expenditure ¹⁷	TE	461.4096	29.7	30.0	29.6	29.3	28.9
8. Net borrowing/lending	EDP.B9	-31.0124	-2.0	-2.0	-1.9	-1.6	-1.2
9. Interest expenditure	EDP.D41	31.9038	2.1	2.5	2.4	2.5	2.7
10. Primary balance ¹⁸		0.8914	0.1	0.5	0.5	0.9	1.5
11. One-off and other temporary measures ¹⁹		:	:	:	:	:	:
Components of revenues							
12. Total taxes (12 = 12a+12b+12c)		259.7625	16.7	16.9	16.6	16.7	16.8
12a. Taxes on production and imports	D2	191.1371	12.3	12.3	11.9	12.0	12.1
12b. Current taxes on income and wealth	D5	36.9805	2.4	2.6	2.8	2.8	2.8
12c. Capital taxes	D91	31.6449	2.0	2.1	1.9	1.9	1.9
13. Social contributions	D61	85.6010	5.5	5.5	5.6	5.6	5.6
14. Property income	D4	0.1780	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
15. Other (15 = 16-(12+13+14)) ²⁰		84.8557	5.5	5.6	5.5	5.4	5.3
16 = 6. Total revenue	TR	430.3972	27.7	28.0	27.8	27.8	27.8
p.m.: Tax burden (D2+D5+D61+D91-D995) ²¹		345.3635	22.2	22.4	22.2	22.3	22.4
Selected components of expenditures							
17. Collective consumption	P32	145.3373	9.4	9.3	9.1	9.0	8.7

¹⁷ Adjusted for the next flow of swap-related flows, so the TR-TE = EDP.B9¹⁸ The primary balance is calculated as (EDP B.9, item 8) plus (EDP D.41, item 9)¹⁹ A plus sign means deficit-reducing one-off measures²⁰ P.11+P.12+P.131+D.39+D.7+D.9 (other than D.91)²¹ Including those collected by the EU and including an adjustment for uncollected taxes and social contributions (D995), if appropriate

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

18. Total social transfers	D62 + D63	185.5031	11.9	11.8	11.6	11.5	11.3
18a. Social transfers in kind	P31 = D63	:	:	:	:	:	:
18b. Social transfers other than in kind	D62	185.5031	11.9	11.8	11.6	11.5	11.3
19 = 9. Interest expenditure (incl. FISIM)	EDP.D41 + FISIM	31.9038	2.1	2.5	2.4	2.5	2.7
20. Subsidies	D3	2.3105	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
21. Gross fixed capital formation	P51	84.7563	5.5	6.2	6.2	6.0	5.9
22. Other (21 = 22-(16+17+18+19+20) ²²		11.5987	0.7	0.2	0.2	0.3	0.3
23. Total expenditures	TE ²³	461.4096	29.7	30.0	29.6	29.3	28.9
p.m. compensation of employees	D1	91.7570	5.9	5.6	5.4	5.3	5.2

Tabela 2b: Perspektivat e përgjithshme buxhetore të qeverisë

	ESA code	Year 2017 Level	Year 2018	Year 2019	Year 2020	Year 2021
bn NCU						
Net lending (B9) by sub-sectors						
1. General government	S13	-31.01	-32.37	-32.90	-29.84	-23.17
2. Central government	S1311	69.60	73.37	72.64	81.67	92.30
3. State government	S1312	:	:	:	:	:
4. Local government	S1313	-28.04	-29.03	-28.63	-30.70	-32.27
5. Social security funds	S1314	-72.57	-76.70	-76.92	-80.81	-83.19
General government (S13)						
6. Total revenue	TR	430.40	461.80	486.68	518.72	555.13
7. Total expenditure ²⁴	TE	461.41	494.17	519.58	548.56	578.29
8. Net borrowing/lending	EDP.B9	-31.01	-32.37	-32.90	-29.84	-23.17
9. Interest expenditure	EDP.D41 incl. FISIM	31.90	41.00	41.70	47.54	53.48
10. Primary balance ²⁵		0.89	8.63	8.80	17.70	30.31
11. One-off and other temporary measures ²⁶		:	:	:	:	:
Components of revenues						
12. Total taxes (12 = 12a+12b+12c)		259.76	277.89	291.32	312.67	336.83

²² D.29+D4 (other than D.41)+ D.5+D.7+D.9+P.52+P.53+K.2+D.8²³ Adjusted for the next flow of swap-related flows, so the TR-TE=EDP.B9²⁴ Adjusted for the next flow of swap-related flows, so the TR-TE = EDP.B9²⁵ The primary balance is calculated as (EDP B.9, item 8) plus (EDP D.41, item 9)²⁶ A plus sign means deficit-reducing one-off measures

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

12a. Taxes on production and imports	D2	191.14	201.93	209.00	224.50	242.07
12b. Current taxes on income and wealth	D5	36.98	42.14	48.81	52.19	56.00
12c. Capital taxes	D91	31.64	33.82	33.50	35.98	38.77
13. Social contributions	D61	85.60	91.06	98.07	104.38	111.70
14. Property income	D4	0.18	0.80	0.82	0.50	0.50
15. Other (15 = 16-(12+13+14)) ²⁷		84.86	92.04	96.47	101.17	106.10
16 = 6. Total revenue	TR	430.40	461.80	486.68	518.72	555.13
p.m.: Tax burden (D2+D5+D61+D91-D995) ²⁸		345.36	368.96	389.39	417.05	448.53
Selected components of expenditures						
17. Collective consumption	P32	145.34	152.92	159.72	167.58	174.73
18. Total social transfers	D62 + D63	185.50	193.91	203.99	215.19	225.49
18a. Social transfers in kind	P31 = D63	:	:	:	:	:
18b. Social transfers other than in kind	D62	185.50	193.91	203.99	215.19	225.49
19 = 9. Interest expenditure	EDP.D41	31.90	41.00	41.70	47.54	53.48
20. Subsidies	D3	2.31	1.89	1.49	1.49	1.49
21. Gross fixed capital formation	P51	84.76	101.80	108.59	112.00	117.67
22. Other (21 = 22-(16+17+18+19+20)) ²⁹		11.60	2.65	4.08	4.77	5.44
23. Total expenditures	TE ³⁰	461.41	494.17	519.58	548.56	578.29
p.m. compensation of employees	D1	91.76	91.94	94.97	99.47	103.12

*This item includes: (i) debt service payments, (ii) contingency for wages & pensions policies, (iii) reserve fund, and (iv) Local government expenditures

Tabela 4: Zhvillime të përgjithshme të borxhit të qeverisë

% of GDP	ESA code	Year 2017	Year 2018	Year 2019	Year 2020	Year 2021
1. Gross debt ³¹		70.1	69.1	65.5	63.6	59.9
2. Change in gross debt ratio			-0.9	-3.6	-1.9	-3.7
Contributions to change in gross debt						
3. Primary balance ³²		-0.06	-0.5	-0.5	-0.9	-1.5

²⁷ P.11+P.12+P.131+D.39+D.7+D.9 (other than D.91)

²⁸ Including those collected by the EU and including an adjustment for uncollected taxes and social contributions (D995), if appropriate

²⁹ D.29+D4 (other than D.41)+ D.5+D.7+D.9+P.52+P.53+K.2+D.8

³⁰ Adjusted for the next flow of swap-related flows, so the TR-TE=EDP.B9

³¹ As defined in Regulation 3605/93 (not an ESA concept)

³² Cf. item 10 in Table 2

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

4. Interest expenditure ³³	EDP D.41	2.05	2.5	2.4	2.5	2.7
5. Stock-flow adjustment		-2.0	-2.9	-5.5	-3.5	-4.9
of which:						
- Differences between cash and accruals ³⁴		:	:	:	:	:
- Net accumulation of financial assets ³⁵		:	:	:	:	:
of which:						
- Privatization proceeds		0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
- Valuation effects and other ³⁶		:	:	:	:	:
p.m. implicit interest rate on debt ³⁷		2.99	3.77	3.66	4.14	4.5
Other relevant variables						
6. Liquid financial assets ³⁸						
7. Net financial debt (7 = 1 - 6)						

Tabela 9: Tregues të përzgjedhur punësimi dhe socialë

	Burimi	Viti 2012	Viti 2015	Viti 2016	Viti 2017	Viti 2018	Viti 2019
1. Shkalla e pjesëmarrjes në tregun e punës (%) totali (20-64)	e		71.3	73.3	73.9	68.2	69.2
-mashkull	e		81.8	82.5	84.3		
-femër	e		61.1	66.4	61.9		
2. Shkalla e punësimit (%) totali (20-64)	e		59.3	62.1	63.9		
-meshkuj	e		68.1	69.4	72.1		
-femra	e		50.7	55.0	55.6		
3. Shkalla e papunësisë (%) totali	e		16.8	15.2	13.6	12.9	12.0
-meshkuj	e		16.7	15.8	14.5		
-femra	e		17.1	14.4	12.5		
4. Shkalla e papunësisë afatgjatë (%) totali	e		11.4	10.2	9.1		
-meshkuj	e		11.4	10.5	9.4		
-femra	e		11.5	9.9	8.7		
5. Shkalla e papunësisë të të rinjve (15-24) (%) totali	e		39.8	36.5	31.9		
-meshkuj	e		39.2	37.4	34.1		
-femra	e		40.8	34.9	27.7		
6. Të rinj (15-24) jo në punësim, arsim apo aftësim (NEET), në%	e		29.6	27.0	25.9		
7. Braktisësit e hershëm nga shkolla, në % (përkufizimi i Eurostat)	e		21.3	19.6	19.6		
8. Shkalla e pjesëmarrjes në arsimin apo kujdesin e fëmijërisë së hershme	e						

³³ Cf. item 9 in Table 2³⁴ The differences concerning interest expenditure, other expenditure and revenue could be distinguished when relevant³⁵ Liquid assets, assets on third countries, government controlled enterprises and the difference between quoted and non-quoted assets could be distinguished when relevant³⁶ Changes due to exchange rate movement, and operation in secondary market could be distinguished when relevant³⁷ Proxied by interest expenditure divided by debt level of the previous year³⁸ AF1, AF2, AF3 (consolidated at market value, AF5 (if quoted in stock exchange; including mutual fund shares)

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

9. Koefficienti Gini	e	27.1					
10. Pabarazia e shpërndarjes së të ardhurave S80/S20	e	3.5					
11. Shpenzimet e mbrojtjes sociale në % të PBB	e		9.23	9.44	9.28	9.0	9.0
12. Shpenzime shëndetësore në % të PBB	e		2.69	2.83	2.92	2.9	2.9
13. Në rrezik varfërie para transfertave sociale, % e popullsisë	e						
14. Shkalla e varfërisë (Ju lutem tregoni cilat të dhëna janë në dispozicion për vendin tuaj)	e	14.3					
15. Hendeku i varfërisë (Ju lutem tregoni cilat të dhëna janë në dispozicion për vendin tuaj)	e	3.0					
Indikatorë të tjerë të përdorur në tabelën e vlerësimit social të BE-së							
16. GDHI – për frymë in PPS (Indeksi 2008=100)							
17. Impakti i transfertave sociale (përveç pensione) në uljen e varfërisë							
18. Nevojat e paplotësuara për kujdesin mjekësor të vetë raportuara							
19. Niveli i aftësive digjitale të individëve (% e individëve me aftësi digjitale mesatare apo mbi mesatare)							

Tabela 10a: Kostimi i reformave strukturore

Reforma 01: Liberalizimi i mëtejshëm i tregut të energjisë					
Viti	Rrogat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transferta	Shpenzime kapitale	Totali
2019	0	0	0	70 milion	70 milion
2020	0	0	0		
2021	0	0	0		

Reforma 02: Diversifikimi i burimeve të energjisë					
Viti	Rrogat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transferta	Shpenzime kapitale	Totali
2019	0	0	0	0	3.4 milion
2020	0	0	0	0	4 milion
2021	0	0	0	0	1.25 milion

Reforma 03: Rehabilitimi dhe ndërtimi i segmentit hekurudhor Durrës-ANT-Tiranë					
Viti	Rrogat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transferta	Shpenzime kapitale	Totali
2019	0	0	0	0	0
2020	0	0	0	0	0
2021	0	0	0	0	0

Reforma 04: Defragmentimi dhe konsolidimi i tokës bujqësore					
Viti	Rrogat	Mallra dhe	Subvencione	Shpenzime	Totali

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

		shërbime	dhe transfert	kapitale	
2019	9,880	230,769	0	76,923	317,572
2020	9,880	230,769	0	0	240,649
2021	9,880	230,769	0	0	240,649

Reforma 05: Reforma e sektorit të ujësjellës dhe kanalizimeve

Viti	Rrogat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transfert	Shpenzime kapitale	Totali
2019	301,339.28	104,166.66	7,440,476.19	77,719,828.86	93,861,437
2020	301,339.28	104,166.66	7,440,476.19	82,105,654.76	117,134,847
2021	301,339.28	104,166.66	7,440,476.19	80,729,166.66	136,940,265

Reforma 06: Reforma e taksës së pronës dhe krijimi i kadastrës fiskale

Viti	Rrogat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transfert	Shpenzime kapitale	Totali
2019	24192	5120	1200000	-	1229213
2020	24192	-	1300000	-	1324192
2021	24192	-	1000000	-	1024192

Reforma 07: Zvogëlimi i barrës rregullatorë për bizneset

Viti	Rrogat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transfert	Shpenzime kapitale	Totali
2019	0	0	0	0	0
2020	0	0	0	0	0
2021	0	0	0	0	0

Reforma 08: Reduktimi i burokracisë dhe rritja e efikasitetit të institucioneve që ofrojnë shërbime për qytetarët dhe bizneset

Viti	Rrogat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transfert	Shpenzime kapitale	Totali
2019	188,760	37,700	0	254,500	480,960
2020	235,360	47,100	0	254,500	536,960
2021	281,310	56,100	0	254,500	591,910

Reforma 09: Zbatimi efektiv i planit kombëtar për të ulur nivelin e kredive të këqija në sistemin bankar

Viti	Rrogat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transfert	Shpenzime kapitale	Totali
2019	0	0	0	0	0
2020	0	0	0	0	0
2021	0	0	0	0	0

Reforma 10: Sigurimi i një regjimi ligjor të vetëm e transparent të investimeve në vend

Viti	Rrogat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transfert	Shpenzime kapitale	Totali
2019	0	0	0	0	0
2020	0	0	0	0	0
2021	0	0	0	0	0

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Reforma 11: Përmirësimi i kapaciteteve institucionale të sistemit të kërkimit dhe inovacionit					
Viti	Rrogat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transferta	Shpenzime kapitale	Totali
2019	0	0	0	0	5200000
2020	0	0	0	0	0
2021	0	0	0	0	0

Reforma 12: Zhvillimi i infrastrukturës me bandë të gjerë për ekonominë digjitale					
Viti	Rrogat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transferta	Shpenzime kapitale	Totali
2019	5500	520000	0	0	525500
2020	5500	0	0	0	5500
2021	5500	0	0	0	5500

Reforma 13: Lehtësimi i tregtisë dhe arritja e sinergjisë më madhe në zbatimin e masave për lehtësimin e tregtisë dhe MAP REA					
Viti	Rrogat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transferta	Shpenzime kapitale	Totali
2019	20,400	0	0	0	20,400
2020	20,400	0	0	0	20,400
2021	20,400	0	0	0	20,400

Reforma 14: Finalizimi i reformës së kurikulave parauniversitare, trajnimi dhe punësimi i mësuesve					
Viti	Rrogat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transferta	Shpenzime kapitale	Totali
2019	0	0	0	0	5520000
2020	0	0	0	0	0
2021	0	0	0	0	0

Reforma 15: Arsimi gjithëpërfshirës					
Viti	Rrogat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transferta	Shpenzime kapitale	Totali
2019	0	0	0	0	6800000
2020	0	0	0	0	0
2021	0	0	0	0	0

Reforma 16: Zgjerimi i shtrirjes/përhapjes së aftësive digjitale në shkolla					
Viti	Rrogat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transferta	Shpenzime kapitale	Totali
2019	0	0	0	0	1500000
2020	0	0	0	0	1500000
2021	0	0	0	0	1500000

Reforma 17: Modernizimi i sistemit të financimit të arsimit para-shkollor					
Viti	Rrogat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transferta	Shpenzime kapitale	Totali
2019	2.64 milion	0	0	0	2.64 milion
2020	2.64 milion	0	0	0	2.64 milion
2021	2.64 milion	0	0	0	2.64 milion

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Reforma 18: Përmirësimi i cilësisë dhe mbulimit të AFP-së duke siguruar lidhjet me tregun e punës					
Viti	Rrogat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transferta	Shpenzime kapitale	Totali
2019	595,238	1,758,000	23,571	3,730,405	6,658,857
2020	595,238	745,300	30,000	3,730,405	6,400,221
2021	595,238	574,500	32,000	3,730,405	4,932,143

Reforma 19: Modernizimi i shërbimeve publike të punësimit, rritja e punësimit të grave, të rinjve dhe grupeve të cënueshme					
Viti	Rrogat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transferta	Shpenzime kapitale	Totali
Zbatimi i programit për nxitjen e punësimit					
2019	0	0	7,900 milion	0	7,900 milion
2020	0	0	7,900 milion	0	7,900 milion
2021	0	0	8,661 milion	0	8,661 milion
Përfitje nga papunësia					
2019	0	0	4,740 milion	0	4,740 milion
2020	0	0	5,530 milion	0	5,530 milion
2021	0	0	5,925 milion	0	5,925 milion

Reforma 20: Forcimi i mbrojtjes sociale dhe masat e përfshirjes sociale					
Viti	Rrogat	Mallra dhe shërbime	Subvencione dhe transferta	Shpenzime kapitale	Totali
2019	0	0	0	190 milion	190 milion
2020	0	0	0	190 milion	190 milion
2021	0	0	0	204 milion	204 milion

Tabela 10b: Financimi i reformave strukturore

Reforma 01: Liberalizimi i mëtejshëm i tregut të energjisë								
Viti	Buxheti qendror	Buxheti vendore	Burime të tjera kombëtare financimi	Fonde IPA	Grante të tjera	Hua projektsh	Për tu përcaktuar	Totali
Totali	0	5 milion	0	0	15 milion	50 milion	0	70 milion

Reforma 02: Diversifikimi i burimeve të energjisë								
Viti	Buxheti qendror	Buxheti vendore	Burime të tjera kombëtare financimi	Fonde IPA	Grante të tjera	Hua projektsh	Për tu përcaktuar	Totali
2019	0	0	0	0	WBIF: 2.2 mn TAP AG: 2.2	0	0	7.85
2020	0	0	0	0	WBIF: 3.5 mn TAP	0	0	3.0

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

					AG: 0.5 mn			
2021	0	0	0	0	WBIF: 1.25 mn	0	0	

Reforma 03: Rehabilitimi dhe ndërtimi i segmentit hekurudhor Durrës-ANT-Tiranë

Viti	Buxheti qendror	Buxheti vendore	Burime të tjera kombëtare financimi	Fonde IPA	Grante të tjera	Hua projektsh	Për tu përcaktuar	Totali
2019	0	0	0	0	0	0	0	0
2020	0	0	0	0	0	0	0	0
2021	0	0	0	0	0	0	0	0

Reforma 04: Defragmentimi dhe konsolidimi i tokës bujqësore

Viti	Buxheti qendror	Buxheti vendore	Burime të tjera kombëtare financimi	Fonde IPA	Grante të tjera	Hua projektsh	Për tu përcaktuar	Totali
2019	317,572	0	0	0	0	0	317,572	317,572
2020	240,649	0	0	0	0	0	240,649	240,649
2021	240,649	0	0	0	0	0	240,649	240,649

Reforma 05: Reforma e sektorit të ujësjellës dhe kanalizimeve

Viti	Buxheti qendror	Buxheti vendore	Burime të tjera kombëtare financimi	Fonde IPA	Grante të tjera	Hua projektsh	Për tu përcaktuar	Totali
2019	85,565,810.99	0	0	0	3,841,408.63	4,452,198.66	0	93,861,437
2020	89,951,636.89	0	0	0	27,181,190.47	21,181,904.76	0	117,134,847
2021	88,575,148.79	0	0	0		48,363,095.23	0	136,940,265

Reforma 06: Reforma e taksës së pronës dhe krijimi i kadastrës fiskale

Viti	Buxheti qendror	Buxheti vendore	Burime të tjera kombëtare financimi	Fonde IPA	Grante të tjera	Hua projekte sh	Për tu përcaktuar	Totali
2019	29213	0	0	0	1200000	0	0	1229213
2020	24192	0	0	0	1300000	0	0	1324192
2021	24192	0	0	0	1000000	0	0	1024192

Reforma 07: Zvogëlimi i barrës rregullatorë për bizneset

Viti	Buxheti	Buxheti	Burime	Fonde	Grante	Hua	Për tu	Totali
------	---------	---------	--------	-------	--------	-----	--------	--------

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

	qendror	vendore	të tjera kombëtare financimi	IPA	të tjera	projekte sh	përcaktuar	
2019	37000	0	0	0	0	0	0	37000
2020	37000	0	0	0	0	0	0	37000
2021	0	0	0	0	0	0	0	0

Reforma 08: Reduktimi i burokracisë dhe rritja e efikasitetit të institucioneve që ofrojnë shërbime për qytetarët dhe bizneset

Viti	Buxheti qendror	Buxheti vendore	Burime të tjera kombëtare financimi	Fonde IPA	Grante të tjera	Hua projektsh	Për tu përcaktuar	Totali
2019	480,960	0	0	0	0	0	0	480,960
2020	536,960	0	0	0	0	0	0	536,960
2021	591,910	0	0	0	0	0	0	591,910

Reforma 09: Zbatimi efektiv i planit kombëtar për të ulur nivelin e kredive të këqija në sistemin bankar

Viti	Buxheti qendror	Buxheti vendore	Burime të tjera kombëtare financimi	Fonde IPA	Grante të tjera	Hua projekte sh	Për tu përcaktuar	Totali
2019	0	0	0	0	0	0	0	0
2020	0	0	0	0	0	0	0	0
2021	0	0	0	0	0	0	0	0

Reforma 10: Sigurimi i një regjimi ligjor të vetëm e transparent të investimeve në vend

Viti	Buxheti qendror	Buxheti vendore	Burime të tjera kombëtare financimi	Fonde IPA	Grante të tjera	Hua projektsh	Për tu përcaktuar	Totali
2019	0	0	0	0	0	0	0	0
2020	0	0	0	0	0	0	0	0
2021	0	0	0	0	0	0	0	0

Reforma 11: Përmirësimi i kapaciteteve institucionale të sistemit të kërkimit dhe inovacionit

Viti	Buxheti qendror	Buxheti vendore	Burime të tjera kombëtare financimi	Fonde IPA	Grante të tjera	Hua projektsh	Për tu përcaktuar	Totali
2019	0	0	0	0	0	0	0	5200000
2020	0	0	0	0	0	0	0	0
2021	0	0	0	0	0	0	0	0

Reforma 12: Zhvillimi i infrastrukturës me bandë të gjerë për ekonominë digjitale

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Viti	Buxheti qendror	Buxheti vendore	Burime të tjera kombëtare financimi	Fonde IPA	Grante të tjera	Hua projektsh	Për tu përcaktuar	Totali
2019	5500	0	0	0	520000	0	0	525500
2020	5500	0	0	0	0	0	0	5500
2021	5500	0	0	0	0	0	0	5500

Reforma 13: Lehtësimi i tregtisë dhe arritja e sinergjisë më madhe në zbatimin e masave për lehtësimin e tregtisë dhe MAP REA

Viti	Buxheti qendror	Buxheti vendore	Burime të tjera kombëtare financimi	Fonde IPA	Grante të tjera	Hua projektsh	Për tu përcaktuar	Totali
2019	20,400	0	0	0	0	0	0	20,400
2020	20,400	0	0	0	0	0	0	20,400
2021	20,400	0	0	0	0	0	0	20,400

Reforma 14: Finalizimi i reformës së kurikulave parauniversitare, trajnimi dhe punësimi i mësuesve

Viti	Buxheti qendror	Buxheti vendore	Burime të tjera kombëtare financimi	Fonde IPA	Grante të tjera	Hua projektsh	Për tu përcaktuar	Totali
2019	0	0	0	0	0	0	0	5520000
2020	0	0	0	0	0	0	0	0
2021	0	0	0	0	0	0	0	0

Reforma 15: Arsimi gjithëpërfshirës

Viti	Buxheti qendror	Buxheti vendore	Burime të tjera kombëtare financimi	Fonde IPA	Grante të tjera	Hua projektsh	Për tu përcaktuar	Totali
2019	0	0	0	0	0	0	0	6800000
2020	0	0	0	0	0	0	0	0
2021	0	0	0	0	0	0	0	0

Reforma 16: Zgjerimi i shtrirjes/përhapjes së aftësive digjitale në shkolla

Viti	Buxheti qendror	Buxheti vendore	Burime të tjera kombëtare financimi	Fonde IPA	Grante të tjera	Hua projektsh	Për tu përcaktuar	Totali
2019	0	0	0	0	0	0	0	1500000
2020	0	0	0	0	0	0	0	1500000
2021	0	0	0	0	0	0	0	1500000

Reforma 17: Modernizimi i sistemit të financimit të arsimit para-shkollor

Viti	Buxheti qendror	Buxheti vendore	Burime të tjera kombëtare financimi	Fonde IPA	Grante të tjera	Hua projektsh	Për tu përcaktuar	Totali

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

2019	2.64 mn	0	0	0	0	0	0	2.64 mn
2020	2.64 mn	0	0	0	0	0	0	2.64 mn
2021	2.64 mn	0	0	0	0	0	0	2.64 mn

Reforma 18: Përmirësimi i cilësisë dhe mbulimit të AFP-së duke siguruar lidhjet me tregun e punës

Viti	Buxheti qendror	Buxheti vendore	Burime të tjera kombëtare financimi	Fonde IPA	Grante të tjera	Hua projektesh	Për tu përcaktuar	Totali
2019	3395857	0	0	0	1000000	2263000		6658857
2020	2575221	0	0	0	2250000	1575000		6400221
2021	2520143	0	0	0	1250000	1162000		4932143

Reforma 19: Modernizimi i shërbimeve publike të punësimit, rritja e punësimit të grave, të rinjve dhe grupeve të cënueshme

Viti	Buxheti qendror	Buxheti vendore	Burime të tjera kombëtare financimi	Fonde IPA	Grante të tjera	Hua projekte sh	Për tu përcaktuar	Totali
2019	17,226	0	0	9,1	0	0	0	26,326
2020	18,157	0	0	0	0	0	0	18,157
2021	19,356	0	0	0	0	0	0	19,356

Reforma 20: Forcimi i mbrojtjes sociale dhe masat e përfshirjes sociale

Viti	Buxheti qendror	Buxheti vendore	Burime të tjera kombëtare financimi	Fonde IPA	Grante të tjera	Hua projekte sh	Për tu përcaktuar	Totali
2019	190 milion	0	0	0	0		0	190 milion
2020	190 milion	0	0	0	0	0	0	190 milion
2021	204 milion	0	0	0	0	0	0	204 milion

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Tabela 11: Raportimi mbi zbatimin e reformave strukturore të ERP 2018-2020

	Reforma 01: Liberalizimi i mëtejshëm i tregut të energjisë	Faza e zbatimit të reformës (1-5)
Aktivitete të parashikuara për 2018	Përmirësime të mëtejshme të kuadrit ligjor dhe rregullator të sektorit të energjisë Krijimi i bursës Shqiptare të Energjisë Vendimi i Këshillit të Ministrave Nr. 519, datë 13.7.2016 PËR MIRATIMIN E MODELIT TË TREGUT TË ENERGJISË ELEKTRIKE, autorizon MIE-n dhe OST sh.a. për marrjen e masave dhe përgatitjen e akteve të nevojshme për krijimin e Bursës Shqiptare të Energjisë (BSHE). Deri më 31 dhjetor 2017, ministri përgjegjës për energjinë do të marrë vendimin për fillimin operacional të Bursës Shqiptare të Energjisë, bazuar në përmbushjen e hapave ligjorë, teknikë dhe rregullatorë, të përshkruar më sipër, për implementimin e Modelit Shqiptar të Tregut. Për këtë qëllim u krijua grupi I punës me Urdhrin e Ministrit Nr. 280 datë 01.09.2016 “Mbi krijim e grupit të punës për përgatitjen e akteve dhe masave të nevojshme për krijim e bursës shqiptare të Energjisë”. Grupi i Punës, bazuar në vlerësimin ligjor të ekspertëve dhe diskutimet e takimeve, arriti në përfundimin se opsioni i identifikuar për të mundësuar krijimin e bursës Shqiptare të Energjisë, kërkon ndryshimin e dispozitave të caktuara të Ligjit nr. 43/2015, datë 30.04.2015 " Për Sektorin e Energjisë Elektrike ". Për këtë qëllim, u hartua një projektligj "Për disa shtesa dhe ndryshime në Ligjin nr. 43/2015 të datës 30.04.2015" Për Sektorin e Energjisë Elektrike ", me qëllim të ndryshimit të Nenit 3, 57 dhe 99 të Ligjit nr. 43/2015" Për sektorin e energjisë elektrike". Projektligji është paraqitur për mendime për ministrinë e linjës dhe institucionet e tjera përgjegjëse. Komentet janë marrë nga disa institucione. Bursa Shqiptare e Energjisë varet nga miratimi dhe hyrja në fuqi e ndryshimeve të Ligjit nr. 43/2015, datë 30.04.2015 "Për Sektorin e Energjisë Elektrike".	3
	Procesi i plotë i ndarjes së aktivitetit të shpërndarjes nga furnizimi. Aktiviteti i shpërndarjes është ende funksionalisht i lidhur me furnizimin.(Operatori i Sistemit të Shpërndarjes) ka përgatitur planin e ndarjes dhe ka zgjedhur një kompani konsulente për këtë çështje.	3
	Përfundimi i projektit në sistemin e transmetimit: Ndërtimi i linjës së Interkonjeksionit 400 kV Elbasan (Shqipëri) – Maqedoni.	1
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse ka patur zbatim të pjesshëm apo asnjë	Ligjin Nr. 7/2018, datë 15.02.2018 "Për disa ndryshime dhe shtesa në Ligjin Nr. 43/2015, datë 30.04.2015" Për Sektorin e Energjisë Elektrike” është miratuar nga Kuvendi i Shqipërisë, botuar në Gazetën Zyrtare Nr. 32, datë 9.03.2018, dhe hyre në fuqi më 25.03.2018, Amendimet e paraqitura në ligj heqin pengesat ligjore për	

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

	krijimin e Bursës Shqiptare të Energjisë. Themelimi i Bursës Shqiptare të Energjisë synon të përmbushë detyrimet e Republikës së Shqipërisë si anëtare e Komunitetit të Energjisë dhe të zbatojë politikat e Qeverisë për liberalizimin dhe krijimin e tregut të energjisë elektrike. Në këtë këndvështrim, këto ndryshime paraqesin afate të reja për ngritjen e Bursës Shqiptare të Energjisë. Brenda gjashtë muajve pas botimit të Ligjit, Këshilli i Ministrave do të miratojë një vendim për themelimin e kompanisë APEX si dhe kushtet për themelimin e saj. Kjo kërkon miratimin e vendimit të Këshillit të Ministrave brenda muajit shtator 2018. Operatori i Sistemit të Transmetimit të Shqipërisë (OST Sh.A.) dhe Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë, me mbështetjen e një konsulenti të jashtëm, kanë përgatitur draft projekt-vendimin e Këshillit të Ministrave i cili është dakordësuar edhe nga palët Operatori i Sistemit të Transmetimit dhe Operatori i Tregut në Kosovë, dhe Korporata Financiare Ndërkombëtare. Projekt vendimi është dërguar për komente në ministritë e linjës. Siç është parashikuar në nenin nr. 3, të Ligjit nr. 7/2018 «Për disa ndryshime dhe shtesa në Ligjin Nr. 43/2015 "Për Sektorin e Energjisë Elektrike" », konsumatori fundor i furnizuar me energji elektrike nga furnizuesi i mundësisë së fundit dhe në kuptim të nenit 109 të këtij ligji del për herë të parë në një treg të liberalizuar, është i detyruar të lidhë një kontratë furnizimi me një furnizues të ri brenda 2 viteve nga fillimi i kontratës së furnizimit nga furnizuesi i mundësisë së fundit. Në fund të kësaj periudhe, operatori i sistemit ndërpret furnizimin me energji elektrike për këtë klient. Një element i rëndësishëm që duhet të vihet në dukje është se ky ndryshim (periudha prej 2 vjetësh) merr parasysh edhe mungesën e përvojës së klientit për të operuar në tregun e liberalizuar me qëllim që të japë kohën e nevojshme për t'u përshtatur me kalimin nga tregu i rregulluar në tregun e liberalizuar.	
	Ndarja ligjore dhe funksionale e Operatorit të Shpërndarjes së Energjisë Elektrike (OSHEE Sh.a), i cili ka për qëllim ndarjen e shpërndarjes nga veprimtaria e furnizimit, siç parashihet në nenin 72 të Ligjit nr. 43/2015, datë 30.04.2015 "Për Sektorin e Energjisë Elektrike" duhet të realizohet brenda dhjetorit 2017. Për këtë qëllim, OSHEE Sh.a ka përgatitur planin e ndarjes dhe ka përzgjedhur COM METODI SPA si një kompani këshilluese për këtë proces. Modeli i ndarjes u miratua nga Këshilli Mbikëqyrës i OSHEE Sh.a me Vendimin Nr. 65, datë 19.12.2016 "Për miratimin e modelit të korporatës" dhe gjithashtu nga Ministri i Energjisë dhe Industrisë në cilësinë e Asamblesë së Përgjithshme të Shoqërisë. Me urdhër të Ministrit të Infrastrukturës dhe Energjetikës (MIE) nr. 157, datë 12.02.2018 "Për krijimin e tre kompanive të kontrolluara nga Operatori i Shpërndarjes së Energjisë	

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

	<i>Elektrike</i>", u urdhërua krijimi nga OSHEE Sh.a (kompania mëmë) e tre kompanive të kontrolluara me qëllim ndarjen e aktivitetit të shpërndarjes, shërbimit të furnizimit dhe aktivitetin e shitjes në tregun e lirë të energjisë elektrike. Sipas Ligjit nr. 9901, datë 14.04.2008 "<i>Për Tregtarët dhe Shoqëritë Tregtare</i>", i ndryshuar, Ligji 43/2015 "<i>Për Sektorin e Energjisë Elektrike</i>", i ndryshuar dhe Urdhrit të Asamblesë së Përgjithshme nr. 157, datë 12.02.2018 "<i>Për krijimin e tre kompanive të kontrolluara nga Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike</i>", OSHEE Sh.a, në cilësinë e Aksionarit Themelues ka themeluar tre kompani të reja të kontrolluara si më poshtë: ○ Furnizuesi i Shërbimit Universal (FSHU), me objekt të aktivitetit "<i>Furnizimi me energji elektrike i klientëve fundorë që operojnë në tregun e rregulluar të përcaktuar me legjislacionin në fuqi</i>". Kjo kompani është themeluar më 28.03.2018 dhe është regjistruar në Qendrën Kombëtare të Biznesit më 30.03.2018, me Numër Identifikues unik L81530016L. ○ Furnizuesi i Tregut të Lirë (FTL), me objekt të aktivitetit "<i>Blerja dhe menaxhimi i energjisë elektrike dhe operimi në tregun e lirë, etj.</i>". Kjo kompani është themeluar më 28.03.2018 dhe është regjistruar në Qendrën Kombëtare të Biznesit më 30.03.2018, me Numër Identifikues unik L81530029T. ○ Operatori i Sistemit të Shpërndarjes (OSSH), me objekt të aktivitetit "<i>Shpërndarja e energjisë elektrike, ndërtimi, funksionimi dhe mirëmbajtja e rrjetit të shpërndarjes së energjisë elektrike për furnizimin me energji elektrike konsumatorëve, lidhja e konsumatorëve dhe shfrytëzuesve të rrjetit të shpërndarjes së energjisë elektrike, shërbimet e matjes etj.</i>". Kjo kompani është themeluar më 28.03.2018 dhe është regjistruar në Qendrën Kombëtare të Biznesit më 30.03.2018, me Numër Identifikues unik L81530018E. Në përputhje me urdhrin e Ministrit të Infrastrukturës dhe Energjisë (MIE) nr. 157 datë 12.02.2018 "<i>Për krijimin e tre kompanive të kontrolluara nga Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike</i>" Puna është në vazhdim e sipër për vlerësimin financiar dhe të aseteve të tre kompanive të Operatorit të Sistemit të Shpërndarjes (OSHEE Sh.A.).
	Më 9 janar 2018, Operatori i Sistemit të Transmisionit SA nënshkroi një kontratë me konsulentin gjerman Fichtner GmbH dhe Co.KG për shërbime konsulence në linjën e interkonjeksionit 400 kV Shqipëri - Maqedoni, linjën Elbasani - Fieri dhe zgjerimin e nënstacionit Elbasani 2 dhe nënstacionit të Fierit.. Konsulenca do të mbulojë fazën 12 mujore të përgatitjes së projektit dhe tenderimit, si dhe fazën 24 mujore të zbatimit dhe implementimit të tij. Kontrata ka hyrë në fuqi më 16 prill 2018. Ka filluar përgatitja e projekteve dhe dokumenteve të tenderit. Projekti

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

	parashikohet të finalizohet në vitin 2021	
	Reforma 02: Diversifikimi i burimeve të energjisë	Faza e zbatimit të reformës (1-5)
Aktivitetet të parashikuara për 2018	1.Miratimi i Master Planit të Gazit për Shqipërinë dhe Plani i Identifikimit të Projektit, financiar nga grant i WBIF	5
	2.Përmirësimi dhe forcimi i kapaciteteve administrative të Sektorit të Gazit në Shqipëri, financiar nga granti i qeverisë zvicerane	3
	3.Përgatitja dhe miratimi i studimit të fizibilitetit për tubacionin e gazit, që do të lidhë projektin TAP me Zonën e Stacionit të Kompresorit në rajonin e Fierit me Termocentralin e Vlorës	5
	4.Përfundimi dhe miratimi i legjislacionit dytësor të gazit bazuar në ligjin e ri të gazit.	4
	5.Përgatitja dhe miratimi i skicimit preliminar për pjesën Shqiptare dhe Malazeze të projektit IAP	2
	6.Përgatitja dhe miratimi i studimit të parafizibilitetit për projektin ALKOGAP	4
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse ka patur zbatim të pjesës apo asnjë	1.Është nën zbatim 2.Janë ndërmarrë disa reforma të rëndësishme për liberalizimin e tregut të energjisë të ndjekura nga procesi në vijim për përgatitjen dhe miratimin e legjislacionit dytësor të gazit, krahas përgatitjes dhe miratimit të Master Planit të Gazit dhe Plani të Identifikimit të Projekteve me VKM nr. 87, dt. 14.02.2018. Një proces i rëndësishëm ishte përfundimi i krijimit të kompanisë së re të gazit "Albgaz S.A.". Këshilli i Ministrave miratoi një vendim për themelimin e "Albgaz S.A." dhe emërimin e autoritetit publik që përfaqëson shtetin si pronar i aksioneve të "Albpetrol S.A." dhe "Albgaz S.A.". (VKM nr. 848, datë 7.12.2016 "Për themelimin e shoqërisë" ALBGAS "SA dhe përcaktimin e autoritetit publik që përfaqëson shtetin si pronar i aksioneve të shoqërive" ALBPETROL "SA dhe" ALBGAS "SA"). "ALBGAS" S.A. është e angazhuar në aktivitetin për mirëmbajtjen e gazsjellësit Trans Adriatic Pipeline (TAP) gjatë fazës së operimit, duke hyrë në një sipërmarrje të përbashkët me kompaninë italiane të transmetimit të gazit Snam S.p.a. (Referojuni VKM Nr. 164, datë 21.03.2018, "Për negociimin me partnerin privat të përzgjedhur nga" ALBGAS "SA, për themelimin e një shoqërie të përbashkët për mirëmbajtjen e rrjetit të transmissioinit të ndërtuar nga Trans Adriatic Pipeline AG në territorin e Republikës së Shqipërisë"). 3.Aktualisht, "Albgaz sha" ka marrë certifikimin nga Enti Rregullator i Energjisë (ERE) për të operuar si Operator i Transmissioinit të Gazit; për më tepër, ERE ka miratuar tarifat e përkohshme që do të zbatohen nga "Albgaz sha" për transmetimin e gazit (Vendimi nr.179, datë 08.11.2017, i Bordit të ERE-s, "Për Certifikimin e Kompanisë së Operatorit të Kombinuar të Gazit Natyror" ALBGAS sh.a. ") Ndërkohë, ERE ka miratuar Vendimin nr. 187, datë 10.11.2017	

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

	të Bordit të ERE-s "Për licencimin e ALBGAZ SA shoqërisë në aktivitetin e shpërndarjes së gazit natyror" dhe vendimin nr. 188, datë 10.11.2017, të Bordit të ERE "Për licencimin e kompanisë ALBGAZ SA në aktivitetin e transmetimit të gazit natyror".	
--	---	--

	Reforma 04: Defragmentimi dhe konsolidimi i tokës bujqësore	Faza e zbatimit të reformës (1-5)
Aktivitete të parashikuara për 2018	Menaxhimi i Programit të Tokës Bujqësore të Qëndrueshme përfshin; Inventari i Burimeve të Tokës dhe Vlerësimi i Përshtatshmërisë së Tokës Bujqësore sipas Kornizës së FAO. Mbledhja e të Dhënave të Përdorimit të Tokës dhe Analiza e Ndryshimit të Përdorimit të Tokës bazuar në nivelin e Parcelës. Integrimi i Informacionit të Tokës në Sistemin Informativ Gjeografik (GIS). Studimi Agroekologjik dhe digjitalizimi i pjesshëm i Regjistrit të Tokës Bujqësore.	
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse ka patur zbatim të pjesshëm apo asnjë	Krijimi i Sistemit Informativ të Tokës (LIS) dhe integrimi në Sistemin Informativ Gjeografik (GIS) do të realizojë për 37294 Ha në vend të 63000 Ha për shkak të mungesës së qartësisë së cili institucion do ta zbatojë atë.	

	Reforma 05: Reforma e sektorit të ujësjellës dhe kanalizimeve	Faza e zbatimit të reformës (1-5)
Aktivitete të parashikuara për 2018	1. Menaxhimi i Programit të Tokës Bujqësore të Qëndrueshme përfshin; Inventari i Burimeve të Tokës dhe Vlerësimi i Përshtatshmërisë së Tokës Bujqësore sipas Kornizës së FAO. Mbledhja e të Dhënave të Përdorimit të Tokës dhe Analiza e Ndryshimit të Përdorimit të Tokës bazuar në nivelin e Parcelës. Integrimi i Informacionit të Tokës në Sistemin Informativ Gjeografik (GIS). Studimi Agroekologjik dhe digjitalizimi i pjesshëm i Regjistrit të Tokës Bujqësore	
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse ka patur zbatim të pjesshëm apo asnjë	Krijimi i Sistemit Informativ të Tokës (LIS) dhe integrimi në Sistemin Informativ Gjeografik (GIS) do të realizojë për 37294 Ha në vend të 63000 Ha për shkak të mungesës së qartësisë së cili institucion do ta zbatojë atë.	

	Reforma 06: Reforma e taksës së pronës dhe krijimi i kadastrës fiskale	Faza e zbatimit të reformës (1-5)
Aktivitete të parashikuara	Një strukturë e dedikuar është krijuar në mars të vitit 2018 si agjenci varësie e Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë	4

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

për 2018	"Drejtoria e Përgjithshme e Taksës së Pasurisë", me 13 punonjës. Ministria e Financave dhe Ekonomisë ka realizuar të gjitha ndryshimet ligjore dhe vendimet e Këshillit të Ministrave lidhur me zbatimin e tatimit në pronë si në vijim: 1. Ligji Nr. 9632, datë 30.06.2006 "Për sistemin e taksave vendore" i ndryshuar në nëntor 2017. 2. VKM nr.132, datë 07.03.2018 "Për metodologjinë e tatimit në pronë". 3. VKM nr.171, datë 28.03.2018 "Për organizimin dhe funksionimin e Drejtorisë së Përgjithshme të Tatimit në Pronë". 4. VKM nr. 273, datë 16.05.2018 "Mbi Themelimin e Regjistrat Qendror të të Dhënave të Tatimit në Pronë Lokale, Ndërtesa". 5. VKM nr.235, datë 02.05.2018 "Për miratimin në parim të Marrëveshjes së Kontributimit ndërmjet Qeverisë së Republikës së Shqipërisë, përfaqësuar nga Ministria e Financave dhe Ekonomisë (marrës) dhe Agjencia Suedeze për Bashkëpunim Ndërkombëtar (SIDA), për mbështetjen e projektit "Zbatimi i tatimit në pronë në vlerën e bazuar në treg, versioni 0.93, i datës 20 shkurt 2018". Gjithë paketa ligjore lidhet me Kadastrën Fiskale si një projekt dhe jo vetëm si një regjistër bazash të të dhënave. Për më tepër, më 28 maj, MFE filloi punën operacionale së bashku me Agjencinë Kombëtare për Shoqërinë e Informacionit (NAIS) për ndërtimin e makinës virtuale (server dhe software) të kadastrës fiskale. Disa të dhëna nga baza e të dhënave për t'u përdorur për kadastrën fiskale janë marrë për të filluar testimin paraprak në sistem. Sistemi u lançua në nëntor 2018 në 61 bashki. Në këtë sistem bashkitë mund të kryejnë regjistrimin e rreth 1.5 milion njësive të pronës (ndërtesa). Aktualisht, nga regjistrimi i OSHEE kemi rreth 650,000 njësi pronësish të identifikuar nga pronari / poseduesi dhe sipërfaqja. Duke filluar nga nëntori 2018, të gjitha bashkitë mund të regjistrojnë pronat e mbetura të pronës / njësive. Sistemi i Kadastrës Fiskale do të fillojë të "prodhojë" me informacion vlerësimin e detyrimit të tatimit në pronë për secilën njësi të pronës pas 01 Janarit 2019. Një Urdhër i Përbashkët, nr.234, datë 10.09.2018, ndërmjet Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë dhe Ministrisë i Drejtësisë është miratuar për të lehtësuar shkëmbimin e informacionit. Duke iu referuar periudhës kalimtare, ajo lidhet me hapësirën ligjore që llogarit detyrimin për të paguar taksën në pronë. Taksa në pronë është një detyrim vjetor dhe përderisa po bëjmë ndryshime metodologjike, atëherë të gjitha bashkitë kanë hapësirë për të llogaritur dhe njoftuar detyrimin tatimor deri në fund të vitit 2018. Meqenëse disa bashki mbledhin taksën me frekuencë mujore nga agjentët e ujësjellës dhe kanalizimeve, atëherë ndryshimet e përgjegjësisë mund të bëhen deri në fund të vitit 2018 pa aplikuar dënime për tatimpaguesin. Derisa kadastra fiskale të fillojë të "prodhojë" me informacion vlerësimin e detyrimit tatimor të pronës, taksa në pronë do të mbledhet nga të njëjtat kanale të mbledhjes (agjentëve) që është	5
----------	---	---

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

	bërë më herët. Ka disa bashki që përdorin zyrtar bashkiake të taksave dhe disa të tjerë që përdorin agjentët e ujësjetllës kanalizime për mbledhjen e taksave.	
	Trajnimi i stafit në bashki. Ky aktivitet është përfunduar sipas planit të trajnimit për 2018. 61 bashki janë trajnuar si pjesë e projektit për përdorimin e sistemit të TI. Gjithashtu, nga Drejtoria e Përgjithshme e Taksës së Pasurisë janë ofruar më shumë trajnime, duke marrë parasysh nevojat për 39 bashki. Megjithatë trajnime të mëtejshme janë parashikuar për 2019 dhe 2020 sipas nevojave të bashkive.	5
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse ka patur zbatim të pjesshëm apo asnjë	Gjatë vitit 2018 është emëruar drejtori i përgjithshëm. Gjithashtu, dy drejtues dhe 6 specialistë janë rekrutuar përmes procesit të përzgjedhjes së nëpunësve civilë. Ky proces mbetet një sfidë për vitin 2019 që të plotësohet kjo strukturë. Për këtë arsye, aktiviteti i parë i planifikuar për vitin 2018 është i pjesshëm pasi mbeten për t'u punësuar katër specialistë që të plotësohet struktura përkatëse.	

	Reforma 07: Zvogëlimi i barrës rregullatorë për bizneset	Faza e zbatimit të reformës (1-5)
Aktivitete të parashikuara për 2018	1. Eliminimi i licencave të panevojshme që lëshohen nga institucionet qendrore dhe miratimi i ndryshimeve ligjore përkatëse (21 leje dhe licenca dhe 15 ligje për tu ndryshuar)	5
	2. Thjeshtimi i procedurave për licencat, lejet dhe autorizimet e lëshuara nga institucionet qendrore dhe miratimi i ndryshimeve ligjore përkatëse.	5
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse ka patur zbatim të pjesshëm apo asnjë	E zbatuar plotësisht Zbatuar plotësisht	

	Reforma 09: Zbatimi efektiv i planit kombëtar për uljen e nivelit të kredive të këqija në sistemin bankar	Faza e zbatimit të reformës (1-5)
Aktivitete të parashikuara për 2018	1. Marrëveshja kuadër mbi ristrukturimin jashtëgjyqësor të borxhit	4
	2. Trajtimi i 35 Grupeve/Kompanive me nivelin me të lartë të borxhit.	5
	3. Kreditimi bazuar në deklaratën e taksave (zbatimi në një rrjet më të gjerë).	5
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse ka patur zbatim të pjesshëm apo	1. Zbatimi i pjesshëm. Në mesin e vitit 2018, Banka e Shqipërisë me mbështetjen e ekspertëve ndërkombëtarë nga Banka Botërore dhe këshilltar i përhershëm i FMN-së, përfundoi të ashtuquajturën "Qasja në Tiranë", e cila aktualisht është në konsultim me industrinë bankare. Projekt-rregullorja "Për trajtimin jashtëgjyqësor të	

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

asnjë	kredi marrësve në vështirësi financiare nga bankat dhe degët e bankave të huaja" plotëson udhëzimet aktuale në fuqi për trajtimin jashtëgjyqësor me "Marrëveshjen ndërmjet bankave"(Inter Creditor Agreement) si edhe Marrëveshjen Kreditor-Debitor, dhe do të ketë në fokus vetëm zgjidhjen e ekspozimeve që nuk performojnë dhe që tejkalojnë një prag të caktuar nga disa kredi dhënë (banka).	
-------	---	--

	Reforma 12: Zhvillimi i infrastrukturës me bandë të gjerë për ekonominë digjitale	Faza e zbatimit të reformës (1-5)
Aktivitete të parashikuara për 2018	1. Hartimi dhe miratimi i akteve nënligjore.	3
	2. Tryezë e rumbullakët me komunat, aktorët e tregut dhe rregullatorët	5
	3. Vizitë studimore në Kosovë me përfaqësuesit e Ministrisë së Infrastrukturës dhe Energjisë	5
	4. Punëtori mbi "Ndarjen e infrastrukturës në Shqipëri: perspektivat kombëtare dhe rajonale"	5
	5. Takimi Fillestar i "WB19-ALB-DII-01 Shqipëri, Zhvillimi Rajonal i Brezit të Lartë: Studimi i Fizibilitetit"	5
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse ka patur zbatim të pjesshëm apo asnjë	1. Paketa e akteve nënligjore është në shqyrtim dhe përgatitje për një proces konsultimi përfundimtar, para se të paraqitet për miratim nga Këshilli i Ministrave	
	2. Qëllimi i takimit ishte diskutimi i akteve nënligjore dhe t'u kërkohej atyre pikëpamjet dhe komentet e tyre për këtë paketë	
	3. Vizita studimore u organizua me qëllim të shkëmbimit të informacionit mbi zbatimin e projekteve pilot për zhvillimin e brezit të gjerë në zonat rurale dhe të largëta	
	4. Qëllimi i seminarit, i cili u ndoq nga përfaqësuesit e sektorit të telekomit, sektorit të energjisë dhe komunave, ishte në kornizën rregullatore për ndarjen e infrastrukturës dhe diskutimin mbi mundësitë e përdorimit të fibër optike rezervë të operatorit të transportit të energjisë për lidhjen broadband.	
	5. Takimi fillestar u organizua për të filluar procesin e studimit të fizibilitetit, hapi i parë i të cilit është përgatitja e Termave të Referencës	

	Reforma 13: Lehtësimi i tregtisë dhe arritja e sinergjisë më madhe në zbatimin e masave për lehtësimin e tregtisë dhe MAP REA	Faza e zbatimit të reformës (1-5)
Aktivitete të parashikuara për 2018	1. Implementim efektiv në zbatimin e masave të Kodit Doganor duke përfshirë dhe zbatimin e Programit OEA	5
	2. Promovimi i konceptit OEA dhe njohja e ndërsjellë e Programit OEA nën AP5 me sektorin privat	4
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse ka patur	1. Ligji nr. 102/2014, dt. 31.07.2014 "Kodi i Procedurave Doganore të RSH" u aplikua plotësisht në 1 Qershor 2017. Nenet 40 dhe 41 të Kodit Doganor rregullojnë statusin e Operatorit Ekonomik të Autorizuar. Për zbatimin e Kodit	

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

zbatim të pjesshëm apo asnjë	Doganor, u miratua VKM Nr. 651, dt. 10.11.2017 “Për masat zbatuese të Ligjit nr. 102/2014 “Kodi i Procedurave Doganore të RSH”. Nenet 42 deri 60 në seksionin 3 rregullojnë statusin e OEA-ve. Masat doganore në lidhje me OEA janë në linjë me dispozitat përkatëse të BE.	
	2. DPD ka organizuar takime të ndryshme me eksportuesit shqiptarë me qëllim informimin e tyre mbi lehtësirat dhe përfitimet që rrjedhin nga statusi OEA.	

	Reforma 18: Përmirësimi i cilësisë dhe mbulimit të AFP-së duke siguruar lidhjet me tregun e punës	Faza e zbatimit të reformës (1-5)
Aktivitete të parashikuara për 2018	1. Përfundo zhvillimin e kuadrit ligjor për AFP, hartimi dhe miratimi i akteve nënligjore në zbatim të ligjit të AFP; miratimi i ligjit për Kuadrin e Kualifikimeve të Shqipërisë.	4
	2. Zhvillimi i kapaciteteve për mësuesit dhe trajnuesit të AFP (duke hartuar politika për zhvillimin profesional, vlerësimi i aftësive dhe trajnimi i mësuesve dhe trajnuesve të AFP).	5
	3. Sigurimi i cilësisë së ofruesve të AFP dhe përmirësimi i cilësisë së inputeve të AFP (laboratorë, pajisje, kurrikula, kurrikula mësimorë), proceseve dhe rezultateve.	5
	4. Rritja e aksesit të AFP në zonat rurale dhe grupet e marginalizuara.	4
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse ka patur zbatim të pjesshëm apo asnjë	1. Janë 4 draft VKM nën proces miratimi dhe 2 KM janë finalizuar. - “Për formalizimin e ish të mësuarit jo formal dhe informal”; - “Për kriteret dhe procedurat për krijimin, riorganizimin dhe mbylljen e institucioneve publike, ofruesve të arsimit dhe formimit profesional”; - “Për organizimin dhe funksionimin e Agjencisë Kombëtare të Arsimit, Formimit dhe Kualifikimit Profesional”; - “Për përbërjen, funksionet, funksionimin, fushën e veprimtarisë, kriteret e anëtarësisë dhe modalitete të punës së Këshillit Kombëtar për Arsimin, Formimin dhe Kualifikimet Profesionale”; Janë miratuar 6 udhëzues nga Ministria e Financave dhe Ekonomisë: • Udhëzimi nr. 24, datë 30.7.2018 "Për procedurat për njohjen dhe unifikimin e aftësimit profesional dhe kualifikimeve të Niveleve 2 deri 5 të Kornizës Shqiptare të Kualifikimeve, duke përfshirë edhe ato të fituara jashtë vendit"; • Udhëzimi nr. 26, datë 30.7.2018 "Për katalogun kombëtar të kualifikimeve profesionale"; • Udhëzimi nr. 27, datë 30.7.2018 "Për formatet e kurrikulës dhe procedurat e arsimit dhe aftësimit profesional"; • Udhëzimi nr. 28, datë 30.7.2018 "Për kriteret për pjesëmarrje, organizim dhe funksionim të Bordit Drejtues të ofruesve publik të arsimit dhe aftësimit profesional" .. • Udhëzimi nr. 16. Data 8.5.2018 "Për zhvillimin e	

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

	vetëvlerësimit në ofruesit e arsimit dhe aftësimit profesional". • Ligji Nr. 23/2018, datë 10.05.2018 "Për disa ndryshime dhe plotësime të Ligjit 10247, datë 4.3.2010" Për Kornizën Shqiptare të Kualifikimeve (KSHK) "u miratua nga Parlamenti Shqiptar. • Task Forca e AQF-së krijoi tre grupe teknike për të përgatitur projekt-vendimet e Këshillit të Ministrave. • Me ndihmën e Fondacionit Evropian të Trajnimit (ETF), Task Forca e KSHK-së organizoi dy seminare më 20 dhe 21 qershor 2018, me qëllim që të konsultohet me draftet fillestare të Vendimeve të Këshillit të Ministrave për përfshirjen e Kualifikimeve të Mësimit gjatë Gjithë Jetës në KKK dhe mbi themelimin e komiteteve të sektorit, me aktorët përkatës.	
	2. NAVETQ, me mbështetjen e donatorëve, përgatiti trajnimin 24-ditor mbi "Bazat e didaktikës në AFP" në vitin 2016. Gjatë vitit 2017, me mbështetjen e donatorëve, u mbajt trajnimi 24-ditor mbi "Bazat e didaktikës në AFP" për 289 mësime dhe instrukturë të AFP-së dhe 114 janë në proces trajnimi për 2018. Ky trajnim do të jetë një detyrim i një trajnimi para-shërbimit për të gjithë mësuesit dhe instrukturët e AFP-së. Mësuesit, me mbështetjen e ETF-së kanë ngritur rrjete profesionale të bazuara në platformën on-line për shkëmbimin e materialeve mësimore dhe të përgatitjes. Tre rrjetet profesionale të shkëmbimit janë krijuar gjatë vitit 2017, rrjeti profesional i mësuesve të ekonomisë.	
	3. • Përmirësimi i ndërtesave, punëtorive dhe pajisjeve ekzistuese në ofruesit e AFP-së, duke përfshirë lehtësitat për vajzat / gratë, si dhe lehtësitë që i përgjigjen nevojave të personave me aftësi të kufizuara, ndiqet vazhdimisht nga Ministria e Ekonomisë dhe Financave. Investimet janë duke u mbështetur nga buxheti i shtetit dhe donatorë të ndryshëm. IPA 2013, GIZ dhe Qeveria Zvicerane • Gjatë vitit 2018 janë rindërtuar dhe janë në procesin e pajtimit të 9 shkollave të AFP-së, ato gjithashtu janë të pajisura me makineri dhe pajisje të teknologjisë së fundit. Nga IPA 2013, 9 shkolla dhe 4 qendra të VT, • Gjatë vitit 2018 janë përpiluar 10 përshkrime / standarde të kualifikimeve profesionale dhe 6 kurrikula kornizë, të gjitha të arritshme në internet. Aktualisht, NAVETQ është në proces për të zhvilluar tre kualifikime të reja në lidhje me turizmin e agro-turizmit, shërbimet e udhëtimit dhe turizmit dhe shërbimet e hoteleve dhe restoranteve. • Përveç kësaj, NAVETQ ofron udhëzime të ndryshme për mësuesit dhe ofruesit e AFP-së, duke përfshirë metodat dhe mjetet e vlerësimit (siç janë testet, projektet, kontrolli i kontrollit, etj.) • Janë miratuar të dy udhëzimet e ministrit "Për zhvillimin e vetëvlerësimit në ofruesit e arsimit dhe aftësimit profesional". - o 12 multiplikatorë janë trajnuar për të trajnuar më tutje përfaqësuesit e ofruesve të AFP-së për të zbatuar	

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

	procesin e vetëvlerësimit. o Më shumë se 90 drejtorë dhe mësues / instruktorë të ofruesve të AFP-së trajnohen më tej për të zbatuar procesin e vetëvlerësimit. o Raportet e pritshme të vetëvlerësimit, duhet të finalizohen dhe publikohen në maj 2019.	
	4. Për të rritur pjesëmarrjen e personave nga grupet e cënueshme në arsim dhe formim profesional, merren këto masa: • Bursat për studentët që vijnë shkollat profesionale vijnë nga familje me probleme ekonomike, nga familjet rome dhe egjiptiane, të cilët ndjekin profilet veterinarë bujqësorë nga zonat verilindore dhe juglindore të vendit. • Studentët romë dhe egjiptianë që vazhdojnë të studiojnë në shkollat e mesme profesionale përfitojnë falas, nga veshjet, librat dhe fletoret. • Punëkërkesit e papunë të regjistruar në zyrat e punësimit që ndjekin kurset e formimit profesional (vetëm kurse profesionale) e marrin falas Numri i studentëve nga zonat rurale dhe grupet e marginalizuara është rritur. Numri i R / E është 519 dhe PDW është 108 nxënës. 43% e nxënësve në shkollat VE janë nga zona rurale.	

	Reforma 19: Modernizimi i shërbimeve publike të punësimit, rritja e punësimit të grave, të rinjve dhe grupeve të cënueshme	Faza e zbatimit të reformës (1-5)
Aktivitetet të parashikuara për 2018	1. Investimi për rindërtimin dhe riorganizimin e 15 zyrave të punësimit, rajonale dhe lokale 2. Ndërmjetësimet e kryera nga Zyrat e Punësimit 3. Zbatimi i programeve të nxitjes së punësimit 4. Trajnimi në QAP 5. Sigurimi i përfitimeve të papunësisë 6. Zbatimi i Reformës së Ndihmës Ekonomike	
Përshkrimi i zbatimit dhe shpjegimi nëse ka patur zbatim të pjesshëm apo asnjë	1. Investimet për rindërtimin dhe organizimin e zyrave të punësimit sipas modelit të ri të shërbimeve të punësimit kanë filluar në 7 zyra punësimi dhe 5 zyra të tjera janë në procesin e tenderimit. SHKP është duke bërë të gjitha përpjekjet për të mbështetur rindërtimin dhe riorganizimin e 3 zyrave të mbetura. Fondet nga buxheti i shtetit për këtë reformë janë 674,434 euro, të cilat do të shpenzohen në vitin 2018. 2. Ndërmjetësimi i zyrave të punës lejon punëkërkesit e papunë të gjejnë punë më të mirë të mundshme dhe gjithashtu ndihmon punëdhënësit të gjejnë kandidatin më të përshtatshëm. 3. Programet e nxitjes së punësimit, të cilat punojnë drejtpërdrejt në grupin e punëkërkesve të papunë për t'i inkurajuar ata që të gjejnë punësim afatgjatë, me synim përfshirjen në programe, grupe kryesisht të prekshme. 4. Programi i formimit profesional synon trajnimin e punëkërkesve të papunë të regjistruar në zyrat e punësimit, në	

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

	kursin afatshkurtër 3-4 muaj, në profesionet e kërkuara në tregun e punës, të ofruara nga qendrat publike të formimit profesional, për t'u integruar dhe riintegruar në tregun e punës.	
	5. Programi i pagesës së papunësisë është pjesë e politikave pasive të punësimit, të cilat sigurojnë të ardhura për të papunët në kohën e daljes së tyre si të tillë, me qëllim krijimin e kushteve për kthimin e tyre në tregun e punës. Në mars të vitit 2018, Ministria e Financave dhe Ekonomisë miratoi VKM nr. 161, datë 21 mars 2018 "Për pagesën e përfitimeve të papunësisë". Përmes këtij VKM është arritur që kjo pagesë është e barabartë me 50% të pagës minimale, duke përbushur kështu kushtin e parashikuar në Konventën nr. 168 "Inkurajimi i punësimit dhe mbrojtja nga papunësia". Pra, me rritjen e shkallës së pagës minimale në mbarë vendin, kjo pagesë do të rritet automatikisht.	
	6. Zbatimi i Reformës së Ndhmës Ekonomike Efektet e para të zbatimit të këtij programi (data e tetorit 2018) janë: 78 punëkërkuar të papunë kanë filluar kurse dhe 148 të tjerë do të fillojnë kurset e tyre në nëntor 2018 në profesione: rrobaqepësi, kuzhine, hidraulik, kujdestar, banakier, mekanik, , qepje makine, berber, auto shërbim etj. Gjithashtu, gjatë zbatimit të reformës së ndihmës ekonomike, zyrtarë e punësimit kanë trajtuar 14,300 persona, përfitues të skemës së ndihmës ekonomike, prej të cilëve 3,301 persona janë të punësuar dhe 506 persona janë dërguar për të ndjekur kurse profesionale në qendrat profesionale.	

	Reforma 20: Forcimi i mbrojtjes sociale dhe masat e përfshirjes sociale	Faza e zbatimit të reformës (1-5)
Aktivitete të parashikuara për 2018	1. Hartimi i legjislacionit mbështetës për të zbatuar reformën e ndihmës sociale.	5
	2 Përqindja e përdorimit efikas të sistemit të automatizuar nga njësitë e qeverisjes vendore për procesimin e aplikantëve të EA", regjistrimi i përfituesve, regjistrimi i programeve dhe urdhërpagesat.	4
	3. Përqindja e familjeve përfituese për programin NE që janë shqyrtuar si aplikues me formulën e unifikuar rritje me 5%.	5
	4. Përqindja e familjeve në pjesën e 10% të popullsisë më të varfër mbulohen nga Programi i Ndhmës Ekonomike nga 21.6% nga mesi i vitit 2017 në 38% në vitin 2018	
	5. Adoptimi i modelit social për aftësinë e kufizuar	5
	6. Rritja e qëndrueshmërisë financiare të skemës së pensioneve dhe sigurimeve shoqërore. ³⁹	4
	7 Përmirësim i raportimit dhe vlerësimit duke synuar reduktimin e varfërisë, përfshirjen sociale dhe mundësitë e barabarta për grupet vulnerabël nëpërmjet monitorimit të planeve të veprimit për përfshirjen sociale dhe barazinë gjinore	5
Përshkrimi i	1. Skema e NE po zbatohet në të gjithë vendin nga janari 2018,	

³⁹ Referoju Aneksit 1

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

zbatimit dhe shpjegimi nëse ka patur zbatim të pjesshëm apo asnjë	pasi është pilotuar në tre rajone kryesore Tiranë, Durrës dhe Elbasan	
	2. Të dhënat mund të krahasohen me të dhëna nga institucione të tjera. Efienca administrative matet gjithashtu nga koha e reduktuar e nevojshme për të përcaktuar përfituesit (aktualisht 5 ditë, krahasuar me 25).	
	3. Familjet në 10% më të varfër të popullsisë mbulohen sipas objektivit 38% Për të shtuar autonominë e njësisë të qeverisjes vendore, një buxhet shtesë i transferohet NJQV-ve (6% e fondeve të përgjithshme për ndihmë ekonomike) me qëllim që për të mbuluar ato familje që nuk janë përfituese në kuadrin e formulës së unifikuar.	
	Sistemi i vlerësimit të AK është në procesin e reformimit duke ndryshuar nga modeli i vlerësimit mjekësor drejt një model bio-psiko-social në përputhje me standardet ndërkombëtare. Në këtë drejtim dhe në përputhje me ndryshimet legjislative (Ligji Nr.44/2016 dhe aktet nënligjore të tij VKM 431/2016, të ndryshuar në vitin 2018 dhe Udhëzimet e Ministrisë), pilotimi i një skeme të re të vlerësimit të aftësisë së kufizuar në dy njësi administrative të Bashkisë së Tiranës. Pilotimi filloi më 1 korrik 2017, nëpërmjet përdorimit të Sistemit të Menaxhimit të Informacionit për përfituesit e aftësisë së kufizuar. Vlerësimi i aftësisë së kufizuar sipas standardeve të OBSH dhe Klasifikimit Ndërkombëtar të Funksioneve për PWD do të përqendrohet në nevojat për rehabilitim; shërbime sociale, arsim dhe punësim. Institucionet publike do të kryejnë jo vetëm procesin e diagnostikimit dhe referimit të rasteve të vlerësimit, por edhe ndjekjen e dokumentacionit nga një institucion në tjetrin bazuar në ndryshimet e bëra për të lehtësuar procedurat e vlerësimit (VKM nr. 813, datë 29.12.2017) për PAK.	
	6. INSTAT është trajnuar për të përmirësuar dhe standardizuar sistemin e të dhënave për përfshirjen sociale në përputhje me kërkesat e BE-së për SILC; MSHMS ka monitoruar planet e veprimt për Barazinë Gjinore, R / E, të Drejtat dhe Mbrojtjen e Fëmijëve, Personat me Aftësi të Kufizuar etj. - Plani i Veprimt për zbatimin e rekomandimeve të GREVIO-s të adresuara për Shqipërinë, të hartuara dhe të miratuara nga Këshilli Kombëtar për Barazinë Gjinore; Anketa e Sjelljes së Njohurisë dhe Praktikës, e cila do të fillojë në tetor 2018; Kuadri rregullator për përcaktimin e standardeve të shërbimeve që do të ofrohen nga objektet e emergjencës për viktimat e GBV dhe DV; Është themeluar Rrjeti Monitorues kundër Dhunës Gjinore (i përbërë nga 46 anëtarë të OShC); 19 mekanizma CCR të krijuara, 4 riaktivizuar dhe fuqizuar këto mekanizma.	

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

SHTOJCA 2

KONTRIBUTET E JASHTME NË ERP 2019-2021

Programi i Reformës Ekonomike për periudhën afatmesme 2019-2021 u nda për konsultime publike me partnerët për zhvillim dhe integrim, si dhe me shoqërinë civile, organizatat e biznesit etj. Procesi i mbledhjes, konsolidimit dhe reflektimit të reagimeve të marra si pjesë e konsultimit publik përfshinte të dyja zyrat e koordinitorit kombëtar të ERP dhe institucionet publike u zgjerua me kohë gjatë gjithë procesit të hartimit dhe përgatitjes së ERP.

Në këtë shtojcë të dokumentit ERP 2019-2021, janë konsoliduar të gjitha reagimet e marra që janë dërguar si pjesë e procesit të konsultimit publik. Aty ku është e mundur, reagimet e marra nga aktorët e jashtëm janë përfshirë në dokument në koordinim me ministrinë përgjegjëse. Dokumenti i është nënshtruar disa rishikimeve që nga koha e marrjes së komenteve dhe si rezultat disa paqartësi ose referime të vjetërsuara për masat e reformës, numrat e faqeve duhet të priten pasi që ekipi ka synuar të mbajë reagimet si të paprekura sa të jetë e mundur.

Partnerët gjermane për zhvillim dhe integrim

- Bizneset inovative janë kyçe për konkurrencën në ekonominë globale sot. Ata janë gjeneratorët më të fuqishëm të punësimit dhe të ardhurave. Përkrahja e sipërmarrjes dhe mbështetja fillestare për promovimin e punësimit mungojnë plotësisht në strategji.
- Masa e reformës 07: Zvogëlimi i barrës rregullore për bizneset: Ngarkesat administrative nuk janë pengesat kryesore për fillimin e ndërmarrjeve, por sfidat që lidhen me financimin e fazës së hershme, vetëdijes relativisht të ulët të përfitimeve nga sipërmarrja inovative, qasja në stafin e kualifikuar etj.
- Në seksionin 4.3.6 Arsimi dhe aftësitë thuhet se në lidhje me ligjin e ri të AFP-së janë aktualisht 8 akte (udhëzime) të finalizuar dhe 5 vendime janë në proces të miratimit. Ne e perceptojmë situatën shumë më sfiduese kur hartohen aktet nënligjore, por ende nuk ka një datë kur të miratohet i gjithë paketa e akteve nënligjore. Sistemi dhe institucionet e AAP nuk veprojnë bazuar në dispozitat e reja ligjore. Agjencia e re kombëtare e punësimit dhe aftësive nuk është themeluar. NAVETQ ka nevojë për një kuadër rregullator për t'u bërë plotësisht funksional.
- Masa e Reformës 14: Përmirësimi i cilësisë dhe mbulimit të AAP duke siguruar lidhjet me tregun e punës: 1) 2019 -> Propozimi për të përfshirë Inspektimin e sistemit të AFP-së - funksionin e kontrollit të jashtëm të cilësisë së bashku me procesin e vetëvlerësimit. 2) 2020 -> Elementet e sistemit të dyfishtë janë të pranishme në sistemin e AFP-së dhe zbatohen me mbështetjen e donatorëve të ndryshëm. Tani ka nevojë të shkojmë përpara, të identifikojmë dhe të pajtohem për elementet që duhet të institucionalizohen dhe / ose formalizohen në bashkëpunim me biznesin. Të tilla si mësimi i bazuar në punë / praktikë, etj.
- Masa e reformës 15: Modernizimi i shërbimeve publike të punësimit, rritja e punësimit të grave, të rinjve dhe personave të prekshëm: A do të krijohen NAES të reja sipas ligjit të ri të AAP-së dhe Strategjisë Kombëtare të Punësimit dhe Shkathtësive (NAES)? A ka ndonjë afat në plan? Agjencia e re do të luajë një rol kritik në riorganizimin e ofruesve publikë të VET (menaxhimin e VSS dhe QAP) dhe shpërndarjen e Programeve Aktive të Tregut të Punës (ALMP). Prandaj, ne propozojmë që të vendosim themelimin e NAES-it si masën e parë të reformës në këtë seksion.

Partneret zvicerane për zhvillim dhe integrim

Komentet e Përgjithshme

Ne përgëzojmë Qeverinë e Shqipërisë për udhëheqjen e saj të fortë dhe angazhimin serioz në zbatimin e Programit të Reformës Ekonomike.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Në vlerësojmë shumë programin gjithëpërfshirës dhe të strukturuar të reformës ekonomike që përfshin veprime të reja të reformës, analizë të thellë të barrierave sektoriale, masa prioritare të identifikuara mirë për t'i adresuar ato përmes zbatimit të projekteve të reja me kostot e vlerësuara, burimet e planifikuara të financimit, si dhe impaktet e pritshme dhe indikatorët për t'i matur ato.

Zvicra do të kontribuojë në realizimin e këtyre masave reformuese për liberalizimin e tregut të energjisë, diversifikimin e burimeve të energjisë, mjedisin e bizneseve, regjimin ligjor të investimeve, sektorin e AFP-së, sektorin e ujit dhe të ujërave të zeza, punësimin dhe përfshirjen sociale përmes zbatimit të projekteve të saj të tanishme dhe të planifikuara.

Komentet specifike

- Ne pranojmë rëndësinë e vazhdueshme të dhënë nga Qeveria e Shqipërisë në sektorin strategjik të energjisë për të shfrytëzuar potencialin e saj për ta bërë atë një burim të qëndrueshëm të rritjes ekonomike gjatë perspektivës afatshkurtër dhe afatgjatë.
- Në kuadrin e masës së Reformës 1: Liberalizimi i mëtejshëm i tregut të energjisë, ne do të mirëprisnim ngritjen dhe funksionimin e Shkëmbimit të Energjisë në Shqipëri, i cili është mbështetur nga IFC (ndër të tjera me fonde zvicerane) me asistencë ligjore dhe teknike. Ne presim me padurim realizimin e procesit të plotë të ndarjes së aktivitetit të shpërndarjes së energjisë nga furnizimi.
- Ne sugjerojmë që treguesi i marrjes së energjisë elektrike që matet çdo vit nga Raporti i Bërjes së Biznesit të BB-së mund të pasqyrohet ose në masën e reformës 2 ose në masën e reformës 7: Zvogëlimi i barrës rregullatore për bizneset.
 - Është e njohur që Doing Business regjistron të gjitha procedurat e kërkuara. Ai mat besueshmërinë e furnizimit dhe transparencën e indeksit të tarifave (përfshirë në totalin e rezultateve të biznesit dhe renditjen mbi lehtësinë e bërjes së biznesit) dhe çmimin e energjisë elektrike (të përjashtuar nga këto masa agregate).
 - Aspektet kryesore të këtij treguesi për marrjen e energjisë elektrike janë si vijon: (i) ndërprerjet e energjisë elektrike; (ii) hapat për biznesin për të paraqitur një aplikacion për kyçe të energjisë elektrike dhe të nënshkruajnë një kontratë furnizimi; (iii) kostoja për një biznes për të marrë një lidhje të përhershme të energjisë elektrike; (iv) ditëve për një biznes për të marrë një lidhje elektrike.
- Ne sugjerojmë që masa e Reformës 02: Diversifikimi i burimeve të energjisë pasqyron veprimet e mëposhtme të rëndësishme me rezultatet dhe treguesit përkatës të pritshëm që do të mbështeten nga Zvicra: (i) përmirësimi i performancës dhe ofertave të AlbgaZ OST / OSSH dhe tenderimit të Termocentralit të Vlorës përmes projektit tonë të vazhdueshëm për ndërtimin e kapaciteteve të gazit; (ii) zhvillimin institucional të Agjencisë për Eficiencë të Energjisë dhe zbatimin e dy planeve të veprimit për Burimet e Ripërtëritshme të Energjisë dhe Eficiencën e Energjisë përmes menaxhimit të energjisë komunale (mbështetur përmes një projekti të ri të financuar nga Zvicra për Komunitet e Energjisë së Zgjuar).
- Ne sugjerojmë që masat dhe treguesit kryesorë të këtyre dy planeve të veprimit për Burimet e Ripërtëritshme të Energjisë dhe Efikasitetin e Energjisë mund të pasqyrohen nën këtë masë të dytë të reformës.
- Ne sugjerojmë që masa e Reformës 05: Reforma në Sektorin e Ujit dhe Ujërave të Zeza reflekton treguesit e përqindjes së mbulimit të kostos dhe cilësinë e shërbimeve ku BE, KfW dhe Zvicra do të kontribuojnë në realizimin e dy iniciativave: (i) Programi III dhe IV i Infrastruktura të cili do të fillojë investimet në infrastrukturë në 6 komuna në Pranverën 2019; (ii) Programi i ri i investimeve për sektorin e ujit, që mbulon 11 komuna të mesme, do të fillojë deri në fund të vitit 2019.
- Ne sugjerojmë që formalizimi i trajnimit dhe certifikimit të fuqisë punëtore në sektorin e ujit, që përmendet në faqen 29, mund të reflektohet edhe me treguesin përkatës në faqen 82 në pikën 3: Përmirësimi i Programeve të Menaxhimit të Burimeve Njerëzore. Zvicra do të kontribuojë në rritjen e shkathtësive / kompetencave dhe njohurive të fuqisë punëtore në sektorin e ujit përmes iniciativës së saj rajonale të titulluar: Rrjeti Rajonal i Ngritjes së

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

Kapaciteteve, i cili po zbatohet nga GIZ.

- Ne sugjerojmë që turizmi dhe menaxhimi i mbeturinave mund të konsiderohet gjithashtu të bëhen reforma prioritare duke patur parasysh potencialin e pashfrytëzuar të sektorit të turizmit dhe përmirësimin e menaxhimit të mbeturinave që kërkon burime të konsiderueshme financiare.
- Ne sugjerojmë që analiza e përfitimit të kostos të masës së reformës 15: Modernizimi i shërbimeve publike të punësimit, rritja e punësimit të grave, të rinjve dhe personave të pambrojtur, mund të bëhet në mënyrë që të reflektojnë treguesit realë. Zvicra do të vazhdojë të kontribuojë në këtë reformë prioritare kyçe të Qeverisë së Shqipërisë përmes iniciativave të ndërlidhura që përqendrohen në krijimin e vendeve të punës, ndërmjetësimin e punësimit dhe AAP dhe zhvillimin e aftësive.

Partneret holandezë për zhvillim dhe integrim

1. Raporti i borxhit publik ndaj PBB-së është zvogëluar por mbetet një burim kryesor i cenueshmërisë makroekonomike.

Borxhi publik (përfshirë garancitë) është ende afër nivelit relativisht të lartë prej 70% të PBB-së. Duke marrë parasysh numrin e madh të PPP-ve dhe koncesioneve në vitin e kaluar, borxhi i vërtetë publik është mjaft i lartë, duke e futur vendin në rreziqe shtesë fiskale.

2. Pengesat për të përmirësuar rritjen potenciale ekonomike në mënyrë të moderuar.

Një gjyqësor i dobët, zbatimi i pamjaftueshëm i të drejtave pronësore dhe procedura të rënda administrative janë dobësitë institucionale që janë adresuar vetëm pjesërisht në krahasim me ERP 2018-2020. Kjo po pengon bizneset lokale dhe hyrjet potenciale të IHD-ve. Këto dobësi të rëndësishme nuk merren parasysh mesatarisht në dokumentin e ri.

3. Çështjet që lidhen me të drejtat pronësore dhe regjistrimin e tokës vazhdojnë të ndikojnë në konkurrueshmërinë e ekonomisë shqiptare.

Të drejtat pronësore po ndikojnë në infrastrukturën dhe zhvillimin industrial, bujqësinë, tregun e pronës dhe, e rëndësishmja, qasjen në financa. Progresi drejt krijimit të një katastrofe gjithëpërfshirëse ka qenë i ngadalshëm. ERP mban një pamje të ngushtë të çështjes, duke i dhënë përparësi vetëm tokës bujqësore. Ka pasur progres të kufizuar në krijimin e bazës ligjore për krijimin e kadastrit elektronik.

4. Potencialet e sektorit të energjisë nuk shfrytëzohen siç duhet, sidomos burimet e rinovueshme:

Shqipëria ka potencial të madh për prodhimin e energjisë së rinovueshme, por tregu ende nuk është plotësisht i liberalizuar, furnizimi me energji mbështetet në hidrocentralet dhe efikasiteti i energjisë mbetet i ulët. Disa përpjekje më shumë duhet të jenë sistematikisht pjesë e kësaj reforme strukturore për të lehtësuar infrastrukturën e energjisë së rinovueshme, si një nga pasuritë më të mëdha të vendit.

5. Madhësia e vogël mesatare e fermave bujqësore, mungesa e një regjistri gjithëpërfshirës të tokës dhe pronësia e paqartë e tokës mbeten pengesa kryesore për zhvillimin e sektorit.

Seksioni diagnostikues i saktë vë në pah këto sfida, por megjithatë nuk arrin të flakë fusha të tjera problematike, siç janë çështjet fito-sanitare, kapaciteti veterinar dhe informaliteti i lartë. Për më tepër, ERP vështirë vlerëson pasojat negative të ndryshimeve klimatike për sektorin e bujqësisë, edhe pse ishte sugjeruar nga disa MS vitin e kaluar. Duke pasur parasysh kontributin e rëndësishëm ekonomik të bujqësisë si për GDP ashtu edhe për punësimin në Shqipëri, konsolidimi dhe defragmentimi i fermave bujqësore mbetet një përparësi kryesore. Kjo duhet të lejojë zhvillimin e një sektori bujqësor më efikas dhe më të orientuar drejt tregut, duke mundësuar ekonominë e shkallës.

6. Më shumë masa të nevojshme në reformën strukturore të trajtimit të Ujit / Mbeturinave.

Programi i Reformave Ekonomike 2019-2021

ERP thekson ujin dhe ujërat e zeza si çështje kyçe në ekonominë shqiptare, veçanërisht furnizimin e pamjaftueshëm dhe jo të qëndrueshëm të ujit që përbën një pengesë për konkurrencën duke përfshirë sektorin e turizmit. Megjithatë, nuk arrin të analizojë rëndësinë e sektorit të ujit për hidrocentralin e Shqipërisë dhe sektorë të tjerë të lidhur, duke përfshirë investimet në një sektor kaq të rëndësishëm.

7. Hulumtimi, zhvillimi dhe inovacioni (RDI) dhe ekonomia dixhitale janë në një fazë të hershme dhe ende kanë pak (nëse ka) efekte pozitive mbi ekonominë.

Mungesa e bashkëpunimit dhe koordinimit midis sektorit privat, qeverisë dhe akademisë përbën pengesën kryesore për konkurrencën dhe rritjen ekonomike. Institucionet e Institutit Rajonal të Shqipërisë janë të integruara në programet botërore të R & D vetëm në një masë shumë të kufizuar. Kjo shpjegon shkallën e ulët të suksesit të tyre në programin kornizë të R & D të BE-së Horizon 2020. Shpenzimet publike në RDI si pjesë e PBB-së janë të ulëta. Diagnostikimi i tanishëm i ERP ofron analizë të disa prej këtyre mangësive. ERP saktë nënvizon rëndësinë e infrastrukturës së zhvilluar broadband të zhvilluar për nxitjen e ekonomisë dixhitale dhe krijimin e platformave elektronike në sektorin e shërbimeve. Kjo është në përputhje me prioritetet e Agjendës Dixhitale 2020. Megjithatë, ERP nuk adreson angazhimin e ulët të sektorit privat në programet e R&D. Duhet të merret në konsideratë edhe zbatimi i strategjisë së "specializimit të zgjuar".

	Formati 61x86/8
--	-----------------

Shtypshkronja e Qendrës së Botimeve Zyrtare
Tiranë, 2019

Adresa: Rr. "Nikolla Jorga", Tiranë
Tel./fax: +355 4 24 27 004 Tel.: +355 4 24 27 006

Çmimi 1064 lekë